

ΧΡΟΝΙΚΑ
ΤΗΣ
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1975 - ΤΕΥΧΟΣ 27 - 28

ΣΤΑΥΡΟΥ Α. ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

(ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ - ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ ἀγάπη γιὰ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα, τὶς παραδόσεις, τὶς διηγήσεις, τὰ δημοτικὰ τραγούδια κλπ. τῆς γενετῆρας μου Χαλκιδικῆς, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τὴν παιδικὴ ἡλικία ἠλέκτριζαν τὴ φαντασία μου, μὲ ὤθησε νὰ ἀρχίσω πολὺ ἔνωρις νὰ τὰ συγκεντρῶνω καὶ νὰ τὰ καταγράψω. Τώρα ἤρθε καὶ ἡ ὥρα νὰ δημοσιευθοῦν ὅλα μαζὶ σὲ ἓνα τεῦχος τῶν «Χρονικῶν τῆς Χαλκιδικῆς».

Σταῦρος Ἀχ. Παπασταύρου

ΕΥΘΥΜΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΚΑΙ ΕΥΤΡΑΠΕΛΟΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ

Ο ΡΑΚΟΔΑΣΚΑΛΟΣ

Στὰ Βραστά, πού 'ναι χωμένα μέσα σέ βράχους, δυό προϊόντα ἀφθογοῦσαν' τὰ κρομμύδια καὶ τὰ κούμαρα. Γιὰ τὰ κρομμύδια πῆρε τὸ ὄνομα Κρομμυδοχωρι καὶ γιὰ τὰ κούμαρα τὴ φήμη γιὰ τὸ μυρωδάτο κουμαρίσιο ρακί.

Πάν' στὸν καιρὸ τὰ κούμαρα,
πού βράζουν τὰ καζάνια,
γέλια, χαρὲς καὶ πατιρντι
πέρα στὸ Κρομμυδοχωρι.
Ζούρλα πιάνει τὸ δάσκαλο
καὶ τὸν Παπαλευτέρη
κι ἕνας σεβντὰς ἀγιάτρευτος
τὴ δόλια τὴ δασκάλα.

Σ' ἄλλη τὴ χώρα ἦταν γνωστὸ τὸ τραγοῦδι αὐτὸ γιὰ τὸ Κρομμυδοχωρι. Μὰ εἶχε κι ἕναν ἄλλο φημισμένο τὸ χωριὸ αὐτό· τὸ Ρακοδάσκαλο. Ἦταν ὁ Γιάννης ὁ Τσιάκαλος, πού τοῦ κόλλησαν οἱ πατριῶτες του τὸ παρατσουκλι αὐτό, γιὰ τὴν εἰδικότητα πού εἶχε νὰ φτιάγῃ τὸ καλλίτερο κουμαρίσιο ρακί. Αὐτὸς δασκάλευε ὄλο τὸ χωριό. Αὐτὸς ἐπιθεωροῦσε ὄλα τὰ καζάνια, κι ἔδινε συμβουλὲς γιὰ ὄλα τὰ χρειαζόμενα τῆς καζανιάς.

Ἦταν ἕνας τύπος μέσα στὸ χωριό. Ἀγαθὸς ἀνθρωπάκος, χωρὶς καμμιά κακία μέσα του, πάντα σ' εὐθυμία βρισκόταν, γιὰτι σπάνια ἄφηνε τὸ στομάχι του ἀδειανὸ ἀπ' τὸ ροδόσταμο, πού συνηθίζε νὰ ὀνομάζῃ τὸ κουμαρίσιο ρακί. Καὶ τακτικὰ τραγουδοῦσε:

Τὸ κουμαρίσιο τὸ ρακί
καθένας τὸ γυρεύει,
γιατ' εἶναι θάλασμο σωστό,
πού τίς πληγὲς γιατρεύει.

Ὁ Ρακοδάσκαλος ἦταν καὶ καλὸς νοικοκύρης. Δούλευε τὰ κτηματάκια του, ἔκανε καὶ μεσιτεῖες γιὰ διάφορα ἐμπορεύματα σ' ὄλα τὰ γύρω χωριά. Τὸν εἶχε τακτικὸ μεσίτη ὁ Γιουδάς, ὁ Ἑβραῖος ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, ἕνας γεροντάκος, μὲ μεγάλα ἄσπρα γένεια, ἐξυπνότατος ἔμπορος, ὅπως ὄλοι τῆς γενιάς

του. Φορούσε τὰ ἀντεριά, παληὰ φορεσιά ἐβραϊκή, γιατί ἦταν προσηλωμένος στίς παληές παραδόσεις τῆς φυλῆς του.

Μιά χρονιά, κατὰ σύμπτωσι, ἀπάνω στὸν καιρό, στίς καζανιές, πῆγε στὸ χωριὸ ὁ γερο-Γιουδᾶς νὰ κανονίση τοὺς λογαριασμοὺς μὲ τὸν μεσίτη του τὸ Ρακοδάσκαλο.

— «Ἦρτα, κουζοὺμ Γιάννη, νὰ κυτταρίζουμε ἰκείνους τοῦ χισάπ (λογαριασμοὺς)».

— «Καλῶς ὤρισες, σινιὸρ Γιουδᾶ. Νὰ τελειώση ἡ καζανιά καὶ τὸ βράδυ βλέπουμε τὰ τεφτέρια στὸ σπῆτι».

Ἅ ἡ γερο-Γιουδᾶς ζητώντας τὸ Ρακοδάσκαλο τὸν βρῆκε τ' ἀπομεσήμερο στὸ θακούφικο καζάνι, κοντὰ στὴν ἐκκλησία. Δὲν μπορούσε ν' ἀφήση τὴν καζανιά νὰ φύγη. Αὐτὸ τὸ κατάλαβε κι ὁ Ἑβραῖος καὶ καθόταν μὲ ὑπομονὴ καὶ περίμενε. Τὸ βράδυ - βράδυ, ἕνας - ἕνας μὲ τὴ σειρά τοὺς κατέφθαναν οἱ φίλοι τοῦ Ρακοδάσκαλου, ὅλοι μερακλήδες γιὰ τὸ κουμαρίσιο. Χαιρετοῦσαν τὸν γνωστὸ σ' ὅλο τὸ χωριὸ Ἑβραῖο καὶ καθόταν περιμένοντας νὰ δοκιμάσουν τὸ πρῶτο ροδόσταμο τῆς καζανιάς. Καὶ κεῖνο τὸ μυρωδάτο δὲν ἄργησε νὰ τρέξη σιγά - σιγά, σὰν μπερσίμι στὴν στάμνα. Μ' ἕνα τενεκεδένιο κατοσταράκι κερνοῦσε ὅλους ὁ Ρακοδάσκαλος μὲ τὴ σειρά. Ὁ Ἑβραῖος, παρὰ τίς ἀρχικὲς του ἀντιρρήσεις, δέχτηκε νὰ πιῇ γιὰ νὰ εὐχηθῇ γιὰ τὸ καλὸ μπερεκέτι. Τὸ κατοσταράκι ξαναγέμισε καὶ πάλι μὲ τὴ σειρά γιὰ τὸν Ἑβραῖο, καὶ δὲν ἄργησε ν' ἀδειάσῃ. Στὸ τρίτο τὸ κατοσταράκι ὁ Ἑβραῖος ἄρχισε νὰ διαμαρτύρεται, ἀλλὰ ἡ ἐπιμονὴ τῶν ἄλλων τὸν ἔκαμε νὰ δεχθῇ. Στὸ τέταρτο καὶ στ' ἄλλα τὰ κατόπιν δὲν ἀκουγόταν καμμιά διαμαρτυρία πιά, γιατί ὁ γερο-Γιουδᾶς δὲν ἦταν στὰ λογικά του. Τὸ δυνατὸ ἐκείνο κουμαρίσιο τὸν ἔκαμε νὰ τὰ βλέπη ὅλα εὐθυμα. Οἱ ἄλλοι ἄρχισαν τὰ τραγούδια καὶ σὲ λίγο σηκώθηκαν στὸ χορὸ. Χορεύοντας παρέσυραν καὶ τὸν γερο-Γιουδᾶ, ποὺ σὰν ζουρλὸς πηδοῦσε, σὰν νὰ ἔταν παλληκάρι. Τὸ κατοσταράκι γέμιζε κι ἄδειαζε τόσο συχνὰ ποὺ ὅλοι βρέθηκαν, σὲ λιγάκι, τύφλα στὸ μεθύσι. Κι ὁ γερο-Γιουδᾶς παραπατώντας, τραγουδοῦσε μὲ τὴ βραχνὴ φωνή του.

Βάλε ρακὶ στοῦ μαστραπᾶ
κι δάλτου στοὺν ἀγέρα,
κι ἂν δὲν τοῦ πιῶ τὴν Κυριακὴ
τοῦ πίνου τοῦ λευτέρου.
Μιά οὐκὰ βλυκὸ κρασί
κι μιά μπαρμποῦν' πιομένο
κι μιά κουρίτσια στοῦ μπαχτσᾶ
τοῦ ἔχουν φιλισμένο.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ ὁ γερο-Γιουδᾶς, μὲ τὸν ἀγωγιάτη του Ἀναγνώστη τὸν Τολαπτσῆ, ἄφηγε γειὰ στὸ χωριὸ, στὸ Ρακοδάσκαλο καὶ στὰ παληὰ τεφτέρια.

ΟΙ ΓΙΑΤΡΟΙ

Τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα χρόνια στὴ Χαλκιδικὴ λίγοι ἦταν οἱ ἐπιστήμονες γιατροί. Οἱ περισσότεροι ἦταν ἐμπειρικοὶ ποὺ διαδέχονταν στὸ ἐπάγγελμα ὁ ἕνας τὸν ἄλλον οἰκογενειακῶς. Ἐπὶ τὶς οἰκογένειες αὐτὲς εἶναι ἀλήθεια πὼς θγήκαν καὶ πολλοὶ ἐπιστήμονες γιατροὶ στὴ διαδρομὴ τῶν χρόνων μετέπειτα.

Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς γιατροὺς μὲ τὴν πείρα ποὺ ἀποκοτούσαν εἶχαν πολλὲς φορὲς καὶ ἐπιτυχίους μὲ τὰ διάφορα φάρμακα, τὰ περίφημα ἰλιότσια καὶ μαντζούνια ποὺ ἔκαμναν μόνοι τους ἀπὸ βότανα καὶ μπαχαρικά ποὺ τὰ προμηθεύονταν ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους, ποὺ διατηροῦσαν κάτι μικρομάγαζα στὸ Καπάνι τῆς Θεσσαλονίκης καὶ εἰδικὰ στὸ λεγόμενον «Μπιτ - Παζάρ».

Συνηθισμένα γιατρικὰ ἦταν τὸ ρετσινόλαδο, τὸ σουλφάτο (κινίνο), ἡ ἀντιπυρίνη γιὰ τὴν ἐλονοσία καὶ τοὺς πυρετοὺς γενικὰ καὶ τὸ ρεβέντι καὶ ἡ κίνα γιὰ τὸ στομάχι καὶ τὴν ἀδυναμία.

Σ' ὅλες τὶς ἀρρώστιες ἡ μοναδικὴ σύστασι ποὺ γινόταν ἦταν ἡ αὐστηρὴ διαίτα. Κι ἔβλεπε κανεὶς τοὺς ἀρρώστους, ποὺ σηκωνόταν κατόπιν μὲ μοναδικὴ τροφή «ἕνα τσκαλοῦδ' ρύζ'» νὰ μὴ μποροῦν νὰ σταθοῦν στὰ πόδια τους. Γιὰ τὴν ἀδυναμία αὐτὴ ἔπαιρναν ἕνα μαντζούνι δυναμωτικό.

Περίφημοι εἶχαν γίνεи τότε οἱ μουσαμάδες ποὺ ἔκαμναν μερικοὶ ἀπ' τοὺς γιατροὺς αὐτοὺς, γιὰ τὶς διάφορες πληγές, τὶς γαιράδες ποὺ λέγαν. Ἔιναν τέτοιο μουσαμᾶ ἔκαμνε ὁ Νικολὰς ὁ γιατρὸς ἀπ' τὴ Γαλάτιστα. Ἦταν πράγματι ἀποτελεσματικός. Ἦ φήμη του, ἐκτὸς τῆς Χαλκιδικῆς, ἔφτασε καὶ στὴ Θεσσαλονίκη. Γιάτρεψε δὲ ἐκεῖ ἕναν μεγάλο Τοῦρκο Μπέη, ποὺ δὲν μπόρεσαν νὰ γιατρέψουν ὄλοι οἱ γιατροὶ τῆς Θεσσαλονίκης, γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀμοιβὴ ἦταν πραγματικὰ ἡγεμονική.

Γιὰ τὴν αὐστηρὴ διαίτα ποὺ ἐπέβαλαν τότε οἱ γιατροὶ αὐτοὶ ὑπάρχει καὶ τὸ παρακάτω ἀνέκδοτο.

Μιὰ μέρα ἤρθε κάποιος ἀπὸ τὰ Ρεσιτινίγια, τὸν Ἅγιο Πρόδρομο, καὶ ζήτησε νὰ πάρη τὸν Νικολὰ τὸν γιατρὸ ἀπ' τὴ Γαλάτιστα, γιὰ ἕναν ἀρρωστο. Εἶχε, ὅπως εἶπε, «κάψα τρανὴ κι λαγκουμαχοῦσι». Καβαλλίκεψε, λοιπόν, τὸ ἄλογο, πῆρε στὸ δισάκκι τὰ γιατρικὰ καὶ πῆγε στὸ χωριό. Ἐξετάζει τὸν ἀρρωστο καὶ διαπιστώνει σοβαρὴ στομαχικὴ αἰτία. Τοῦ δίνει ἕνα ποτήρι ρετσινόλαδο καὶ συνιστᾷ αὐστηρὴ διαίτα. Ἄμα καθαρῶς νὰ μὴ φάη τίποτε, μόνο λίγο ἀλαφρὸ τσιορβᾶ, εἶπε ὁ γιατρὸς, ἀλλ' αὐτὸς μόλις ἀνοιξαν τὰ μάτια του κι ἀλάφρωσε ζήτησε νὰ φάη. Καὶ τί ἔφαγε ὁ ἀφιλότιμος γιὰ ἀλαφρὸ φαγητό; «ἕνα μσοῦρ' σαλιαγκοῦδια νιρόβραστα». Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν, τὸ θράδου πῆγε νὰ σκάση ἀπ' τὸν πυρετὸ καὶ «παραλαοῦσε» ποὺ ἔλεγαν. Γρήγορα πάλι εἰδοποιοῦν τὸ γιατρὸ νὰ πάη, γιὰτὶ ὁ ἀρρωστος δὲν ἦταν καλά. Φτάνει πράγματι καὶ τὸν βρίσκει

σέ κακά χάλια. Ἡ γυναίκα τοῦ ἀρρώστου δὶν' ἐξηγήσεις στὸ γιατρὸ γιὰ τὸ ἀλαφρὸ φαγητὸ ποὺ ἔφαγε. Καὶ ὁ γιατρὸς διατάσσει νὰ τοῦ κάνουν ἕνα κλίσμα. Ἔτσι καθάρισε, καὶ σέ δυὸ μέρες ἔγινε καλά, ἀλλὰ εἶχε καταβληθῆ πολὺ σωματικῶς καὶ ἡθικῶς. Τὸ εἶχε πικρὸ παράπονο: «Ἄκους ἐκεῖ μωρέ, κοτζάμ' ἀντρούκλα νὰ μὶ δάν κι σιρβιτζιάλ'».

ΤΑ ΔΕΚΑΤΑ

Ἐπὶ τέλους ἐκεῖν' τῆ μέρα βγῆκαν ἱκανοποιημένοι ἀπὸ τὸ Γραφεῖο τοῦ Μάλλ-Μουντούρ, τοῦ Οἰκονομικοῦ Ἐφόρου Πολύγυρο, οἱ Θανάσης Π. ἀπὸ τὸν Πολύγυρο καὶ Μανώλης Χ. ἀπ' τῆ Γαλάτισσα. Τὸ Ἴνταρὲ Μετζλὶς, τὸ Συμβούλιο, ἐνέκρινε τῆ δημοπρασία τῆς δεκάτης ἐπ' ὀνόματί τους γιὰ μερικὰ χωριά ἀπ' τὰ Ζερβά: Ντουμπιά, Σιανά, Ραβνά καὶ Σηποτνίκια.

Στὸ σπίτι τοῦ Θανάση Π., ὕστερα ἀπὸ ἕνα πλούσιο γεῦμα, καταστρώθηκε καὶ ἡ ἐργασία ποὺ θὰ ἔκανε καθ' ἕνας ἀπὸ τοὺς συνεταιροὺς. Ὁ Θανάσης θὰ ἔμενε στὸν Πολύγυρο νὰ κατευθύνῃ τὴν ὅλη ἐργασία καὶ ὁ Μανώλης θὰ γύριζε στὰ χωριά γιὰ τὴν παραγωγή καὶ τὴν εἴσπραξι.

Ἡ Δεκάτη, τὰ χρόνια ἐκεῖνα, ὡς φορολογικὸ σύστημα ἐπὶ τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς, εἶχε ἐπικρατήσῃ ἀπόλυτα. Γινόταν δὲ εἰς τρεῖς περιόδους: 1) τῶν δημητριακῶν γενικά, 2) τῆς ἐλαιοπαραγωγῆς καὶ 3) τῶν σταφυλῶν.

Τὸ σύστημα ἦταν ἀπλοποιημένο. Ἡ ἐνοικίασι γινόταν διὰ δημοπρασίας, στὸν Πολύγυρο, στὴν ἔδρα τῆς Διοικήσεως (Καϊμακαμλίκι). Τὴν ὅλη ἐργασία κατηύθυνε ὁ Μάλλ-Μουντούρης, ὁ Οἰκονομικὸς Ἐφορός, οἱ δημοπρασίες ὁμως γινόταν ἀπὸ τὸ Ἴνταρὲ Μετζλὶς, τὸ Εἰδικὸ Οἰκονομικὸ Συμβούλιο.

Οἱ Τσορμπατζήδες, ἀπὸ διάφορα χωριά, ἦταν οἱ τακτικοὶ δεκατιστάδες, γιὰτὶ εἶχαν καὶ τὰ χρειαζόμενα λεφτὰ καὶ τὰ κέρδη ἦταν μεγάλα: «εἶχι ψουμί καλό».

Βασίζόνταν, κυρίως, στὴν ἀφέλεια καὶ τὴν ἄγνοια τῶν χωρικῶν καὶ στὸ περίφημο «καντάρ». Οἱ κανταρτζήδες ἦταν εἰδικὰ διαλεγμένοι. Μὲ μιὰ εὐχὴ «Καλὸ μπερεκέτ, ὁ Θεὸς νὰ τὰ πληθαίν'» τραβοῦσαν τὸ καντάρ κι ἔτσι τὰ σακκὰ ἀπ' τὸ δέκατο γέμιζαν περισσότερο ἀπ' τῶν νοικοκυραίων.

Ὅπως εἶπαμε παραπάνω, ὁ Μανώλης, ποὺ ἀνέλαβε τὴν ἐξωτερικὴ παρακολούθησι, καθάλλα στὸ ἐκλεκτὸ μπινέκι, τὸ ἄλογο τῆς Ἰππασίας, μὲ ὄλα τὰ τακίμνια, γύριζε συνεχῶς στὰ χωριά, ἐπιστατοῦσε παντοῦ κι ἔδινε ὁδηγίες στοὺς ὑπαλλήλους γιὰ τὴν πρόοδο τῆς δουλειᾶς καὶ κάθε ὁδομάδα πήγαινε στὸν Πολύγυρο καὶ κατετόπιζε τὸν Θανάση γιὰ ὄλα τὰ σχετικὰ ζητήματα. Κι ἔτσι τὰ πράγματα πήγαιναν μιὰ χαρά. Ἦρθε ὁμως ὁ καιρὸς νὰ καταρτισθοῦν οἱ «λίστες», οἱ κατάλογοι, δηλαδή, τῶν φορολογουμένων, ποὺ ἔπρεπε νὰ δοθοῦν στὸ Μάλλ-Μουντούρ, ἐπικυρωμένες ἀπὸ τὸν Μουχτάρ τοῦ χωριοῦ μὲ ὑπογραφή καὶ

σφραγισμένες με τὸ «Μουχιούρ», τὴ σφραγίδα τῆς Κοινότητος. Ἐτοιμάσθηκαν, λοιπόν, καὶ οἱ λίστες, ἀλλὰ τοὺς ἔλλειπε ἢ μία ἀπὸ τὸ χωριὸ Σανά, ποὺ εἶχε λησμονήσει ὁ Μανώλης νὰ πάρῃ. Κατ' ἀνάγκη πῆγε στὸ χωριὸ ὁ ἴδιος γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό. Βρῆκε τὸν Μουχτάρ ἀπ' ἔξω ἀπ' τὸ Γραφεῖο τῆς Κοινότητος.

— «Μπρὲ καλῶς τὸν Τζορμπατζῆ».

— «Ἦρτα γιὰ νὰ ὑπογράψ' αὐτὴ τὴ λίστα κὶ νὰ βάν'ς κὶ τ' βούλα».

— «Μετὰ χαρᾶς κύρ Μανώλ', σὶ χαλνοῦμι ἡμεῖς τοῦ χατήρ;».

Εἶπαν καὶ κάτι «σιακάδες», ἄστεϊα, γιὰτὶ ὁ κύρ Μανώλης ἦταν πολὺ «σιακατζῆς» καὶ ὁ Μουχτάρης ἐτοιμάσθηκε νὰ ὑπογράψῃ. Εἶχε δὲ ὄλα τὰ σύγερρα στὸ ζουνάρι του. Ἔνα καλαμάρι μπρούντζινο μακρὺ, ποὺ ἔβαζε τὴν πένα, καὶ μπροστὰ τὴ μελάνη ποὺ ἦταν βαλμένη σὲ «στουπί», νὰ μὴ χύνεται, καὶ στὴ τσέπη ἀπ' τὸ μπενεβρέκι εἶχε τὴ σφραγίδα, τὸ «Μουχιούρ». Ὑπέγραψε τὴ λίστα καὶ ἐτοιμάσθηκε νὰ βάλ' τὴ σφραγίδα. Τὴ σάλιωσε, γιὰ νὰ πιάσ' καλά, ἀλλὰ ἔξαφνα ἀγρίεψε, πετάχθηκε ἀπάνω, ἔσκισε τὴ λίστα, τὴν πέταξε καὶ ἔφυγε μὲ φωνές καὶ θρисиές. Ὁ κύρ Μανώλης ξαφνιάστηκε, ἄρχισε νὰ τὸν παρακαλῇ: «Βρὲ Γεώργη δὲν παίρν'ς ἀπὸ σιακάδες, ἀλλὰ στάθηκε ἀδύνατο νὰ τὸν μεταπίσει. Ἀναγκάστηκε, λοιπόν, ὁ Μανώλης νὰ φύγῃ. Πῆγε στὸν Πολύγυρο, ποὺ ὁ Θανάσης τὸν περίμενε μὲ ἀγωνία νὰ μάθῃ τί ἔγινε ἢ λίστα. Ἔμαθε τὰ καθέκαστα καὶ κατάλαβε ὅτι κάτι θὰ τὸν ἔκανε ὁ Μανώλης καὶ τὸν προσέβαλε. Τί εἶχε συμβεῖ; Τὴ στιγμὴ ποὺ ἐτοιμάσθηκε νὰ βάλ' τὴ σφραγίδα ὁ Μουχτάρης, ἐδέχθη ἀπὸ τὸν Μανώλη μιὰ προσβλητικὴ πράξι «ἐν τῇ ἑνασκήσει τῶν καθηκόντων του», «ἕνα κροτοῦν ἀέριον».

ΟΙ ΚΟΛΤΖΗΔΕΣ

Σ' ὄλη τὴ Χαλκιδικὴ ἢ καλλιέργεια τοῦ καπνοῦ, εἴτε γιὰτὶ δὲν εὐδοκίμουσε, ἢ γιὰτὶ ἀπηγόρευε τοῦτο ἢ περίφημος «Ρεζῆ», ποὺ εἶχε τὸ μονοπώλειο τοῦ καπνοῦ σ' ὄλη τὴν Τουρκικὴ Ἐπικράτεια, ἦταν ἀνύπαρκτη. Μόνο σὲ κάτι Τουρκομαχαλάδες, ποὺ ἦταν στὴν Καλαμαριά, γινόταν μιὰ μικρὴ καλλιέργεια καπνοῦ καὶ μάλιστα ὄχι καὶ καλῆς ποιότητος, ποὺ καταναλίσκετο ἐκεῖ ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς Κονιάρηδες, ποὺ τοὺς λέγαμε ἐμεῖς οἱ Χαλκιδικιωῖτες. Αὐτοὶ εἶχαν καὶ τὰ περίφημα «χαθάνια» ποὺ ἔκοθαν τὸν καπνὸ καὶ ἀπὸ τὸ περισσευμά τους πουλοῦσαν κρυφὰ σὲ διάφορους κατοίκους τῆς Χαλκιδικῆς. Ἐκτὸς αὐτῶν καὶ ἄλλα καπνὰ ἀπὸ διάφορα μέρη καπνοπαραγωγὰ τῆς Μακεδονίας ἔφεραν στὴ Χαλκιδικὴ πολλοὶ λαθρεμπορικῶς.

Γιὰ τὴ δίωξι, λοιπόν, τῆς λαθρεμπορίας αὐτοῦ τοῦ καπνοῦ, τὸ Τουρκικὸ Δημόσιο εἶχε τοὺς περίφημους Κολτζῆδες, ὑπαλλήλους διώξεως λαθρεμπορίας καπνοῦ. Ἀπ' αὐτούς, τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ ἦταν Ἀρβανίτες, ἀρειμάνιοι, βλοσυροί, μὲ ἄσπρα κελιάφια στὸ κεφάλι, ὄπλισμένοι μὲ τουφέκια καὶ χαντζιάρες

στό σελάχι και με στριμμένα φουντωτά μουστάκια, που προξενούσαν τὸν τρόμο σ' ὄλους. Αὐτοὶ εἶχαν και πολλὰ «κουσούρια», ἐλαττώματα κυρίως τὸ «πλιάτσικο» και τὸ καλὸ φαγοπότι. Ἦταν ἀπαιτητικοί: «Πίττα, κότα, και πολλές φορές και... γύφα και κατὰ συγκατάβασι ἔφταναν και μέχρι...μπάμπο». Ἔνα ἄλλο κουσούρι, που ὁμως ἀπέβαινε εὐεργετικό, ἦταν τὸ «ρουσφέτι». Μ' αὐτὸ τὰ κατάφεραν ὅσοι τυχὸν δὲν μποροῦσαν νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὴ δῶξι. Κι ἔτσι ἦταν σπάνιο φαινόμενο ἢ σύλληψι λαθρεμπόρου καπνοῦ.

Τὸν «ντεβριέ» τους, τὴν περιοδεία, δηλαδή, που κάναν στὰ διάφορα χωριά κατὰ τρόπο δῆθεν μυστικό, τὸν παίρναν μυρωδιά κι ἔτσι εἰδοποιοῦσε τὸ ἔνα χωριὸ τὸ ἄλλο και ὄλοι λάμβαναν τὰ μέτρα τους. Ὅμως, σὲ μιὰ τέτοια περιοδεία, που ἔκαμαν ἀπὸ τὸν Ἅγιο Νικόλαο, Νικήτη, Ὅρμουλια, κατέληξαν στὰ Βραστά· παραδόξως οἱ Βρασταμινοὶ δὲν τὸ εἶχαν πάρει χαμπάρι και τοὺς εἶδαν ξαφνικά νὰ προβάλουν στὸ παζάρι, μπροστὰ στὰ καφενεῖα.

Ἄναταραχή, λοιπόν, στὸν κύκλο τῶν ἐνδιαφερομένων. Ὁ Γιάννης ὁ Μιλτές, που τοὺς εἶδε πρῶτος, τρύπωσε στὸ καφενεῖο και ἀπὸ τὸ πίσω «πορτοῦδ'» ἔτρεξε πρῶτα στὸ σπίτι του και κατόπιν εἰδοποίησε και ἄλλους γνωστοὺς νὰ λάβουν τὰ μέτρα τους.

Οἱ Κολτζήδες στὴν ἀρχὴ ἔκαμναν δῆθεν τὸν ἀδιάφορο και ὅτι ἦταν περαστικοὶ και πῆγαιναν στὸν Πολύγυρο, που ἦταν ἡ ἔδρα τους, κι αὐτὸ γιὰ ν' ἀποκοιμήσουν τοὺς Βρασταμινοὺς. Πῆγαν ὕστερα στὸ Καρακόλι, στὸ Σταθμὸ Χωροφυλακῆς, πῆραν ἕναν ζαπτιέ, χωροφύλακα, και μ' ἕνα σημεῖωμα ζητοῦσαν ὠρισμένα ὀνόματα και τὰ σπίτια τους. Τὸ πρᾶγμα φάνηκε πὼς ἦταν προσία.

Πράγματι ἡ ἔρευνα ἔγινε, ἀλλὰ χωρὶς ἀποτέλεσμα. Πῆγαν δὲ και στὸ σπίτι τοῦ Μιλτέ.

— «Ποῦ εἶναι αὐτὸ τὸ Γιάννη, ἔρὲ Μπάμπο», ρώτησαν τὴ γυναῖκα του κι ἄρχισαν τὴν ἔρευνα.

Στὸν «τρανὸν τὸν ὄντὰ» μιὰ γρη῏ κουκουλωμένη στὸ κρεβάτι, μὲ μιὰ μαντήλα στὸ κεφάλι που σκέπαζε ὄλο τὸ μούτρο, βογγοῦσε δῆθεν ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια.

— «Εἶνι ἡ μπάμπο μας ἄρρωστ' ἀγά μ' κι ἡ Γιάνν'ς πῆγε στοῦ θνὸ γιὰ ξύλα», τοὺς εἶπε ἡ γυναῖκα.

Οἱ Τοῦρκοι γενικὰ τίς γυναῖκες τίς θεωροῦσαν ὡς κάτι τὸ ἀπαραβίαστο και δὲν τολμοῦσαν νὰ τίς πειράξουν.

Ἄφου, λοιπόν, ἔκαμαν ἄνω κάτω τὸ σπίτι, χωρὶς κανένα ἀποτέλεσμα, ἔφυγαν και σὲ λίγο πῆραν τὸ δρόμο γιὰ τὸν Πολύγυρο.

Ὅλοι οἱ κατσιακτοῆδες, σιγά-σιγά, βγήκαν ἀπὸ τοὺς κρυψῶνες τους και πῆγαν ὡς τὸ καφενεῖο, νὰ μάθουν σχετικὰ μὲ τὴν κίνησι τῶν Κολτζήδων. Σὲ λίγο κατέφθασε και ὁ Γιάννης ὁ Μιλτές. Διηγήθηκε πὼς, μὲ τὸ κόλπο τῆς ἄρρωστης γρη῏ς, ἔκρυψε τὸν καπνὸ και ὅτι μέρος τοῦ καπνοῦ που δὲν πρόφθα-

σε να κρύψη ο ίδιος το έβαλε ή 'Ασμήνα, ή γυναίκα του, στο άποκρυφο έσώρ-
ρουχό της, που δέν μπορούσαν να κάνουν έρευνα οί Κολτζήδες, και έβγαλε την
ταμπακέρα του και την έδωκε στον πατέρα του γράφοντος, που κατά σύμπτωσι
βρέθηκε εκεί για δουλειές του. «Πάρ την, καλέ, 'Αχιλλέα, δέν μέ χρειάζεται.
'Έχω τό 'Ασμήνας τή... βράκα».

ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Στά τελευταία χρόνια, πρό τής άπελευθερώσεως, τά Σχολεία στη Χαλκι-
δική είχαν λάθει μιá προσδευτική εξέλιξι αξιοζήλευτη. 'Από τό «Κτωήχι» και
τό «Ψαλτήρι» έφθασαν πολλές Κοινότητες να έχουν Σχολεία μέ Γυμνασιακές τά-
ξεις. Πολύγυρος, Γαλάτιστα, Λιαρίγκοβη, Βάλτα, Βασιλικά, 'Επανωμή, άνθου-
σαι Κοινότητες τότε, είχαν τά καλύτερα Σχολεία.

Στήν έκλογή του διδακτικού προσωπικού έδιναν ιδιαίτερη σημασία, γι'
αυτό δίδαξαν, κατά καιρούς, οί άριστοί των διδασκάλων μέ κατάρτισι τελεί-
αν, ήθος και πλήρη συναίσθησι τής 'Εθνικής άποστολής των, γιατί πράγματι
είχαν διπλή άποστολή, παιδαγωγική και έθνική. Οί Χαλκιδικιώτες άνέκαθεν
είχαν ιδιαίτερο ζήλο στα γράμματα, γι' αυτό όχι μόνο οί ευποροι, αλλά και οί
τελειώς πτωχοί, εκ του ύστερήματός των, προσπαθούσαν να μάθουν γράμματα
στά παιδιά τους.

Πολλά παιδιά ευπόρων, και πτωχών άκόμη, πήγαιναν για άνώτερη μόρ-
φωσι στη Θεσσαλονίκη των μέν ευπόρων στο Γυμνάσιο για άνώτερες σπουδές,
μετέπειτα στο Πανεπιστήμιο 'Αθηνών, για γιατροί, καθηγηται κλπ., των δέ
άδυνάτων οικονομικώς για τό περίφημο τότε 'Υποδιδασκαλείο Θεσσαλονίκης,
που βγήκαν απ' αυτό πολλοί διδάσκαλοι, διαπρέψαντες όχι μόνο στη Χαλκιδι-
κή, αλλά και στη λοιπή Μακεδονία και πιδ πέρα άκόμη σε 'Ελληνικές Κοινό-
τητες του ύποδούλου 'Ελληνισμού.

Μιά χρονιά, λοιπόν, δυο νεαροί τότε που καιγόταν από τή φλόγα τής
μαθήσεως, ο ένας από την 'Ορμύλια και ο άλλος από τά Βραστά, γνωστά όνό-
ματα, που μετέπειτα εξέλιχθησαν κι έγιναν ο ένας γιατρός και ο άλλος πασί-
γνωστος στη Χαλκιδική διδάσκαλος, αφού τελείωσαν τό Σχολείο του χωριού
τους άπεφάσισαν τό καλοκαίρι να πάνε στη Θεσσαλονίκη να ενεργήσουν να
μπούν στο 'Υποδιδασκαλείο ή στο Γυμνάσιο. 'Εξοικονόμησαν από κανά δυο με-
τζήτια και ξεκίνησαν πεζοί να πάν στη Θεσσαλονίκη. Πήγαιναν δέ για πρώ-
τη φορά. Σε τρεις μέρες, μέ κουραστική πορεία, έφθασαν. Στήν είσοδο τής πό-
λεως άπέθαύμασαν δυο γύψινα αγάλματα που κοσμούσαν τό περίφημο τότε κα-
φενείο του 'Επαμεινώνδα. Τέλος έφθασαν στο γνωστό Τσαμπάζ 'Αλή, τό χάνι,
κι έφαγαν στη λοκόντα καλά «φαγούδια». Πύρισαν τά αξιοθέατα μέρη τής πό-
λεως, στο Μπεάζ Κουλέ και άλλα, άνέβηκαν στο τραμιάγιο μέ τ' άλλα, πήγαν
ένα βράδυ στον Καραγκιόζη, που έπαιζε τότε στο μεγάλο καφενείο στη Τούμ-

πα του Συντριβανιού, κι έμαθαν σχετικά για τὸ σκοπὸ πού πήγαν, γιὰ τὰ Σχολεῖα.

Τὰ γροσσούδια ὁμως τελείωναν κι ἀπεφάσισαν νὰ γυρίσουν πάλι ὅπως ἤρθαν πεζοί. Ξεκίνησαν καὶ σιγά - σιγά, χαζεύοντας, ἔφθασαν στὴν ἄκρη τῆς πόλεως, πού ἦταν τότε ἡ σημερινὴ ἀρχὴ τῆς ὁδοῦ ᾿Αθηνῶν. Κατὰ μῆκος τοῦ δρόμου αὐτοῦ, στὴ σειρά, ἦταν μαγαζιά, τενεκετζίδικα καὶ κυρίως ζαρζαβατζίδικα, λαχανοπωλεῖα Ἑβραϊκά. Στάθηκαν καὶ χάζευαν τὰ λαχανικά. Τὸ μάτι τους ἔπεσε σὲ κάτι μεγάλα, μακρὰ καὶ κυρτὰ πού ἔμοιαζαν σὰν κολοκύθια. ᾿Αλλὰ κολοκύθια δὲν ἦταν. Νὰ ἦταν ἀγγούρια; ἀλλὰ τόσο μεγάλα ἀγγούρια δὲν εἶχαν ἰδῆ. Μήπως ἦταν κρατοῦνες; ἀλλὰ πάλι δὲν τους γέμιζαν τὸ μάτι. Ἡ περιέργειά τους ἦταν μεγάλη καὶ ἐτοιμαζόνταν νὰ ρωτήσουν τὸν ζαρζαβατζῆ, ὅταν τοὺς πλησίασε κάποιος Σαλονικιός, ἔπιασε κουδέντα μαζί τους κι ἔμαθε τὴ καταγωγὴ τους καὶ τὸ σκοπὸ τοῦ ἐρχομοῦ τους. Αὐτόν, λοιπόν, πού τοὺς φάνηκε καλὸς ἄνθρωπος, ρώτησαν τί ἦταν αὐτὰ τὰ παράξενα λαχανικά πού ἔβλεπαν γιὰ πρώτη φορά. Αὐτά, παιδιά, εἶναι «φράγκικα ἀγγούρια», τοὺς εἶπε κι ἔφυγε ἀμέσως. Ἡ τιμὴ τοὺς φάνηκε φθηνή, δύο μεταλλικια, καὶ πήραν ἕνα. Ξεκίνησαν καὶ μόλις πήραν τὸ δρόμο γιὰ τὴ Χαλκιδική, ἔβγαλαν τὰ τσιακιά τους, κάτι κλειδομάχαιρα καὶ κόβαν καὶ τρώγαν. Λίγο σκληρὸ τοὺς φάνηκε, ἀλλὰ τὰ δόντια τους ἔκοβαν καλά, ἦταν δὲ καὶ δροσιστικὸ καὶ σιγά - σιγά τὸ φάγαν.

Σὲ τρεῖς μέρες ἔφθασαν στὰ χωριά τους, διηγῆθηκαν στοὺς δικούς τους πῶς πέρασαν καὶ κυρίως πῶς ἔφαγαν καὶ «φράγκικο ἀγγούρι». Ὁ ἄθλιος ἐκεῖνος Σαλονικιὸς φαρσέρ τοὺς γέλασε ἦταν «ντολμάς».

Η ΠΙΤΤΑ Τ' ΑΓΑΠΤΟΥ

Μιά παρέα γλεντζέδων, πού ἄφησε ἐποχὴ στὸ Βάβδο, ἦταν ἡ παρέα τ' ᾿Αγαπτοῦ. Μερακλήδες ὄλοι στὸ πιστό, τὸ τραγοῦδι, τὸ γλέντι, τὸ χορὸ, δὲν ἄφηναν γιορτὴ πού νὰ περάση «ξερκά», χωρὶς νὰ βρέξουν τὸ λαρύγγι τους. Κυρίως τὰ γλέντια γινόταν στὶς ὀνομαστικὲς γιορτὲς στὰ σπίτια καὶ καμμιά φορὰ κατέληγαν καὶ στὰ καφενεῖα.

Δὲν ἔφθανε τὸ γλέντι, ἀλλὰ σκάρωναν καὶ διάφορες φάρσες. Ἡ ἐφευρετικότης τοῦ ᾿Αγαπτοῦ γιὰ τὰ πειράγματα ἦταν ἀστείρευτη. Σεβνταλῆς καθὼς ἦταν, τραγουδοῦσε τὰ παλιὰ τραγούδια τὰ Βαβδινὰ μὲ κέφι ἐξαιρετικὸ, ὅταν, κατὰ σύμπτωσι, βρισκόταν στὴν παρέα καὶ καμμιά λιγνοκορμοῦσα:

Πέρδικα, περδικούλα μου καὶ Βαβδινὴ τρυγώνα,
σ' ὄλον τὸν κόσμον ἤμερη, σὲ μένα στέκεις ἄγρια.
Ρίξε τὴν ἀγριοσύνη σου κι ἔλα κοντὰ μου κάτσε,
νὰ μὲ κερνάς γλυκὸ κρασί, νὰ τραγουδάς, νὰ πίνω.

Δέν ἔρχομαι λεβέντη μου, δέν ἔρχομαι καλέ μου
γιατι θά βγῆς νά παινεθῆς, θά βγῆς νά μέ γελάσης,
πῶς φίλησες μιὰ πέρδικα, μιὰ Βαβδινῆ τρυγώνα,
πού 'ταν στὸν κόσμο ξακουστή, στὸν κόσμο παινεμένη.

Μιὰ στεναχώρια μόνο εἶχε, πού δέν γιόρταζε κι αὐτός. Δέν εἶχε ὀνομα-
στική γιορτή. Ἄλλὰ κι αὐτὸ τακτοποιήθηκε. Τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου τὸ βράδυ
πού εἶχαν γλέντι στὸ σπίτι τοῦ Ἀντώνη, τοῦ φίλου του, γίνηκε πάλι λόγος γιὰ
τὸ ζήτημα τῆς γιορτῆς κι ὁ Κώτσιος, ἄλλος φίλος, τὴ βρῆκε. «Πῶς δέν γιορ-
τάζ'ες, μωρὲ Ἀγαπτέ, τὸ διαλαμβάν' ἡ Σύναψη, τὰ Φῶτα», «Ἀγαπητόν σε υἱὸν
ὀνομάζουσα».

«Μωρὲ, μπράβο Κώτσιο, ν' ἀγιάσ' ἡ γλώσσα'ς», ὄλοι τὸ δέχθηκαν μὲ ἀ-
λαλαγμούς κι ἀπὸ τότε γιόρταζε τακτικὰ τὰ Φῶτα.

Ὅπως εἶπαμε γινόταν καὶ διάφορες ἀστεῖες φάρσες, πού καμμιά φορά
εἶχε καὶ συνδυασμούς, «τὸ τερπνὸν μετὰ τοῦ ὠφελίμου».

Τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἡ Χαρβάληνα ἔφτιασε πίττα. Γιόρταζε ὁ ἄνδρας
της, ὁ μπαρμπα-Νικόλας. Γλεντζές καθὼς ἦταν κι αὐτός, πολλές φορές βρέθη-
κε μὲ τὴν παρέα τ' Ἀγαπτοῦ. Τὴ μέρα ἐκεῖνη βρέθηκαν τὸ μεσημέρι στὸ σπί-
τι ἐνὸς γιορταστῆ Νικόλα. Ἀπάνω στὸ γλέντι, ὁ Ἀγαπτὸς σοφίστηκε νά κλέ-
ψουν τὴν πίττα τῆς Χαρβάληνας πού εἶδε τὸ πρωὶ πού τὴν ἔβαζε νά τὴν ψήση
στὸ «φουρνουδ» πού ἦταν στὴν ἄκρη τῆς αὐλῆς τοῦ σπιτιοῦ. Κρυφὰ τὸ εἶπε σὲ
κάποιον ἄλλο καὶ οἱ δύο τους σηκώθηκαν καὶ πῆγαν στὸ σπίτι τοῦ Χαρβάλη.
Ὁ ἕνας πῆγε ἐπάνω νά ἀπασχολήσῃ τὴ νοικοκυρὰ καὶ ὁ Ἀγαπτὸς ἔβγαλε τὴν
πίττα ἀπὸ τὸ φούρνο καὶ τὴν πῆρε. Τὴν πῆγε στὸ σπίτι πού γλεντοῦσαν κι ἐκεῖ
τὴν φάγαν, χωρὶς νά ξέρουν τὴν προέλευσί της. Τὸ τί γίνηκε στὸ σπίτι τοῦ
Χαρβάλη, ὅταν πῆραν χαμπάρι τὴν κλεψιά, δέν περιγράφεται. Ποιὸς εἶδε τὸ
λιοντάρι καὶ δέν τὸ φοβήθηκε. Ἐξαλλος ὁ μπαρμπα-Νικόλας, ἀπειλοῦσε γῆν
καὶ οὐρανόν, ἀλλὰ ποιόν νά πιάσῃ, ποιὸς ἦταν ὁ κλέφτης τέτοια χρονιάρια μέ-
ρα; Δέν μπορούσε νά γίνῃ τίποτε καὶ τὸ πρᾶγμα ἀποσιωπήθηκε.

Πέρασε καιρὸς καὶ ἄλλα δυὸ κρούσματα τέτοια παρουσιάσθηκαν. Ἡ ἴδια
παρέα ἔκλεψε τὰ λουκάνικα τῆς Τρυγώνας τῆς Γεώργηννας ἀπὸ τὸ καλάμι πού
τά εἶχε ἀπλωμένα νά στεγνώσουν. Καὶ ἡ καυμένη ἡ Κατερίν' ἡ Μλάδεννα δέν
τὸ χώνεψε πού τῆς κλέψαν τὸ γλύκισμα ἀπὸ τὸ φούρνο της, καὶ μάλιστα τὴ μέ-
ρα πού γιόρταζε, γι αὐτὸ ἀπὸ τὸ «οικλέτι» της ἔπαθε κείνη τὴ μέρα κάποιον ρε-
ζιλίκι. Περίμενε ὡς τὸ μεσημέρι φιλενάδες νά τὴν ἐπισκεφθοῦν, ἀλλὰ καμμιά
δέν πῆγε, κι ἄρχισε κι αὐτὴ νά πίνῃ καὶ νά εὐχεται ἡ ἴδια τὸν ἑαυτὸ της. «Εἰς
ὕγειαν Κατερίν', πολλὰ τὰ ἔτ'». Τὸ ἀπόγευμα πού πῆγαν οἱ φιλενάδες τὴ βρῆ-
καν κατακόκκινη καὶ ἐξαιρετικὰ εὐθυμη. «Δέν ξέρω, μαρὶ γιατί ντραλίζουμι,
κί μ' ἔρχιτι νά τσακίζου τὰ μασούρια», ἦταν ἡ ἀπάντησι πού ἔδωσε σ' αὐτὲς πού
ρωτοῦσαν.

Οι μέρες περνούσαν κι έφτασαν τὰ «Φῶτα» πού γιόρταζε τώρα ὁ Ἄγαπτός. Ἐτοιμασία χουβαρδάδικη, γαλόνια κρασιά και ρακιά, ποικιλία μεζέδες γαργαλιστικοί, λουκάνικα, παστό και ἡ Ἄγαπτήνα, ἡ γυναίκα του ἔφτιασε μιὰ ἐκλεκτὴ πίττα «στοῦ τρανὸ τοῦ σνί» και τὴν ἔβαλε στὸ φούρνο νὰ εἶναι ἔτοιμη, ζεστὴ νὰ τὴν προσφέρῃ στὸ τραπέζι πού θὰ καθόνταν οἱ πιὸ στενοὶ φίλοι, οἱ «ἀρκαντάσιδες» τοῦ Ἄγαπτοῦ.

Μὲ τὰ κεράσματα και τὰ τραγούδια συνέχεια ἔφτασε και ἡ ὥρα τοῦ φαγητοῦ. Στρώθηκε ὁ σουφρᾶς μὲ τὰ φαγητὰ και τὸ ξεφάντωμα ἄρχισε μ' εἰδυμία ἐξαιρετικὴ. Ἦρθε και ἡ ὥρα γιὰ τὴν πίττα και ἡ Ἄγαπτήνα πῆγε νὰ τὴ φέρῃ ἀπὸ τὸ φούρνο γιὰ νὰ εἶναι ζεστὴ. Ἄλλὰ ἐκεῖ κόντεψε νὰ τῆς ἔλθῃ νταμιλᾶς. Πίττα δὲν θρυσκόταν. Ἐξαλλῆ ἔτρεξε και τὸ ἀνήγγειλε μὲ φωνὲς και τσιρίδες. Ὅλοι σταμάτησαν. Ὁ Ἄγαπτός ἀγρίεψε, ἔβρισε θεοῦς και δαίμονας. Αὐτὸς νὰ πάθῃ τέτοιο μασκαραλίκι και μάλιστα τὴ μέρα τῆς γιορτῆς του;

Τί συνέβῃ; Μιὰ ἄλλη παρέα πού εἶχε μάθει ἀπὸ καιρὸ ὅτι ὄλα τὰ προηγούμενα πού ἔγιναν προέρχονταν ἀπ' τὴν παρέα τοῦ Ἄγαπτοῦ, σκάρωσε τὴν ὑπόθεσι γιὰ ἐκδίκησι, «γιὰ νὰ κοποῦν τὰ φτερά ἀπ' τοὺς ντερμπεντέρηδες τ' Ἄγαπτοῦ». Καὶ δὲν ἔφτασε μόνο αὐτό, ἀλλὰ τοῦ βγάλαν και τραγούδι, κι αὐτὸ ἦταν πού τὸν πείραξε περισσότερο:

Τίν' τοῦ κακὸ πού γίνηκε τούτην τὴν ἑβδομάδα,
κλέψαν τὴν πίττα τ' Ἄγαπτοῦ, πού μέσα πού τὸ φούρνο.
Ἄλλοι τρῶν' κι ἄλλοι χορεύουν
κι ἄλλοι χάσκουν κι γυρεύουν.

ΟΙ ΚΙΡΑΤΖΗΔΕΣ

Οἱ νεώτεροι μποροῦν νὰ σχηματίσουν μιὰ σαφὴ ἰδέα γιὰ τὴ συγκοινωνιακὴ κατάστασι τῆς Χαλκιδικῆς, πῶς ἦταν μπροστά ἀπὸ 50 χρόνια, ἀν λάβουν ὑπ' ὄψι τὴ σημερινὴ πού βρίσκεται ἀκόμη σὲ πρωτόγονη κατάστασι.

Στὴ Βόρειο Χαλκιδικὴ ἡ συγκοινωνία γενικὰ γινόταν μὲ ζῶα και κυρίως μὲ μουλάρια και στὴ Νότιο, στὴ Κασσάνδρα, διὰ θαλάσσης μὲ καΐκια. Στὴ Βόρειο Χαλκιδικὴ γιὰ τίς μεταφορὲς τῶν ἐμπορευμάτων και προϊόντων τοῦ τόπου, κυρίως μὲ τὴ Θεσσαλονίκη, εἶχε δημιουργηθῆ μιὰ τάξι μεταφορέων, οἱ περίφημοι Κιρατζήδες. Αὐτοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἦταν Γαλατσαῖοι. Ὅνομαστοὶ πού ἀφῆχαν ἀναμνήσεις στοὺς παληοὺς Χαλκιδικιώτες ἦταν ὁ Μαυρίτσιος, ὁ Μαῦρος, ὁ Παπανικόλας, ὁ Τσιπινιάς, οἱ Προφητάδες, ὁ Καταραχιάς και ἄλλοι, πού μὲ τὰ καλοθρεμένα μουλάρια τοὺς μετέφεραν ὄλα τὰ ἐμπορεύματα ἀπ' τὴ Θεσσαλονίκη γιὰ Γαλάτιστα, Ρεσετνίκια, Πολύγυρο, Λιαρίγκοδη, τὰ Μαντεμοχώρια μέχρι Ἱερισσό.

Ἦταν σκληρὴ ἡ δουλειὰ αὐτῆ τῶν κιρατζήδων. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἀκο-

λουθοῦσαν τὰ ζῶα πεζοί, μερικοὶ ὁμως εἶχαν κι ἀπὸ ἓνα γαϊδουράκι γιὰ καβάλλα.

Κατέβαιναν, λοιπόν, στὴ Θεσσαλονίκη μὲ παραγγελίες ἀπ' τοὺς μπακάληδες καὶ τοὺς ἄλλους μεταπράτες γιὰ διάφορα ἐμπορικὰ καταστήματα τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἀφοῦ ἐτοιμάζονταν τὰ φορτία, φόρτωναν καὶ ξεκινούσαν, τὶς περισσότερες φορές πολλοὶ μαζί, ὁλόκληρα καραβάνια. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐμπορεύματα μετέφεραν καὶ ἐπιβάτες ἀπ' τὴ Θεσσαλονίκη, ἐπισκέπτες ἢ γιὰ διάφορες δουλειές ἐμπορικές.

Ὅλοι αὐτοὶ ἦταν καὶ εὐθυμοὶ τύποι καὶ ἀνθρωποὶ τοῦ γλεντιοῦ καὶ τοῦ πιστοῦ. «Τὸ καλοῦσι τὸ ζαναάτ» πού λέγαν, τὸ ἐπέβαλε δηλαδὴ τὸ ἐπάγγελμα. Κοντὰ στοὺς τροβάδες πού εἶχαν τὸ ταγίνι τους, τὸ φαγητό τους, στὸ πσινὸ σκαρβέλι τοῦ σαμαριοῦ ἦταν πάντα σκαλωμένη ἢ τσιότρα μὲ τὸ κρασί. Γι' αὐτὸ δταν ἔκαμναν καμμιὰ στάσι, «ἓνα κασιάν», προσωρινὸ ξεκούρασμα τῶν ζώων, εὕρισκαν τὴν εὐκαιρία, τσιμπώντας κάτι προσφάγι νὰ πιοῦν καὶ κρασί, νὰ εὐθυμίσουν καὶ τὸ ῥιχναν στὸ τραγοῦδι. Ὁ Θανάσης ὁ Μαλακόπουλος μάλιστα, σεβνταλῆς καθὼς ἦταν, ἔπαιρνε καὶ ἓναν ἀμανέ:

Ἄμάν! Δέν ἦταν νὰ μὴ σ' εἶδεπα
ἀπ' τὴν ἀρχὴ πουλί μου,
τώρα σὲ εἶδα κι ἔβαλα
δάσανα στὸ κορμί μου
μεντέτ' Ἄμάν!

Ἦταν δὲ καὶ φοβεροὶ στοὺς τρόπους νὰ δαμάζουν τὰ ἄγρια καὶ πεισματάρικα μουλάρια, τὰ «τσιαιμούζικα» πού λέγαν κι αὐτὰ γινόταν πειθήνια στοὺς ἴδιους, πού μὲ διάφορα συνθηματικὰ παραγγέλματα ἔκαμναν πολλὰ πειράγματα εἰς βάρος ξένων πού τὰ πλησίαζαν. Γι' αὐτὸ ὑπάρχουν ἓνα σωρὸ ἀνέκδοτα εὐθυμα πού ἔμειναν καὶ τὰ διηγοῦνται οἱ παλαιότεροι.

Μιά φορά δυὸ ἀπ' αὐτοὺς πῆραν ἀπ' τὴ Θεσσαλονίκη τρεῖς καβάλλες, τρεῖς ἐπιβάτες. Ἐναν Ἑβραῖο, πού πήγαινε στὴ Λιαρίγκοδη γιὰ ἐμπορικές δουλειές καὶ δυὸ γυναῖκες γιὰ τὸν Ἰσορο πού ἐργαζόνταν οἱ ἄντρες τους στὰ μεταλλεῖα. Ἦταν καλοκαίρι καὶ ξεκίνησαν τ' ἀπόγευμα ἀπ' τὴ Θεσσαλονίκη ἀργά γιὰ νὰ μὴ τοὺς «πιάσ' τοῦ κάμμα», ἡ μεγάλη ζέστη. Στὸ ἓνα μουλάρι, πού ἦταν «τσιαιμούζικο» ἔβαλαν καβάλλα τὸν Ἑβραῖο. Βαδίζοντας, σιγά - σιγά, δίναν κι ἀπὸ ἓνα συνθηματικὸ παράγγελμα στὸ μουλάρι, κι αὐτὸ κλωτσούσε καὶ κόντευε νὰ ρίξη τὸν Ἑβραῖο, πού φώναζε καὶ διαμαρτύρονταν καὶ παρακαλοῦσε νὰ σταματήσουν. Καὶ κάποια στιγμή, ὁ κиратζῆς τοῦ Ἑβραίου ξεκρέμασε τὴ «δασαταγαριά», τὴ φορτωτήρα, ἓνα χονδρὸ ξύλο πού τὸ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ τὸ φόρτωμα, καὶ κόνοντας δῆθεν νὰ χτυπήσῃ τὸ μουλάρι, ἔδωκε ἓνα γερὸ χτύπημα στὰ πσινὰ τοῦ Ἑβραίου.

— «Ἄντιό, κὺρ Χανάσ', παρακάτου εἶνι τοῦ μουλάρ».

Τὰ ἄλλα μουλάρια, πού ἦταν καβάλλα οἱ κυρίες, γιὰ νὰ πηγαίνουν ἡσυχα, τὰ φοβέριζαν μὲ θρисиές γιὰ... τὸ φορτίο τους. Τέλος ἔφθασαν, ἀργὰ τὴ νύχτα, ἀπάνω ἀπ' τὰ Βασιλικά, στὴν περιοχή τοῦ μικροῦ Μετοchioῦ τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας κι ἐκεῖ σταμάτησαν νὰ μείνουν τὴ νύχτα, νὰ βοσκῆσουν καὶ νὰ ξεκουραστοῦν τὰ ζῶα καὶ νὰ κοιμηθοῦν κι αὐτοὶ καὶ τὸ πρωί, τὰ χαράγματα, νὰ συνεχίσουν τὸ ταξεῖδι τους. Ἔστρωσαν τὰ σαγίσματα κάτω ἀπὸ μιὰ μεγάλη ἀγκορνιτσιὰ καὶ κάθισαν νὰ φαῖν. Τὸ ἴδιο ἔκαμαν κι οἱ ἐπιβάτες, ἀλλὰ αὐτοὶ τοὺς κέρασαν καὶ κρασί, γιὰ νὰ κοιμηθοῦν, ὡς λέγαν, νὰ μὴν ἀκοῦν τὴ νύχτα τὰ «ζλάπια».

— «Τί εἶναι γ' αὐτὰ τὰ ζλάπια κύρ Χανάσ';», ρώτησε ὁ Ἑβραῖος.

— «Εἶναι τσιακάλια πού οὐρλιάζ'ν τ' νύχτα».

— «Αὐτὸ τοῦ τσακλάνια τί τρώει κύρ Χανάσ;».

— «Ὅ,τ' βρεῖ» κι ὁ Ἑβραῖος τὸ πῆρε δι τῶν «οὐδροί» καὶ φοβήθηκε, ἀλλὰ τὸν καθυσῆχασαν καὶ τὸν ἔδωκαν κι ἄλλο κρασί.

Κοιμήθηκαν ὄλοι κοντά, οἱ γυναῖκες μαζί, κι ὁ Ἑβραῖος λίγο πιὸ πέρα μὲ τοὺς κираτζήδες. Ὁ ἕνας ἀπ' αὐτούς, ἀφοῦ διαπίστωσε ὅτι ὄλοι κοιμοῦνταν βαθεῖα, σηκώθηκε καὶ μ' ἕνα ψιλὸ σχοινὶ ἔδεσε τὸ ἕνα χέρι τοῦ Ἑβραίου καὶ τὸ ἕνα πόδι τῆς μιᾶς κυρίας καὶ ξάπλωσε προσποιούμενος δι ροχαλίζει. Πέρασε κάμποση ὥρα καὶ ξαφνικὰ ἀκοῦν τὴ γυναῖκα νὰ φωνάζει, νὰ τσιρίζει καὶ νὰ ἐπιτίθεται στὸν Ἑβραῖο, νὰ τὸν χτυπάει, νὰ τὸν βρίζει καὶ νὰ ζητᾶ βοήθεια. Ἐμπνᾶ κι ἡ ἄλλη καὶ μαζί τὸν χαστούκιζαν ἀλύπητα.

— «Βρὲ ἀμάν! τί γίνιτι, τί τρέχει», ρωτοῦσαν τάχα οἱ κиратζήδες. Ἐπὶ τέλους τοὺς χώρισαν. Ὁ καυμένος ὁ Ἑβραῖος πῆγε νὰ τρελλαθῆ. Δὲν πῆρε χαμπάρι πῶς σκαρώθηκε ἡ δουλειά. Ἀπὸ τὸ φόβο του δὲν ἤξευρε τί νὰ κάμει καὶ τότε οἱ κиратζήδες βρῆκαν τὴ λύσι. Νὰ τραβήξῃ ὁ Ἑβραῖος μπροστὰ πεζὸς καὶ νὰ τοὺς περιμένῃ στὴ Γαλάτισσα, γιὰ νὰ ἡρεμήσουν, στὸ μεταξύ, οἱ γυναῖκες. Αὐτὸ κι ἔγινε. Σκασμένοι στὰ γέλια ὄλοι, γιὰτὶ στὸ μεταξύ φανέρωσαν πῶς φτιάσθηκε τὸ «χνέρ» ἔφτασαν στὴ Γαλάτισσα κι ἐκεῖ δόθηκαν ἐξηγήσεις. Δὲν εἶναι ὅμως ἐξακριβωμένο ἂν ὁ Ἑβραῖος ἔκαμε κι ἄλλο ταξεῖδι μὲ τοὺς Γαλατσιάνους Κиратζήδες.

ΤΑ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΑ

Τὸν παλιὸ καιρὸ πού δὲν ὑπῆρχαν ἄλλα μεταφορικὰ μέσα, ἡ Ταχυδρομικὴ Ὑπηρεσία γινόταν σ' ὅλη τὴ Χαλκιδικὴ μὲ εἰδικoὺς ταχυδρόμους, στίς κυριώτερες ἀρτηρίες μὲ ἐφιππους καὶ στὰ χωριά, τὸ ἕνα μὲ τ' ἄλλο, μὲ πεζούς. Ἐφιπποὶ χωροφύλακες, οἱ περίφημοι Σουβαρῆδες, ἐκτελοῦσαν τὴν Ταχυδρομικὴ Ὑπηρεσία Θεσσαλονίκης, Βασιλικῶν, Γαλατσίτης, Ρεσιτικίων, Πολυγύρου μέχρι Ἀγίου Ὀρους. Ἀπὸ τὰ κέντρα αὐτὰ μοιράζονταν ἡ ἀλληλογραφία, ἡ ἐπίσημος καὶ ἡ ἀπλή, στὰ ἐνδιάμεσα χωριά μὲ τοὺς πεζοὺς ταχυδρόμους.

Στήν Ὑπηρεσία αὐτὴ ὑπηρετήσαν κατὰ καιροὺς καὶ Ἕλληνες Ταχυδρόμοι, κυρίως Πολυγυρινοί, ὁ μπαρμπα-Γιάννης, ὁ Δημήτρης, ὁ Τάσιος, ὁ Ἀργύρης καὶ ἄλλοι, πού με τὰ καλοθρεμένα ἄλογά τους, με ὄλα τὰ τακίμνια, μετέφεραν, σὲ πέτσινα εἰδικὰ διασάκκια, τὴν ἀλληλογραφία καὶ τὰ δέματα, ἐναλλάξ, ὄλη τὴν ἐβδομάδα. Ὑπῆρχαν ὁμως καὶ Τοῦρκοι Σουβαρῆδες, κυρίως Ἀρβανίτες. Αὐτοί, ἐκτὸς τῆς ἀλληλογραφίας, ἦταν ἐπιφορτισμένοι καὶ με τὴν μεταφορά, κατὰ καιροὺς, χρημάτων τῶν Δημοσίων Ταμείων. Στὴν περίπτωσι αὐτῇ, πῆγαιναν πολλοὶ μαζί, ὠπλισμένοι γιὰ ἀσφάλεια. Αὐτὸ γινόταν ἀντιληπτὸ κάθε φορὰ πού περνοῦσαν ἀπὸ τὰ χωριά. «Οἱ Σουβαρῆδες πααὶν τοῦ Χαζνά τ' Σαλουνίκ».

Ὅνομαστοὶ καὶ γνωστοὶ σ' ὄλη τὴ Χαλκιδικὴ ἦταν ὁ Μπεκτὰς ἐφέντης, ὁ Ζουλφικιὰρ ἀγάς, ὁ Ζεϊνὲλ ἀγάς, ὁ Ἀμέτ ἀγάς, ὁ Ἀλῆ ἀγάς καὶ ἄλλοι, ὄλοι Ἀρβανίτες ἀγαθοὶ καὶ ἀθῶοι, γι' αὐτὸ ἦταν ἀγαπητοὶ ἀπὸ τὸν κόσμον, πρόθυμοι νὰ κάνουν κι εὐκολίες. Ἡ ἀμοιβὴ τους γι' αὐτὲς ἦταν κανένα κέρασμα κι ἓνα μπουκάλι ρακί. Ὅλοι τους ἦταν μερακλῆδες. Ὅταν ἔκαμναν στάσι στὸ χωριό, γιὰ νὰ ξεκουράσουν τ' ἄλογα, μετὰ τὸν καφέ ζητοῦσαν με τὰ ἴδια φυλιτζάνια καὶ τὸν ἄσπρο καφέ, ρακί, πού τὸ πίναν κρυφά, γιὰτὶ ἦταν ἀπαγορευμένο.

Ἡ μάκα Μαρία ἢ Μαμή, πού πῆρε γράμμα με τὴν πόστα ἀπ' τὸν γιὸ τῆς πού ἦταν ξενητεμένος στὸ «Μισίρ», ἔδωκε πολλὰ πεσκέσια στὸν Ζεϊνὲλ ἀγά πού τοῦ ἔφερε κι ἓνα μπουκάλι ρακί. Μιλοῦσα» δὲ καὶ ἑλληνικά, παρεφθαρμένα ἐββαία, ὅπως τὰ παίρναν ἀπ' τὸ χωριάτικο λεκτικὸ.

— «Ἄιντε δρὲ νὰ παναμαναγνώστ» ἔλεγε ὁ Μπεκτὰς ἐφέντης, δταν καμμία φορὰ, παίζοντας τάβλι, ἤθελε νὰ εἰρωνευθῆ τὸν ἀντίπαλό του. Δηλαδὴ «ἄιντε νὰ μάθ'ς γνώστ» πού ἄκουγε νὰ λέν οἱ χωριάτες.

Κάθε Σάββατο στὴ Γαλάτισσα γινόταν παζάρι, ἐβδομαδιαία ἀγορὰ καὶ ἀπὸ ὄλα τὰ χωριά φέρναν διάφορες πρᾶμμάτιες. Στὴν ἀγορὰ αὐτὴ ἐρχόνταν ἀπὸ τοὺς Μαχαλάδες τῆς Καλαμαριάς καὶ Τοῦρκοι Κονιάρηδες, κτηνοτρόφοι κατὰ τὸ πλεῖστον, καὶ πουλοῦσαν τυριά, δούτυρα κι ἀγόραζαν κούσπα γιὰ τὰ ζῶα κι ἄλλα εἶδη μπακαλικῆς πού εἶχαν ἀνάγκη. Αὐτοί, λοιπόν, ἐρχόνταν πρῶτ', ἀπὸ τὰ χαράγματα καὶ περίμεναν τὴν «πόστα», τοὺς Σουβαρῆδες, πού περνοῦσαν ἀπὸ τὴ Γαλάτισσα γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη καὶ τοὺς δίναν παραγγελίες γιὰ γράμματα, πού ἤθελαν νὰ στείλουν σὲ δικούς τους καὶ κυρίως σὲ στρατιῶτες, πού κάναν χρόνια στὸ «ἀσκέρ», τὸ στρατό. Οἱ Σουβαρῆδες κρατοῦσαν σημειώσεις, ὀνόματα καὶ τόπο ἀποστολῆς καὶ προελεύσεως καὶ τὰ δίναν σὲ εἰδικούς «γιαζατζῆδες», γραφιάδες, πού καθόνταν ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ Ταχυδρομεῖο τῆς Θεσσαλονίκης καὶ φτιάχναν τὰ «Χαζίρ μεκτούπ», ἔτοιμα γράμματα, πού τὰ συμπλήρωναν με τὰ ὀνόματα τῶν ἀποστολέων. Τὸ περιεχόμενο ἦταν ἀνάλογο. Γιὰ τοὺς χωριάτες ἦταν στερεότυπο γυναικα, παιδιά, γονεῖς, χωράφια, σπαρτά, ζῶα, ὄλα καλά καὶ «τσὸκ σελάμ», πολλὰ χαιρετίσματα. Πολλὲς φορὲς, πού φέρ-

ναν τις απαντήσεις, γράμματα από δικούς τους, είχαν την υπομονή να τους τα διαβάζουν οι ίδιοι οι Σουβαρήςδες, γιατί ήταν έντελως αγράμματοι οι Κονιάρηδες.

Ένα Σάββατο, κατά την ίδια τακτική, έφερε τα γράμματα ο Ζουφικιάρ αγάς και μετά απ' τους τεμενάδες και τα καλωσορίσματα άνοιχτηκε το δισάκκι κι άπλώθηκαν τα γράμματα πάνω στο τραπέζι, κάτω απ' τον ίσιο της μεγάλης μουροσκαμιās στο παζάρι. Ήταν δέ κεινη τή μέρα πολλά. Όλοι είχαν γράμμα. Φωνάχτηκαν τα όνόματα και άρχισε το διάβασμα. «Τοπάλ Άβντουραχμάν» τó πρώτο γράμμα. «Έφέντη μ», ξετρεξε ό ενδιαφερόμενος. Άλλά τή στιγμή εκείνη ό καφετζής έφερε τον καφέ του Ζουφικιάρ αγά και παραμέρισε τα γράμματα να βάλη και τó ποτήρι με τó νερό. Μετά πού έτοιμάσθηκε και τó τσιμπούκι, ό Σουβαρής πήρε τó πρώτο γράμμα πού 'ταν μπροστά του, σούφρωσε τά φρύδια και διάβαζε: «τσόκ σελάμ», πολλά χαιρετίσματα και κάτι άλλα τυπικά και σε λίγο άκούστηκε «βάί, βάί, δρέ, σενιν όγλάν δμπασ' όλνοτú», τó παιδί σου έγινε δεκανέας. Μεγάλο γεγονός, γιατί τον τίτλο αυτό θά τον είχε, διακριτικά, έφ' όρου ζωής και ήταν πολú τιμητικό. Ό πατέρας του παιδιοú τρελλάθηκε από τή χαρά του και βίρα κεράσματα για τó χαϊρλίδικο. Ό Ζουφικιάρ αγάς ζήτησε καφέ άσπρο και έπινε τρία - τέσσερα φλυτζάνια, έτσι για τήν όρεξι. Διαβάστηκαν και τ' άλλα γράμματα με τή σειρά και όλοι οι Κονιάρηδες έμειναν εύχαριστημένοι. Άλλά είχε συμβή κάτι πού άνέτρεφε τους ένθουσιασμούς. Ό Σουβαρής είχε κάμει λάθος και πήρε άλλο γράμμα και διάβασε. Ό Τοπάλ Άβντουραχμάν, πού πήγε στο Μαχαλά, είχε κάποια άμφιβολία, γιατί ό δικός του, ό γιός ήταν τελείως αγράμματος και μπουνταλές και τον φώναζαν στο χωριό «Άχμάν Άσάν». Πήγε, λοιπόν, στον Ίμάμη τής περιφέρειας κι έξιχνιάστηκε τó ζήτημα. Τó γράμμα ήταν για τον Άλη Μπεχλεβάν. Τó άλλο Σάββατο στο παζάρι, ό φουκαράς ό Τοπάλ έκαμε παράπονα στον Ζουφικιάρ αγά για τó λάθος. Κι αυτός με τήν Άρβανίτικη θυμοσοφία του έδωσε τήν απάντησι: «Γιανλίσ' όλνοτú τζιάνουμ», λάθος έγινε: ό Θεός είναι μεγάλος και ό δικός σου ό Άχμάν Άσάν θά γίνη. «όλατζιάν».

ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΟΥ ΠΑΣΙΑ

Μεγάλη άνασταύσι κεινη τή βδομάδα στο άρχοντικό του Πασιά Μανώλ'. Σπίτι τρίπατο με δεκαοχτώ δωμάτια, σάλες πελώριες και δύο ταρατσες στο έπάνω πάτωμα, ήταν ό,τι ταίριαζε για κατοικία τής μεγάλης Πατριαρχικής οικογενείας του πραγματικού άρχοντα Πασιά Μανώλ'. Οι φανατικοί Τουρκοί τον λέγαν Γκιοαούρ-Πασιά. Πέντε τσιφλίκια και γενικό έμπόριο σιτηρών του απέδιδαν τεράστια κέρδη. Λίρα με ούρά κυριολεκτικά. Άλλά και ζήση πασιάδικη. Όλα χουβαρδάδικα. Ή κυρά Πηγγήνα, ή γυναίκα του, με τις κόρες της, τις νύφες κι ένα σωρό παραδουλεύτερες, άλλες άσπριζαν, πάτωναν, σφουγγάριζαν και

γενικά ταίριαζαν και στόλιζαν τὸ σπίτι. Ὡς κι ἡ Ἀσάνω ἢ Καφετζοῦ δὴν τὴ μέρα ἔψηνε καφέδες και συνέχεια ἔπινε κι αὐτὴ ἦταν ἡ δόλια πολὺ μερακλιοῦ. Τὰ Χριστοῦγεννα γιόρταζε ὁ Πασιᾶ Μανώλης. Ἐπρεπε νὰ ἴναι δλα ἔτοιμα, γιατί θά'κανε «βίζιτα» δλο τὸ χωριό. Τὸ θεωροῦσαν ὑποχρέωσι νὰ εὐχηθοῦν τὸν ἄρχοντα τοῦ τόπου γιὰ τὴ γιορτὴ του. Θὰ ἔκανε ἐπίσκεψι κι ὁ Δεσπότης μὲ ὄλους τοῦ παπάδες τοῦ χωριοῦ, γιατί ἡ Γαλάτιστα ἦταν και ἔδρα τῆς Ἐπισκοπῆς Ἀρδαμερίου και Γαλατίστης και εἶχε ἔξη ἐκκλησίες, πού δλες λειτουργοῦσαν τότε.

Ἐπὶ τέλους ἔτοιμάσθησαν δλα και ἡ μεγάλη μέρα ἔφτασε. Ὁ Πασιᾶ Μανώλης φόρεσε τὰ γιορτερά του, τὰ τσόχινα πουτούρια, τὴ βαρύτιμη γούνα του και τὸ σιδερωμένο φέσι μὲ τὴ μεγάλη φούντα και πῆγε στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας, πού ἦταν ἡ ἑνορία του. Μετὰ τὴν ἀπόλυσι δλο τὸ ἐκκλησίασμα, προηγούμενου τοῦ Δεσπότη και τῶν παπάδων, πῆγε στὸ σπίτι νὰ εὐχηθοῦν τὸν γιορταστή. Κι ἐκεῖνος στὴ μεγάλη κάμαρα, στὸν «Μουσαφιρ ὄντᾶ» ὑποδέχονταν τοὺς ἐπισκέπτες και δέχονταν τὶς εὐχές. Τὰ κορίτσια και οἱ νύφες, μὲ τοὺς ἀσημένιους δίσκους και τὰ κουταλάκια πού ἄστραφταν, κερνοῦσαν τὰ γλυκά, διπλά και τρίδιπλα. Ἀκολουθοῦσε ὁ καφὲς ὁ μυρωδάτος, καθιερωμένος τότε κι ἀπαραίτητος μετὰ τὴν ἐκκλησία. Αὐτὸ συνεχίστηκε μέχρι τὸ μεσημέρι. Καὶ τότε δόθηκε ἡ διαταγὴ νὰ στρωθῆ ὁ μέγας «Σουφρᾶς», τὸ τραπέζι, στὴ μεγάλη σάλα, γιὰ τὸ φαγητό. Κάθησαν δὲ δλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας. Γιιοὶ και θυγατέρες, νύφες, γαμπροί, ἐγγόνια. Σὲ παράπλευρο τραπέζι κάθησαν και δλοι οἱ δουλευτάδες, γυναῖκες και ἄντρες πού ἦταν στὴν ὑπηρεσία. Ἔτσι εἶχε διατάξει κεινὴ τὴ μέρα. Ὁ Πασιᾶ Μανώλης, ἀφοῦ ἔψαλλε τὸ «Χριστὸς Γενῶνται» ἔδωσε τὸ σύνθημα τοῦ φαγητοῦ. Καὶ τί δὲν εἶχε τὸ πλοῦσιο ἐκεῖνο τραπέζι. Γαλοπούλες γεμιστές μὲ κουκουνάρια, γουρουνόπουλα τῆς σουδλας, κόττες, πίττες, τυριά, μανούρια. Κρασιά, μαῦρο, μπρούσιχο γιὰ τοὺς ἄντρες και γλυκὸ γιὰ τὶς γυναῖκες. Ἔ, βίβα παιδιά, πρῶτος ἔδωσε τὸ σύνθημα ὁ γιορταστής και δλοι τσοῦγκρισαν τὰ ποτήρια μὲ τὶς ἀνάλογες εὐχές. Κι ἀπ' τὸ ἄλλο τραπέζι, ὁ Τσιλομῆτρος πού ἦταν «στιχτός», ἕνας εὐθυμος τύπος, τσοῦγκρίζοντας τὸ ποτήρι του φώναζε «νὰ μᾶς ζήσης ἀφεντικό, πολλὰ τὰ ἔτ». Ἀκολούθησαν τὰ γλυκά και πρῶτα οἱ καθιερωμένες τηγανίτες και ταψιά ὀλόκληρα μπακλαβάδες και καταψια πού εὐωδίαζαν μὲ τὸ περίφημο δούτυρο τὸ Βαβδινό. Ἀλλὰ τὸ κρασί, πού οἱ κοῦπες γέμιζαν κι ἄδειαζαν συνέχεια, ἔφερε και τὴν εὐθυμία και ὁ Πασιᾶς Μανώλης ἄρχισε πρῶτος τὸ τραγοῦδι μὲ τὴ βροντερὴ φωνὴ του.

Λάλησε κούκκε μ' λάλησε,
ὅπως λαλοῦσες πρῶτα
και μὴ λαλῆς παράκερα
τὸ δόλιο μεσημέρι.

Στὴ συνέχεια ζήτησε νὰ τοῦ φέρουν τὸν ταμπουρά του, πού ἔπαιζε δταν

ήταν στά κέφια του, κι έπαιξε τὸ χορευτικὸ τραγοῦδι, βοηθούμενος καὶ ἀπ' τὸν γυιὸ του τὸν Γιαννάκη ποὺ έπαιζε βιολί:

Ἄπάνω στὴ τριανταφυλλιὰ
κάνουν οἱ πέρδικες φωλιὰ
σιοῦντι, κουνιοῦντι τὰ κλαδιὰ
κι πέφτουν τὰ τραντάφυλλα
κι τὰ μαζώνουν οἱ κοπελλιές,
οἱ ἄσπρες κι οἱ μελαχροινές.
Κι ἴγὼ λυγνὸς τὰ μάζωνα
κι στὴν ἀγάπη μ' τὰ ἴστελνα.

Μ' αὐτὸ σηκώθηκαν ὄλοι καὶ πιάσθηκαν στὸ χορὸ, γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι, στὴ μεγάλη σάλα καὶ τὸ γλέντι κι ὁ χορὸς συνεχίστηκαν ὡς τὸ ἀπόγευμα ἀργά, δόποτε, σὲ μιὰ στιγμὴ, ἀκούστηκαν ἀπὸ μακριὰ νταούλια καὶ γκαΐντες, κλαρίνα καὶ βιολιά. Καὶ νὰ τί γινόταν.

Στὸ χοροστάσι τοῦ χωριοῦ, στὸ «Μπεγλίκι», ποὺ ἦταν σὲ λίγη ἀπόστασι πάνω ἀπ' τὸ σπίτι τοῦ Πασαῖ, εἶχε στρωθῆ ὁ δημόσιος χορὸς μὲ νταούλια, γκαΐντες, κλαρίνα καὶ βιολιά. Σὲ μιὰ στιγμὴ, κάποιος ἔδωσε τὸ σύνθημα γιὰ νὰ συνεχισθῆ ὁ χορὸς κάτω στὸ σπίτι τοῦ γιορταστῆ, κι ὄλο ἐκεῖνο τὸ πλῆθος, μὲ τὰ ὄργανα, ἔφτασε κάτω ἀπὸ τὸ σπίτι χορεύοντας. Τὸ πῆραν χαμπάρι οἱ σπιτικοὶ καὶ βγήκαν ὄλοι στὰ παράθυρα καὶ τίς ταράτσες τοῦ σπιτιοῦ. Καὶ ὁ Πασαῖς τόσο ἐνθουσιάσθηκε ποὺ διέταξε νὰ κεραστοῦν ὄλοι κρασί καὶ μεζέδες. Οἱ κοῦπες καὶ τὰ χαλκοσοῦκια γέμιζαν κι ἄδειαζαν καὶ μὲ τίς εὐχές καὶ τὰ λαλούμενα γινόταν πανδαιμόνιο, κάτι τὸ πρωτοφανὲς στὰ χρονικὰ τοῦ χωριοῦ. Μὲ τὴν ἐπίμονη πρόσκλησι τοῦ πλῆθους, κατέβηκαν ὄλοι καὶ πιάσθηκαν στὸ χορὸ, ποὺ πρῶτος ἔσυρε ὁ γιορταστῆς. Τὰ μετζήτια συνέχεια κολλοῦσαν στὰ μέτωπα τῶν παιγιδιάτορων. «Χαρὰ στὸν πρῶτο» φώναζε τὸ πλῆθος. Κι ἀργὰ τὴ νύχτα μὲ τὴ διάλυσι τοῦ χοροῦ τὰ ὄργανα γιὰ τελευταῖο σκοπὸ ἔπαιξαν «Τὸ λυγερίν καὶ κοπεριν σπαθί μου». Ἡ ἐθνικὴ φλόγα μὲ κάτι τέτοια ἔμενε ἄσδυστη ἀπὸ τὴν ψυχὴ τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ τῆς Χαλκιδικῆς.

ΠΑΣΧΑ ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

Γιὰ νὰ γράφῃ κανεὶς τὰ παλῆὰ Πασχαλινὰ ἔθιμα τῆς Χαλκιδικῆς, ὄσα θυμᾶται ὁ ἴδιος κι ὄσα μπορεῖ νὰ σταχυολογήσῃ ἀπὸ πρὸ παλῆους Χαλκιδικιωῖτες, θὰ τοῦ χρειασθοῦν στῆλες ὀλόκληρες, ποὺ δὲν τίς διαθέτει ἡ μικρούλα μας «Φωνῆ» καὶ γι' αὐτὸ θὰ περιορισθοῦμε στὸ στενὸ μας χῶρο, ποὺ ἔχει τὴν κλωσύνῃ νὰ μᾶς φιλοξενῆ κατὰ καιροῦς.

Τὰ σκλαδωμένα ἐκεῖνα χρόνια, ποὺ ἡ Χαλκιδικὴ εἶχε τὸ μεγάλο πλεονέ-

κτημα νὰ εἶναι μιὰ ἐπαρχία μὲ ἀμιγῆ Ἑλληνικὸ πληθυσμὸ, τηροῦσε εὐλαβικὰ τὰ πατροπαράδοτα ἔθιμα μὲ θαθεῖα ὑπερηφάνεια. Χόρταινε τὸ μάτι σου νὰ βλέπη Ἑλληνισμό. Ὡς καὶ οἱ Τοῦρκοι ὑπάλληλοι, πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοί, ἀστυνομικοὶ καὶ οἱ οἰκογένειές τους, λὲς καὶ παρασύρονταν κι αὐτοὶ ἀπ' τὴν Πασχαλιὰτικὴ γιορταστικὴ κίνησι καὶ συμμετεῖχαν στὶς γιορτὲς αὐτές. Τὸ θεωροῦσαν ὑποχρέωσι νὰ κάνουν βίζιτες στὰ διάφορα φιλικὰ σπίτια, νὰ εὐχηθοῦν χρόνια πολλὰ καὶ νὰ πάρουν τὰ κόκκινα αὐγά. Θυμᾶμαι μάλιστα, στὸ χωριό, ποῦ ἦταν Ἀστυνόμος ὁ Μιλιαζιμ Χακί ἐφέντης, διοικητὴς τοῦ Καρακολιοῦ, ποῦ ἦ ἡ γυναῖκα του ἦταν Χριστιανή, ἡ περίφημη Μανιώ, ἡ πολυτραγουδισμένη «Γκιουζέλ Μανιώ», γιόρταζε στὸ σπίτι της καὶ ἔβαφαν καὶ αὐγά κόκκινα. Καὶ οἱ νέοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τραγουδοῦσαν περνώντας ἀπ' τὸ σοκάκι της.

Πόψε μᾶς κλέψαν τὴ Μανιώ,
 τρεῖς Τοῦρκ' Ἀρβανιτάδες
 Ἀμάν! Ἀμάν! Γκιουζέλ Μανιώ.

Ἐκεῖνα ὅμως ποῦ εἶχαν ἀξία στὶς γιορτὲς αὐτές ἦταν τὰ Πασχαλινὰ τραγούδια, τὰ πιὸ πολλὰ χορευτικά. νΑλλα εὐθυμα κι ἄλλα παραποινάριχα μὲ ποικίλα συναισθήματα. Καὶ θυμᾶμαι τὸν Μῆτσο τὸν Λαγὸ, μὲ τὸ φουντωτὸ μαῦρο μουστάκι του καὶ τὴ λεβέντικη κορμωστασιά του, ποῦ ἔσερνε πρῶτος τὸ χορὸ στὸ χοροστάσι τοῦ «Κοῦκο» μὲ τὰ κορίτσια, τίς ὁμορφες Γαλατσαينوῦδες:

Ἦρτι τοῦ μέγα Σάββατου, ν' ἦρτι μεγάλη Πέφτη,
 ν' ἦρτι κι ἡ λαμπροκυριακὴ μὲ τὸν καλὸν τοῦ λόγου.
 Μάνα στολίζει τὸν ὑγὸ κι δυὸ δερφές τὸν ζώνουν.
 Τοῦν ἔζωναν, τὸν ξέζωναν, τὸν ζῶν' τὸν ξεπεζώνουν.

Μὰ καὶ στὸν Πολύγυρο εἶχαν τὸ δικό τους τὸ Πολυγυρινὸ χορευτικὸ τραγούδι: Ἡ Τρυγόνα:

Ἀπὸ θραδὺ τὴν Πασχαλιὰ κ' εἰς τοῦν καλὸ τοῦ λόγου,
 Τρυγόνα ξεστολίζονταν γιὰτ' εἶναι χολιασμένη,
 (σ τ ρ ο φ ή: Τρυγονοῦδα μου, παρδαλομάντρα μου).
 Κι ἡ μάνα της τὴν ἔλεγε κι ἡ μάνα της τὴ λέει.
 — Σήκω Τρυγόνα μ' κι ἄλλαξε κι βάνε τὰ καλά σου
 βάνε τοῦν ἄσπρου σ' τοῦν σαγιᾶ, τοῦ μουκαντι ζουνάρι.
 Μαρ' ἦρταν Τοῦρκοι στὸν ὄντᾶ, μαρ' ἦρταν Πασαλίδες.
 — Δὲν εἶναι Τοῦρκοι μάνα μου, δὲν εἶναι Πασαλίδες
 μόν' εἶναι ὁ Σαραφιανός, ποῦ ῥτει γιὰ νὰ μὲ πάρη.
 Δὲν παίρνω τὸν Σαραφιανό, τὸν Μαυρουδῆ θά πάρω.
 Δὲν σ' ἴθελα Σαραφιανέ, δέντρο μὲς' τὴν αὐλή μου
 γιὰ νὰ ῥχωντ' οἱ Πολυγυρνοὶ νὰ δένουν τ' ἄλογά τους.
 (σ τ ρ ο φ ή: Τρυγονοῦδα μου, παρδαλομάντρα μου).

Μὰ κι ἓνα ἄλλο χορευτικὸ τραγοῦδι εἶχαν οἱ Πολυγυρινοί, παρμένο ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς, πολὺ συγκινητικὸ:

“Ὅντ’ ἄρτε τοῦ Σαββάτου, τοῦ μέγα Σάββατου,
καὶ ἡ Λαμπρὴ ἡ μέρα κι ὁ λόγος ὁ καλός,
δντ’ ἄρταν οἱ Ἀρβανίτες στὸν Πολύγυρο
καὶ φέρνουν δυὸ κορίτσια ἀπὸ τὸ Μουριά.
Τὸ ἴνα τοῦ λέν Μετάξου καὶ τ’ ἄλλ’ Ἀτέργιαστου
καὶ θγῆκε μιὰν ἀρχόντσα κι τὰ ξεσκλάβωσε,
ξεσκλάβωσε τὸ ἓνα τὸ καλλίτερο.
Κἂν χρόνον δὲν τὸ εἶχε καὶ τὸ σύδεψε
στοῦ χρόνου τὸ παντρεύει, βαρυαρρώστησε.
Τῆ μάνα τ’ς παραγγέλνει μιὰ παραγγελιά
— Ἀκοῦς γλυκειά μου μάνα τί σοὶ παράγγειλα;
ἀγλήγουρα νὰ ἔρτης ὡς τοῦ πρόγιουμα
ὡς τοῦ τρανὸ τοῦ γιῶμα νὰ ἔρτης ὡς ἐδῶ
γιὰ νὰ σοὶ παραγγείλω μιὰ παραγγελιά.
Καλὰ νὰ τοῦ παντρέψ’τε τοῦ Γιαννάκη μου
καλὴ νύφ’ νὰ τοῦν δῶστε ἴκομα καλλίτερη
νὰ μοιάζ’ ἐμὲ στὰ μάτια, κί ἴμένα στοῦ κουρμί
κι ἐς τὰ λιανὰ μερτζιάνια, στοῦν ἄσπρου τοῦ λαιμό.

Πιο πάνω, στὰ χωριὰ γύρω στὴν Ἀρναία, τραγουδοῦσαν στὰ παλιὰ χρόνια «Ὁ Δῆμος κι ἡ Βεζυροπούλα»:

Σήμερα ἔχουμε Λαμπρὴ κι αὔριο Χριστὸς Ἀνέστη,
τὰ παλληκάρια χαίρουνταν, χαίρουνταν, ξεφαντώνουν.
Κι ὁ Δῆμος μέσ’ τῆ φυλακῆ, μέσ’ τὸ βαρὺ ντομπροῦκι.
— Τί γύρευες Δῆμου μ’, τί χάλευες στοῦ Μπέη τὰ Σαράγια;
— Μὲ γέλασε μιὰ Μπέησα καὶ μιὰ Βεζυροπούλα.
— Ἄϊντε Δῆμου μ’ νὰ φύγουμε, ἄϊντε Δῆμου μ’ νὰ πᾶμε,
νὰ πᾶ σὲ θάνω καφετζῆν, νὰ πᾶ σὲ θάνω πρῶτον.
Κι ὅσα μπαξίσια πάροουμε, νὰ τὰ διαμοιραστοῦμε.
Καὶ καφετζῆν δὲν μ’ ἔβαναν κι οὐδὲ πρῶτον μὲ θάναν
μόν’ μ’ ἔρριξαν στὴ φυλακῆ καὶ στὸ βαρὺ ντομπροῦκι.

Αὐτὰ κι ἄλλα παλιὰ τραγοῦδια ὠραῖα ἔχει ἡ Χαλκιδική, ἀλλὰ ποίός θὰ καταπιαστῆ μὲ τὸν ἄθλο αὐτό, νὰ τὰ συγκεντρώσῃ γιὰ νὰ μείνουν ἀθάνατα στίς ἐπερχόμενες γενεές; Ἐρώτημα, δυστυχῶς, ἀναπάντητο.

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

Κείνη τή χρονιά μ' είχε κολλήσει μιὰ ρομαντική διάθεσι νὰ κάμω τὸ ταξίδι Θεσσαλονίκης μέχρι Βραστῶν, γιὰ κάτι κτηματικές δουλειές, καθαλλάρης, γιὰτι καὶ ἡ συγκοινωνία δι' αὐτοκινητῶν ἦταν ἀκόμα στὰ πρῶτα βήματα.

Πῆρα, λοιπόν, ἕνα καλὸ ἄλογο ἱππασίας, ἀπὸ κάποιον δικό μου καὶ ξεκίνησα. Ἐφθασα τὸ βράδυ στὸ χωριό μου, τὴ Γαλάτιστα, καὶ τ' ἄλλο πρωί, μὲ τὴ δροσιά, ξεκίνησα γιὰ τὸν Πολύγυρο.

Ἦταν Μάϊος καὶ τὸ καλὸ ἄλογο λές κι ἐνοιωθε τὴν ψυχική διάθεσι τοῦ καθαλλάρη του θάδιζε μ' ἕνα γιὰβάσιχο καρᾶ-ισκίλν, λιχνιστικό, διακόπτοντας κάπου - κάπου τὴν πρωινή σιγαλιά μ' ἕνα χρεμέτισμα παραπονιαρίκο γιὰ τὸ χωρισμό του ἀπ' τὸ δικό του περιβάλλον. Στὸν Ἅγιο Πρόδρομο κάποιος γνωστός μὲ σταμάτησε γιὰ νὰ πάρουμε καφέ στὸ ἐξοχικὸ καφεενεδάκι καὶ μ' ἐπληροφόρησε ὅτι πρὸ ὀλίγου πέρασε κάποιος δάσκαλος μ' ἕναν κिरατζή Γαλατσιάνο, γιὰ τὸν Πολύγυρο. Γιὰ νὰ ἴχω συντροφιά, χτύπησα τὸν ντουρῆ μου καὶ σὲ λίγο πρόφθασα τὸν δάσκαλο. Ἦταν ἕνας γεροντάκος μὲ συμπαθητικὴ φυσιογνωμία. Δώσαμε γνωριμία κι ἔμαθα ὅτι ἦταν Ἡπειρώτης τὴν καταγωγή. Μὲ τὴν ἀφορμὴ πού ἔδωκα («ὕποτονθορίζων ἐρωτικόν τι ἀσμάτιον»), ὡς διετύπωσε ὁ συνοδοιπόρος μου, εἰς ἄπταιστον καθαρεύουσαν, ἄρχισε ἢ συζήτησι γιὰ τὰ παλιὰ τραγούδια τῆς Χαλκιδικῆς καὶ μ' ἔκανε ἐντύπωσι τὸ ἐνδιαφέρον του γι' αὐτά, πού τὸν κίνησε νὰ κάμῃ μιὰ συλλογὴ. Μερικὰ εἶχε ἀποστηθίσει καὶ τ' ἀπήγγειλε μὲ διάθεσι νεανική. Τοῦ ἐξέφρασα τὸν θαυμασμό μου γιὰ τὴν προσπάθειά του καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὰ τραγούδια μας, καὶ τοῦ ἐδήλωσα ὅτι κι ἐγὼ καταγινομαι στὴ συλλογὴ τοιούτων τραγουδιῶν, δεδομένης εὐκαιρίας.

Ὅταν φθάσαμε στὸν Πολύγυρο, προθυμοποιήθηκε νὰ μοῦ δώσῃ κάτι σκόρπια φύλλα πού εἶχε γραμμένα πολλὰ τραγούδια. Παραθέτω, λοιπόν, μερικὰ καλοκαιρινά, γιὰ νὰ ἰκανοποιήσω καὶ τὴν ἐπιθυμία ἐνὸς ἀκόμη θιασώτου τοῦ λαογραφικοῦ πλοῦτου τῆς Χαλκιδικῆς, ἐκλεκτοῦ καὶ συμπαθοῦς συνεργάτου τῆς «Φωνῆς», κ. Μ. Παπαθανασίου.

Ἄνοιξιάτικο

Ἄπριλ', Ἄπριλη καμάτη καὶ Μάη κατακαυμένη,
κατάκαψες τίς ἔμμορφες κι ἀσχήμινες τίς ροῦπες,
κατάκαψες τὴν ἀγαπῶ καὶ δὲν τὴν ἀγνωρίζω.

- Κουρῆ μ' κατέδα πρὸς τὴ θρύσ' νερὸ νὰ πᾶς νὰ πάρης.
- Τὸ πῶς νὰ πῶ τὴ μάνα μου, τὸ πῶς νὰ τὴ γελᾶσω;
Μάνα μ' νερὸ δὲν ἔχουμε κι ἂν φᾶμε τί θὰ πιούμ;
- Πότε κουρῆ μ' μ' ἐρώτησες καὶ μ' ἐρωτᾶς καὶ τώρα;

Νιὰ παίρνει τ' ἀργυρὸ σταμνί, τοῦ μαστραπᾶ στὰ χέρια,

- και κίνησε και πάγηε στη θρύσ' νερό νά πάρη.
 — Μαρή νερατζομάγουλη και φρυδογαϊτανοῦσα
 τόσον καιρό πού σ' ἀγαπῶ, δὲν ἔκανες νισάφι,
 δὲν εἶπες ἔλα μιὰ βραδυά, τὴν Κυριακὴ τὸ βράδυ.

Κι ἓνα ἄλλο Μαγιάτικο

Τώρα ὁ Μάης κι ἄνοιξι, τώρα τὸ καλοκαίρι
 τώρα κι ἡ γῆ στολίζιτι πασαῖ λογιῶν λουλούδια,
 μὲ πράσινα, μὲ κόκκινα, μὲ ξιά και μὲ γαλάζια.
 Τὰ πράσινα ἢ Βενετιά, τὰ κόκκινα ἢ Πόλι
 κι αὐτὰ τὰ καταπράσινα ἢ δόλια Σαλονίκη.
 Τώρα και τοῦ Γιόδάν' ὁ γυιὸς γυναίκα θὰ σὲ πάρη,
 γυναίκα θὰ σὲ βλογηθῆ, γυναίκα θὰ σὲ πάρη.
 Για σὲ θὰ πᾶν τὰ κάτεργα, γιὰ σὲ και τὰ γαλόνια.

Κι ἄλλο τῆς Πρωτομαγιάς

Τώρα Μαϊά, τώρα δροσιά, τώρα τὸ καλοκαίρι
 τώρα κι ὁ ξένος βούλεται νά πάη στὰ δικά του.
 Νύχτα σελῶν' τὸν μαῦρο του, νύχτα τὸν καλλιγῶνει
 βάνει τὰ πέταλ' ἄργυρά και τὰ καρφιὰ π' ἀσῆμι
 και τὰ καλλιγοσφύρια του ἔλο μαργαριτάρια.
 Κι ἡ κόρη πού τὸν ἀγαπάει κι ἡ κόρη πού τὸν θέλει
 κηρὶ κρατάει στὰ χέρια της, ποτήρια τὸν κερνάει
 κι ὄσα ποτήρια τὸν κερνάει, τόσα λόγια τὸν λέει.
 — Πάρες μ' Ἀφέντη μ' πάρες με κι ἐμέν' ὅπου θὰ πάγης
 νά μαγειρεύω νά δειπνᾶς, νά στρώνω νά κοιμᾶσαι,
 νερό νά χύνω νά νίβειςαι, προσόψι νά σφογγιέσαι.
 — Ἐκεῖ π' θὰ πάγω κόρη μου, κουράσια δὲν πααίνουν
 στέκονται Τούρκοι μὲ σπαθιά, Φράγκοι μὲ τὰ μαχαίρια.

Ἄλλο ἓνα χορευτικὸ

Τοῦ Μάη λαλοῦν οἱ πέρδικες, τοῦ θεριστῆ τρυγόνες
 και σὺ ἀηδονάκι μ' ἄλλησες ἔλου τὸ καλοκαίρι.
 Νά ἴμαν πουλι νά πέταγα, νά διάβαινα στοῦ ψήλου
 νά πάω κάτω στοῦ Μουριά νά διῶ τοὺς Μωραῖτες
 τὸ πῶς χορεύουν ταπεινὰ μὲ τὰ σπαθιά ζωσμένοι.
 Μπροστὰ χορεύουν τὰ παιδιὰ μὲ τὰ σπαθιά ζωσμένα
 και πίσ' οἱ Μωραῖτισσες μὲ τ' ἄσπρα φουντωμένες.

ΟΙ ΤΑΞΙΑΤΑΡΧΕΣ

Γιὰ τὸ φορολογικὸ σύστημα ποὺ ἐπικρατοῦσε στὸν παλιὸ καιρὸ ἐπὶ Τουρκοκρατίας ἔγινε περίσου στὴ Θεσσαλονίκη μιὰ διάλεξι ἐκ μέρους τοῦ Πανχαλκιδικικοῦ Συλλόγου, μὲ ὁμιλητὴ τὸν ἐξ Ἁγίου Νικολάου πατριώτη μας κ. Ἄρ. Κατσαοῦνη, δικηγόρο. Τὸ θέμα, στηριζόμενο ἐπὶ στοιχείων καὶ δεδομένων, λεπτομερῶς ἐρευνηθέντων, ἀνεπτύχθη ἐν πλάτει μὲ νομικὴ σαφήνεια, ἀλλὰ διηγηθισμένο καὶ μὲ χιουμοριστικὰ ἀνέκδοτα σχετικὰ μὲ τὰς παραπλανητικὰς μεθόδους ποὺ χρησιμοποιοῦσαν οἱ πατριῶτες μας γιὰ νὰ ἀποφεύγουν ἐκάστοτε τὰς εἰσπρακτορικὰς πιέσεις τῶν ἀρχῶν. Καὶ ἀνέφερε τὰ Λουκουφτούδια, ποὺ εἰδοποιήθηκαν «νὰ πάρν' τοῦ ξύστρου στοῦ ζνὰρ οὔλι κὶ νὰ πᾶν στ' Κουτρουλόπετρα νὰ πληρώσν' γιατί ἤρταν οἱ Ταξιτάρδες». Ἐννοεῖται ὅτι ἡ προειδοποίησι αὐτὴ ἔδωσε καιρὸ στοὺς Λουκουδίτες ν' ἀπολαύσουν τὸ πρωινὸ ἄρωμα τοῦ θυμαριοῦ τῆς ἀπροσίτου ὄρεινῆς περιοχῆς τοῦ χωριοῦ των. «Ἀκούστη χώρα α α α, ἤρτι τοῦ Ἰλιάν ἀπ' τοῦ Πολύγυρου γιὰ τὰ παληὰ τὰ μυικαέδια κὶ νὰ πᾶτε νὰ πληρώστη γιατί θὰ ἔχ' τζιτζάδες κὶ φυλακὴ η η», διαλαλοῦσε μιὰ Κυριακὴ ὁ Καφιμάλης ὁ Μήτηρης ὁ Ζιῶκος στὴ Γαλάτισσα.

Αὐστηρὴ ἦταν ἡ διαταγὴ ἀπ' τὸν Μάλ Μουντοῦρ, τὸν Οἰκονομικὸ Ἐφορο Πολύγυρο, γιατί κανένας δὲν πῆγαινε νὰ πληρώσῃ φόρους.

Στὸ παζάρι, κάτω ἀπ' τὴ μεγάλη μουρσκαμινιά, εἶχαν ἀπλώσει τὰ τεφτέρια οἱ δυὸ ταξιτάρηδες τῆς περιφέρειας, ὁ Δημήτρης καὶ ὁ Ζάχος, γιατί ὑπηρετοῦσαν ὡς δημόσιοι εἰσπράκτορες καὶ Ἕλληνες γινῶσαι τῆς Τουρκικῆς καὶ ὁ Καραχμέτς ἐφέντης, ὁ Ἐπιθεωρητῆς τῶν Ταξιτάρηδων ποὺ εἶχε ἔρθῃ ἐπίτηδες ἀπ' τὸν Πολύγυρο γι' αὐτὴ τὴ δουλειά. Ἦταν δὲ ὁ Καραχμέτς αὐτὸς ἓνας ἄγριος Τουρκαλᾶς, μαῦρος, μὲ γουρλωμένα μάτια καὶ μουστάκια «τσιγκέλ γχιμπή» καὶ εἶχε φήμη αὐστηροῦ «Μεϊμούρ». Δὲν χαρίζονταν σὲ κανένα. Εἶχε ὄμως καὶ ἓνα κουσοῦρι, ποὺ ἀπέβαινε εὐεργετικὸ πολλές φορές. Ἀγαποῦσε πολὺ τὸ ρακὶ καὶ μάλιστα τὸ διπλοβρασιμένο κὶ ἄς ἦταν καὶ 30 γράδα, ἀπὸ κεῖνο ποὺ κρατοῦσαν οἱ παραγωγοὶ γιὰ τρίψιμο.

Τὸ «ταξίλ» λοιπὸν ἄρχισε καὶ ὅσοι εἶχαν βγῆ ἀπὸ τὴν ἐκκλησία ξένοιαστοι, τοὺς τσάκωναν οἱ τζαντερμάδες καὶ τοὺς παρουσίαζαν στοὺς Ταξιτάρηδες, ὅσοι δὲ δὲν πλήρωναν τοὺς παίρναν κατ' εὐθειαν στὸ Καρακὸλι, στὸ Κρατητήριο. Ἀνάστατο τὸ χωριό. Ὅσοι πῆραν χαμπάρι τὸ στρίψαν γιὰ τὸν κάμπο. «Μαρὴ τσακούσαν τοῦ Θεοδόσ' κὶ τοῦ Δυσεῦ κὶ τσ' ἔχν' στοῦ Καρακὸλ' πανάθεμά του ἰκίνου τοῦ σκλὶ ἢ Καραχμέτς τὰ φτιάν' αὐτά», ἔλεγε στὴ γειτονιά τὸ Μπιτσινοῦδ' τοῦ Κανταρᾶ. «Ψῶφος νὰ τὸν βαρέσ' μπουλάκιμ», ἀπαντοῦσαν οἱ ἄλλες.

Ὡς τὸ μεσημέρι πλήρωσαν μερικοὶ καὶ κυρίως οἱ πιὸ εὐποροὶ, ποὺ τοὺς εἰδοποίησαν ἀπ' τὰ σπῆτια τους. Δὲν μποροῦσε νὰ γίν' ἄλλοιῶς. Οἱ πολλοὶ ὄμως ποὺ νὰ βρεθοῦν; Πιάσαν τὰ ὑφώματα γιὰ νὰ μὴ μπορῆ νὰ τοὺς βρῆ κανένας. Τὸ

μεσημέρι κλείσαν τὰ τεφτέρια γιὰ νὰ φᾶν και νὰ συνεχίσουν και τ' ἀπόγευμα. Ἐτοιμασία εἶχαν γιὰ τὸν Καραχμέτ οἱ Ταξιτάρηδες. Ἐνα γκιουβέτσι στὸ φουρνο και θὰ τρώγαν στὸ καφενεῖο τοῦ μπαρμπα-Γιάννη.

— «Ὅρσε ἰδῶ θὰ ντιρλικίωσ' αὐτὸ τοῦ σκλι σήμερα», ἔλεγε ὁ μπαρμπα-Γιάννης στοὺς ἄλλους θαμῶνες τοῦ καφενεῖου.

Στρώθηκε, λοιπόν, τὸ τραπέζι και πρῶτα τὰ ποτήρια γιὰ τὸ δρεκτικό. Ἦταν γνωστά τὰ γούσσα τοῦ Ἄγα και τοῦ βάλαν γιὰ τὸ ρακί ἕνα κρασοπότηρο. Ὁ Ζάχος ἔφερε ἕνα ρακί διπλοβρασμένο, ἀπὸ κείνο ποὺ πέφτουν τὰ μουστάκια ἄμα τὸ πιῆς. Γέμισαν τὸ ποτήρι τοῦ Ἄγα και τῶν ἄλλων και ἔ! θίβα, ἐφέντη μ', ἔ! θίβα, και ὁ ἐφέντης τὸ κατέβασε μονορούφι. «Μασιαλά ρακί», φώναξε ἐνθουσιασμένος. Θόλωσαν τὰ μάτια του, ἡ μύτη του μελάνιασε σὰν Βασιλικιώτικη μελτζάνα και τὰ ρουθούνια του ἀνοιγώκλειναν και ξεφουσουσαν σὰν παληὰ φουσαρμόνικα. Ὁ «ρακί μεζεσί» μὲ σαλάτες και λησιτὶ παστωμένο και λιπαρὲς στὸ ξύδι ἦταν ὅ,τι χρειάζονταν γιὰ νὰ συνεχισθῆ ἡ ρακοποσία.

Ὁ Καφιμάλ'ς ὁ Ζιῶκος, ποὺ ἦταν τῆς ὑπηρεσίας, ὄρθιος, μὲ τὸ μπουκάλι στὸ χέρι γέμιζε τὰ ποτήρια και τὸ δικό του μαζί, και ἡ εὐθυμία γενικευθηκε και τὰ γέλια και χάχανα παίρναν και δίναν, γιὰτι και οἱ Ταξιτάρηδες, παρ' ὅ,τι τὸ πίναν νερωμένο, δὲν ἔμειναν ἀζάλιστοι, ἀφοῦ ὁ μπαρμπα-Γιάννης ὁ καφετζῆς, ποὺ τὸν κέρασαν κι αὐτὸν καναδυό, «ντραλίζονταν κι κλικουτοῦσι τοῦ κιφάλ' τ' σὰν βαρεμένο ὄρνιθ». Τὸ φαγητὸ ἄρχισε και ὁ Ἄγας μὲ τις χερουκλες του ἔκοβε κάτω κοψίδια ἀπ' τὸ καλοψημένο «βετούλ» και τὰ κατέβαζε σὰν «λιχτούρ». Σ' ἕνα νεῦμα τοῦ Δημήτρη, ὁ Ζιῶκος ἔφερε τὴ ντεμιτζάνα μὲ τὸ κρασί. Ἦταν μπρούσιχο ἀπὸ λιμνιὸ σταφύλι τοῦ Θανάση Σιμώνη, ποὺ ἦταν Ἄζας κείνη τὴ χρονιά. «Μασιαλά, μασιαλά» φώναξε ὁ Ἄγας και κατέβαζε τις κοῦπες τῆ μιὰ πάνω στὴν ἄλλη.

Αὐτὸ συνεχίσθηκε ὦρα πολὺ και ὁ Ἄγας μπαίλιτισμένος ἀπ' τὸ πολὺ πιὸ τὸ κοιμήθηκε πάνω στὸ τραπέζι ροχαλίζοντας.

Ἀργὰ πιά, εἶχε σημάνει ἡ καμπάνα γιὰ τὸν ἐσπερινὸ και ὁ Ἄγας ξύπνησε. Οὔτε τὸ «ταξίλι» θυμήθηκε, μόνο πῆγε στὸ παζάρι και στὴ θρύσι ποὺ ἦταν κοντά, θέλησε νὰ πλυθῆ. Ἀλλὰ ζαλισμένος καθὼς ἦταν γλύστρησε κι ἔπεσε μέσα στὴ γούρνα. Τρέξαν οἱ ἄλλοι και τὸν βγάλαν κι ἔτσι τὸν μετέφεραν στὸ Χάνι ποὺ τὸ ῥιξε στὸν ὕπνο.

Τὸ πρωὶ μάζεψε τὰ τεφτέρια του και μὲ τὸν Κιρατζῆ τὸν Γεώργη τὸν Τσιπινιά, τράδηξε γιὰ τὸν Πολύγυρο.

— «Ὁγουρλάρ ὄλσούν ἐφέντη μ', γκενὲ μπουγιούρου», ὦρα καλὴ και νὰ μᾶς ξανάρθης «ἐλμπέτ». Ἀλλὰ κανένας δὲν τὸν ξαναεῖδε και τὸ «ταξίλι» ἀκολούθησε τὸν ἴδιο παληὸ ρυθμό.

ΣΤΟ ΘΕΡΟ

Ἐβλόγησεν οὐ Θεὸς τοῦ κάμπου ἑκεῖν' τῆ χρονιά κί τὰ γιγνήματα γίνεσαν
μπόλκα. Τέτοιο μπερεκέτ' εἶχαν χρόνια νά διγοῦν τὰ χωριά.

Στοῦ Καλαμαρνό τοῦ κάμπου, πάλι, καβάλλα δέ μποροῦσι νά σκίσι κανέ-
νας τὰ χωράφια. Μάλαμα ἔρξει οὐ Γιαραμπῆς στοῦ κάμπου. Τὰ κριθάρια κί οἱ
θρῶμες σάν καμαρωμένες γύφες σιοῦνταν μί τούν ἀγέρα κί θαρροῦσες πῶς ἦταν
στολισμένες μέ τριῆς ἀσμένιες κί τὰ σιάρια μί τοῦ τσιγκανιώτκου τοῦ στάχ'
Βενέτκο φλουρί.

Ἦρτει οὐ κίρδς γιά τοῦ θέρου. Κί ὅπως γένται τσ' καλές χρονιές, τσ'
περεκετλήδικες, ἦρταν κί κείν' τ' χρονιά ἀπ' τ' Καλαμαριά, γιά θερστιάδες, ἀρ-
γάτες κί ἀργατίνες. Ἡ Γαλάτσα, τραγὸ χωριὸ κί λιγοστό κάμπο, εἶχε περισ-
σευάμ' ἀργάτες κί ἀργατίνες γιά θέρου. Οὐ Χατζηαργύρ'ς κί οὐ Μάλαμας πού
ἦχαν πολλὰ χωράφια ἦρταν κί ἔγραφαν ὅσοι γύρευαν νά πᾶν γιά θέρο. Ἡ Μή-
τρης ἡ Τσιμπουκάς κί ἡ Γεώργ'ς ἡ Τσόκανος ἀνάλαβαν γιά τσ' ἀργάτες κί ἡ
Ἄδράμπου ἡ Πνωτλιαρούδα κί ἡ Μαρίγια ἡ Ταμπουρούδα γιά τσ' ἀργατίνες.
Μαζώχκαν κάμποσ' κί γράφκαν σι' λίστα π' ἔκαναν. Μά πάλι δέν ἔφταναν κί οἱ
Καλαμαρινοὶ ἀφεντιάδες πῆγαν κί σι' ἄλλα χωριά νά θροῦν, στά Ζερβά' ἀπ' τὰ
Ραβνά, Σανά, Ντουμπιά, Σιπουτνίκια. Ἡ σύναξ' γίνκη σι' Γαλάτσα κί ἀπὸ
κεῖ ξεκίνισαν γιά τὸ Καλαμαρνό. Μί τις σκιάθες στοῦ κηφάλ' οἱ ἄντρες κί ἀπὸ
μιά σερβέτα στό λαιμὸ κί οἱ γυναῖκες μέ τσ' μαντήλες κί τὰ λαχοῦρια, μέ τσ'
τρουδάδες καὶ τσ' κοῦκλες καὶ τὰ δρεπάνια στά χέρια, ξεκίνισαν ὄλοι μαζί μέ
τὰ τραγούδια καὶ τὰ χάχανα.

Ἐπρεψε τὸ χωριὸ κείν' τ' μέρα. Ὅλοι χαίρονταν. Δέν ἦταν λίγο, τρεῖς
κοῦτλες τ' μέρα κί τοῦ ταγίν' ἀπ' τ' ἀφεντικὸ κί χώρια ὅσοι γύρευαν νά κάτσιν'
κί γιά τ' ἀλώνια. Ἐέχωρο ἦταν τὸ δόσ'μο γιά τ' ἀλώνια. Τὸ κατὰ πῶς πέρα-
σαν στοῦ θέρου τ' ἀδιγοῦνταν ὕστερα ἡ Μήτρης ἡ Τσιμπουκάς. Ἐελιγώθηκ' οὐ
ἔρμους κί μπαῖλτση μί κέινες τσ' Ραβνιωτοῦδες. Ὅντας ἔσκυβαν νά θερίσιν' κί
φαίνταν οἱ ἄτσες, ἀλοιθώρζει, στράβουνε τοῦ ζνίχιτ κί κόβταν τὰ ὕπατα τ', κί
ὄντας ἔκαναν σιακάδες κί γαργαλέβταν, τούν λίγκριναν κί τὸν ἔπιανε θερμα-
σιά. Τὸ πῶς νταγιάντση κί δέν ἔκανε κανένα γιουρούσ' κί δέ βρέθηκ' μπόσκους,
ἔνας Θεὸς τὸ ξέρ'. Μά κί τὰ τραγούδιατ'ς τούν βαλαντοῦσαν. Ἡ Μαρούδα τοῦ
ἄρσε πλειώτερο.

Ντάταν ἡ ὥρα ἡ καυμέν'
ἡ ὥρα ἡ φαρμακουμέν'
κίνησαν οἱ Ραβνιωτοῦδες
στοῦ Χατζαπτουλά τοῦ θέρου
στοῦ Χατζαπτουλά τ' ἀλώνια.
Οὔλες πᾶν μπροστὰ καὶ πίσω
κί ἡ Μαρούδα μέσ' τῆ μέση

κι ὁ Χατζαπτουλὰς τὴ λέει
 «Δὲ σοὶ πρέπει σὲ Μαρούδα
 γὰ θερίζης γ' ἄλωνίζης.
 Μόν' σοὶ πρέπει Σουμπασίνα,
 Σουμπασίνα, Βοϊθοντίνα
 στοῦ Χατζαπτουλὰ τὰ σπίτια
 γ' ἄγγαντεύης τὰ καράδια
 π' ἔρχοντ' ἀπὸ τὸ Μισίρι
 φορτωμένα τὸ φκιασίδι».
 «Βρὲ καλέ μ' παραβοχύρη
 πὸς τὸ δίνεις τὸ φκιασίδι;»
 «Ἐνα μάτι κι ἕνα δράμι
 κι ἂν τὰ δώσης κί τὰ δυό σου
 ἴγὼ φκιασίδ' θὰ σὲ φορτώσου».

Κι ἕνα Ραβνιωτοῦδ', ἡ Βαγγέλ'ς ἡ Ζαμάν'ς, λαβώθηκη μὴ μιὰ Γαλατσια-
 νοῦδα, τ' Τατάνα τ' Λαμπούδα, κι ἔλο τ' κλωθογύρζι κι ἕνα θράδ' πιάσχαν στοῦ
 χορὸ κι οἱ Ζερβιανοὶ τραγουδοῦσαν τὴ Νέντου.

Στοῦ Καλαμαρνὸ τοῦ κάμπου
 ἔλοι θερίζαν
 θερίζαν ἡγνιὰ χιλιάδεις
 μορὴ Νέντου μου
 θερίζαν καὶ τραγουδοῦσαν,
 Θερίζε κί μιὰ κοπέλα
 μορὴ Νέντου μου
 θερίζε καὶ τραγουδοῦσε.
 Πέρασε κι ἕνας λεβέντης
 μορὴ Νέντου μου
 πέρασε κι ἕνας λεβέντης
 μὲ τ' ἀμάξια του.
 «Καλῶς κάμ'ς μαρὴ κοπέλα».
 «Βρὲ καλῶς τον τοῦ λεβέντη».
 «Ἄιντε Νέντου μου οἱ δυό μας
 γὰ παραθερίσουμε,
 κι ἂν σὲ διάβω στὰ δεμάτια
 γὰ μὲ δώσης μαῦρα σ' μάτια,
 κι ἂν μὲ διάβης στὰ δεμάτια,
 γὰ μὲ πάρης τὰ βουδάλια,
 τὰ βουδάλια μὲ τ' ἀμάξια.

Και τὸν ἠδιάθ' ἡ κοπέλα
 μορὴ Νέντου μου,
 ἅπαν σαράντα δυὸ δεμάτια
 καὶ τὸν πῆρε τὰ βουβάλια
 τὰ βουβάλια μὲ τ' ἀμάξια.

Τώρα οὐ θέρος εἶναι φτνός κι οἱ Μαροῦδες κι οἱ Λεντοῦδες δὲν εἶναι τό-
 σο ζουρμπαλήδικες νὰ γυρεῦν' καράβια μὲ φκιασίδια καὶ βουβάλια μὲ τ' ἀμά-
 ξια, γιὰ τὰ μαῦρα μάτια.

ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΤΟ ΒΑΒΔΟ

Τὸν περασμένο Αὐγουστο, τὴν ἡμέρα τῆς Παναγίας, δρέθηκα στὸ Βά-
 βδο. Πήγα στὴν ἐκκλησία τὸ πρωὶ στὴν πανηγυρικὴ λειτουργία. Κόσμος πο-
 λὺς, ὄλο σχεδὸν τὸ χωριὸ καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παραθεριστάς. Μετὰ τὴν ἀπόλυ-
 σι, κατεβήκαμε στὴν πλατεῖα τοῦ χωριοῦ, ποὺ εἶναι τὰ καφενεῖα, στὸν περί-
 φημο καὶ μεγαλοπρεπῆ πλατάνο, ποὺ στὸν πλατὺ ἴσκιό του ἦταν ἀραδιασμένα
 τραπέζια καὶ καρέκλες. Καθίσαμε σ' ἓνα τραπέζι μὲ παρέα ἀπὸ παλιούς φί-
 λους ποὺ ὄλοι μας τὸ γάλα τῆς μάνας μας συζάξαμε τὸν περασμένο αἰῶνα. Νο-
 σταλγοὶ τῶν παλιῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων, ρουφώντας τὸν βαρὺ γλυκόν, λὲς καὶ
 περιμέναμε κάτι ποὺ χάθηκε ἀπὸ χρόνια τώρα.

Ἄπ' τῆ νοσταλγικῆ αὐτῆ σκέψι μας μᾶς ἀφύπνησε ἓνας βαρὺς ἤχος μιᾶς
 πλάκας γραμμοφώνου ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ καφενεῖου. Δυὸ - τρία ζευγάρια νεαρῶν
 σηκώθηκαν καὶ χόρευαν πηδώντας σὰν ἀγριοκάτσικα, πάνω στὴν πίστα, στὴ
 μέση τῆς πλατείας. Ὁ γεροντότερος τῆς παρέας, ὁ μπαρμπα-Δημήτρης, ἀνα-
 στενάζοντας θαθεῖα, κούνησε περίλυπα τὸ κεφάλι του καὶ μᾶς εἶπε: «Νὰ πῶς
 κατάνται τὸ χωριὸ μας. Τῆς Παναγίας εἶναι σήμερα στὸ Βάβδο ἢ Ἀράπκο Ρα-
 μαζάνι; ὁ Θεὸς νὰ μὲ σχωρέσ'».

Αὐτὸ ἔδωσε ἀφορμὴ νὰ γενικευθῆ ἡ συζήτησι στὴν παρέα μας γιὰ τὰ
 ἔθιμα τοῦ παλιοῦ καιροῦ. Καὶ θυμηθῆκαμε ὄλοι — γιὰτι καὶ ὁ γράφων, ὡς κα-
 ταγόμενος ἀπὸ τὸ γειτονικὸ χωριὸ, κατὰ τὴν πρώτη νεότητα, πολλὲς φορὲς
 δρέθηκε στὶς μεγάλες αὐτὲς γιορτὲς στὸ Βάβδο καὶ διατηρεῖ ζωηρὲς ἀναμνή-
 σεις — τὰ πατροπαράδοτα ἔθιμα κατὰ τὴν ἡμέρα αὐτῆ τῆς μεγάλης γιορτῆς.

Μὲ τὴν ἀπόλυσι τῆς ἐκκλησίας, ὁ κόσμος ὄλος κατέβαινε στὴ πλατεῖα
 τοῦ πλατάνου καὶ οἱ νέοι καὶ νέες πιάνονταν στὸ χορὸ μὲ τραγοῦδια, καὶ πρῶ-
 τα τὸ εἰδικὸ τραγοῦδι τῆς γιορτῆς:

Ἄνήμερα τῆς Παναγίας Γιάννης κουρμπάνι ἔκανε,
 κι ἡ Στεργιανὴ δὲν τὸ ἔξερε κι βάζει κι στουλιζιτι,
 διπλὸ τ' ἀσῆμι ζώνεται, διπλὸ τὸ ρίχν' ἀπάνω της,
 κι στὸ χορὸ κατέβαινε κι τὸ τραγοῦδι ἀρχίζε.

Ἄργιὰ κουρίτσια στοῦ χορό, ἄργιὰ κι στά τραγούδια,
 νὰ ῥθῆ γκιοζέλου Στεργιανή, νὰ τραγουδήση κι νὰ πῆ.
 Κι οὐ Γιαννακὸς τὴν ἔλεγε, ἄργιὰ περπάτα Στεργιανή.
 Μπρὲ δὲν μπορῶ, μπρὲ Γιαννακι ἀπ' τὸ ἀσῆμι τὸ πολὺ
 κι ἀπ' τὸ βαρὺ τὸ μάλαμα.

Κοπέλλες στολισμένες μὲ τὰ γιορτερά τους, τὰ ὕφαντὰ φουστάνια καὶ τὶς μεταξωτὲς ποδιές, καλοχτενισμένες μὲ τὶς χοντρές πλεξοῦδες, τὶς κοσσιές, ποὺ λέγαν, ποὺ πέφταν πίσω καὶ γραφικώτατα σκέπαζαν τὶς πλάτες, καὶ νέοι μὲ τὰ ἀδίμητα μπενεβρέκια καὶ τὰ μεταξωτὰ ζωνάρια, τοὺς ἀλατζάδες τοὺς μεταξωτοὺς καὶ « ἄσπρα πουκάμισα, ποὺ κούμπωναν στὸ λαιμὸ μ' ἓνα παρδαλὸ κουμπί, χόρευαν συνέχεια τραγουδώντας καὶ τ' ἄλλο τραγουδοῦν τὸ Βαβδινό, τ' ὀνομαστὸ «Σὶ κλιαί».

Δὲν εἶν' κλησιὰ ἐδῶ κοντὰ νὰ πᾶ νὰ προσκυνήσω,
 νὰ πάω μὲ τὰ κάτεργα, νὰ ῥθῶ μὲ τὰ γαλόνια,
 νὰ πάρω καὶ τὴν ἡγαπῶ σημά μου νὰ τὴν ἔχω.
 Καραβοκύρη μ' κι ἀδελφέ μ' φίλι μ' κι ἀγαπημένε μ'
 αὐτὸν τὸν νεῖδ πῶχετ' αὐτοῦ κι αὐτὸ τὸ παλληκάρι,
 κουπί νὰ μὴν τὸν δώσετε, οὐδὲ κι παλαμάρι.
 Στὴν Πόλι εἶν' οἱ ἔμμορφες, στὴ Λάρσα οἱ μαυρομάτες
 καὶ στά ῥημα τὰ Γιάννενα εἶν' οἱ λιγνοκορμούσες.

Ὅνομαστὲς καλλιφωνες κοπέλλες, ποὺ τραγουδοῦσαν στὸ χορό, ἔμειναν ἀξέχαστες στὴ μνήμη τῆς παληᾶς γενιᾶς. Οἱ πιὸ περιφημὲς, στὴν ὀμορφιά, στὴ φωνή καὶ στὸ χορό, ἦταν ἡ Θαλάσσω καὶ ἡ Γερακίνα, ποὺ αὐτὴν δὲν τὴν ἀλλάξε ὁ Βασιλκὸς ὁ Σικλᾶς οὔτε μ' ἔννηθὰ θάλασσοι. «Μ' ἔννηθὰ θάλασσοι δὲν σ' ἀλλάζω Γερακίνα μου, ἄχ! Γερακίνα μου», τραγουδοῦσε δταν, προτοῦ τὴν πάρη, ἦταν «δαρεμένος» μὲ τὴ Γερακίνα. Νεώτερες, στὴν ἐποχὴ μας δηλαδὴ, ποὺ τὶς προφθάσαμε κι ἐμεῖς ἦταν ἡ Τρανταφλιά, ἡ Ἀσμήνα, ἡ Κατερίνη, ἡ Μαρία, ἡ Τασοῦδα, ἡ Τρυγονοῦδα καὶ ἄλλες ποὺ σήμερα εἶναι γιαγιές. Δικαίως, λοιπόν, οἱ Βαβδινὲς πῆραν τὴ φήμη τῆς Τρυγόνας, γιατί ἦταν πραγματικὰ τρυγόνες.

Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς νέους τότε πολλοὶ ἦταν οἱ γλεντζέδες, χορευταὶ καὶ τραγουδισταί. Αὐτοὶ κυρίως χόρευαν μὲ τὰ κλαρίνα καὶ βιολιά, δταν τ' ἀπογεύματα τὶς γιορτές, στρώνονταν ὁ μεγάλος χορὸς στὸν Πλάτανο. Ὁ Νικόλας μὲ τὸ περίφημο κλαρίνο του, ὁ βιολιτζῆς ὁ Γιολντάσης καὶ ὁ γλεντζῆς ὁ Νάϊτος μὲ τὸ γτέφι του, ποὺ πολλὲς φορὲς τὸ εἶχε τρυπήσει: ἀπὸ τὸ σέρτικο παίξιμό του, ἐνθουσίαζαν ὄχι μόνο τοὺς νέους καὶ τὶς νέες, ἀλλὰ πολλὲς φορὲς καὶ ἠλικιωμένους, ποὺ παρασύρονταν καὶ λάμβανον μέρος στὸ χορό, κι ἔτσι παρουσίαζε ἓνα γραφικὸ σύνολο διασκεδαστικὸ ποὺ κρατοῦσε πολλὲς φορὲς μέχρι τὰ μεσάνυχτα.

‘Ο Ζαχαρίας ὁ φίλος μου καὶ ὁ ἄλλος ὁ Νικόλας, ἀχώριστοι τότε φίλοι καὶ γλεντζέδες, πού σήμερα τοὺς μετέβαλε ὁ Πανδαμάτωρ, τὸν πρῶτο σὲ στραβοτλύγαδο καὶ τὸν δεύτερο σὲ ξεφουσκωτο νταούλι, μὲ τὴν πλαδαρὴ κοιλιὰ του, ἦταν ἀπὸ τοὺς λίγους χορευτάδες. Ἄλλὰ ὄλους τοὺς περνοῦσε, τελευταῖος καὶ νεώτερος, ὁ Νίκος ὁ Τσιρωτάς, πού μὲ τὸ λυγηρὸ κορμί του, λὲς καὶ πετοῦσε μὲ κάτι ἄμορφα τσαλίμνια ἢ πρωτότυπες δικές του φιγοῦρες καὶ γι’ αὐτὸ τὸν βγάλαν τὸ παρατσούκλι ὁ «Νίκος ὁ χαρτένιος».

Καὶ θυμηθῆκαμε καὶ τοὺς Τσορμπατζήδες τοῦ χωριοῦ, πού ἦταν πραγματικὰ ἀφεντάδες μὲ τὶς βαριές γούνες τὸν χειμῶνα, πού διακριτικὰ εἶχαν τὴν πρωτοκαθεδρία σ’ ὄλες τὶς δημόσιες ἐμφανίσεις καὶ τὸ καλοκαίρι στοὺς χοροὺς καθόταν πάνω στὸ πεζοῦλι σὲ χαμηλὰ σκαμνιά καὶ καμάρωναν τὸ χορὸ, ρουφώντας ἡδονικὰ τὰ τσιμπούκια τους.

Γκράν, γκρούν, φσσσ - μπάμ, μπούμ, μιὰ σάμπα - καράμπα, μᾶς ἐπανεφέρε ὄλους στὴν πραγματικότητα.

ΣΤΟΝ ΤΡΥΓΟ

Μπερεκετλίδικη ἦταν κείνη ἡ χρονιά. Τρία μουλάρια, σὰν λιοντάρια, μέρες κουβαλοῦσαν τὰ σταφύλια ἀπ’ τ’ ἀμπέλια τοῦ Γεροχριστάρρα. ‘Ο τρύγος βαστοῦσε μέρες, οἱ μεροκαματζήδες ἀπὸ βαθειὰ χαραυγὴ ἀρχίζαν καὶ τὴ νύχτα γύριζαν στὸ χωριὸ, λαχανιασμένοι, φόφιοι ἀπ’ τὴ δουλειὰ. ‘Ο Γεροχριστάρρας ἀπάνω στὸ κεφάλι τους’ δὲν ξεκολλοῦσε, παρὰ μόνο ὅταν πήγαινε νὰ φέρῃ τὸ ταγίνι γιὰ τὴν ἀργατιά. Δυὸ δισάκκια καρβέλια καὶ τ’ ἀρμυρόψαρα ἦταν τὸ καθημερινὸ ταγίνι. «Τί ἄλλο νὰ φᾶν τὰ παιδιὰ γιὰ νὰ πίνουν νόστιμο νερό;», ἔλεγε ὁ Γεροχριστάρρας. ‘Ο κύρ Μέντιος στράβωσε ἡ ράχη του νὰ κουβαλῆ νερὸ μὲ τὶς μεγάλες μποῦκλες. Καὶ τί μποῦκλες, ἀπὸ κέδρο, πού φκιάνουν νόστιμο νερό. Μετὰ τὸ φαγητό, νόμιζες πού ἦταν μουσικὴ ὀλόκληρη. Γκλοῦ, κλοῦ, τσοῦ, τσιοῦ, τσοῦ καὶ στὸ τέλος ἕνα ὦχ! ἀναπαυτικὸ κι ἀπολαυστικὸ. Καὶ οἱ κατάκοποι ἐκεῖνοι χωριάτες εὑρίσκαν καὶ ὄρεξι γιὰ τὸ τραγοῦδάκι.

Ἄμπέλι μου πλατύφυλλο
καὶ κοντοκλαδεμένο
κάνεις σταφύλια κόκκινα
καὶ τὸ κρασί μελάτο.

Δυὸ μεγάλα ποτήρια κι ἕνας κάδος πελώριος γιόμισαν ὡς τὰ χεῖλια. Βλογημένη χρονιά, μὲ τὰ δυὸ του χέρια ἔδωσε ὁ Γιαραμπής. Χαρὰ μεγάλη στὸ πατριαρχικὸ σπίτι τοῦ Γεροχριστάρρα.

Πέρασαν μέρες, ὁ τρύγος τελείωσε, τὰ ποτήρια καὶ ὁ κάδος σφραγίστηκαν καλὰ κι ὁ Γεροχριστάρρας περίμενε νὰ περάσουν οἱ 30 μέρες νὰ γίνῃ καλὰ ἡ βράση, γιὰ νὰ τραθῆξῃ τὸ κρασί. Στὸ μεταξὺ ἄμως ἡ κυρὰ Πανάγιω τραβοῦ-

σε τὸ μούστο γιὰ τὴ μουσταλευριά. Καὶ τί μουσταλευριά μερακλίδικη ἔκανε ἡ κυρὰ Πανάγιω! Μὲ κουκουνάρια, καρύδια καὶ μύγδαλα. Νὰ τρῶς καὶ νὰ γλύφης τὰ δάχτυλά σου. Δέκα μεγάλα ταψιά, χουβαρδάδικα τὰ μοίραζε ἡ κυρὰ Πανάγιω σ' ὄλη τὴ γειτονιά. Κι ὁ παραγυὸς τοῦ Γεροχριστάρρα, ὁ Νικολὸς ὁ Σωληγιάρης, τρώγοντας κι ἀγλύφοντας τὰ δάχτυλά του τραγουδοῦσε.

Μούστος εἶναι τὰ χεῖλια σου
 μούστος τὰ μάγουλά σου
 Γερακίνα μου.
 Νὰ πίνω καὶ νὰ τὰ ρουφῶ
 σὲ γειά σου καὶ χαρά σου
 πάπια χῆνα μου.

Ἦρθε τέλος ἡ μέρα γιὰ τὸ τράδηγμα τοῦ κρασιοῦ. Τὰ θαρέλια ἔτοιμα σὲ παράταξι, μουσκεμμένα, φουσκωμένα, μὲ χτυπημένα καλὰ τὰ στεφάνια τους. Καὶ χωριστὰ στὴν ἄκρα τὸ μοσχοβάρελο γιὰ τὸ ἰδιαιτέρο κρασί τοῦ Γεροχριστάρρα. Αὐτὸ τὸ φύλαγε γιὰ νὰ στέλγη καὶ τὰ πεσοκείσια στὸ Δεσπότη, στὸ Δάσκαλο καὶ στ' ἄλλα τὰ ἐπίσημα προσώπατα. Ὁ Νικολὸς ὁ παραγυὸς καὶ ἄλλοι μεροκαματζήδες ἔτοιμοι στὴ σειρά περιμένουν μὲ τίς στάμνες στὰ χέρια. Ὁ Γεροχριστάρρας ἀποσφράγισε τὸν κάδο, ἔβαλε τὴν κάνουλα καὶ τὸ κρασί ἄρχισε νὰ τρέχη κόκκινο σὰν κρεμέζι. Οἱ στάμνες γιόμιζαν μὲ τὴ σειρά. Ὅλη τὴ μέρα σοῦρτα, φέρτα γέμιζαν τὰ θαρέλια τὸ ἕνα κατόπιν τοῦ ἄλλου καὶ μόλις θράδουσε στρώθηκε ὁ σουφρᾶς νὰ φᾶν ὄλοι μαζί. Ἡ κυρὰ Πανάγιω εἶχε θάλει ταβάδες στὸ φούρνο. Μοσχομύριζε τὸ σπίτι ὄλο. Μιά μυρωδιὰ πού σὲ λύγωνε καὶ κείνες οἱ ξεροψημένες πατάτες, ἀρπαγμένες στ' ἄλατι, ἦταν φίνος μεζές γιὰ τὸ κρασί. Ὁ Γεροχριστάρρας πῆρε τὸ μεγάλο πλαστό, ἔκαμε τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ μὲ τὸ μαχαίρι, ἔκοψε τίς φέτες καὶ μοίρασε σ' ὄλους. Βλόγησε σὰν Πατριάρχης τὸ τραπέζι καὶ τὸ φαγοπότι ἄρχισε μὲ μιὰ ὄρεξι ζηλευτή. Μιά μεγάλη στάμνα, ἀπ' τίς μεγαλύτερες, γεμάτη κρασί ὡς τὰ χεῖλια, πού στεκόταν δίπλα στὸ Γεροχριστάρρα, σὰν καμαρωτὴ νύφη, ἄρχισε σιγὰ - σιγὰ ν' ἀδειάζη στὰ ποτήρια καὶ στὶς κανάτες. «Ἐ! βίβα! ἀφεντικό» φώναζαν ὄλοι καὶ γλοῦ, γλοῦ, τὸ κατέβαζαν μονορούφι κάτω. «Γειά σας παιδιά, γειά χαρά, ὁ Θεὸς νὰ μᾶς δίνη γειά καὶ νὰ τὰ πληθαίνῃ», ἀπαντοῦσε ὁ Γεροχριστάρρας καὶ τσουγκροῦσε τὸ ποτήρι του μ' ὄλους τοῦ τραπέζιοῦ. Κι ὁ Νικολὸς ὁ Σωληγιάρης, γιομίζοντας τὸ χαλκοτσούκι του, μιὰ παληὰ μπακιρένια κανάτα, φώναζε: «Νὰ μᾶς ζήσης ἀφεντικό, πολὺχρονος σὰν τὸν Ἄθωνα». «Γειά σου γερο-Ἄθωνα», ἀπαντοῦσαν οἱ ἄλλοι.

Μὲ τὴ δευτέρη στάμνα τὸ γλέντι ἀναψε καὶ ὄλοι σηκώθηκαν στὸ χορό, κι ὁ Γεροχριστάρρας, σέρνοντας πρῶτος τὸ χορό, τραγουδοῦσε.

Ἄκοῦστε παλληκάρια μου
 χρυσοὶ μου λεβεντάδες

ζωστήτε τ' ἀλαφριά σπαθιά
καὶ πᾶρτε τὰ τουφέκια.

Ἡ τρίτη στάμνα μὲ τὸ κρασί ἔκαμε τὸ θαῦμα της. Μὲ τὸ ἄδειασμά της βρέθηκαν ὄλοι τάπα στὸ μεθύσι καὶ κατὰ τὰ ξημερώματα, μὴ νοιώθοντας πιὰ τί κάνει ὁ Γεροχριστάρης, ἔστειλε νὰ φέρουν τὰ νταούλια καὶ τοὺς ζουρνάδες. Ἄλλ' αὐτὰ ἦταν πού σήκωσαν τὴ γειτονιά στὸ ποδᾶρι. Κι ὁ ἕνας κοντὰ στὸν ἄλλο οἱ γειτόνοι πού ἔρχονταν νὰ ἰδοῦν τί συμβαίνει λάμβαναν μέρος στὸ ταμποῦσι. Ἡ στάμνα ξαναγέμισε καὶ τὸ δυνατὸ ἐκεῖνο καὶ σπιρτόζικο κρασί δὲν ἄργησε νὰ ζαλίση καὶ τοὺς καινούργιους μουσαφιραίους.

Ἀπὸ τὴν αὐλὴ βρέθηκαν στὸ δρόμο καὶ μὲ τὸ ἄπλωμα τῆς μέρας ὄλο σχεδὸν τὸ χωριὸ μαζεύτηκε ἐκεῖ. Τὶ ζουρλαμάρα ἦταν ἐκεῖνη! Σὲ μιὰ στιγμή ὁ Γεροχριστάρης παραπατώντας ἀνέβηκε στὸ σπῆτι, πῆρε τὸ παλῆο καρυοφύλλι κι ἀπὸ τὴ σκάλα τράβηξε. Μπάμ! αὐτὸ ἦταν. Τὸ σύνθημα δόθηκε. Ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλον οἱ γειτόνοι ἄρπαξαν τὰ τουφέκια καὶ σιγὰ - σιγὰ ὄλα τὰ καρυοφύλλα τοῦ χωριοῦ καὶ οἱ παληοκαραμπίνες εἰς δρᾶσιν.

Ἔτσι πῆγε ἡ μέρα ἐκεῖνη. Τὸ χωριὸ ὄλο γιόρτασε. Κι ἀπὸ τότε ἔμεινε τὸ τραγοῦδι:

Στοῦ τρύγου τὰ μαζώματα,
στοῦ μούστου τὶς γλυκάδες
καὶ στοῦ κρασιοῦ τὸ τράβηγμα
μ' ὄλες τὶς νοστιμάδες
Γεροχριστάρης διαλαλεῖ
σ' ὄλη τὴ χώρα πέρα.
Παιδιά μ' πᾶρτε τὰ δίκανα
πᾶρτε τὰ καρυοφύλλα,
μαζί γιὰ νὰ γλεντήσουμε
τοῦτο τὸ μπερεκέτι.

Ο ΚΑΛΟΓΗΡΟΣ

Πέρασαν χρόνια ἀπὸ τότε πού μ' ἕνα συνάδελφο βρεθήκαμε στὴν Κασσάνδρα. Στὴ Βάλτα καθήσαμε δυὸ μέρες κι ἀπὸ κεῖ μ' ἕναν ἀγωγιάτη μὲ δυὸ καλὰ ἄλογα ξεκινήσαμε γιὰ τὸ δρομολόγιό μας. Ἄγία Παρασκευὴ - Παλιούρι. Δὲν θὰ ξεχάσω τὴν ὠραία ἐκεῖνη διαδρομὴ. Ἦταν καλοκαίρι καὶ τὸ δροσερὸ ἀεράκι, ἀρωματισμένο ἀπὸ τὶς ἄφθαστες μυρωδιές τοῦ θυμαριοῦ καὶ τοῦ πεύκου, πού ἡ θάλασσα τὸ συμπλήρωνε μὲ τὴ δική της ἀπαλὴ φρεσκάδα, μᾶς ἔκανε νὰ νοιώσουμε μιὰ ζωντάνια ἀπόλυτα ξεκάθαρη ἀπὸ τὴ μολυσμένη ἀτμόσφαιρα πού θάρεγε τὸ κορμί μας ἢ πολυτάραχη ζωὴ τῆς πόλεως.

Ἦταν μεσημέρι δταν φτάσαμε στὴν Ἄγία Παρασκευή. Μιὰ διαβολεμένη ὄρεξι μᾶς ἔκανε νὰ σταματήσουμε στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ κοντὰ στὴ θάλασ-

σα, σ' ένα μικρό καφεενάκι, πού στὸν πλατὺ ἴσκιό του τσαρδακιοῦ του ἀπλώσαμε τὶς ἀρίδες μας.

Τὸ τοπίο γύρω μαγευτικό. Πεῦκο, ἄρωμα, θάλασσα. Ἑσυχία ἀπόλυτη πού διέκοπταν κάτι παιχιδιάρικες φωνές γλάρων, πού ἀνεβοκατέβαιναν στὸ μικρὸ κατάρτι μιᾶς ψαρόβαρκας πού τὴ λίκνιζε τὸ ἀλαφρὸ κυματάκι τῆς θάλασσας.

Ἐπὶ τὸ μικρὸ πορτάκι τοῦ καφενεῖου πρόβαλε ὁ καφετζῆς. Πενηντάρης θὰ ἦταν. Ἄδρὰ χαρακτηριστικά, πυρόξανθα σγουρὰ μαλλιά, πού μιὰ τούφα μικρὴ ἔπεφτε καὶ σκέπαζε τὸ δεξί του μάτι. Ἐνα παντελόνι ἀπὸ χοντρή ρετσίνα καὶ πουκάμισο ριγωτὸ παρδαλό, ἀνοιχτὸ στὸ στῆθος, πού ἄφηνε νὰ προβάλλουν ξανθὲς σγουρὲς τρίχες, ἦταν ἓνα σύνολο πού πρόδιδε τὴν ξενικὴ του προέλευσι. Δέν ἦταν ντόπιος· αὐτὸ γινόταν ἀντιληπτὸ μὲ τὴν πρώτη ἐμφάνισι. Συνάμενος, κουνάμενος, μ' ἓνα μακρὸ τσιμποῦκι στὸ στόμα, μᾶς πλησίασε. «Καλῶς τὰ παιδιά, ἀπὸ ποῦ μὲ τὸ καλὸ παλληκάρια μου;». Τὸν πληροφορήσαμε σχετικὰ καὶ γιὰ νὰ μὴ ἀργοποροῦμε τοῦ λέω. «Ἐῖμαστε πεινασμένοι κι ἂν ἔχης τίποτε ψάρια καλὰ, κάνε γρήγορα». «Μετὰ χαρᾶς, ἔχω λιθρινία καὶ μπαρμποῦνια μὲ μουστάκια, μὲ συμπάθειο, ἄς εἶναι καλὰ ὁ “Σκυλοπνίχτης”» καὶ μᾶς ἔδειξε τὴν ψαρόβαρκα πού ἦταν δεμένη στὴν ἀκρογιαλιά. Μᾶς ἄφησε μόνους νὰ ἐτοιμάσω τὰ ψάρια. Ὁ συνάδελφος μὲ σκουντήξε νὰ διαβάσω τὴν ταμπέλα πού εἶχε πάνω ἀπ' τὴ μικρὴ πορτοῦλα τοῦ καφενεῖου. «Καφενεῖο ὁ Καλόγηρος», τίποτε ἄλλο. Λέω λοιπὸν στὸ συνάδελφο ὅτι, ὡς φαίνεται, ὁ λεγόμενος εἶναι ὑποκείμενο πού θὰ ἔχη κάποια ἱστορία. Πρέπει νὰ τὴ μάθουμε. Στὸ μεταξὺ ἀκοῦμε ἀπὸ μακρυὰ ἓνα παληὸ τραγοῦδι, τονισμένο σὲ κλέφτικο σκοπὸ. Μᾶς ξάφνιασε. Ποιὸς νὰ ἔταν αὐτὸς ὁ καλλιφῶνος τραγουδιστής; Δέν ἀργήσαμε νὰ τὸν ἀνακαλύψωμε. Ἦταν ὁ Μητράκος ὁ ἀγωγιάτης μας πού εἶχε πάει νὰ δέση τὰ ζῶα νὰ βοσκήσουν πέρα σὲ μιὰ πλαγιά. Ἐρχόνταν σιγά-σιγά, τραγουδώντας. Ἀπὸ μεράκι γιὰ τὰ παληὰ τραγοῦδια τὸ σημείωσα.

Βρὲ τοῦ Τσιπελοῦ τὰ παιδιὰ
καὶ τοῦ Βουλγάρ' οἱ κλέφτες
μαζώνουνταν, συνάζουνταν τὸ
κάστρο νὰ πατήσουν.

Τὸ κάστρο δὲν τὸ πάτησαν
μόν' πάτησαν τὴ Καλάντρα.

Πῆραν εἰκόνες ἀργυρὲς
κι ὀλόχρυσα Βαγγέλια.

Πῆραν τὰ χρυσοσίμπερα
τὰ χρυσοκεντημένα.

Μαζὶ καὶ τὴν ἀγιόκουπα
καὶ τὴν ἀγιά λαβίδα.

Δὲν πέρασε πολλή ὥρα καὶ νάτος ὁ καφετζῆς μ' ἓνα δίσκο γεμάτο ψάρια, σαλάτα καὶ μιὰ κανάτα κρασί. Τὸ ρίξαμε στὸ φαγοπότι καὶ δίπλα μας ὁ καφετζῆς μὲ τὸ ποτήρι του μᾶς ἔκανε συντροφιά.

*Ανοίξα πρῶτος τὴν κουβέντα, γιατί μὲ κινοῦσε ἡ περιέργεια νὰ μάθω σχετικὰ μὲ τὸν παράξενο αὐτὸν τύπο, τὸν καφετζῆ.

«Ὡραῖο τὸ χωριό σας κύρ Καλόγηρε, μᾶς ἔχει ἐνθουσιάσει».

«Δὲν μὲ λέν Καλόγηρο, μὲ διέκοψε. Αὐτὸ εἶναι τὸ παρατσοῦκλι πού μοῦ κόλλησαν οἱ χωριάτες ἐδῶ. Μὲ λένε Τάσιο Σκιαδᾶ καὶ δὲν εἶμαι ντόπιος. *Ἔτσι τὰ ἔφερε ἡ κατάρρα νὰ βρεθῶ σ' αὐτὸν τὸν τόπο».

«*Ὅτι δὲν εἶσαι ντόπιος τὸ καταλάδαμε κύρ Τάσιο, γιατί φαίνεσαι ἀνθρώπος πολιτισμένος καὶ κοσμογυρισμένος, ἀλλά, ἀν ἐπιτρέπεται, ποιά εἶναι ἡ πατρίδα σου;». Στὸ μεταξύ ὁ συνάδελφος πῆρε τὴν κανάτα μὲ τὸ κρασί καὶ γέμισε τὰ ποτήρια μας καὶ τοῦ καφετζῆ μαζί. *Ἐ! θίβα! Τὰ τσουγκρίσαμε. «Ἐἶμαι νησιώτης παλληκᾶρι μου καὶ πού λές τὸ πῶς βρέθηκα σ' αὐτὰ τὰ μέρη εἶναι ἱστορία τρανή! θὰ σᾶς κουράσει ἀν τὴν ἀκούσετε». «Τί λές κύρ Τάσιο, θὰ μᾶς εὐχαριστήση, γιατί θὰ ἔχη ἀσφαλῶς πολὺ ἐνδιαφέρον, ἀλλά γέμισέ μας τὴν κανάτα, γιατί αὐτὸ τὸ ὦραῖο σου κρασί μᾶς ἔχει ἐνθουσιάσει». Μὲ τὴ δευτέρη κουπά ἀνάψε καὶ τὸ δικό μας ἐνδιαφέρον καὶ λύθηκε καὶ ἡ γλώσσα τοῦ κύρ Τάσιου.

*Ἦμουν μικρὸ παιδί, ὅταν ὁ μακαρίτης ὁ πατέρας μου μὲ πῆρε στὴ σκούρα του γιὰ νὰ συνηθίσω στὰ ναυτικά. Γυρίσαμε μέρια πολλὰ καὶ καθὼς ἤμουν σέρτικο παιδί, μπήκα σ' ὄλα μέσα. Ὁ μακαρίτης ὁ γέρος, Θεὸς σ' ἔχωρέσ' τον, ἦταν ἀτσαλένιος ἀνθρώπος, δουλευτάρης, μὰ καὶ πεισματάρης κι ὅ,τι ἔλεγε ἔπρεπε νὰ γίνῃ. Ἡ κουβέντα του ἦταν προσταγή. Ἦταν πασίγνωστος ὁ καπετὰν Θεοδωρῆς ἦταν καὶ καλὸς Χριστιανός, θεοφοδούμενος καὶ τὰ ταίριαζε ἔτσι πού τὶς μεγάλες γιορτὲς νὰ θρισκόμαστε στὸ νησί. Χριστοῦγεννα, Λαμπρὴ τὰ περνοῦσε μὲ τὴ φαμίλια του».

«*Ἐναν τέτοιον εἶχαμε κι ἐμεῖς ἐδῶ, διέκοψε ὁ Μητράκος ὁ ἀγωγιάτης. *Ἰδιος κι ἀπαράλλαχτος ὁ Καπετὰν Νικόλας ὁ Κολοβὸς μὲ τ' ὄνομα».

«Τὸ λοιπόν, πού λέτε, ἔγινα παλληκᾶρι 20 χρονῶν καὶ γιὰ νὰ γνωστέψω τὸ ἔβαλε ὁ γέρος νὰ μὲ παντρέψῃ. Τὴ νύφη τὴ βρῆκε ὁ ἴδιος ὁ πατέρας καὶ μιὰ βραδυὰ ἔστειλε καὶ γύρεψε τὴν κοπέλλα τοῦ καπετὰν Βαγγέλη τοῦ Γλαρᾶ. Καραβοκύρης ἦταν κι αὐτὸς ἀπ' τοὺς καλοὺς νοικοκυραίους. Δέχτηκε μετὰ χαρᾶς καὶ στείλαμε τὰ πεσκέσια, ὅπως συνηθίζαμε στὸ νησί κι ἔγιναν τ' ἀρραβωνιάσματα. Μπαρκάραμε πάλι γιὰ ταξεῖδι πού δάσταξε κάπου τρεῖς μῆνες καὶ τὴ Μεγάλῃ βδομάδα βρεθήκαμε στὸ νησί γιὰ νὰ κάνουμε τὴ Λαμπρὴ».

Πήγαινα μὲ τί χαρὰ νὰ βρῶ, ὅπως τὴν ἄφησα τὴν ἀρραβωνιαστικιά μου. Μὰ τὰ πράγματα εἶχαν ἀλλάξει. Αὐτὴ τὰ ἔψησε στὸ μεταξύ μὲ τὸν γυιὸ τοῦ Παπα-Ρίτσου τὸν Γιακουμῆ καὶ μιὰ βραδυὰ πού ξαφνικὰ πῆγα στὸ σπίτι της, τοὺς βρῆκα στὴ σκάλα πού τὰ κρυφολέγανε. Ἀνέδθηκε τὸ αἷμα στὸ κεφάλι μου

και τους λάβωσα και τους δυο με δυο μαχαιριές. Ήφυγα κρυφά κι ύστερα από πολλές περιπέτειες βρέθηκα στο Ἅγιο Ὄρος. Γύρισα πολλά μοναστήρια δουλεύοντας, όπου εὐρεια δουλειά. Μά κι ἐκεῖ δὲν ἔκαμα προκοπή και μιὰ μέρα τσακώθηκα μ' ἕναν Σερτάρη, τὸν ἔδεια μέχρι θανατιοῦ και τὸ ἴσασα πάλι ἀπὸ κεί κυνηγημένος. Ἔτσι βρέθηκα σ' αὐτὸν τὸν τόπο και με κάτι οἰκονομίες πὺ εἶχα και με τὸ σκοπὸ νὰ γίνω πιὰ καλὸς ἄνθρωπος ἀνοιξα τοῦτο δῶ τὸ μαγαζάκι, πῆρα και τὸ "Σκυλοπνίχτη" και δόξα τῷ Θεῷ ζῶ μιὰ ἡσυχὴ ζωή. Στὸ χωριό, πὺ μαθεύτηκε ἡ ἱστορία μου, με βγάλαν τὸ παρατσούκλι «Καλόγηρος» κι ἔτσι με ξέρουν ὅλοι.

ΤΗΣ ΝΤΦΗΣ ΤΟ ΓΕΦΤΡΙ

Παλληκάρι ἦταν καιμιὰ εἰκοσαριά χρονῶν, ψηλός, σωστὸς ἀντρούκλας και μορφόπαιδο, ὁ Χριστόδουλος ὁ Σαράφης ἀπὸ τὴν Ἄρναία, ὅταν εἶχε ὁ πατέρας του παπουτσιδικο στὴ Στρατωνίκη και δούλευε με τὰ παιδιὰ του. Μιὰ μέρα τὸν ἔστειλε ὁ πατέρας του στὸ Στρατώνι νὰ πάρη κάτι παραγγελίες και τὸ βράδυ νὰ γυρίση χωρὶς ἄλλο. Γυρνώντας ὁμοῦς βρῆκε τοὺς δικούς του ἀρκαντάσηδες, τὸν Λεωνίδα Τσότσο, Στέργιο Ἄρβανίτη, Ἄριστ. Καλλιβάτικο, Σιάκο, πὺ τὰ κουτσόπιγαν στοῦ Λεωνίδα τὸ μαγαζί. «Βρὲ καλῶς τὸν Κιστόδουλο! κάτσε μωρὲ νὰ πάρ'ς κανένα». Στρῶθηκε κι αὐτός' τὸ ἕνα ἔγιναν πεντέξ και τὸ γλέντι ἀναψε με τραγούδια, πειράγματα και ἀστεῖα. Μερακλῆς, ἀπὸ τότε, γιὰ τὰ τραγούδια, στάθηκε ν' ἀκούση και τὸ παληὸ τραγουδι πὺ τὸ «τζιτζίνι-ζε» κλέφτικα ὁ Ἄρβανίτης.

Ἄπ' τὸ Σιουφὲρι γύριζαν, με τὲς φεργάδες πάουν.

Ἄιντε νὰ πᾶ πατήσουμε στὸν Ἰσβρο τὸ κάστρο,
νὰ πάρουμ' ἄσπρα και φλουριά, φλουριά και παραγρόσια.

Ἄνοιξε κύρη Θόδουρη, κυρίτη Θεοδουράκη.

Δὲ σᾶς ἀνοίγω μπρὲ σκυλιά, σκυλιά Ἄρβανιτάδες
γιατ' ἔχω Τούρκικον χασνά κι ἔχω ρουμέϊκα βούλα,
ἔχω και τὴ Μπηγίνα μου στὸν Πύργο κλειδουμένη.

Νιὰ τὰ σιτζίμνια ἔρριχναν στὸν Πύργο ἀνεβαίνουν.

Ἄμα γύρισε στὸ μαγαζί τοῦ λέει ὁ πατέρας του. «Θὰ πᾶς ἀπόψε στ' Ἀλιρίγκοθη κι ταχιά θὰ πάρ'ς ἕνα μλάρ' νὰ φέρ'ς τὰ πιτσιὰ πὺ ἦρταν ἀπ' τ' Σαλονίκ».

Παλληκάρι γεροδεμένο καθὼς ἦταν, δὲν λογάριαζε πορεία ὁ Χριστόδουλος. Ἐεκινάει ἀπ' τὴ Στρατωνίκη, περνάει τὰ Στάγειρα, στοῦ Βόκα τίναξε ἀκόμα ἕνα διπλὸ και δρόμο γιὰ τὴν Ἄρναία. Σὲ λίγο νύχτωσε. Ἔφτασε στὴ Χωρούδα και κατηφορίζοντας βρέθηκε κοντὰ στῆς «Νύφης τὸ Γεφύρι». Κοντοστάθηκε και γιὰ μιὰ στιγμὴ θυμῆθηκε ὅσα εἶχε ἀκούσει, γιὰ τὰ στοιχειὰ και τὰ

φαντάσματα που βγαίνουν τη νύχτα στῆς «Νύφης τὸ Γεφύρι» καὶ κυττάζοντας κάτω, τοῦ φάνηκε ὅτι εἶδε φῶτα σὰν χρυσῆς γραμμῆς καὶ κάτι μάτια που γυάλιζαν καὶ ἡ φαντασία του σχημάτισε μιὰ νύφη στολισμένη. Φοβισμένος τρέχει καὶ λαχανιασμένος φτάνει στὴν Ἄρναλα. Δὲν λέει σὲ κανένα τίποτε γιὰ ὅτι εἶδε. Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ φόρτωσε τὰ πετσιὰ στὸ μουλάρι καὶ ξεκίνησε γιὰ τὴ Στρατονίκη. Ὅταν ἔφτασε στῆς «Νύφης τὸ Γεφύρι» στάθηκε νὰ δῆ τί γίνεται ἐκεῖ κάτω. Καὶ εἶδε τότε τρία - τέσσερα σκυλιὰ που τρώγαν ἕνα ψῶφο ἄλογο. Ἄν δὲν τὸ διαπίστωνε αὐτό, κανένας δὲν θὰ τοῦ ἔβγαζε τὴν ἰδέα, ὅτι δὲν εἶδε νύφη στολισμένη ἔκεινο τὸ βράδυ.

Ἀνάμεσα στὸ Νεοχώρι καὶ στὰ Στάγειρα εἶναι ἕνα ξύλινο γεφύρι, που εἶναι σ' ὅλους γνωστὸ τῆς «Νύφης τὸ Γεφύρι». Ἀλλὰ πῶς πῆρε τὸ ὄνομα αὐτὸ καὶ ποιά εἶναι ἡ ἱστορία του, μᾶς τὸ διηγήθηκε ὁ μπαρμπα-Ἀργύρης μὲ τὸν χαρακτηριστικὸ διηγηματικὸ του τρόπο.

Τὰ παλῆὰ χρόνια, ἕνας νέος ἀπ' τὸ Νεοχώρι, ἦταν «συδεμένος» μὲ μιὰ κοπέλλα ἀπ' τὰ Στάγειρα, τὸ παλῆὸ χωριὸ «Μαχαλᾶς». Μὲ τὰ αὐστηρὰ ἦθη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἱ ἐπαφῆς τῶν ἀρραβωνιασμένων ἦταν πολὺ ἀραιῆς καὶ πάντοτε μὲ συμπάραστασι καὶ ἄλλων συγγενῶν. Ἔτσι καὶ ὁ Νεοχωρίτης πήγαινε ἀπὸ κάποτε κι ἔβλεπε τὴ «συδεμένη» του στὸ Μαχαλᾶ καὶ μιὰ φορὰ τὸν κάναν καὶ τραπέζι, που κάθησαν ὅλοι οἱ σπιτικοί. Κάθησαν δὲ κατὰ σειρὰν καὶ ἡ νύφη καὶ ὁ γαμπρὸς ἀντικρυστά. Σὲ μιὰ στιγμή ἡ πεθερὰ λέει στὸν πεθερὸ νὰ σπρώξει τὸ τσανάκι μὲ τὴ σαλάτα, γιὰτὶ δὲν φτάνει ὁ γαμπρὸς. «Φτάνω, φτάνω, λέει ὁ γαμπρὸς, φτάνω ὡς τ' νύφ'» κι ὁ πεθερὸς ἀγριεμμένος φωνάζει «φτάν'ς ὡς τ' νύφ', μὰ σοὶ τσακίζου τὰ χέρια».

Ἐπὶ τέλους ἔφτασε ὁ καιρὸς καὶ ὠρίστηκε καὶ ἡ μέρα τοῦ γάμου. Ἐτοιμάσθηκαν ὄλα καὶ καθάλλα στ' ἄλογα, στολισμένα μὲ τριῆς καὶ παρδαλὰ μαντήλια καὶ καρπέτες παρδαλῆς, πῆραν τὸ δρόμο γιὰ τὸ «Μαχαλᾶ» προπορευομένου τοῦ «μπράτιμου» μὲ τὸ φλάμπουρο καὶ τὰ λαλούμενα. Ὅταν ἔφτασαν κοντὰ στὸ γεφύρι, ἡ νύφη κάτι εἶπε στὴ μάνα της κρυφὰ κι ἐκείνη στὶς ἄλλες γυναῖκες καὶ στὸν πατέρα καὶ κείνος ἔδωσε παραγγεῖλια νὰ σταματήσουν. Τότε οἱ γυναῖκες τριγύρισαν τὴ νύφη, ἔκαμαν ἕναν κύκλο, τὴν θάλαν στὴ μέση γιὰτὶ «ζωρίστηκε ἡ καὺμέν'» κι ἤθελε νὰ ζαλαφρώσ'. Καὶ γιὰ νὰ μὴ γίνῃ σούσουρο οἱ γυναῖκες ἄρχισαν καὶ τραγουδοῦσαν.

Μαρ' μέσ' τῆς νύφης τὰ λουλούδια
 τρία πουλάκια κελαῖδοῦσαν.
 Τὸ ἄνα λέει τ' ἄλλο κλαίει,
 τ' ἄλλο κελαῖδεῖ καὶ λέει.
 Ὅλη νύχτα περπατοῦσα
 σκοτεινὰ δίχως φεγγάρι,
 τὰ παπούτσια στὸ ζουνάρι

ὡς που νά ἔρω τὴν ἀγάπη μ'
 κεῖ πού πῆγα καὶ τὴ βρῆκα,
 στὰ κλαδιά περιπλεγμένη
 στὰ λουλούδια στολισμένη
 κι ἔπλεκε χρυσὸ γαῖτάνι.

Τὸ πῆραν μυρουδιά καὶ οἱ ἄνδρες κι ἔκαμαν κι αὐτοὶ ἕναν κύκλο γύρω
 ἀπ' τὶς γυναῖκες κι ἄρχισαν νά τραγουδοῦν:

Κάνε νύφη μ' τοῦ νερό σ'
 τοῦ ψιλό σ' κι τοῦ χουντρό σ'.

Ἐκίνησαν μετὰ, μὲ τὰ τραγούδια καὶ τὰ λαλούμενα, ἔφτασαν στὸ χωριό. Ἔγινε ὁ γάμος μὲ ὄλα τὰ συνηθισμένα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πού βάσταξε μιὰ βδομάδα. Ὅταν τὰ πεθερικά γύριζαν πίσω γιὰ τὸ χωριό, ἕνας σταμάτησε ἀπὸ περιέργεια νά δῆ τί ἔγινε στὸ γεφύρι καὶ εἶδε ἕνα λουλοῦδι πιὸ μεγαλύτερο καὶ ζωηρότερο ἀπ' τ' ἄλλα πού ἦταν καὶ μυρωδάτο. Καὶ εἶπαν ὄλοι ὅτι «ἔκει ἔκατσε ἡ νύφη». Κι αὐτὸ τὸ λουλοῦδι δὲν ἦταν ἄλλο παρὰ «ρίγανι», κι ἀπὸ τότε ἔμεινε νά θάζουν πάνω στὰ Μαντεμοχώρια ἕνα μάτσο ρίγανι στὰ προικιά τῆς νύφης.

Η ΚΑΜΗΛΑ Τ' ΘΕΟΔΟΣ'

Ἀναστάτῳσι μεγάλη τὴν παραμονὴ τὰ Φῶτα στὸ σπίτι τοῦ Θεοδόσ'. Μαζώχτηκε ὄλη ἡ παρέα γιὰ νά φτιάσουν τὴν «τρανὴ τ' Καμήλα». Ἀπὸ πού προῆλθε αὐτὸ τὸ ἔθιμο τῆς Καμήλας πού γίνεται στὴ Γαλάτιστα τὰ Φῶτα δὲν εἶναι γνωστό. Πάντως τὰ παλιὰ χρόνια μὲ τὶς καμήλες καὶ τοὺς «Τζιαμαλάρδες», τὰ καρναβάλια δηλαδὴ πού συνόδευαν τὴν Καμήλα, γλεντοῦσε καὶ διασκεδάζε ὄλο τὸ χωριό.

Ὅλα τὰ ὕλικὰ καὶ τὰ σῦνεργα γιὰ τὸ φτιάσιμο τῆς Καμήλας εἶχαν ἐτοιμασθῆ. Εὐλά στρόγγυλα, σανίδια, πετσιά, καρφιά, σαγίσματα, τομάργια, προδιές, φούντες, σχοινιά καὶ κουδούνια, ὄλα σωριασμένα στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Θεοδόσ' καὶ τὸ συνεργεῖο ἀπὸ εἰδικούς, μὲ τὰ σκεπάρνια καὶ τὰ σφυριά, ἔτοιμο ν' ἀρχίσῃ τὴ δουλειά.

Ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Θεοδόσης ἔδινε προσταγές. Τὰ παιδιά γύρω πρόθυμα νά ἐξυπηρετήσουν γιὰ ὅ,τι θὰ γύρευαν οἱ τεχνίτες. Καὶ ὁ γράφων, πού δὲν ἔλλειπε ἀπὸ τέτοια θεάματα, πῆρα διαταγὴ ἀπ' τὸ Θεοδόσ'. «Πάλα ρὲ Σταῦρι στοῦ σπίτ'ς νά φέρ'ς ἕνα σανίδ' κοντόφαρδο γιὰ τ' καμήλα». Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν αὐτὴ ἡ προθυμία μου, νά πάω τὸ σανίδ' γιὰ τὴν καμήλα, μὲ στοίχισε ἕνα ξύλο, γιὰτι δὲν βρῆκα ἄλλο κατάλληλο καὶ ξύλωσα ἕνα σανίδι ἀπὸ τὸ ἀχοῦρι τοῦ ἀλόγου.

Τὸ συνεργεῖο, λοιπόν, μὲ ἔλυσε τοὺς δοηθούς, στρώθηκε στὴ δουλειά κι

φαντάσματα πού θγαίνουν τή νύχτα στῆς «Νύφης τὸ Γεφῦρι» καὶ κυττάζοντας κάτω, τοῦ φάνηκε ὅτι εἶδε φῶτα σάν χρυσές γραμμές καὶ κάτι μάτια πού γυάλιζαν καὶ ἡ φαντασία του σχημάτισε μιὰ νύφη στολισμένη. Φοβισμένος τρέχει καὶ λαχανιασμένος φτάνει στὴν Ἄρναία. Δὲν λέει σὲ κανένα τίποτε γιὰ ὅτι εἶδε. Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ φόρτωσε τὰ πετσιὰ στὸ μουλάρι καὶ ξεκίνησε γιὰ τὴ Στρατονίκη. Ὅταν ἔφτασε στῆς «Νύφης τὸ Γεφῦρι» στάθηκε νὰ δῆ τί γίνεται ἐκεῖ κάτω. Καὶ εἶδε τότε τρία - τέσσερα σκυλιὰ πού τρώγαν ἕνα ψῶφο ἄλογο. Ἄν δὲν τὸ διαπίστωνε αὐτό, κανένας δὲν θὰ τοῦ ἔδωζε τὴν ἰδέα, ὅτι δὲν εἶδε νύφη στολισμένη ἄκεινο τὸ βράδυ.

Ἄνάμεσα στὸ Νεοχώρι καὶ στὰ Στάγειρα εἶναι ἕνα ξύλινο γεφῦρι, πού εἶναι σ' ὄλους γνωστὸ τῆς «Νύφης τὸ Γεφῦρι». Ἀλλὰ πῶς πῆρε τὸ ὄνομα αὐτὸ καὶ ποιά εἶναι ἡ ἱστορία του, μᾶς τὸ διηγήθηκε ὁ μπαρμπά-Ἀργύρης μὲ τὸν χαρακτηριστικὸ διηγηματικὸ του τρόπο.

Τὰ παλιὰ χρόνια, ἕνας νέος ἀπ' τὸ Νεοχώρι, ἦταν «συδεμένος» μὲ μιὰ κοπέλλα ἀπ' τὰ Στάγειρα, τὸ παλιὸ χωριὸ «Μαχαλαῶς». Μὲ τὰ αὐστηρά ἦθη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἱ ἐπαφές τῶν ἀρραβωνιασμένων ἦταν πολὺ ἀραιές καὶ πάντοτε μὲ συμπαράστασι καὶ ἄλλων συγγενῶν. Ἔτσι καὶ ὁ Νεοχωρίτης πῆγαινε ἀπὸ κάποτε κι ἔβλεπε τὴ «συδεμένη» του στὸ Μαχαλαῶ καὶ μιὰ φορὰ τὸν κάταν καὶ τραπέζι, πού κάθησαν ὄλοι οἱ σπιτικοί. Κάθησαν δὲ κατὰ σειρὰν καὶ ἡ νύφη καὶ ὁ γαμπρός ἀντικρυστά. Σὲ μιὰ στιγμή ἡ πεθερὰ λέει στὸν πεθερὸ νὰ σπρώξῃ τὸ τσανάκι μὲ τὴ σαλάτα, γιὰτὶ δὲν φτάνει ὁ γαμπρός. «Φτάνω, φτάνω, λέει ὁ γαμπρός, φτάνω ὡς τ' νύφη» κι ὁ πεθερὸς ἀγριεμμένος φωνάζει «φτάν'ς ὡς τ' νύφη, μὰ σοὶ τσακίζου τὰ χέρια».

Ἐπὶ τέλους ἔφτασε ὁ καιρὸς καὶ ὠρίστηκε καὶ ἡ μέρα τοῦ γάμου. Ἔτοιμάσθηκαν ὄλα καὶ καθάλλα στ' ἄλογο, στολισμένα μὲ τριές καὶ παρδαλά μαντήλια καὶ καρπέτες παρδαλές, πῆραν τὸ δρόμο γιὰ τὸ «Μαχαλαῶ» προπορευομένου τοῦ «μπράτιμου» μὲ τὸ φλάμπουρο καὶ τὰ λαλούμενα. Ὅταν ἔφτασαν κοντὰ στὸ γεφῦρι, ἡ νύφη κάτι εἶπε στὴ μάνα της κρυφὰ κι ἐκείνη στίς ἄλλες γυναῖκες καὶ στὸν πατέρα καὶ κείνος ἔδωσε παραγγελία νὰ σταματήσουν. Τότε οἱ γυναῖκες τριγύρισαν τὴ νύφη, ἔκαμαν ἕναν κύκλο, τὴν βάλαν στὴ μέση γιὰτὶ «ζωρίστηκε ἡ καυμέν' κι ἤθελε νὰ ξαλαφρώσ'». Καὶ γιὰ νὰ μὴ γίνῃ σούσουρο οἱ γυναῖκες ἀρχισαν καὶ τραγουδοῦσαν.

Μαρ' μέσ' τῆς νύφης τὰ λουλούδια
 τρία πουλάκια κελαῖδοῦσαν.
 Τὸ ἄνα λέει τ' ἄλλο κλαίει,
 τ' ἄλλο κελαῖδεῖ καὶ λέει.
 Ὅλη νύχτα περπατοῦσα
 σκοτεινὰ δίχως φεγγάρι,
 τὰ παπούτσια στὸ ζουνάρι

ὡς που νά ἔρω τὴν ἀγάπη μ'
 κεῖ ποὺ πῆγα καὶ τὴ βρῆκα,
 στὰ κλαδιὰ περιπλεγμένη
 στὰ λουλούδια στολισμένη
 κι ἔπλεκε χρυσὸ γαϊτάνι.

Τὸ πῆραν μυρουδιὰ καὶ οἱ ἄνδρες κι ἔκαμαν κι αὐτοὶ ἕναν κύκλο γύρω
 ἀπ' τὶς γυναῖκες κι ἄρχισαν νὰ τραγουδοῦν:

Κάνε νύφη μ' τοῦ νερό σ'
 τοῦ ψιλό σ' κὶ τοῦ χουντρό σ'.

Ἐκίνησαν μετὰ, μὲ τὰ τραγούδια καὶ τὰ λαλούμενα, ἔφτασαν στὸ χω-
 ριό. Ἔγινε ὁ γάμος μὲ ὄλα τὰ συνηθισμένα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ποὺ βάσταξε
 μιὰ ἑβδομάδα. Ὅταν τὰ πεθερικά γύριζαν πίσω γιὰ τὸ χωριό, ἕνας σταμάτησε
 ἀπὸ περιέργεια νὰ δῆ τί ἔγινε στὸ γεφύρι καὶ εἶδε ἕνα λουλοῦδι πὺθ μεγαλύτε-
 ρο καὶ ζωηρότερο ἀπ' τ' ἄλλα ποὺ ἦταν καὶ μυρωδάτο. Καὶ εἶπαν ὅλοι ὅτι «ἐκεῖ
 ἔκατσε ἡ νύφη». Κι αὐτὸ τὸ λουλοῦδι δὲν ἦταν ἄλλο παρὰ «ρίγανι», κι ἀπὸ τό-
 τε ἔμεινε νὰ βάζουν πάνω στὰ Μαντεμοχώρια ἕνα μάτσο ρίγανι στὰ προικιὰ τῆς
 νύφης.

Η ΚΑΜΗΛΑ Τ' ΘΕΟΔΟΣ'

Ἀναστάτῳσι μεγάλη τὴν παραμονὴ τὰ Φῶτα στὸ σπίτι τοῦ Θεοδόσ'. Μα-
 ζώχτηκε ὄλη ἡ παρέα γιὰ νὰ φτιάσουν τὴν «τρανή τ' Καμήλα». Ἀπὸ ποῦ προ-
 ῆλθε αὐτὸ τὸ ἔθιμο τῆς Καμήλας ποὺ γίνεται στὴ Γαλάτιστα τὰ Φῶτα δὲν εἶ-
 ναι γνωστό. Πάντως τὰ παλιὰ χρόνια μὲ τὶς καμήλες καὶ τοὺς «Τζιαμαλάρδες»,
 τὰ καρναβάλια δηλαδὴ ποὺ συνόδευαν τὴν Καμήλα, γλεντοῦσε καὶ διασκεδάζε
 ὄλο τὸ χωριό.

Ὅλα τὰ ὑλικά καὶ τὰ σῦνεργα γιὰ τὸ φτιάσιμο τῆς Καμήλας εἶχαν ἐτοι-
 μασθῆ. Εὐλά στρόγγυλα, σανίδια, πετσιὰ, καρφιά, σαγίσματα, τομάργια, προ-
 βιές, φοῦντες, σχοινιά καὶ κουδούνια, ὄλα σωριασμένα στὴν ἀλλή τοῦ σπιτιοῦ
 τοῦ Θεοδόσ' καὶ τὸ συνεργεῖο ἀπὸ εἰδικούς, μὲ τὰ σκεπάρνια καὶ τὰ σφυριά, ἔ-
 τοιμο ν' ἀρχίσῃ τὴ δουλειὰ.

Ἐπὶ κεφαλῆς ὁ Θεοδόσης ἔδινε προσταγές. Τὰ παιδιὰ γύρω πρόθυμα νὰ
 ἐξυπηρετήσουν γιὰ ὅ,τι θὰ γύρευαν οἱ τεχνίτες. Καὶ ὁ γράφων, ποὺ δὲν ἔλλει-
 πε ἀπὸ τέτοια θεάματα, πῆρα διαταγὴ ἀπ' τὸ Θεοδόσ'. «Πλάλα ρὲ Σταῦρι στοῦ
 σπιτ'ς νὰ φέρ'ς ἕνα σανίδ' κουντόφαρδο γιὰ τ' καμήλα». Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν
 αὐτὴ ἡ προθυμία μου, νὰ πάω τὸ σανίδ' γιὰ τὴν καμήλα, μὲ στοίχισε ἕνα ξύ-
 λο, γιατί δὲν βρῆκα ἄλλο κατάλληλο καὶ ξύλωσα ἕνα σανίδι ἀπὸ τὸ ἀχοῦρι τοῦ
 ἀλόγου.

Τὸ συνεργεῖο, λοιπόν, μὲ ἔλтус τὸνς βοηθούς, στρώθηκε στὴ δουλειὰ κι

ή Καμήλα ως τὸ βράδυ εἶχε ἐτοιμασθῆ. Ὁρίστηκαν καὶ οἱ «καμλάρδες», κείνοι ποὺ θὰ ἔμπαιναν ἀπὸ κάτω γιὰ ὁδηγοί. Αὐτοὶ διαλέχθηκαν ἀπὸ τοὺς πιὸ ψηλοῦς. Ὁ Γεώργης ὁ Μισαμπαλιάρης κι ὁ Μήτηρης ὁ Στρογγύλης. Ὁ πρῶτος γνωστὸς ὡς «ἀνάμσ' Γαλατσιάνος», ἕνας πελώριος ἀντρούκλας, ποὺ δὲν φημιζοταν γιὰ πολὺ ἐξυπνάδα, γι' αὐτὸ ἦ μάνα του, ποὺ τῆς ἔκανε ὄλο στραβὲς δουλειές τὸν ἔλεγε. «Ἄχ! Γεώρη μ' δὲν ἦταν νὰ σοὶ δῶσ' οὐ Θεὸς λιγώτερο μπῶ κι πλειότερ' γνῶσ'».

Ἄλλὰ τὸ κυριώτερο γιὰ τὴν καλὴ ἐμφάνισι τῆς Καμήλας ἦταν οἱ στολές γιὰ τὰ καρναβάλια. Γιατὶ ἔπρεπε νὰ εἶναι πολλὰ καὶ διάφορα. Ἡ φουστανέλλα ἦταν ἀπαραίτητη γιὰ νὰ ἔχη ἑλληνοπρεπῆ ἐμφάνισι καὶ συνέχεια τ' ἄλλα. Γρηές, γέροι, λιμοκοντόροι, γιατροί, Ἑβραῖοι, Ἀρβανίτες, νταῆδες, Ἀραπάδες, γύφτοι, γύφτισσες καὶ ἄλλες καρυκατοῦρες. Ὅλοι ὁμως αὐτοὶ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀγνώριστοι καὶ γι' αὐτὸ φοροῦσαν μάσκες, τὰ λεγόμενα «τζιαμαλάρκα». Αὐτὰ τὰ προμηθευαν οἱ μπακάληδες ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη. Ὁ μπαρμπα-Θόδωρος, πουλῶντας τὰ τζιαμαλάρκα, τοὺς ἔδινε καὶ τὸν χαρακτηρισμὸ. «Μωρὲ ἐσένα σὲ πᾶει σὰ πλᾶρ χρονιάρκο, τὸν ἄλλον σὰν γκρουτσέλ', τὸν ἄλλον σὰν γιούφτσα Λαρσινή».

Γιὰ νὰ βρεθοῦν ὁμως τόσες στολές ἔπρεπε νὰ κινηθοῦν ὄχι μόνο οἱ ἐνδιαφερόμενοι, ἀλλὰ κι ἄλλος κόσμος καὶ γι' αὐτὸ ἐπιστρατεύονταν πάλι τὰ παιδιὰ νὰ φέρουν ἀπὸ τὰ σπίτια τους ὅ,τι εἶχαν: φουστάνια, ποδιές, λαχούρια, μαντηλιές, ζουνάρια, φέσια, φοῦντες, πουτούρια, καὶ ὁ γράφων, μὲ εἰδικὴ παραγγελία, τὴ στολὴ γιὰ τὸ γιατρό' μιὰ παληὰ ξεθωριασμένη βελᾶδα τοῦ παπποῦ, ἕνα παντελόνι ριγωτὸ, γιλέκο μὲ παρδαλὰ κουμπιά, πουκάμισο μὲ κολλάρο ψηλὸ ἀπὸ κεῖνα τὰ μυτηρὰ ποὺ τρυποῦσαν τὰ σαγόνια καὶ πρόσθετα μανικέτια καὶ ὅ,τι ἄλλα βρισκονταν στὴν παληὰ σεντοῦκα στὸ κατῶγι.

Τὰ ὄργανα ποὺ θὰ συνόδευαν τὴν Καμήλα τὰ εἶχαν φέρει ἀπὸ τὸ Ζαγκλιβέρι. Ὅλο τὸ τσιούρνο τοῦ φημισμένου, σ' ὄλη τὴ Χαλκιδική, τσιρίμπαση Φερούζ' τοῦ γύφτου. Ζουρνάδες, πίπιζες, νταούλια. Ἦταν δὲ ὁ Φερούζης ἕνας ψηλός, μαυροκοκκαλιασμένος γύφτος, πραγματικὰ τεχνίτης στὸ εἶδος του.

Ὅλα τοιμάσθηκαν καὶ τὸ πρωί, ἀπὸ τὰ χαράγματα, ντύθηκαν ὄλοι καὶ μὲ τὴν ἀπόλυσι τῆς Ἐκκλησίας ξεχύθηκαν στοὺς δρόμους. Ἡ καμήλα χόρευε μὲ τοὺς χαβάδες ποὺ βαροῦσαν τὰ λαλούμενα καὶ οἱ τζιαμαλάρδες χόρευαν γύρω τῆς. Αὐτοὶ ἐφήρμοζαν τὸ «τερπνὸν μετὰ τοῦ ὠφελίμου» καὶ ζητοῦσαν λεπτὰ ἀπ' ὄσους συναντοῦσαν στὸ δρόμο. Ἄλλὰ καὶ τὰ σπίτια δὲν ἔμειναν ἀφορολόγητα. Κι ἐκτὸς ἀπὸ παράδες, μάζευαν καὶ ψωμιά, λουκάνικα, παστὸν καὶ κρασί ἀκόμα, γι' αὐτὸ ἀκολουθοῦσε τὴν Καμήλα κι ἕνα ἄλογο μὲ δυὸ τουλούμια καὶ σακκιά. Τὰ φαγούλατα αὐτὰ ἦταν ἀπαραίτητα γιὰ τὸ βραδυνὸ ξεφάντωμα ποὺ θὰ γινόταν στὸ σπίτι τοῦ Θεοδόσ'.

Σιγὰ-σιγὰ, χορεύοντας γύριζαν στοὺς μαχαλάδες καὶ στὰ σπίτια τῶν τζιορμπατζήδων ἔκαναν στάσι. Ἐκεῖ οἱ τζιαμαλάρδες σχηματίζαν ἕναν κύκλο

γύρω ἀπ' τὴν Καμήλα, τὰ ὄργανα χαλοῦσαν τὸν κόσμον μὲ τοὺς πιὸ καλοὺς σκοποὺς καὶ χόρευαν πηδῶντας ὡς ζουρλοί. Αὐτὸ γινόταν γιὰ νὰ εὐχαριστήσουν τοὺς σπιτικούς καὶ νὰ πάρουν τὸ «μπαξίσι» ποὺ ἦταν, κατὰ κανόνα, ἀρχοντικό. Χωριστὰ τὰ κεράσματα καὶ οἱ μεζέδες γαργαλιστικοί, ἀπὸ τὰ καλοφαγάδικα σπίτια.

Ὁ Θεοδόσης, ποὺ ἦταν ντυμένος γρη῏ μὲ καμπούρα κι ἓνα μπαστουνάκι στὸ χέρι, εἶχε γνωρισθῆ ἀπὸ ὄλους, γιὰτὶ ἦταν κοντὸς τὸ ἀνάστημα κι ἀπὸ τὰ ἰδιαιτέρα γνωστὰ τσαλίμνια του.

— «Μαρή αὐτὸς ἢ κουντουμαζωμένος εἶναι ἢ Θεοδόσ'», ἔλεγαν οἱ γυναῖκες, γιὰτὶ πῆγαινε κοντὰ στὶς γυναῖκες καὶ τίς πείραζε, ὡς γρη῏ ποὺ ἦταν.

Ὁ Ἄγγελος ὁ Νταλιάρης, ποὺ ἦταν ψηλὸς καὶ καλοκαμωμένος, φοροῦσε φουστάνελλα μὲ ὄλα τὰ τακίμνια, τσιαπράζια, σελάχι καὶ κουμπούρια καὶ μιὰ πάλλα γυριστὴ ποὺ τὴ στριφογύριζε χορεύοντας, ἦταν ἀπὸ τὰ καλύτερα νοῦμερα τῆς Καμήλας. Αὐτὸς ἔδωσε τὸ σύνθημα νὰ τραβῆξῃ ἡ Καμήλα γιὰ τὸ σπίτι τοῦ Μουχτάρη, τοῦ μπαρμπα-Γιάννη. Ἐκεῖ ἔγινε τὸ μεγάλο πατιρντί. Ὁ μπαρμπα-Γιάννης, μερακλῆς καθὼς ἦταν, ἐνθουσιάσθηκε καὶ διέταξε νὰ βγάλουν κεράσματα κι ὁ ἴδιος κατέβηκε καὶ πιάσθηκε στὸ χορὸ ποὺ σχηματίσθηκε μπροστὰ στὴν πόρτα του. Ὁ Φερούζης ὁ Τσιρίμπασης, μὲ τὴν πίπιζα, ποὺ τὴν «τζίτζίγιζε», κοντὰ στ' αὐτιά τοῦ χορευτῆ Μουχτάρη, ἔπαιξε ἓνα γιαδάσικο τσιάμικο καὶ γι' αὐτὸ τοῦ κόλλησαν στὸ μέτωπο μισὸ μετζῆτι. Ἀπ' ἐκεῖ τραβῆξαν γιὰ τὸ παζάρι ὅπου ἔγινε ὁ μεγάλος χορὸς, ποὺ ἔλαβαν μέρος κι ἄλλοι χορευτάδες μαζί μὲ τοὺς «τσιαμαλάρδες» κι ἔτσι διασκέδασε ὄλο τὸ χωριό.

Ο ΞΕΝΗΤΕΜΕΝΟΣ

Τὴν παλιὰ ἐποχὴ λίγοι ἦταν οἱ Χαλκιδικιώτες ποὺ ξενητεύονταν σὲ μέρη μακρινά. Ἰπῆρχε ἢ προκατάληψι ὅτι ὅποιος ξενητεύονταν δὲν ξαναγύριζε, «τὸν ἔτρωγε ἢ ξενητιά», ὅπως λέγαν. Γι' αὐτὸ καὶ ὄλα σχεδὸν τὰ τραγούδια τῶν ξενητεμένων σ' αὐτὸ τὸ μοτίβο εἶναι τονισμένα.

Ἦνας τέτοιος ξενητεμένος ἦταν κι ὁ Αὐγερινός, ὁ γυιὸς τῆς Χάιδως ἀπ' τὰ Βραστά. Ἐξ αἰτίας του, λέει ἢ παράδοσι, βγῆκε καὶ τὸ τραγούδι.

Μέσ' τὰ Βραστά Μαρούμ' σὲ γύριψαν,
κι ἡ μάνα σ' δὲν σοὶ δίνει, κρῖμα κι ἄδικο.
Πέντε παιδιὰ Μαρούμ' σὲ γύρεψαν,
καὶ τὰ πέντε παλληκάρια, κρῖμα κι ἄδικο.
Τὰ τέσσερα Μαρού μ' τὰ γέλασες,
μάρ' καὶ τοῦ Βρεττᾶ τὸν πήρες, κρῖμα κι ἄδικο.
«Ἐλα Μαρούδα μ' στὸν ὄντᾶ
ἔλα σὲ θέλ' Ἀφέντης».
«Μπρέ, τί μὲ θέλ' ἐμὲ ὁ Ἄγᾶς

τί με γυρεύ' Ἀφέντης;»
 «Ἄσπρα γυρεύ' Μαρούδα μ' οὐ Ἀγᾶς
 φλουριά γυρεύ' Ἀφέντης».

Φαίνεται ὅτι ἓνα ἀπ' τὰ τέσσερα παιδιά πού γέλασε ἡ Μαρούδα ἦταν κι ὁ Αὐγερνός, πού ἀπὸ τὸ «σικλέτι» καὶ τὸν καυμὸ του δὲν μπόρεσε νὰ μείνη πιὰ στὸ χωριό, κι ἀποφάσισε νὰ ξενητευτῆ. Κατέβηκε στὴ Σαλονίκη κι ἀπ' ἐκεῖ «μπαρκάρισι γιὰ τοῦ Μισίρ», γιὰ τὴν Αἴγυπτο.

Ἡ Αἴγυπτος, λόγῳ τοῦ πλούτου της καὶ τῆς μεγάλης ἐκεῖ καὶ εὐημερούσης Ἑλληνικῆς παροικίας, ἀπὸ πολὺ παλιὰ χρόνια, προσήλκυε πολλοὺς Μακεδόνας τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ καὶ φυσικὰ καὶ τοὺς Χαλκιδικιώτες, ὅσοι ἤθελαν νὰ ξενητευθοῦν. Ἐκεῖ φαίνεται εὔρισκαν καὶ δουλειές καὶ προστασία ἀπὸ τὸν ἐκεῖ Ἑλληνισμό. Γι' αὐτὸ ὑπάρχουν καὶ πολλὰ τραγούδια, πού τραγουδιοῦνταν στὴ Χαλκιδικὴ στὰ παλιὰ χρόνια, σχετικὰ μὲ τὴν «Ἀραπιά» καὶ τὸ «Μισίρ», πού δὲν ἦταν ἄλλη ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο.

Τῆς Ἀλεξάντρειας τὰ βουνά, τῆς Ἀραπιάς τὰ μέρη
 κανεὶς καὶ δὲν τὰ πάτησε μέρα τὸ μεσημέρι.

Κι ἐγὼ λιγνὸς τὰ πέρασα, νύχτα χωρὶς φεγγάρι.

Σαράντ' ἀρκούδια σκότῳσα καὶ δεκαοχτὼ λιοντάρια,
 καὶ πέντε φεῖδια μὲ φτερά καὶ δυὸ μὲ δυὸ κεφάλια.

Ὁ Αὐγερνός, φαίνεται, ἦταν ἔξυπνο καὶ ζωηρὸ παιδί καὶ ἐργατικὸ καὶ μὲ τὴν προστασία πού ἔβρισκε ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας τῆς Αἰγύπτου, κατῴρθωσε νὰ προσδεῦση καὶ νὰ γίνῃ ἓνας καλὸς νοικοκύρης. Ἦταν δὲ καὶ περίφημος κυνηγὸς καὶ ἄριστος σκοπευτῆς καὶ αὐτὰ τὰ προσόντα τὸν ἔφεραν εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ πολλοὺς Εὐρωπαίους πλουσίους καὶ ἐπιφανεῖς οἱ ὁποῖοι πῆγαιναν κατὰ καιροὺς καὶ κυνηγοῦσαν ἄγρια θηρία. Σ' ἓναν τόμο τοῦ παλαιοῦ Ἑλληνικοῦ περιοδικοῦ πού ἐξεδίδετο στὸ Λονδίνο ὑπὸ τὸν τίτλον «Βρεττανικὸς Ἀστήρ», σὲ μιὰ περιγραφή κυνηγετικῶν ἀναμνήσεων ἑνὸς περιφήμου Ἀγγλοῦ κυνηγοῦ, ἀναφέρονται, ἐν ἐκτάσει, τὰ κυνηγετικὰ προσόντα ἑνὸς δαιμονίου Ἑλληνοῦ κυνηγοῦ μὲ τ' ὄνομα «Βγέρνος» ὁ ὁποῖος, ἐκτὸς τῶν ἐπιτυχιῶν του στὸ κυνήγι, ἔθαυμάζετο γιὰ τίς πρωτοβουλίες του καὶ τίς τολμηρὲς ἐμπνεύσεις του.

Σὲ μιὰ ἐξαιρετικὰ ἐπικίνδυνη κατάστασι πού βρέθηκε μὲ μιὰ δμάδα Ἀγγλων κυνηγῶν, ἀπὸ ἐπίθεσι ἀγριοβουβάλων, ὁ «Βγέρνος» μὲ κίνδυνο πραγματικό, ἔδωσε τὸ σύνθημα ὠρισμένης στροφῆς, πού οἱ Ἀγγλοὶ κυνηγοὶ εἰς τὴν ἀπελπιστικὴν θέσι πού βρέθηκαν καὶ τὴν σύγχυσι πού ἐπεκράτησε τὴν ὥρα τοῦ κινδύνου, δὲν εἶχαν ἀντιληφθῆ κι ἔτσι σώθηκαν ὅλοι, χάρις στὸ δαιμόνιο τοῦ Ἑλληνοῦ κυνηγοῦ. Ἡ ἀνταμοιβή του γιὰ τὴν ἐπιτυχία του αὐτὴ φαίνεται ἦταν πλουσία, ἂν καὶ ὡς περιγράφεται αὐτὸς ἠρνήθη κάθε ἀμοιβή ἀπὸ τὸ ἐλληνικὸ φιλότιμο, τὸ ὁποῖο ἐξυμνεῖται μὲ πραγματικὸ θαυμασμὸ εἰς τὴν ἐν λόγῳ περιγραφή.

Στό χωριό δὲν ἔστειλε ποτὲ οὔτε γράμμα οὔτε καμμιά εἶδησι σχετικὴ μὲ τὴ ζωὴ του στὴν ξενητιά καὶ τὸν θεωροῦσαν χαμένο.

Ἡ καυμένη ἢ Χαΐδω, πού ἄκουε νὰ τραγουδοῦν τὸ χορευτικὸ τραγοῦδι, ραγιζόταν ἢ καρδιά της.

Καράβι Μισιργιώτικου
 κι ἀπὸ Βλαχιά, Βλαχιώτικου
 ἀπ' τὸ Μισίρι ἔρχεται
 κι ὄσα θαλάσσια πέρασε
 καράβι δὲν ἔσταύρωνε
 κι οὐδὲ Τούρκικο κι οὐδὲ Φράγκικο
 μόν' ἓνα Γιανιτσάριο.

Καὶ πέθανε ἀπὸ τὸν καυμὸ της καὶ τὴ θλίψι της γιὰ τὸ ξενητεμένο καὶ χαμένο παιδί της.

Η ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ ΒΡΕΤΤΑ

Ὁ Μάρτης κείνη τὴ χρονιά ἦταν ψυχρὸς, πραγματικὸς παλουκοκαύτης, χιόνια στὰ βουνά, καὶ στὰ τζιάκια μπουμπούνιζαν ἀκόμα τὰ κούτσουρα. Ἐξ αἰτίας τοῦ καιροῦ οἱ ἀγροτικὲς δουλειὲς εἶχαν σταματήσει καὶ οἱ ἄντρες μαζεῦονταν στὰ καφενεῖα, κουτσόπιναν καὶ συζητοῦσαν τὰ γεγονότα τῆς ἑβδομάδας.

Στὸ καφενεῖο τοῦ μπαρμπα-Γιάννη, πού πήγαιναν οἱ τζιορμπατζήδες τοῦ χωριοῦ, μαζεῦονταν καὶ ἡ παρέα τοῦ Μανώλη πού ἦταν ὄλοι τους καλοὶ νοικοκυραῖοι καὶ γνωστοὶ γιὰ τίς ἀστεῖες φάρσες πού σκάρωναν. Ἡ δολοφονία τοῦ Βρεττά ἦταν ἡ φάρσα πού σκαρώθηκε ἀπ' τὴν παρέα κείνη τὴ βδομάδα. Καὶ νὰ πῶς ἔγινε τοῦ «χνέρ».

Ἐνα βράδυ βρέθηκαν στὸ καφενεῖο ὁ Μανώλης, ὁ Κατάκαλος, ὁ Βρεττάς, ὁ Ἄγγελος καὶ δυὸ - τρεῖς ἄλλοι καὶ συζητοῦσαν σοβαρὰ γιὰ κάποια εἶδησι πού εἶχαν ἀπ' ἔξω, ὅτι κάποιοι φυγόδικος, πού ἦταν στὸ βουνό, θὰ ἔμπαινε τὴ νύχτα στὸ χωριό, γιὰ νὰ ἐκδικηθῇ μερικοὺς πού τοὺς εἶχε «γινάτ», ἀπὸ προσωπικὲς διαφορὲς.

«Ἀπόψε, θρὲ παιδιά, νὰ μαζετοῦμε γλήγορα στοῦ σπίτι γιατί αὐτὸ τοῦ σκλι κάποιον ἀπὸ μᾶς θὰ θαρῆσ'», εἶπε στὴν παρέα ὁ Μανώλης ἐμπιστευτικά.

Πρῶτος σηκώθηκε κι ἔφυγε ὁ Κατάκαλος καὶ συνέχεια κι οἱ ἄλλοι ἕνας - ἕνας τράβηξαν γιὰ τὰ σπίτια τους. Ὁ Βρεττάς πού καθόταν μακριά, κάτω στὸν Ἄη-Νικόλα, σηκώθηκε κι αὐτὸς φοβισμένος καὶ τράβηξε γιὰ τὸ σπίτι.

Ἡ νύχτα ἦταν σκοτεινὴ, «πίσσα», καὶ ὁ δυνατὸς βοριάς πού σφύριζε τὴν ἔκανε πιὸ ἄγρια, γι' αὐτὸ στοὺς δρόμους ἀργιὰ καὶ πού εὗρισκε κανένας κάποιον κουκουλωμένον πού ἔτρεχε νὰ πάη στὸ σπίτι του. Ὁ Βρεττάς, βαδίζον-

τας προφυλακτικά, ξστριψε από τὸ παζάρι γιὰ νὰ κατηγορήσῃ πρὸς τὸ δρόμο, καὶ στὴ στροφή πού ἔκαμε εἶδε μιὰ σκιά πού κουινοῦνταν, ἀλλὰ ὡς πού νὰ κάμη δυὸ θήματα, ἄκουσε ἕνα «μπάμ». «Ἔχ! μ' ἔφαγαν τὰ σκλιά», φώναξε καὶ τὸ ἔβαλε στὰ πόδια. Φτάνει στὸ σπίτι του τρικλιζοντας, χτυπάει τὴν πόρτα δυνατὰ καὶ φωνάζει τὴ θυγατέρα του. «Ἀνδρονίκ' μαρή, ἄνξι κι μ' ἔφαγαν τὰ σκλιά». Τὸν ἀνοίξαν, τὸν μετέφεραν στὴν κάμαρα τὰ παιδιὰ καὶ τὸν ρώτησαν ποῦ τὸν πογεῖ, ποῦ τὸν δάρεσαν. «Δὲ ξέρω, εἶνι ζεστὸ ἀκόμα τοῦ μουλιθ κι δὲ μὲ πογεῖ! Ἔχ! μ' ἔφαγαν τὰ σκλιά». Τὸν γδύσαν καὶ τὸν ψάχνουν παντοῦ, ἀλλὰ δὲ θρῖσκουν τίποτε.

Τί εἶχε συμβῆ; Ὁ Κατάκαλος, δταν σηκώθηκε νὰ φύγῃ, πέρασε ἀπὸ τὸ μπακάικο τοῦ ἐξαδέλφου του καὶ πῆρε ἕνα μεγάλο καρφί κι ἕνα καπούλι ἀπὸ κείνα πού βάζαν στὶς παληγὲς καραμπίνες, τὸ ἐφήρμωσε στὸ καρφί καὶ τράβηξε στὴ γωνιὰ τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Ἄγγου. Ἐκεῖ περίμενε καὶ δταν ἔφτασε ὁ Βρεττᾶς κατηγοροῦντας γιὰ τὸ δρόμο τοῦ σπιτιοῦ του, χτύπησε τὸ καρφί στὸ ντουβάρι τοῦ σπιτιοῦ καὶ μπάμ! αὐτὸ ἦταν. Σκασμένος στὰ γέλια, ὁ Κατάκαλος, ξαναγύρισε στὸ καφενεῖο καὶ θρῖκε ἐκεῖ τὴν παρέα, πού εἶχε μείνει καρτερῶντας τὸ ἀποτέλεσμα. Σηκώθηκαν τότε ὄλοι μαζί καὶ πῆγαν στὸ σπίτι τοῦ Βρεττᾶ, νὰ μάθουν τάχα ποῦ τὸν δάρεσαν. Ἀλλὰ ἄμα τοὺς εἶδε ὄλους ὁ Βρεττᾶς, κατάλαβε «τοῦ χνερ» καὶ στὴν ἀρχὴ τόσο θύμωσε, πού ἄρπαξε τὸ τουφέκι τὸ «Γκρά» νὰ τοὺς χτυπήσῃ. Οἱ ἄλλοι ἐπενέθησαν καὶ τὸν καθησύχασαν καὶ τὸ ἐπισφράγισμα «τῆς δολοφονίας» ἦταν τὸ γλέντι πού ἀκολούθησε ὡς τὸ πρῶνι, μὲ κατανάλωσι μιᾶς ὀκτῶς ἐκλεκτοῦ «τσιπουρου» πού τὸ εἶχε κρατημένο ὁ Βρεττᾶς γιὰ καμμιὰ «βίτζιτα».

Αὐτὲς ἦταν οἱ ψυχαγωγίες τῶν ἀθῶων καὶ ξενιαστων ἀνθρώπων τῆς παληγᾶς ἐκείνης ἐποχῆς.

Τ' ΑἴΤΑ ΤΟΤ ΔΕΣΠΟΤ'

Ὁ Χοντρομανώλας, πού ἦταν ἀκόλουθος τοῦ Δεσπότη καὶ ἔμπιστος μέσα στὴν Ἐπισκοπὴ, κουβαλοῦσε τὸ πρῶνι τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα τὰ «Ζτράνια τοῦ Δεσπότη», τὰ ἱερὰ ἄμφια, γιὰ νὰ «φορέθ' οὐ Δεσπότης γιὰ τ' δεῦτερ' Ἀνάστασ'». Ἡ καμπάνα τοῦ Ἁγίου Δημητρίου χτυποῦσε χαρμόσυνα, Πασχαλινὰ κατὰ τίς 10 τὸ πρῶνι. Ὁ κόσμος μαζεῦόνταν' ὄλο τὸ χωριό, γιὰ τὴν «Μονοκκλησιὰ». Οἱ ἄλλες ἐκκλησίες θὰ ἦταν κλειστές.

Ἡ Γαλάτιστα εἶχε 6 ἐκκλησίες, πού ὄλες λειτουργοῦσαν. Οἱ παπάδες μ' ἐπὶ κεφαλῆς τὸν παπα-Βασίλ' τὸν Κονόμο μαζεύτηκαν. Θὰ λειτουργοῦσε τὸ Δεσπότης μὲ βοηθοὺς ὄλους τοὺς παπάδες.

Ἱεροτελεστία πανηγυρικὴ, Πασχαλιάτικη. Ψαλλάδες οἱ καλύτεροι, ὁ Γιάννος ὁ Μπογιατζῆς, ὁ Δημήτρης ὁ Παπαθανάσης, ὁ Μαντίτας, ὁ Γερονάτσιος καὶ ἄλλοι βοηθοί, ἐκτελοῦσαν τίς Πασχαλινὲς μελωδίες μ' ἐξαιρετικὴ μαε-

στρία. Ἐπολαυστική ἦταν ἡ ἀνάγνωσι τῶν Εὐαγγελίων στὶς ξένες γλῶσσες. Ὁ Παπαθόδωρος ὁ Κάρτας, ὁ τρανός, γιατί εἶχε καὶ ἄλλον Παπαθόδωρον, τὸν μικρόν, ὅταν ἔλεγε τὸ Εὐαγγέλιο στὴν Ἀραβικὴ γλῶσσα, ὄλο τὸ ἐκκλησίασμα γελοῦσε μὲ φωνές κι ἀναγκάζονταν ὁ Δεσπότης νὰ ἐπιβάλη τὴν τάξι. Δὲν εἶχε καὶ δόντια, ὁ φουκαράς, καὶ τὰ θαλάσσωσε κυριολεκτικά.

Οἱ γυναῖκες, πού τότε πήγαιναν ὄλες στὸ πατάρι μὲ τὰ καφάσια, εἶχαν στὴ μέση τὴ «Μανιὰ τὴ Δεσποτίνα», τὴ μάνα τοῦ Δεσπότη, μιὰ καλὴ καὶ ἀθῶα γρηούλα, πού δὲν ἤξερε καθόλου ἑλληνικά, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καλημέρα, γιατί καταγόταν ἀπὸ τὴ Μικρὰ Ἀσία, ἦταν «Καραμανλοῦ», ὅπως τὴν ἔλεγαν οἱ γυναῖκες καὶ μιλοῦσε τούρκικα. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ εἶχε καὶ μιὰ εἴθυμη στοιχομυθία μὲ τὸν γιό της, τὸν Δεσπότη.

Ἐπειδὴ τὴν ἐπισκέπτονταν πολλὲς φορές γυναῖκες νὰ τῆς κάνουν συντροφιά, ἀνταπέδιδε κι αὐτὴ, κατὰ περιόδους καὶ κυρίως στὶς ὀνομαστικὲς γιορτές, τίς «βίζιτες» κι ἔπαιρνε μαζί της, γιὰ διερμηνέα, τὸν ἀνεψιό της τὸν Διογένη, ἓνα ἐξαιρετικὸ καὶ εὐγενικὸ παιδί, πού τὸ ἀγαποῦσαν ὄλοι στὸ χωριό. Ἄκουε δὲ τίς εὐχὲς πού ἔλεγαν «Χρόνους πολλοὺς» «πολλὰ τὰ ἔτ'» καὶ συμπεθέρα» καὶ ἄλλα. Μιὰ μέρα ἔπιναν καφέ μὲ τὸ γιό της, τὸν Δεσπότη, τοῦ εὐχθήθηκε «καὶ σπεθέρα Γέροντα». Σκασμένος στὰ γέλια ὁ Δεσπότης τὸ εἶπε τὸ ἀπόγευμα πού τὸν ἐπισκέφθηκε ὁ πατέρας μου.

Ἄφοῦ τελείωσε ἡ λειτουργία, κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν ἔθιμο, πήγαιναν τὸν Δεσπότη «φορεμένον» στὴν Ἐπισκοπή, μὲ τὰ ἑξαπτέρυγα, «τὰ μπαϊράκια», τοὺς φαλάδες καὶ ὄλο τὸ ἐκκλησίασμα. Ἐκεῖ ὁ Δεσπότης μοίραζε στὸν καθένα ἀπὸ δυὸ κόκκινα αὐγά γιὰ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη».

Ὅλοι οἱ χωρικοί, ὄχι μόνο τῆς Γαλατίστης, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων γύρω χωριῶν τῆς δικαιοδοσίας τῆς Ἐπισκοπῆς Ἀρδαμερίου καὶ Γαλατίστης, γνωρίζοντας τὸ ἔθιμο αὐτό, κουβαλοῦσαν στὸν Δεσπότη δλόκληρα καλάθια αὐγά, γιὰ νὰ τὰ «μοιράσ' οὐ Δεσπότης» γιὰ τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη». Ἔτσι λοιπόν, περνοῦσαν μὲ τὴ σειρά ὄλοι, φιλοῦσαν τὸ χέρι τοῦ Δεσπότη κι αὐτὸς τοὺς ἔδινε ἀπὸ δυὸ κόκκινα αὐγά. Αὐτὸ τὸ θεωροῦσαν μεγάλη τιμὴ καὶ γιὰ τὸ καλὸ τῆς χρονιάς.

Τὸ ἀπόγευμα ἢ «Μανιὰ ἢ Δεσποτίνα» δεχόνταν τίς γυναῖκες καὶ τίς μοίραζε αὐγά κι αὐτὴ. Δυὸ ὄμως, ὁ γέρο-Πολυχρόνης καὶ ἡ Ἀγορίτσα ἢ Βαδινὴ, πῶς ἔτυχε καὶ δὲν πῆραν αὐγά καὶ εἶχαν «σεκλειτισθῆ» πολὺ, τὴν ἄλλη δὲ μέρα πού ἀνταμώθηκαν τὸ ἔλεγαν μὲ παράπονο: «Ἡμένα, ἔλεγε ὁ Πολυχρόνης, μὲ γκτοῦσαν ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κεῖ κι δὲ μπόρεσα νὰ πάρω, μπάρι μ' ἰσὺ χήρα γυναῖκα νὰ χάϊσ' τ' αὐγά τοῦ Δεσπότη».

ΤΟΥ ΜΟΥΧΤΑΡ' ΤΟΥ ΓΡΟΤΝ'

Ὁ μπαρμπα-Δημήτρης εἶχε τὴ μανία ν' ἀνακατώνεται στὰ Κοινοτικά πράγματα τοῦ χωριοῦ ἀπὸ τὰ νεῖατα του. Στὴν ἀρχὴ ἔγινε ἐπίτροπος στὴν ἐκκλησίαν, γιατί ἦταν καλὸς Χριστιανὸς καὶ θεοφοβούμενος, ὅπως ἔλεγαν πολλοί, ἀλλὰ ὑπῆρχαν καὶ οἱ κακὲς γλῶσσες πού ἔλεγαν ὅτι τάχα «τὸν τραβοῦσι τὸ παγκάρ». Ἐγίνε μετὰ Ἄζᾶς στὴ Μουχταροδημογεροντία καὶ ἀφοῦ ἀπέκτησε πείρα τῶν κοινοτικῶν πραγμάτων ἔγινε καὶ Μουχτάρης τοῦ χωριοῦ. Ἦταν ἔξυπνος καὶ μὲ τὴν πείρα πού εἶχε τὰ κατάφερε νὰ τελειώνη τὶς δουλειὲς τοῦ χωριοῦ μὲ τὶς ἀρχές τοῦ Πολυγύρου. Μὲ κάτι «πεσκέσια» πού πήγαινε στὸν Καϊμακάμη καὶ στοὺς ἄλλους ἀνωτέρους ὑπαλλήλους δὲν τοῦ χαλοῦσαν τὸ χατήρι καὶ ἔτσι τὰ πράγματα πήγαιναν καλὰ καὶ γιὰ τὸ καλὸ τοῦ χωριοῦ.

Ὁ Ἄχμέτ Ἀγᾶς ὁ Ταξιλόγης, πού πήγαινε, κατὰ καιροῦς, νὰ εἰσπράξει τοὺς φόρους τοῦ χωριοῦ, ἔφευγε ἐνθουσιασμένος ἀπὸ τὴν περιποίησι πού τοῦ ἔκανε ὁ Μουχτάρης, ἀλλὰ καὶ οἱ χωριάτες ἐπίσης εὐχαριστημένοι γιατί τὸ «ταξιλ» ὄλο κι ἀναβάλλονταν γιὰ εὐθετώτερο χρόνο. Ἐνα σοβαρὸ ζήτημα πού ἀπασχολοῦσε τὴν Βάβδο, ὅπως καὶ πολλὰ ἄλλα χωριά, ἦταν οἱ ἀγροζημιές πού γινόνταν ταχτικά κι αὐτὸ στεναχωροῦσε τὸν μπαρμπα-Δημήτρη κι ἔπρεπε νὰ βρεθῆ «ὁ τσιαρὲς» γιὰ τὰ «ζάπια». Στούς μπαχτσέδες, στὰ μπουστάνια, στ' ἀμπέλιο, στὰ σπαρτά, πάντα γινόταν ἀγροζημιές, ἀλλὰ καὶ ἄλλες κλεψιές στὰ ζῶα καὶ κυρίως στὰ γίδια. Αὐτὲς τὶς ἀπέδιδαν στοὺς Γαλατσιάνους, ἀλλ' αὐτὸ ἦταν μιὰ ἀδικία τρανὴ, γιατί αὐτοὶ ἔκαναν τὸ καθῆκον τους. Ὡς ἄγρυπνοι φρουροὶ τῶν συνόρων τῆς περιοχῆς των ἄμα ἔδλεπα παραβίασι ἀπὸ «ξένο πουδάρ» ἦταν ἀμελικτοι. Ἐφήρμοζαν τὸν Ἰουδαϊκὸ Νόμο, ηῷξημένον ὄμως, καὶ ἀντὶ ὀφθαλμῶν καὶ ὀδόντων μόνο τὴν ἔτρωγαν ὄλη τὴν γίδα πρὸς παραδειγματισμό.

Ἐπὶ τέλους ἀπεφάσισε ὁ Μουχτάρης νὰ λάβῃ δρακόντια μέτρα καὶ διώρισε ἕναν ἀγροφύλακα τῆς ἐμπιστοσύνης του, τὸν Γεώργη τὸν Ἄγριο' ἔτσι τὸν ἔλεγαν, ἀλλὰ φαίνεται πὼς ἦταν παρατσουκλι πού τοῦ κόλλησαν οἱ συγχωριανοί του, γιατί πραγματικά ἦταν ἄγριος, ζόρικος καὶ λίγο νταῆς. «Σὲ θέλω Γιώρ', τὰ μάτια σ' δεκατέσσερα, νὰ μὲ θγάλλ'ς ἀσπροπρόσωπου κι νὰ τιμῆς τοῦ ψουμί σ'», ἦταν οἱ συστάσεις καὶ παραγγελίες τοῦ μπαρμπα-Δημήτρη.

Ἐτσι τὰ πράγματα πήγαιναν καλὰ. Ὁ Γεώργης ἀεικίνητος μέρα - νύχτα, ἄγρυπνος φύλακας τῆς κτηματικῆς περιοχῆς τοῦ χωριοῦ. Ἐπιανε ζῶα πού εὐρισκε νὰ κάνουν ἀγροζημιές, τὰ πήγαινε στὴν Κοινότητα καὶ στὸ Καρακόλ', κι ἐκεῖ οἱ ἰδιοκτῆται πού πήγαιναν νὰ τὰ πάρουν πλήρωναν γεροὺς «τζιζιάδες» γιὰ νὰ «βάν' γνῶσ» καὶ νὰ μὴ τὸ ξανακάνουν' ἔπαιρνε δὲ κι αὐτὸς τὸ «δικαίωμα».

Τὸ χωριὸ αἰσθάνθηκε μιὰ ἀνακούφισι ἀπὸ τὴν καινούργια κατάστασι καὶ ὁ Μουχτάρης ἦταν ἱκανοποιημένος πολὺ ἀπὸ τὴν ἐκλογὴ ποὺ ἔκαμε καὶ ὅταν τοῦ δινόταν εὐκαιρία τὸν «παίνευε» τὸν Ἄγγριο.

Μιά μέρα ὁ Γεώργης πῆγε στὴν Κοινότητα ἕνα μεγάλο γουρουνί, ποὺ τὸ βρῆκε μέσα σ' ἕναν κήπο γὰ κἀνη ζημιές. Τὸ εἶδαν ὅλοι ἐκεῖ κι εἶπαν «μωρὲ γρουναρος», αὐτὸ θὰ ἔκανε «τρανὸ ζιάν», μεγάλη ζημιή, καὶ περίμεναν γὰ ἴρθῃ ὁ νοικοκύρης γὰ τὸν «κόψν' τρανὸν τζιζάν» καὶ γὰ πάρ' κι ὁ Γεώργης ἕνα καλὸ «δικαίωμα». Περίμεναν ὅμως μιὰ μέρα, δύο, τρεῖς, ἀλλὰ κανένας δὲν φάνηκε γὰ τὸ ζήτησι. Τὴν τετάρτη μέρα, ἐπειδὴ ἀναγκαζόνταν γὰ τὸ τρέφουν γὰ μὴ πάθῃ τίποτε καὶ ψοφήσῃ, ὁ Μουχτάρης λέει στὸ Γεώργη. «Νὰ διαλαλήσ' τρεῖς φορές στὸ χωριὸ κι ἂν δὲν ἔρτ' κανένας γὰ τὸ πάρ' χαλάλι σ' πάρτο ἐσὺ γὰ τὸ φᾶν τὰ παιδούδια σ'».

Ὁ Γεώργης, ὁ δόλιος, εἶχε μεγάλη οἰκογένεια, ἕνα σωρὸ παιδιά, σκέφθηκε λοιπὸν ὅτι τοῦ δίνονταν μιὰ εὐκαιρία ἀνέλπιστη, ποὺ ἔπρεπε γὰ τὴν ἐκμεταλλεῦσθαι καὶ γὰ ἔχ' καὶ τὴ συνείδησί του ἀναπαυμένη. Βγῆκε λοιπὸν στὸ χωριὸ καὶ φώναξε. «Ἀκουστὴ χώρα α.α.α. . ., ὅποιος ἔχασε τοῦ γρούν' γὰ πάη ἀπ' τοῦ Καρακόλ' . . .» ἀλλὰ, μὲ κάποια πονηριά, ὅταν ἔλεγε τὴ λέξι «γρούν'» κατέβαζε τὸν τόνο τῆς φωνῆς του τόσο χαμηλά, ποὺ δὲν ἄκουε κανένας τί ἔλεγε. Γύρισε στὸ γραφεῖο τῆς Κοινότητος κι ἀνέφερε ὅτι ἐξετέλεσε τὴν παραγγελία τοῦ Μουχτάρη. Περίμεναν ἄλλες δύο μέρες, κανένας δὲν φάνηκε γὰ τὸ ζήτησι καὶ ὁ Γεώργης πῆρε τὸ γουρουνί στὸ σπίτι του. Τὸ ἔσφαξε, τὸ λιάνισε καὶ τὸ ἔκανε «καθουριά» «γὰ τρῶν' τὰ πηδούδια».

Πέρασαν μερικὲς μέρες καὶ τὸ πρᾶγμα ξεδιαλύθηκε. Τὸ γρούν' αὐτὸ ἦταν τοῦ Μουχτάρ' καὶ τὸ εἶχε δώσει πρὸ καιροῦ σ' ἕναν γρουναρὴ ποὺ φύλαγε κοπάδι, γὰ βόσκη, γιὰ γὰ τὸ πάρη στὸν καιρὸ γιὰ σφάξιμο. Αὐτὸς τὸ ἔχασε κι ἔψαχνε μέρες γὰ τὸ βρῆ κι ἐπειδὴ φοβοῦνταν τὸν Μουχτάρη τὸ φύλαγε μυστικῶ. Κι ὅταν ὄλες οἱ ἔρευνες ἔμειναν χωρὶς ἀποτέλεσμα, πῆγε στὸ χωριὸ κι ἀνέφερε τὰ καθέκαστα, πῶς χάθηκε τὸ γρούν', κι ὅλοι κατάλαβαν τί ἔγινε. Κι ὁ καυμένος ὁ γερο-Δημήτρης, ποὺ τὸ «καμπαὰτ» τὸ ἴριχνε στὸν ἑαυτὸ του, ἔλεγε μὲ παράπονο: «Χαλάλις μωρὲ Γιώρ' π' ἔφαγες τὸ γρούν' τοῦ Μουχτάρ'».

Ο ΜΑΣΤΟΡΟΚΩΤΣΙΟΣ

*Ἦταν ψηλὸς καὶ σπαθᾶτος μὲ λεβέντικη κορμοστασιά καὶ εὐθυμὸς τύπος καὶ ὄλη τὴ μέρα δουλεύοντας τραγουδοῦσε κυρίως κλέφτικα τραγούδια. Στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ του εἶχε στημένο τὸ γύφτικὸ του καὶ μαστόρευε. Διόρθωνε γεωργικὰ ἐργαλεῖα, ὄνια, κώσιες, τσικούρια, κλαδευτήρια, δρεπάνια καὶ ὄλα τὰ σιδηρικά.

Τὸ «μουχάνι», πὺ φουσοῦσε κι ἀναβαν τὰ κάρβουνα, τὸ εἶχε ὀνομάσει «μπιριμπίλω». Αὐτὸ δὲ σπανίως τὸ φουσοῦσε μόνος του, γιατί αὐτὴ τὴ δουλειὰ τὴν ἀνελάμβαναν τὰ παιδιὰ, οἱ μικροὶ πιτσιρίκοι καὶ φίλοι τοῦ γιου τοῦ τοῦ Λάμπου. Ἔνας ἀπ' αὐτούς, τακτικὸς τὶς ὥρες πὺ δὲν εἶχε σχολεῖο, ἦταν καὶ ὁ γράφων. «Τράβα ρὲ Σταυρὶ τν ἀλσίδα γ' ἀνάψ' ἢ μπιριμπίλου».

Τ' ἀπομεσήμερο, ἅμα χτυποῦσε ἢ καμπάνα γιὰ τὸν ἑσπερινό, ὁ Μαστοροκώτσιος ἔπαυε τὴ δουλειὰ. Πλένονταν, καθαρίζονταν, χτενίζονταν κι ἔφτιανε καὶ τὴν «περτσιὰ» εἰδικὸ χτένισμα, μὲ κάτι ἀφέλειες πὺ συμβόλιζαν τὴ λεβεντιά, ἔπαιρνε τὸν ταμπουρά του καὶ καθόταν στὸ παραθυροῦδι πὺ ἔταν ἀπὸ τὴν πρόσοψι τοῦ σπιτιοῦ, πάνω στὸ δρόμο, τοίμαζε καὶ τὴ «μισή», ἕνα τενεκεδένιο μαστραπᾶ γεμάτο κρασί, λίγες ἐληές καὶ ψωμί γιὰ μεζὲ κι ἄρχιζε νὰ παίζη καὶ νὰ τραγουδάη.

Ἡ τραγὴ ἀπόλαυσί του, πὺ τὸν ἐνθουσίαζε, ἦταν ἅμα σχολοῦσαν τὰ παιδιὰ τοῦ μαγαλᾶ καὶ περνοῦσαν ἀπ' τὸ σπῆτι του, ἔπαιζε χορευτικὸς χαθάδες καὶ οἱ μικροί, ἀφοῦ ἔρριχναν τὶς τσάντες μὲ τὰ βιβλία στὶς πέτρινες σκάλες τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Μπογιατζῆ, πιανόνταν στὸ χορὸ τραγουδῶντας μαζὶ, γιατί εἶχαν μάθει κι ὅλα τὰ τραγούδια:

Ὅμορφο περιβολάκι,
τίν' τὰ δέντρα πώχεις μέσα,
πράσινα, χρυσᾶ ν' τὰ φύλλα
κι γαλάζια τὰ κλωνάρια.
Κόρη κάθεται στὸν ἴσκιο,
καὶ κεντάει χρυσὸ μαντήλι.
Κέντα κόρη μ' τὸ μαντήλι,
κέντα το καὶ γιόμιζέ του.
κι ἄλλον νειὸν νὰ μὴν τὸ δώσης,
μόν' ἐμένα τὸν λεβέντη.

Ἄλλὰ κείνο πὺ τὸν ἔκανε νὰ σκάζη στὰ γέλια ἦταν ὅταν χόρευαν οἱ μικροὶ τὸ ζεμπέκικο. Πηδοῦσαν σὰν ζουρλοὶ καὶ γινόταν μαλλιὰ κουδάρια, σπρωχόνταν κι ἔπεφταν καὶ ξανασηκώνονταν καὶ καμμιὰ φορὰ τσακωνόνταν καὶ στὰ χέρια, κι ὁ Μαστοροκώτσιος ἀπελάμβανε αὐτὸ τὸ ταθατοῦρι μ' ἐξαιρετικὸ κέφι.

Τοῦ κάκου οἱ μάνες μας, γιατί καὶ ὁ γράφων ἦταν ἀπὸ τοὺς πιὸ τακτικούς στὸ ταμποῦσι, διαμαρτύρονταν γιατί μᾶς περίμεναν νὰ μᾶς στείλουν γιὰ κανένα «χουζιμέτ», κι ἐμεῖς πηγαίναμε νύχτα στὸ σπῆτι, ἀφοῦ ξεχνούσαμε καὶ τὸ φαγί, γιατί κείνη τὴν ὥρα ἀρπάζαμε τὶς κομμάτες ψωμί σὰν λιμασμένοι.

Καμμιὰ φορὰ ἀρπάχναμε στὸ χορὸ καὶ τὸν μπαρμπα-Μανώλη, τὸν τσαγκάρη, πὺ εἶχε τὸ μαγαζί του ἀπέναντι. Ἦταν κι αὐτὸς εὐθυμὸς τύπος κι ἔβγαине νὰ κἀνῃ γοῦστο. Μᾶς εἶχε ὄλους «μουστερηδες», γιατί κάθε ὀδομάδα πη-

γαίναμε τὰ παπούτσια γιὰ σιόλες. Αὐτὸς ἦταν καὶ «σιακατζῆς» κι ὅταν κάναμε καμμιὰ φορά παράπονο γιὰ τὴν τρυπούσαν γρήγορα οἱ σιόλες, ἔπαιρνε τὰ παπούτσια, τὰ παρατηροῦσε δῆθεν στὰ σοβαρὰ καὶ μᾶς ἔλεγε, «μωρὲ ἔσὺ πάτσις κουτολιά πὺν περιστέρ' κι κάυχαν τὰ πιτσιὰ».

* Ἄλλη μιὰ φορά, ἀπάνω στὴ φόρτσα τοῦ χοροῦ, πέρασε κι ὁ μπαρμπα-Κωσταγιτῆς, ὁ Καλαϊτζῆς, φορτωμένος τετζερέδες κι ἄλλα μπακίρια. Στάθηκε νὰ μᾶς καμαρώση, ἀλλὰ κάποιος ἔδωκε τὸ σύνθημα καὶ τὸν ἀρπάξαμε στὸ χορὸ μὲ τὸ τσιουβάλι τὰ μπακίρια, γκράν, γκρούν, σκάσαμε στὰ γέλια.

* Ἀλλὰ ἓνα ἀπομεσήμερο μᾶς ξάφνιασε ἡ ἀπουσία τοῦ Μαστοροκώτσιου. Δὲν ἦταν στὸ παραθυροῦδι μὲ τὸ ταμπουρά του. Βρὲ ἀμάν! τί τάχα νὰ συμβαίῃ; ρωτοῦσαμε καὶ κάναμε θόρυβο μπροστὰ στὸ σπίτι του. Ἐπὶ τέλους βγήκε ἡ γυναίκα του καὶ μᾶς εἶπε: «Ὁ μπαρμπα-Κώτσιος εἶναι ἄρρωστος, ἔβγαλε ἓνα «χουλιανὸ» στοῦ «ζνίχ» κι πλαγιάζ», ἓνα σπυρὶ «καλόγερο». Σκορπίσαμε σὰν διωγμένα πουλιά, μὲ κατεδασμένα τὰ μοῦτρα, λυπημένοι, χάσαμε τὸ χορὸ. Ἐπὶ τέλους ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες ἔγινε καλά.

* Ἡ θειά ἡ Βενέτω ἡ Περιφανοῦδα τοῦ ἔδωσε μιὰ ἀλφή πὺν ἔφκιανε γιὰ τὰ «χουλιανὰ» καὶ τὸν πέρασε. Αὐτὴ ἤξερε πολλὰ «ιλιάτζια». Τσάκζε τὰ λαιμὰ ἀπ' τὰ παιδιὰ μὲ «νισιατίρ», γιάτρευε τοῦ «ψωραφίτ» καὶ τὸ παραμαγοῦλες μ' ἓνα σταυρὸ ἀπὸ μελάνι πὺν ἔκανε μ' ἓνα γύρο στὰ μάγουλα κι ἔλεγε καὶ μιὰ εὐχή. Ἐφκιανε κι ἓνα ἄλλο «ιλιάτζ» γιὰ τ' πούντα, ἀπὸ «ζαμποῦχο, ἀμπέλινο, τσουκνίδα καὶ θερμοσοδότανο», τ' ἀνακάτωνε τὰ ἔβραζε κι ἔπινε ὁ ἄρρωστος «γιὰ νὰ πυρώσ' τὰ πλεμόνια τ'» καὶ νὰ βγῆ τὸ κρύο.

* Ὁ Μαστοροκώτσιος εἶχε κι ἓνα ἄλλο προτέρημα. «Τὸν φτουροῦσι τοῦ πουδάρ», γι αὐτὸ, πολλὲς φορές, ἄμα παρουσιάζονταν καμμιὰ ἐπείγουσα ἀνάγκη γιὰ κανένα φάρμακο πὺν δὲν τὸ εἶχε ἡ «Σπετσαρία» τοῦ γιατροῦ, κι ἦταν ἀπαραίτητο νὰ σωθῆ ὁ ἄρρωστος, ἀνελάμβανε νὰ πάη στὴ Σαλονίκη τὸ πρωὶ καὶ νὰ γυρίσῃ τὸ βράδυ μὲ τὸ «ιλιάτζ», μὲ ἀμοιβὴ ἀνάλογη μὲ τὴν οἰκονομικὴ κατάστασι τοῦ ἀρρώστου. Στους βασταγμένους ἦταν ἀπαιτητικὸς, ἀλλὰ στοὺς φτωχοὺς ὅτι «δυναζόνταν», γιὰ τὴν ἦταν καὶ «πονετικὸς».

* Ἄφησε τὸν μάταιο αὐτὸ κόσμο σὲ βαθὺ γῆρας, ἀφοῦ εἶχε νοιώσει ὅτι ἡ ζωὴ δὲν εἶχε ἄλλο νόημα, παρὰ τὴ δουλειά, τὸ κέφι, τὴν ξενοιασιά καὶ τὴ χαρά.

ΟΙ ΔΤΟ ΣΤΕΡΓΗΔΕΣ

* Ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια πολλοὶ Χαλκιδικιώτες νέοι κατέβαιναν στὴ Θεσσαλονίκη γιὰ νὰ σταδιοδρομήσουν, γιὰ τὴν ὥς εἶναι γνωστὸ, ἡ Χαλκιδικὴ ἦταν ἀπὸ τότε φτωχὸς τόπος καὶ δὲν εἶχε περιθώρια γιὰ μιὰ προοδευτικὴ ἐξέλιξι τῶν γένων. Τὰ παιδιὰ, πὺν οἱ γονεῖς των «εἶχαν τὸν τρόπο τους», πῆγαιναν σὲ σχολεῖα καὶ κυρίως στὸ μοναδικὸ τότε Γυμνάσιο τῆς Θεσσαλονίκης καὶ πολ-

λοι ἀπ' αὐτοὺς μορφώθηκαν καὶ ἄλλοι ἔγιναν ἐπιστήμονες, κυρίως γιατροί, καὶ ἄλλοι δάσκαλοι ποὺ ὄλοι τοὺς σταδιοδρόμησαν καὶ ἐγκαταστάθηκαν μονίμως στὴ Θεσσαλονίκη. Μερικοὶ νέοι πῆγαν στὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα καὶ ἀκολούθησαν τὸ στρατιωτικὸ στάδιο καὶ βγῆκαν καὶ στρατηγοὶ διαπρέψαντες. Ἄλλοι πάλι, νοικοκυροῦπαιδα, ποὺ δὲν τοὺς «ἔκοβε πολὺ τὸ μυαλό» γιὰ γράμματα, πιάστηκαν ἀπὸ ἐπαγγέλματα, τσαγκάρηδες, ραφτάδες, σιδεράδες, μαραγκοί, καὶ ἄλλοι, ποὺ εἶχαν μέσα τοὺς τὸ ἐμπορικὸ δαιμόνιο, ἄνοιξαν μικρομποκαλίκα στοὺς μαχαλάδες. Οἱ φτωχοί, ποὺ δὲν εἶχαν «στὸν ἥλιο μοῖρα», τὰ κατάφεραν μὲ διάφορα μέσα καὶ ἔγιναν μικροπάλληλοι στὸ Μπελιτιέ, στὸ Γιουμπρούκ, στὴν Κομπανία ἢ τὰ Νερά, στὴν Κομπανία ἢ τὰ Τραμβάγια καὶ στὰ Τραῖνα Γκαρτεφρένοι.

Ἔτσι συγκροτήθηκε ἡ παροικία τῶν Χαλκιδικιωτῶν τῆς Θεσσαλονίκης καὶ μὲ τὴν ἀπελευθέρωσι δόθηκε ἡ εὐκαιρία σὲ ἄθροα κάθοδο πλέον, γιὰ νὰ φθάσῃ στὸ σημερινὸ τῆς ποσοστὸ, ποὺ νὰ θεωρῆται ἡ πολυπληθέστερη. Ἔτσι καὶ οὗο νεαροὶ τότε, Στέργηδες, ἀφοῦ τελείωσαν τὸ Σχολεῖο τοῦ χωριοῦ τους, κατέβηκαν στὴ Θεσσαλονίκη γιὰ καλύτερη τύχη. Ὁ ἕνας καταπιάστηκε μὲ τὰ βουγά, γιατί, ὅπως λέγαν, «τὸν τραβοῦσι τὸ κλαρί», ὁ καθαρὸς ἀέρας, φαίνεται δὲ πὼς δὲν εἶχε πυχτώσει τὸ μυαλό τ' ἀκόμα. Σιγά - σιγά ἀπόχτησε τὴν πείρα τῆς δουλειᾶς καὶ ἐξελίχθηκε σὲ καλὸν ἔμπορο δασικῶν προϊόντων. Ὁ ἄλλος εἶχε κλίσι στὸ θελόσι καὶ μὲ τὰ χρόνια ἔγινε ἕνας ἀπ' τοὺς καλύτερους ραφτάδες μὲ μαγαζὶ δικό του καὶ πελατεία μεγάλη. Καὶ οἱ οὗο τοὺς ἔβγαζαν λεφτὰ πολλὰ καὶ δημιούργησαν οἰκογένειες μὲ σπίτια δικὰ τους καὶ νοικοκυριὸ ζηλευτὸ. Καὶ θὰ ἦταν σήμερα μὲ περιουσίες μεγάλες ἂν δὲν εἶχαν μερικὰ «κουσουρία».

Χουβαρδάδες μέχρι σπατάλης, γλεντζέδες καὶ καλαμπουρτζήδες, λάτρεις τοῦ ποτηριοῦ καὶ τοῦ καλοῦ μεζέ. Ὁ Ναμίας καὶ ὁ Μπουτάρης ἦταν οἱ πιὸ καλοὶ φίλοι των καὶ ἡ τσιπούρα, τὰ σουϊμέκος, τὸ κοκκορέτσι καὶ τὸ σπληγάντερο οἱ ἀχώριστοι συμπαραστάτες. Τὸ πιὸ γι' αὐτοὺς δὲν ἦταν ὁ σκοπός, ἀλλὰ τὸ μέσον γιὰ νὰ συγκεντρώνουν τοὺς φίλους γιὰ τὸ γλέντι καὶ τὰ ἀνεξάντλητα καλαμπούρια καὶ τίς φάρσες ποὺ σκάρωναν. Ὑπῆρξε ἐποχὴ ποὺ τὸ ραφτάδικο τοῦ Στέργιου ἦταν κέντρο τῶν Χαλκιδικιωτῶν. Ἐκεῖ μάθαινε κανεὶς τὰ ἐνδιαφέροντα νέα τῆς Χαλκιδικῆς. Οἱ πιὸ ταχτικοὶ ἐπισκέπται ἦταν πατριῶτες Ἀργυράκης, Δρόσος, Ἄγγελος, ὁ γράφων καὶ ἄλλοι.

Εἶχαν καὶ ἕνα ἄλλο τραγὸν μεράκι ποὺ δὲν τοὺς ἄφησε μέχρι τώρα ποὺ τοὺς ἔχει ἐξευτελίσει ὁ... Πανδαμάτωρ. Ἀλλὰ τώρα πιά ἔμεινε μόνον «ἡ προθυμία τοῦ πνεύματος» καὶ ἀναμένουν τὴ σωτηρία ἀπὸ καμμιά νεώτερη ἐφεύρεσι τῆς... ἀτομικῆς ἐνεργείας. Πρὸ τριῶν ἐτῶν εἶχαν μάθει ὅτι στὸ Ἅγιον Ὄρος ὑπῆρχε ἕνα εἰδικὸ χόρτο ποὺ ἀνανέωνε τὸν ὄργανισμό καὶ ἔδινε σφρίγγος. Παρήγγειλαν, λοιπόν, καὶ τοὺς φέραν μιὰ μπάλα. Τὸ φάγαν ὄλο σὲ μιὰ ὀδομάδα, ἀλλὰ ἀποτέλεσμα μηδέν. Γιὰ νὰ εἶμαι εἰλικρινῆς, ζήτησα καὶ ἐγὼ λίγο, ἀλλὰ δὲν μὲ δώσαν· τὸ εἶχαν καταδροχθίσει. Τώρα θέλουν νὰ δοκιμάσουν τὸ νέο «ἐλιξήριο τῆς

νεότητος» «τὸν βασιλικὸ πολτό». Ἄλλ' ἀμφιβάλλω ἂν κι αὐτὸ θὰ ἔχη ἀποτελέσματα ἐνθαρρυντικά καὶ μοιραίως θὰ φθάσουν στὴ γενικὴ. . . πολτοποίησι ποῦ δὲν χωρεῖ κανένα «λιιάτς» πλέον.

Ἄκόμα δὲν τοὺς ἄφησαν τὰ παληὰ «χούγια» καὶ τὸ κέφι καὶ θὰ τοὺς βρῆ κανεὶς στὸ καφεενεδάκι τοῦ «Μέμου» τὸ μεσημέρι, νὰ ροφοῦν ἡδονικὰ τὴ ρετινίτσα μὲ τὸν καλὸ μεζέ, καλαμπουρίζοντας κι ἀναπωλώνοντας τὰ παληὰ καλὰ χρόνια ποῦ συχνὰ κλείνουν μὲ ἐπωδὸν «Νά' ταν τὰ νειάτα δυὸ φορές».

Η ΤΑΣΙΩ Η ΛΗΣΟΤΡ'

Ὁ μπαρμπα-Γεώργης καὶ ἡ μάκα Τασιώ ἦταν ἓνα ἀντρόγυνο ἀταίριαστο. Ἦσυχος κι ἀγαθὸς ἄνθρωπος, δουλευτάρης, τίμος στὶς δουλειές του, κακὸ λόγο δὲν ἔβγαζε ἀπὸ τὸ στόμα του καὶ γι' αὐτὸ ἦταν ἀγαπητὸς σ' ὅλο τὸ χωριὸ ὁ μπαρμπα-Γεώργης. Ἀντίθετα ἡ μάκα Τασιώ, ἀπὸ τὰ νειάτα της, ἦταν παλαθὴ, γκρινιαρά, νευρικὴ καὶ τὴ δουλειὰ δὲν τὴν ἀγαποῦσε, ντραλίζονταν ὅταν δούλευε, ὅπως ἔλεγε καὶ εἶχε κι ἓνα ἄλλο τρανὸ «κουσούρι», ἦταν «λήξουρ», λαίμαργη. Ὅ,τι ἔβλεπε γύρευε νὰ τὸ φάη. Ἄφου καὶ ζαχαράτα καὶ μπιλιμπιδία ποῦ παίρναν, καμμιά φορά, τὰ παιδιὰ της, τοὺς τὰ ἔρωγε τὰ πλειότερα. Ὁ ἄντρας της σ' ὄλες τίς τρέλλες της τηροῦσε μιὰ μόνιμη ταχτική' δὲν ἀπαντοῦσε καθόλου. Τὴν ἄφηγε νὰ «τρώγεται μὲ τὰ ρούχα της». Εἶχαν καὶ δυὸ παιδιὰ. Ἕνα ἀγόρι κι ἓνα κορίτσι. Αὐτὰ ἅμα μεγάλωσαν, ἔφυγαν γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη. Ὁ γυιὸς μάθαινε «ντογραμματζής» κι ἡ κόρη δούλευε σὲ κάποιον σπίτι, ὡς που τὴν ἀγάπησε κάποιος καὶ παντρεύτηκε. Ἔτσι εἶχαν μείνει μόνον, τὸ ἀντρόγυνο.

Ὁ μπαρμπα-Γεώργης ἦταν γερός ἄνθρωπος καὶ δούλευε τὰ κτηματάκια του, εἶχε καὶ τὸ σπιτάκι του καὶ τὰ βόλευε μιὰ χαρά, ἀδιαφορῶντας γιὰ τίς γκρινιές τῆς Τασιώς. Ὅπως διόλου ἀντίθετη στὸ χαρακτήρα ἦταν ἡ ἀδελφὴ τῆς Τασιώς, ἡ Μπαλάσω. Αὐτὴ εἶχε τὸν μπαρμπα-Δημήτρη ποῦ ἦταν καλὸς νοικοκύρης καὶ μὲ πολλὰ κτήματα. Ἄλλὰ κι αὐτοὶ δὲν ἦταν ταιριασμένο ζευγάρι. Ἦσυχη νοικοκυρεμένη ἡ Μπαλάσω, θάρδαρος, γκρινιαρῆς, φωνακλᾶς καὶ τσιμπρῆς ὁ γερο-Δημήτρης. Ἦταν ὁμως δουλευτάρης μὲ τ' ὄνομα. Γιὰ νὰ τὰ προφταίνη ὅλα εἶχε ἓναν ταχτικὸ δούλο, τὸν Θανάση, ἓνα γεροδεμένο παιδί, δουλευτάρικο, ἀλλὰ ὁ γερο-Δημήτρης δὲν χόρταινε ἀπὸ δουλειὰ κι ὅλο τὸν γκρινιαζε καὶ καμμιά φορά, πάνω στὰ νεῦρα του, τὸν τίναζε κι ἀπὸ κανένα ξύλο κι ὁ φουκαρᾶς ὁ Θανάσης τὸ ἔχε πικρὸ παράπονο κι ἔλεγε τὸν πόνο του στὴ θειά Μπαλάσω. Αὐτὴ γιὰ νὰ μὴ τοὺς φύγη τέτοιος καλὸς δούλος, προσποιούνταν ὅτι τάχα τὴν ἔδερνε κι αὐτὴν ὁ ἄνδρας της. «Ἄχ! μὲ σκότωσε κι ἐμένα οὐ ἀφωρισμένος». «Ἄχ! θειά Μπαλάσω», «σὲ θάρσεε πάλι τηδίμ' οὐ λουλός», «Ἄχ! θειά Μπαλάσω». Ἔτσι ἔκανε ὑπομονή, ἀφου τέτοιος ἦταν κι ἔδερνε καὶ τὴ γυναῖκα του.

Ὁ μπαρμπα-Γεώργης τὰ εἶχε καλά μὲ τὸν μπατζιανάκη του, τὸν Δημήτρη, καὶ πολλὰς φορές τὸν βοηθοῦσε στὶς δουλειές του. Εἰς ἀνταπόδοσι, πάλι ὁ Δημήτρης, μετὰ τὴ δουλειά, τὸ βράδυ, ὅταν γύριζαν στὸ σπίτι, ἔφκιανε ἢ Μπαλάσω μεζὲ καλὸ, τυρί, λεστί ψάρι παστωμένο, νοστιμώτατο, καὶ τὸ στρώσαν στὸ ρακί, κάνοντας κέφι, γιὰτι κι οἱ δύο τους ἦταν μερακλήδες.

Ἔτσι κι ἓνα πρωὶ σηκώθηκε ὁ μπαρμπα-Γεώργης, πῆγε πρῶτα στὸ μπακάλιο κι ἀγόρασε μισὴ ὀκτὸ χέλι ἄλμυρό, νὰ τὸ μαγειρέψῃ ἢ Τασιώ, γιὰ νὰ φᾶν τὸ βράδυ ἅμα θὰ γύριζε ἀπ' τὴ δουλειά. Αὐτὸ τὸ ἄκαμε, γιὰτι ἀπὸ μέρες τὸν γκρίνιαζε: «Δὲ παίρν'ς πλιὰ καὶ λίγου χέλ' νὰ φᾶμε, ξενηστώκαμι, κώλσαν τ' ἄντερα μ' ἀπ' τ' νηστεία». Πῆγε στὴ δουλειά καὶ τὸ βράδυ, κατὰ τὰ συνηθισμένα, πέρασε ἀπ' τὸ σπίτι τοῦ Δημήτρη καὶ κάναν κέφι. Ἄλλὰ πέρασε ἡ ὥρα καὶ πῆγε νύχτα στὸ σπίτι του. Βρῆκε τὴν Τασιώ νὰ κοιμᾶται καὶ γιὰ νὰ μὴ τὴ χαλάσ' τὸν ὕπνο ἔψαχνε νὰ βρῆ τὸ φαγὶ νὰ φάῃ μοναχός του. Ἄλλὰ φαγὶ δὲν ὑπῆρχε πουθενά. Ὅλα τὰ «μυσούργια» ἦταν ἄδεια. Κατάλαβε τότε τί εἶχε συμβῆ. Ἡ λήξουρ' ἢ Τασιώ τὸ φαγε ὄλο τὸ χέλ' καὶ δὲν ἄφησε τίποτε γι' αὐτόν. Τότε κι αὐτὸς σοφίστηκε νὰ τὴν σκαρώσῃ ἓνα «χνέρ». Ἄδειασε ὄλο τὸ νερό πὺ εἶχαν οἱ στάμνες καὶ τὰ παρασταμνούδια καὶ πλάγιασε νὰ κοιμηθῆ.

Δὲν πέρασε πολὺ ὥρα καὶ νοιώθει τὴν Τασιώ πὺ σηκώθηκε κι ἔψαχνε νὰ βρῆ νερό. Εἶχε ἀνάψει μέσα της ὁ «χελάκος», νεροκάηκε ἢ ἔρμ'. Ἄλλὰ νερό πουθενά δὲν ὑπῆρχε. Μουρμούριζε, ἔβρισε, ἀλλὰ ὁ μπαρμπα-Γεώργης προσποιῶνταν τὸν κοιμισμένο ροχάλιζε βαριά. Τότε σηκώθηκε, πῆρε ἓνα σταμνὶ καὶ τράβηξε γιὰ τὴ θρύσι πὺ ἦταν καὶ λίγο μακριά. Ἔπιε καὶ γέμισε τὸ σταμνὶ καὶ τὸ πῆρε κοντὰ στὸ κρεβάτι της.

Ὁ γέρος ὁμως παραφύλαγε κι ἅμα κατάλαβε ὅτι τὴν πῆρε ὁ ὕπνος, πῆρε τὸ σταμνὶ καὶ τὸ ἄδειασε. Ἐπαναλήφθηκε τὸ προηγούμενο πάλι στὴ θρύσι ἢ Τασιώ εἶχε μπαϊλντίσ' κι ὁ φόβος χωριστά, τὴ νύχτα νὰ γυρίζ' στὸ χωριὸ σὰν φάντασμα μὲ τὸ «σιάρκαθο» τὸ νυχτικὸ της.

Τὸ πρωὶ πὺ σηκώθηκαν, ὁ γέρος κατέθηκε νὰ βολέψῃ τὸ «ζαλιμ» στὸ ἀχοῦρι κι αὐτὴ ἀπὸ πάνω τὸν ἔβριζε καὶ τσίριζε γιὰ τὸ κακὸ πὺ τὴν ἔκανε καὶ τὴ ρεζίλεψε. Κι αὐτός, μὲ τὴ συνηθισμένη ἀταραξία του, τὴν ἀπάντησε «καλὸς ἦταν κι ὁ χελάκος».

ΤΑ ΣΤΚΑ ΤΗΣ ΜΑΡΟΥΔΑΣ

«Πανάθεμα νὰ ἔχητι κουπρόσκυλα, ἰδῶ σὰς ἀφαλόκοψαν ὄλ' μέρα νὰ ντριλικίωνητι τὰ σῦκα τὰ θκάμ», φώναζε καὶ κυνηγοῦσε τὰ παιδιὰ μὲ τὸ στράδλιστρο ἀπ' τὸ φούρνο ἢ Μαρούδα ἢ Γσιάμενα, πὺ εἶχαν μπει στὸν κῆπο της νὰ κλέψουν σῦκα.

Καὶ εἶχε στὸν κῆπο της συκιές λουγιῶν τοῦ λουγιῶν. Ἄσπρες, μαῦρες, τσουρακάτες, πετσοσχές, πὺ ἔκαναν κάτι σμαράκια σὰ λουκούμια. Εἶχε καὶ

κληματαριές πού ἔκαναν σταφύλια βαλάντοβα μὲ κάτι τσαμπιὰ μιά ὀκὰ τὸ ἔνα. Ἡ Μαρούδα ἦταν ἀντρογυναίκα· ψηλή, χοντρή καὶ μελαχροινή, μαύρη σχεδὸν καὶ δασύτριχη. Μαλλιά μαύρα καὶ κατσαρά, σμιχτοφρύδου καὶ μὲ κάτι τρανές τρίχες στὴν ἄκρη στὰ χεῖλη της, πού ἔμοιαζαν σὰν μουστάκια, ἦταν ἔνα σύνολο πού λίγο διέφερε ἀπὸ ἀντρας. Τὴν εἶχαν βγάλει κ' ἔνα παρατσούκλι πού δυστυχῶς δὲν γράφεται. Τὸ σπίτι της ἦταν στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ, λίγο πιὸ πᾶν' ἀπ' τὰ λημόρια καὶ συνέχεια εἶχε τὸν κῆπο της πού τὸν περιποιούνταν μοναχὴ της. Ἔσκαθε κι ἔβαζε ζαρζαδατικά, τὰ τσάπιζε, τὰ πότιζε κι εἶχε τὸ ζαρζαδάτι τῆς χρονιάς γιὰ τὸ σπίτι της, χῶρια τὰ κολοκύθια πού μάζωνε γιὰ τὴ σκρόφα μὲ τὰ γκρουτζιλούδια.

Ἦταν δουλεutάρα ἡ Μαρούδα καὶ βοηθοῦσε τὸν ἀντρα της σ' ὄλες τὶς δουλειές, στὸ θέρο, στ' ἄλώνια, πού δταν ἀνέβαινε νὰ λαλήσ' στὴ δοκάν' πού εἶχαν ζεμένα τὸ μλάρ' μὲ τὸ ζαλίμ' μαζί, μὲ τὸ θκέτρ' καὶ τὶς φωνές της, παλάθωναν τὰ ἔρμα καὶ πλαλοῦσαν σὰν ζουρλά. Ἦταν ὁμως καὶ φαγοῦ. Μσο πλαστό, ἔνα λεστί καὶ μιά πλάκα τυρί τὰ σιγύρζι μιά χαρά. Λέν, μάλιστα, πὼς μιά φορὰ ἔφαγε μοναχὴ της ἔνα γκρουτζέλ' φτουράκ' πού τὸ πλάκωσε ἡ τροχαλία καὶ κόντεθε νὰ φοφήσ'. Τὸ ἔσφαξε, τὸ καθάρσε, χέρ, χέρ, καὶ τό 'θανε στὸ φούρνο. Τέτοιον μεζέν, ἄμα ἦταν καὶ ξενηστωμέν', δὲν ἦταν δὰ καὶ τρανὴ ληξουργιὰ νὰ τὸ φάη! . . . Ἐκείν' τῆ χρονιά εἶχε πολὺ μπερικέτ' ἀπὸ φρούτα καὶ ὁ καυμένος ὁ μπαρμπά-Θεοχάρης ὁ Ντραγάτης, πού φύλαγε τοὺς κήπους, δὲν πρόφταινε νὰ κυνηγάη τὰ παιδιά καὶ ὄλους πού εἶχαν τὸ κουσοῦρ' νὰ κλέβουν τὰ ξένα φρούτα, γιὰ νὰ μὴ χαλοῦν ἀπ' τὰ δικά τους. Τί νὰ πρωτοφτάσ' ὁ ἔρμος νὰ φυλάξ', γιὰτὶ εἶχε καὶ τὸν τρανὸ τὸν μπαξέ τοῦ Μουχτάρ', τοῦ μπαρμπά-Γιάννου. Ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ ἔχ' τὰ μάτια τ' δεκατέσσερα, γιὰτὶ ἀλλοίμονο ἀν γινόταν καμμιά ζημιὰ. Ὁ Μουχτάρης ἦταν θηρίο ἀνήμερο, θὰ ἔχανε καὶ τὴ θέσι του. Ταχτικά τῆ μέρα, καὶ τὴ νύχτα ἀκόμα, ἔφερνε ντεβερλίγκες γύρω ἀπ' τὸν μπαξέ τοῦ Μουχτάρη, γι' αὐτὸ καὶ εἶχε μιά ἐπιτυχία κείνη τῆ χρονιά.

Ἄπὸ μέρες, εἶχε παρατηρήσ' κάτι ὑποπτες κινήσεις τοῦ Μόσχου τοῦ μεραστή τοῦ νεροῦ, πού κανόνιζε τὴν ἀράδα γιὰ τὰ ποτίσματα. Τὸν ζητοῦσε πληροφορίες γιὰ τὰ φρούτα τοῦ Μουχτάρ. Πὼς πᾶν τὰ τρανὰ τὰ μῆλα, τὰ ροδάκινα, τὰ δαμάσκηνα τὰ μαύρα καὶ οἱ κληματαριές μὲ τὰ διαλεχτὰ σταφύλια. Κι ἔνα Σάββατο ἀπομεσήμερο, πού ἀνταμώθηκαν νὰ κανονίσουν τὶς ἀράδες γιὰ τὸ νερό, ὁ Μόσχος λέει στὸν Θεοχάρ' νὰ τὸν ἀντικαταστήσ' κανὰ δυὸ ὥρες, νὰ πάη στὸ χωριὸ ν' ἀλλάξ' τὸ τσικσιρίτ' πού εἶχε γίνει λούτζα μέσ' τὰ νερά. Ἄλλ' ἀντὶ γιὰ τὸ χωριὸ, πῆρε ἔνα λοξὸ δρόμο καὶ τράβηξε γιὰ τὸν μπαξέ τοῦ Μουχτάρη. Κι ὁ Θεοχάρης ὁμως, πού εἶχε καταλάβει τὸ τερτίπ' τοῦ Μόσχου, τράβηξε ἀπὸ ἄλλο δρόμο καὶ σιγὰ-σιγὰ πρόφτασε τὸν κλέφτη πού ἄρχιζε νὰ θάν' χέρ' στὰ τρανὰ τὰ μῆλα. Καὶ ἀντὶ νὰ φωνάξ' καὶ νὰ γίν' ταδατούρ', σημάδεύει μὲ τὸ τουφέκι του, πού εἶχε μιά ριζιὰ μὲ ψιλὰ σκάγια καὶ μπάμ! στὰ

πισινά του Μόσχου. Βάζει τις φωνές ο Μόσχος, μαζώνεται κόσμος από τους γύρω κήπους και τον πάν στο χωριό.

Ο γιατρός δὲν δυσκολεύτηκε νὰ τοῦ βγάλ᾽ τὰ σκάγια καὶ δὲν εἶχε ἄλλες σοβαρὲς συνέπειες, μόν' τὸ σούσουρο ποὺ ἔγινε στὸ χωριὸ γιὰ τὸ πάθημα τοῦ Μόσχου. Καὶ ἡ δόλια ἢ Μαρούδα ἢ Τσιάμενα, ποὺ κι αὐτὴν τὴν εἶχαν ριμάξει τὰ παιδιὰ τὸν κῆπο της καὶ τῆς πῆραν καὶ τὸ σάϊσμα μὲ τὰ σῦκα, ποὺ τὰ ἤλιαζε στὸ χαγιάτ' γιὰ νὰ βρεθοῦν τὸν χειμῶνα νὰ βρέχ' τὸ στόματ'ς ποὺ καμμιὰ φορά, ἔλεγε στὸ Θεοχάρ' τὸν Ντραγάτ. «Δὲ κρατοῦσες λίγνοι τσιατομάδες νὰ ρίξ' κι στὰ σκλόπηδα ποὺ μ' ἔκλεψαν τὰ σκούδια μ', μόν' τ' ἀράδιασις νὰ πρέπ'ς οὐ πισινὸς τ' Μόσχ'».

ΟΙ ΤΣΑΜΠΑΖΗΔΕΣ

Στὸ πανηγύρι τοῦ Ἀη-Μάμα κείν' τῆ χρονιά εἶχε μαζευτῆ κόσμος πολὺς, ὄχι μόνον ἀπ' τὴ Χαλκιδική, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλες περιοχὲς τῆς Μακεδονίας, γιατί, ὅπως εἶναι γνωστὸ, εἶναι πανηγύρι ἐμπορικὸ καὶ οἱ Χαλκιδικιωτὲς ὅλα τὰ χρειάζουμένα πράγματα τῆς δουλειᾶς καὶ τοῦ σπιτιοῦ των γενικὰ ἄφηναν νὰ τὰ προμηθευτοῦν ἀπ' τὸ πανηγύρι αὐτό, γιατί γινόνταν συνδυασμοὶ στὶς συναλλαγὲς κι εὕρισκαν συμφέρουσες τιμές. Ἦταν, ἀπὸ παλῆα χρόνια, ἕνας σταθμὸς στὴν ἐμπορικὴ κίνησι τῆς Χαλκιδικῆς.

«Τί γκρινιάζ' μαρή, στὸν Ἀη-Μάμα θὰ πᾶμι κι θὰ σὶ πάρω φσάν', λαχούρ κι ἀλλατζάδες νὰ φτιάσ' ἀντιριά γιὰ τὰ πρασιάρκα, θὰ πλήσουμι τοῦ «λιάρου» ποὺ δὲ τραβάει στοῦ ζευγάρ' κι τοῦ παληὸ τοῦ «ζαλήμ κι θὰ ψνήσουμι ὄτι, μι μᾶς χρειάζητι». Ἔτσι εὕρισκαν διέξοδο στὶς γκρινιὲς τοῦ σπιτιοῦ οἱ οἰκογενειάρχαι Χαλκιδικιωτὲς.

Ἐβραῖοι ἀπ' τὴ Θεσσαλονίκη πῆγαιναν ὅλα τὰ εἶδη ρουχισμοῦ, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ φιλικὰ, γυαλικά, σιδηρικὰ καὶ μηχανήματα καὶ ἐργαλεῖα γεωργικὰ. Λιαρίγκοβνοι πῆγαιναν τὰ περίφημα στρωσίδια, κιλίμα, καρπέτες, κάπες, βελόντζες καὶ παπούτσια Λιαριγκοβνά, μπουτίνια καὶ παντόφλες μὲ πλουμίδια γιὰ τὰ κορίτσια καὶ τίς νύφες.

Ἄλλὰ κεῖ ποὺ γινόνταν μεγάλο «ἀλησβερὶς» ἦταν στὶς ἀγοραπωλησίες τῶν ζώων. Γι' αὐτὸ πηγαῖναν πολλοὶ «τσαμπάζηδες» ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Μακεδονίας καὶ Θράκης. Ἄλογα ἀπὸ τὴ Δράμα καὶ τὰς Σέρρας καὶ μουλάρια ἀπ' τὴ Γκιουμουλτζίνα, τὰ φημισμένα «Γκιουμουλτζίνα κατιρί». Οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς ἦταν γύφτοι, ἔξυπνοι, τετραπέρατοι κυρίως στὶς «κοντραπάντες», νὰ ξεγελοῦν τοὺς ἀφελεῖς καὶ ἀδαεῖς μὲ διάφορα τερτίπια. Τσαμούζικα μουλάρια τὰ πότιζαν κάποιο φάρμακο καὶ ἤρεμοῦσαν σὰν ἀρνιά' παλῆα ἄλογα καὶ γαῖ-δούρια τὰ κούρευαν, τὰ ἔβαφαν καὶ μὲ συνθηματικὰ προστάγματα πηδοῦσαν καὶ χόρευαν σὰν μικρὰ πουλάρια. Ὅταν ὁμως ἐπρόκειτο ν' ἀνταλλάξουν ζῶα, νὰ κάμουν «τράμπα», στὸ ξένο εὕρισκαν ἕνα σωρὸ κουσούρια καὶ πάντοτε, κατὰ κανόνα, οἱ καυμένοι οἱ χωριάτες τὴν πάθαιναν.

Κείν' τή χρονιά, ὁ Βασιλικὸς ἀπ' τὰ Ρεσιτνίκια, μὲ τή γυναίκα του τή Μορφούλα, πού ἦταν «ταμέν'» στὸν Ἀη-Μάμα, καθαλλίκεψαν τὸ ἄλογο καὶ τὸ γαϊδούρ', πῆραν καὶ τὸν «κοκκίν'» ἕνα γέρικο βόδι καὶ πῆγαν στὸ πανηγύρ' νὰ πλήσ' τοῦ βόδ', γιὰ νὰ ψωνίσουν τὰ χρειαζόμενα τοῦ σπιτιοῦ καὶ ν' ἀλλάξουν τὸ ἄλογο μὲ κανένα καλύτερο, γιατί ἦταν «γκαθὸ» ἀπὸ τὸ ἕνα μάτι. Χωρὶς νὰ κοπιᾶσουν πολὺ πούλησαν τὸ βόδι σὲ κάτι χασάπηδες κι ἡ Μορφούλα ψώνισε ἀπ' ἄλλα τὰ καλούδια. Καὶ ὕστερα ἦλθε ἡ σειρὰ γιὰ τὸ ἄλογο, νὰ βροῦν καλύτερο καὶ νὰ κάμουν «τράμπα». Ἄρχισαν, λοιπόν, τὰ παζάρια μὲ τοὺς γύφτους. Αὐτοὶ μὲ τὴν πρώτη ματιὰ βρῆκαν τὸ κουσούρι τοῦ ἀλόγου, ἀλλὰ προσποιούνταν τάχα ὅτι δὲν τὸ κατάλαβαν καὶ ὁ Βασιλικὸς κρυφογελοῦσε πού θὰ τοὺς ξεγελοῦσε. Τὸν παρουσίασαν ἕνα ἄλογο καλοθρεμένο, ζωηρὸ «ἄξκιν-κου». Τὸ καθαλλίκεψε ὁ γύφτος, τὸ ἔκαμε ἕναν γύρο καὶ τὸν ἄρεσε τὸν Βασιλικό. Τὸ εἶδαν καὶ στὰ δόντια καὶ φαινόταν ὅτι δὲν ἦταν παληό. «Ταμάμ» γιὰ δουλειά. Ἄλλὰ ὁ γύφτος γύρευε καὶ δυὸ λίρες ἀπὸ πάνω γιατί τὸ δικό του ἄλογο ἦταν καλύτερο καὶ νεώτερο. Τέλος, μὲ πολλὰ παζαρλίκια συμφώνησαν μιὰ λίρα νὰ δώσ' ὁ Βασιλικὸς καὶ ἡ δουλειὰ τελείωσε, ἀλλὰ ὁ γύφτος τὸν συμβούλεψε νὰ τὸ κρατᾷ ἀπ' τὸ καπίστρι ὡς πού νὰ συνηθίσ', γιατί ἦταν ἀπὸ «χερκιλέν» ἄμαθο, ἀπὸ κακοτοπιές. Εἰ δὲ γιὰ τ' αὐτὰ ἡμεῖς ξέρουμε ἀπὸ πράματα, ἄμα ζαπνίς' λίγου ἀπ' τὴ δλειὰ θὰ τ' ἀφήσ' οὔλα τὰ τσιαλίμνια τ', ἔλεγε ὁ Βασιλικὸς στὸ γύφτο.

Τὸ πανηγύρι τελείωσε καὶ γύριζαν τὰ караβάνια ἀπὸ τὰ διάφορα χωριά καὶ ὁ Βασιλικὸς ἔβαλε καθάλλα στὸ καινούργιο ἄλογο τὴ γυναίκα του κι αὐτὸς στὸ γάϊδαρο καὶ μὲ τοὺς ἄλλους χωριανούς ἔφτασαν στὸ χωριό.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ πῆγε τὸ ἄλογο στὴ θρύσι γιὰ πότισμα, ἀλλὰ στὸ δρόμο σκόνταψε δυὸ φορὲς καὶ δὲν ἔβρισκε τὴ γούρνα νὰ πιῇ νερό. Τί συνέβαινε; Αὐτὸ τὸ ἄλογο ἦταν τελείως «γκαθὸ» κι ἀπ' τὰ δυὸ μάτια καὶ στὸ παζάρι ὁ γύφτος τὸ κανόνιζε τὸ θάδισμα μὲ τρόπο πού ὁ δόλιος ὁ Βασιλικὸς δὲν πῆρε χαμπάρι.

Στεναχώρια τρανὴ στὸ σπιτί καὶ χώρια τὰ πειράγματα φίλων καὶ ἐχθρῶν γιὰ τὸ πάθημα τοῦ Βασιλικοῦ. «Μωρὲ πῶς τὰ καταφέραμι νὰ δώσουμι ἄλογου μ' ἕνα μάτ' γκαθὸ κι νὰ πάρουμι ἄλλο ντιπ γκαθὸ κι ἀπ' τὰ δυὸ μάτια», ἔλεγε ὁ ἔρμος ὁ Βασιλικὸς κι ἀπόσωνε ἡ καὶ μὲν ἡ Μορφούλα: «Ἄμ' δὲ θάζν' κι τ' λίρα πού μᾶς ἔφαγε ἡ γιούφτους!».

ΓΛΕΝΤΙ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ

Ὁ Σπύρος ἦταν Σαλονικιὸς γέννημα θρέμμα, ἀλλὰ εἶχε μιὰ φλέβα ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ κάτι μακρινούς συγγενεῖς πού συγέδονταν κι ἔτσι ἀπὸ καμμιά φορά τὸ θυμοῦνταν τὸ χωριὸ καὶ πήγαινε, κυρίως τὸ καλοκαίρι. Ὁ πατέρας του ἦταν κτηματίας καὶ καλὰ βασταγμένος καὶ ὁ Σπύρος, πού ἦταν μοναχογιός,

τελείωσε κάποιο σχολείο και δὲν ἔκανε ἄλλη δουλειά παρὰ νὰ τρώη τὰ λεφτά τοῦ πατέρα του, γλεντώντας μὲ παρέες και κυρίως μὲ τὴ φημισμένη τότε μαντολινάτα τοῦ Τζιώρατζη ποὺ ἀναστάτωνε τὴ συνοικία τῆς Ἀναλήψεως.

Μὲς χρονιά, λοιπόν, ἀπὸν στὸν καιρὸ στὰ σταφύλια, κατάφερε τὴν παρέα του μὲ τὴ μαντολινάτα, ἀγόρια και κορίτσια, νὰ πᾶν στὸ χωριὸ νὰ γλεντήσουν, νὰ φᾶν σταφύλια και νὰ παίξουν και θέατρο, μὲ ἐρασιτέχνες ἠθοποιούς ἀπ' τὴν ἴδια τὴν παρέα. Εἶδοποιήθηκαν οἱ συγγενεῖς στὸ χωριὸ και τοίμασαν τὸ μέρος ποὺ θὰ γινόταν τὸ γλέντι και τὸ θέατρο. Τοῦ Θεοδόσ' ὁ κῆπος ποὺ ἦταν στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ.

Μὲ τὴν εἶδησι τοῦ ἐρχομοῦ τους τὸ χωριὸ ἀναστατώθηκε. Συγγενικά παιδιά, ἀγόρια και κορίτσια, τοίμασαν ὅλα τὰ χρειαζόμενα, φαγιὰ, πιστά, φρούτα. Ἐνα τραγὶ και δυὸ βετούλια στὴ σούγλα σιγοψήνονταν ἀπὸ τὸ πρωὶ και τὰ τηγάνια μὲ τὰ μεζελίκια γιὰ τὸ ρακὶ τσίριζαν πετώντας ἀναθυμιάσεις ποὺ ἀναστάτωναν τὴ γειτονιά. Καὶ ἡ καυμὲν' ἡ Κατερίν' ἡ Θανάσαινα, ποὺ ἦταν ντρασακαλωμέν' στὴν τροχαλία τῆς αὐλῆς της, ξελιγώνονταν ἀπ' τὶς μυρωδιές και ἔλεγε στὴ συνφάδα της τὴ Μπετσίνα: «Μαρή ἂν ἤμουν νειώτερ' και ἀγκαστρουμέν' δὲ θὰ τὸ... νταγιαντούσα».

Τέλος ἐφθασαν και τοὺς ἔγινε μεγάλη ὑποδοχή, γιατί ἦταν Κυριακή και κπτέθηκε σχεδὸν τὸ μισὸ χωριὸ. «Μαρή ἤρταν οἱ Κουκουνάροι μὲ τὰ ὄργανα, πλαλάτε στ' Θεοδόσ' τοῦ κῆπου». Στρώθηκαν στὴν πρασινάδα νὰ ξαποστάσουν και συνέχεια ἄρχισαν τὰ κεράσματα, ρακὶ και μεζέδες, και ὅταν ἤρταν σὲ κέφι, ὁ Τζιώρατζης πῆρε τὴ «Μεσοφωνία», ἔδωκε τὸ σύνθημα, κουρτίστηκαν τὰ μαντολίνα και οἱ κιθάρες και ἄρχισαν νὰ παίζουν και νὰ τραγουδοῦν.

Εὐπνα - ξύπνα, γλυκειά μου παρθένα,
ἀπ' τὸν ὕπνο σου πιά τὸν γλυκὸ,
και ἀπὸ χεῖλη ν' ἀκούσης θλιμμένα,
ἔνα λόγο, γλυκὸ, μυστικό.

Και συνέχεια ὁ Σπῦρος μὲ τὴ γλυκειὰ φωνή του και ὁ θαθύφωνος ὁ Χαριλάκος «τῆ Μαμῆς», συνέχισαν:

Μήδ' ὁ γέρων ποτὲ ξανανοιώνει,
μὴ τ' ἀηδόνι τὸ ταίρι του ἀλλάζει,
μήδ' ὁ νειὸς δυὸ φορές θ' ἀγαπήση,
μὴ θὰ ζήση κανεὶς δυὸ φορές.

Σὰν φωτιά ποὺ ἀνάθει και σβύνει,
και τὴν τέφραν της μόνον ἀφήνει,
ἔτσι και ὁ ἔρωσ μας θὲ νὰ μείνη,
ἂν δὲν ἤθελες νὰ μείνης πιστή.

Ἐκτέλεισις καὶ ἀρμονία θαυμάσια, γι' αὐτὸ ὄλος ὁ κόσμος κρεμοῦνταν ἀπὸ τὰ χεῖλη τους, γιὰ τὸ πρωτοφανὲς αὐτὸ γεγονός γιὰ τὸ χωριό. Τοὺς φιλοξενουμένους πῆγαν νὰ χαιρετήσουν καὶ τὰ τζιωρμπιτζόπαιδα: ὁ Μήτσιος, ὁ Νίκος, ὁ Ζάχος, ὁ Θόδωρος, ὁ Κώτσιος, ὁ Χριστόδουλος, ὁ Μανώλης καὶ ἄλλοι καὶ πῆραν μέρος στὸ γλέντι καὶ συνέχεια στὸ χορὸ. Ὁ χορὸς ἄρχισε μὲ τὸν συρτὸ καὶ καλαματιανὸ καὶ συνέχεια μὲ εὐρωπαϊκοὺς χορούς. Πόλκα, μαζούρκα, δᾶλς καὶ καντρίλλιες, τοὺς χορούς τῆς ἐποχῆς.

Οἱ φιλοξενούμενοι παρέσυραν στὸ χορὸ καὶ ἀγόρια καὶ κορίτσια τοῦ χωριοῦ καὶ τὸ γλέντι εἶχε ἀνάψει μὲ κέφι ἐξαιρετικό. Κόσμος πολὺς εἶχε μαζευτῆ κι ὁ γερο-Θόδωρος, πού εἶδε τὴν κόρη του νὰ χορεύη πόλκα μὲ τοὺς «κοκονᾶρηδες», κουνούσε τὸ κεφάλι του περιλυπα: «Πάει θὰ μᾶς κάψ' οὐ Θιός, ντίπ ξεμπουρταλεύκαν τὰ πηδιὰ τὸ σήμεριν ἡμέρα» κι ὁ γερο-Μόσχος τοῦ ἀπάντησε: «Ἄμ' δὲ γλέπ'ς πού πᾶσα ἕνας κἀν' τ' κεφαλιού τ', οὔτε γονῆδες ἀκοῦν οὔτε κανέναν στιμάρν'» καὶ εἶχε δίκιο ὁ γερο-Μόσχος, γιατί ὁ μικρότερος γιουὸς του, ὁ Δημήτρης, ἦταν ζωηρός, ἔπινε, ξενουχτοῦσε κι ὅταν φίλοι καὶ συγγενεῖς τὸν θίασιν νὰ τὸν παντρέψ' γιὰ νὰ γνωστέψ' καὶ τοὺς ἄκουσε, μὲ καιρὸν τὸν ρώτησε κάποιος πῶς πάει τώρα ὁ Δημητρός: «Πρὸ μὴ τὸν παντρέψου ἔρνταν τὰ μεσάνυχτα, τώρα ἔρχιτι τσ' χαραγές».

Τὸ μεσημέρι ρίχτηκαν στὸ φαγί. Κάθησαν στὶς πρασινάδες καὶ τὰ ψητὰ κομματιάσθησαν πάνω σὲ ἀμπελόφυλλα. Ἦταν ἔμπνευσις τοῦ Σπύρου γιὰ νὰ καταλάβουν ξένοιαστα, χωριάτικα, τὸ φαγητό. Τὸ κρασί ἔφερε τὴ γενικὴ εὐθυμία, τὰ ἔργα πάλι σὲ δρᾶσι καὶ τὸ Κωτσιοῦδ' ἕνας μικροκαμωμένος καὶ ζωηρὸς τύπος τῆς παρέας, πού ἔπαιζε περίφημα κιθάρα, τραγοῦδησε:

Ἀπόψε τὴν κιθάρα μου τὴ στόλισα κορδέλλες,
καὶ πῆγα καὶ τραγοῦδησε στὶς ὀμορφες κοπέλλες.
Ἦ κιθάρα σου νὰ σπάση καὶ τὰ τέλια νὰ κοποῦν
καὶ τὰ χέρια πού τὴν παίζου. . . ἀρραβῶνες νὰ δεχτοῦν.

Ἐάπλωσαν κατόπιν νὰ ξεκουραστοῦν καὶ κατὰ τίς 5 τὸ ἀπόγευμα ἄρχισαν οἱ ἔτο-μαχίες γιὰ τὸ θέατρο. Ἄλλὰ γι' αὐτὸ ἄλλοτε.

ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ

Ὅπως λέγαμε στὸ προηγούμενο, μετὰ τὸ γλέντι, τὰ τραγοῦδια, τοὺς χορούς, στὶς 5 τὸ ἀπόγευμα ἄρχισε ἡ κίνησι καὶ προετοιμασία γιὰ τὸ θέατρο. Βαλίτσες καὶ δέματα ἀνοίχτηκαν κι ἀπλώθησαν οἱ φορεσιές πού θὰ χρησιμοποιῶνταν γιὰ τὸ θέατρο. Καὶ τότε ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς ἠθοποιούς πῆρε τὴ φορεσιά πού ταίριαζε γιὰ τὸ ρόλο πού θὰ παίζε, ὅπως τὰ εἶχε κανονίσει ὁ Σπύρος, πού ἦταν ὁ διδάξας καὶ εἶχε τὸ γενικὸ πρόσταγμα. Δυὸ μεγάλα σαγίσματα κι ἕνα χράμι παρδαλό, πού εἶχαν φέρει παιδιὰ τοῦ χωριοῦ, χρησίμεψαν γιὰ τὴ σκηνὴ πού θὰ γινόταν ἢ μεταμφίσει τῶν ἠθοποιῶν.

Τὸ ἔργο πού θά παιζόνταν ἦταν «**Η ΓΑΛΑΤΕΙΑ**» τοῦ Βασιλειάδη. Κόσμος πολὺς εἶχε μαζευτῆ γύρω καὶ γιὰ νὰ μὴ ἐμποδίξῃ τὴν κίνησι τῶν ἠθοποιῶν καὶ νὰ ἐπιβληθῇ ἡσυχία κατὰ τὴν ἐκτέλεσι τοῦ ἔργου, εἶχαν ὀρισθῆ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ νὰ τηροῦν τὴν τάξι, ὅπως εἶχε διατάξει ὁ Σπῦρος, γιὰτι πολὺ ταθατοῦρ γινόταν. Εἶχε γεμίσει ὁ κῆπος, οἱ φράχτες, τὰ πεζούλια καὶ στὸ «ντοχειὸ» τοῦ μύλου τοῦ μπαρμπα-Ἀλέξη στριμώχονταν ὁ κόσμος, μὲ κίνδυνο νὰ πέσουν μέσα στὸ νερό, καὶ χώρια τὰ παιδιὰ πού ἦταν ἀνεδασμένα σ' ὄλα τὰ δέντρα γύρω.

Ἐὸ Σπῦρος βγῆκε τότε ἀπὸ τὴ σκηνὴ καὶ παρεκάλεσε τὸν κόσμο νὰ ἡσυχάσῃ, γιὰτι τὸ ἔργο σὲ λίγο θ' ἀρχίσῃ. Καὶ πράγματι ὄλοι σιώπησαν.

Οἱ ρόλοι εἶχαν κανονισθῆ.

Πυγμαλίων, Βασιλεὺς τῆς Κύπρου - ὁ Σπῦρος.

Εὐμηλος - Ἰερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος - τὸ Κωτσιοῦδ'.

Γαλάτεια - ἡ Φρόσω τῆς Ἀλέξαινας.

Ρέννος, ἀδελφὸς τοῦ Πυγμαλίωνος - ὁ Χαριλάκος τῆς Μαρῆς.

Λεῖριος, θεράπων τοῦ Πυγμαλίωνος - ὁ Νάσιος.

Ἐνας Ἄγγελος - ὁ Μῆτσος τὸ Λιουρδοῦδ'.

Δεξιὰ τῆς σκηνῆς εἶχε τοποθετηθῆ μιὰ κάσα πετρελαίου κι ἐκεῖ σὲ λίγο βγαίνει ἀπὸ τὴ σκηνὴ κι ἀνεβαίνει ἡ Γαλάτεια μ' ἓνα σεντόνι ἄσπρο καὶ μένει ἀκίνητη ὡς ἄγαλμα κουκουλωμένη πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι. Συνέχεια βγαίνουν ὁ Πυγμαλίων μὲ βασιλικὴ στολὴ καὶ ξίφος στὴ μέση καὶ ὁ Εὐμηλος μ' ἓνα ράσο καὶ γένεια ἄσπρα σὰν χαχάμης Ἑβραῖος, ὄρθιος μπροστὰ στὸ βασιλεῖα πού εἶναι ξαπλωμένος σ' ἓνα παλῆ ντιβάνι καὶ ἀρχίζει ὁ διάλογος Πυγμαλίωνος καὶ Εὐμήλου, σὲ γλώσσα ἀρχαῖζουσα, ὅπως εἶναι γραμμένο τὸ ἔργο.

Ἐὸ Πυγμαλίων ἀποστρέφεται τὶς γυναῖκες καὶ ἀγαπᾷ τὸ ἄγαλμα τῆς Γαλάτειας καὶ ὁ Εὐμηλος προσπαθεῖ νὰ τὸν πείσῃ ὅτι ἀδικεῖ τὶς γυναῖκες καὶ ὅτι ματαίως προσπαθεῖ νὰ δώσῃ ζωὴ εἰς τὸ ἄγαλμα. Ἐὸ Εὐμηλος φεύγει κι ὁ Πυγμαλίων γονατιστὸς μπροστὰ στὸ ἄγαλμα μονολογεῖ καὶ παρακαλεῖ τοὺς θεοὺς νὰ τοῦ δώσουν ζωὴ. Σὲ λίγο βγαίνει ὁ Λεῖριος καὶ ζητεῖ ν' ἀνάψῃ φῶς, γιὰτι ὁ ἥλιος ἔδυσε. Τὸν διώχνει καὶ μένει μόνος καὶ καταφέρεται κατὰ τῶν θεῶν πού τὸν τυραννοῦν καὶ τέλος ζητεῖ νὰ τοῦ δώσουν τὸν θάνατο ὡς λυτρωτῆ.

Ἀλλὰ σὲ μιὰ στιγμὴ τὸ ἄγαλμα μίλησε. «Εὐφῆμει. Οἱ θεοὶ τιμωροῦσιν». Ἐμεινε κατὰπληκτος καὶ ἀγκάλιασε τὸ ἄγαλμα. Ἐὸ Ἄγγελος κατόπιν βγαίνει ν' ἀναγγεῖλῃ στὸν Πυγμαλίωνα ὅτι ἔρχεται ὁ ἀδελφὸς του Ρέννος καὶ δυὸ θεράποντες κρατοῦν πυρσούς. Οἱ δυὸ αὐτοὶ ἦταν ὁ Θεοδόσης καὶ ὁ ἀδελφὸς του Θανάσης, πού κρατοῦσαν δυὸ μεγάλα δαδιὰ ἀναμμένα. Ἀλλὰ τόση ἦταν ἡ ταραχὴ τους πού κόντεψε ὁ ἔνας νὰ κάψῃ τὸν ἄλλον. Ἀλλὰ γιὰ τὴν τιμὴ πού τοῦ γίνηκε, νὰ λάβῃ μέρος στὸ θέατρο, ὁ Θεοδόσης πάντα τὸ διηγούνταν «Ἐὸντας ἦμαν θεράπων στὸ θέατρο».

Ἄνταμώνονται οἱ ἀδελφοὶ Πυγμαλίων καὶ Ρέννος καὶ γίνεται συζήτησις γιὰ τὴ Γαλάτεια καὶ τὴν καλλονὴ τῆς καὶ συνέχεια ὁ Ρέννος μὲ τὴ Γαλάτεια συζητοῦν γιὰ τὶς Σειρήνες καὶ τὶς Ἑρηνύες καὶ ὁ Ρέννος διηγεῖται ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις τῆς ζωῆς του, καὶ τέλος ἀπαγγέλει τὸ ἔπος τοῦ Ὀρφῆως διὰ τοὺς Ἀργοναύτας καὶ τὴν Μήδεια.

Παρῆλθον ἡμέραι καὶ χρόνοι μεγάλοι,
εἰς θάτους ἐπνίγη τὸ εὖοτρο κλῆμα,
ἢ κόμη γονέων σεπτῶν ἐλευκάνθη,
καὶ μείρακες ἤδη τὰ θρέφη θὰ εἶναι,
ἄφ' ὄτου τῆς ξένης ἢ ἄλμη μας ζῆ.

Ὁ ναύτης μὲ μόχθους ἰθύνων τὸ σκάφος,
ἐν μέσῳ λαϊλάπων κι ἐν μέσῳ θηρίων,
ὁ πλάνης περῶν τῶν ἐρήμων τὰ πλάτη,
πρὸς τ' ἄστρα τὸ βλέμμα ποσάκις ἐγείρει,
ποθῶν νὰ εἰκάσῃ τὴν πάτριον γῆν!

*Ω! πότε θὰ ρίψῃ ἀγκύρας τὸ πλοῖον,
ἐν μέσῳ λιμένος φιλιτάτης πατρίδος;
*Ω! πότε θὰ κλίνη ὁ ναύτης τὰ στέρνα,
ἐν μέσῳ ἀγκάλης μνηστῆς ἐρωμένης;
Βοήθει τοὺς ἄνδρας ναυτίλους Βορρᾶ.

Ἐκεῖ εἰς ἐκάστου καλύβην πατρῶαν,
ἐκεῖ εἰς ἐστίας φαιδρᾶν λαμπηδόνα,
ἢ ὄπου τὸ κύμα ἐκπνέει τὴν δείλην,
συνέρχεται ὄλος ὁ οἶκος εὐχέτης
καὶ κλαίει ἀπόντας γονεῖς, ἀδελφούς.

*Α! τίς ἑορτὴ καὶ φιλήματα ποῖα,
ὁπότεν τὸ φίλατον ἔδαφος φθάσῃς
ἐκεῖ ὄπου πρῶτον τὸν ἥλιον εἶδες
καὶ φθίνει τὸ στήθος πιστῆς σου συνεύνου
κ' ὑγραίνεται τ' ὄμμα μητρὸς γηραιᾶς.

Αὐτὸ τὸ ὠραῖον ἔπος ἀπήγγειλε ὁ Χαριλάκος μὲ τὴ βροντώδη φωνή του, βοηθούμενος κι ἀπ' τὸν ὑποβολέα, πού ἦταν στὴν ἄκρη τῆς σκηνῆς μὲ τὸ δὶ-βλίο στὸ χέρι.

Συνεχίζεται ὁ διάλογος Ρέννου καὶ Γαλάτειας. Αὐτὴ τὸν ἐρωτεῖται καὶ τὸν παρακινεῖ νὰ δολοφονήσῃ τὸν ἀδελφὸ του Πυγμαλίωνα. Ὁ Ρέννος φεύγει εἰς ἐκστρατεῖαν καὶ ἡ Γαλάτεια μὲ τὸν Πυγμαλίωνα συζητοῦν γιὰ τὴν τύχη

και την ζωή του Ρέννου. Φεύγει σε λίγο και ο Πυγμαλίων για να τον εύρη. Γυρίζει ο Ρέννος νικητής και η Γαλάτεια νομίζει ότι ο Πυγμαλίων σκοτώθηκε από τον αδελφό του Ρέννο, αλλά αυτό δεν έγινε. Κι ενώ γίνεται συζήτηση για τον φόνο του, παρουσιάζεται ο Πυγμαλίων. Ο Ρέννος εξανίσταται για την στάση της, που του λέγει ότι ποτέ δεν αγάπησε τον Πυγμαλίωνα, και θγάζει το σπαθί του κραυγάζων: «Μαινάς αγνώμων, προδότις, απόθανε!». Και θυθίζει το ξίφος στο στήθος της. Έκεινη πέφτει και ο Πυγμαλίων θρηνεί στο πτώμα της. Το έργο έτελειωσε και ο κόσμος όλος συγκινήθηκε για το τέλος της Γαλάτειας. Γυναίκες έκλαιαν κι ο μπαρμπα-Κωσταντής με μεγάλη συγκίνηση φώναξε: «Γιαζίκ του κουρίτσ'».

Η ΜΑΝΑ ΤΩΝ ΦΤΩΧΩΝ

Απ' τα μεσάνυχτα άρχισε να χιονίζει και τί χιόνι, τλούπες - τλούπες τό 'ριχνε κι ως τό μεσημέρι τό είχε κάνει ένα γόνα, εκείνη την παραμονή τών Χριστουγέννων. Σπίτια, δένδρα, κάμπος και βουνό, νόμιζες πως είχαν σκεπαστή μ' ένα άσπρο σεντόνι. Όλα είχαν νεκρωθεί. Τα πουλιά είχαν παλαδώσει να τζιρίζουν και να χτυπούν τα τζάμια τών σπιτιών, σαν να γύρευαν να βρουν κάπου ν' άκουμπήσουν, να σταθούν και να φάν. Σπουργίτια, κοτσιφια και μαυροπούλια είχε γεμίσει τό χωριό και οι καλιακούδες κουρνιασμένες κάτω στις σκεπαστές τών σπιτιών χτυπούσαν με άγωνία τις μύτες τους στα ξύλα. Η κίνηση στο χωριό ήταν άραιά και τα μαγαζιά, που περίμεναν να έχουν κάποιο «άλεσθερίσ'» κείνη τή μέρα ήταν άδεια. Νέκρα και στα καφενεΐα, στο παζάρι, και μόνο τό σφυρι του Άντώνη του σιδερά χτυπούσε ρυθμικά πάνω στο άμύνη, σιάζοντας κάποιο πυρωμένο σιδερικό και πιό πάνω άκουγόταν ή μαχαίρα του Θανάση του χασάπη, που κομμάτιαζε ένα σφαχτό και καρτερούσε τούς μουστερήδες.

Κουκουλωμένος με τό κουπαράνι, ως τ' αυτιά, ο Καφιμάλης ο Ζιώκος, μπήκε στο καφενεΐο τουρτουρίζοντας. «Μωρέ τί τιράν' εΐνι αυτό σήμερα;». Κάθισε λίγο να ζεσταθΐ στη σόμπα κι από κεί θα πήγαινε στο Μουχτάρη τό σπίτι για να πάρη διαταγές για «χουζμέτια».

Στα σπίτια γινόνταν οι έτοιμασίες και τα συγυρίσματα. Γέροι, γρηές, κορίτσια και άγόρια σε κίνησι. Στα πλούσια τζιορμπατζίδικα σπίτια ήταν άφθονα τα καλυύδια, μα και στα φτωχικά ανάλογες ήταν οι προμήθειες για τό φαγοπότι. Μα και για κείνους τούς φτωχούς, που δεν είχαν στον ήλιο μοΐτρα, υπήρχε ή προστάτρα, ή «Μάνα τών φτωχών», όπως τήν λέγαν κι ήταν γνωστή στο χωριό. Η κυρά Μαρία ή Γιατρίνα, άρχόντισσα από κούνια, μ' επιβλητικό παρουσιαστικό, αν και ποτέ της δεν είχε νοιώσει άτομικά τή φτώχεια, ή ψυχή της ήταν πάντα άφιερωμένη στους φτωχούς και στους αδυνάτους.

Σαν τέτοιες μέρες δεν άφηγε κανένα φτωχικό σπίτι, που να μη τό έφο·

διάση με τ' ἀπαραίτητα. Παραδουλεῦτρες και χουζμεκιάριδες ἀγγαρεύονταν και κουβαλοῦσαν ὅ,τι χρειάζονταν. Κρέατα, ψωμιά, ξύλα, κάρβουνα, ρούχα, παπούτσια, μοιράζονταν σὰ φτωχικά σπίτια κι ὄλα αὐτὰ γινόνταν κρυφά, γιατί ἀπέφευγε τίς ἐπιδείξεις. Τὸ θεωροῦσε ὑποχρέωσι νὰ βοηθῆ τοὺς φτωχοὺς, ὅπως τὸ θέλει ἡ Χριστιανικὴ μας θρησκεία.

Κεῖνο τ' ἀπομεσήμερο, πού ὁ ἄγγριος βορριάς ἄρχισε νὰ παγώνει και νὰ κρυσταλλώνει τὰ χιονισμένα σοκκάκια, μιὰ γρηά κουκουλωμένη με τὸ λιμπατέ της και τὸ μαῦρο λαχοῦρι της, πού μόνο ἡ μύτη της φαινόνταν κόκκινη, παγωμένη, μ' ἓνα δεκανίκι στὸ χέρι, παραπατώντας και τρικλίζοντας, θάδιζε γιὰ τὸ σπίτι τῆς Γιατρίνας, τῆς κυρὰ Μαρίας. Δὲν πήγαινε νὰ ζητήση ἐλεημοσύνη, οὔτε φαγιὰ και ψωμιά. Αὐτὰ θὰ τὰ ἴστελνε ἡ φτωχομάνα στὸ σπίτι της. Πήγαινε νὰ ζητήση τὴ βοήθειά της, γιὰ τὸν ἄρρωστο ἐγγονό της, τὸν Ἄγγελο, πού ἦταν ὄρφανὸς ἀπὸ μάνα και πατέρα και τὸν προστάτευε. Εἶχε ῥθῆ ὁ ἔρμος ἀπ' τὴ Καλαμαριά, πού δούλευε στιχτός, νὰ περάση τίς γιορτὲς με τὴ μάκα του και στὸ δρόμο κρύωσε και πλάγιασε πουντιασμένος με τρανὸ πυρετὸ και παραλαλοῦσε.

Ἵταν ἔφτασε στὸ σπίτι τῆς Γιατρίνας, μουσκεμένη και λαχανιασμένη, τὴν πῆρκε τὰ δάκρυα. Ἵταν ἓνα ἐρείπιο σωστό. Ἵ κυρὰ Μαρία δὲν ἔχασε καιρὸ με λόγια παραπανήσια. Βάζει τὴ βαριά τὴ γούνα της και τὰ χοντρά της τὰ μποτίνια, παίρνει και τὴ δούλα της και κατεβαίνει με τὴ γρηά στὸ φαρμακεῖο τοῦ γιουῦ της, τοῦ Γιατροῦ. Τοῦ λένε τὰ καθέκαστα και τὸν παίρνει νὰ πᾶν στὸ σπίτι τοῦ ἄρρώστου. Ὁ Γιατρὸς διαπιστώνει πνευμονία βαρειᾶς μορφῆς και διατάζει τὰ χρειαζόμενα. Τριψίματα, βεντουζες κοφτὲς και φάρμακα ἀνάλογα, πού τὰ στέλνει με τὴ δούλα. Ἵ κυρὰ Μαρία φροντίζει γιὰ ὄλα και σὰν πραγματικὴ μάνα παραστέκει στὸ προσκέφαλο τοῦ ἄρρώστου ὄρφανου.

Ἵργά τὴ νύχτα, ἀφοῦ ἀνοιξε τὰ μάτια ὁ ἄρρωστος και ὁ πυρετὸς ἄρχισε νὰ ὑποχωρῆ, ἡ Γιατρίνα με τὴ δούλα της γύρισε στὸ σπίτι της εὐχαριστημένη πού ἔκαμε ἓνα θεάρεστο χριστιανικὸ καθήκον.

Βαθειὰ χαραυγὴ, ἡ καμπάνα τῆς ἐκκλησίας τοῦ χωριοῦ χτυποῦσε χαρμόσυνα, προσκαλώντας τοὺς πιστοὺς γιὰ τὴ λειτουργία τῆς μεγάλης ἡμέρας τῆς γεννήσεως τοῦ Θεανθρώπου. Καὶ ἡ καυμένη ἡ γαγιὰ ἀνάβοντας τὴν καντήλα στὸ εἰκονοστάσι τοῦ σπιτιοῦ της, γονατιστὴ παρακαλοῦσε τὴν Παναγία νὰ βοηθήση τὸν ἄρρωστο και νὰ φυλάγη και νὰ δίνη ζωὴ και δύναμι στὴ προστάτρα τοῦ χωριοῦ τὴ «Μάνα τῶν φτωχῶν».

ΤΑ ΦΩΤΑ

Ἵνήμερα τὰ Φῶτα κείνη τὴ χρονιά εἶχε μιὰ λιακάδα, σὰν προχειμωνιάτικη μέρα, καλὸ σημάδι γιὰ τὰ μπερεκέτια, ὅπως ἔλεγε και τὸ παλιὸ ρητὸ «Καλῶς τὰ Φῶτα τὰ στεγνά, τὴ Πασχαλιά βρεγμένη».

Τὴν παραμονή, μετὰ τὴ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Ἀγιασμοῦ, οἱ παπάδες γύριζαν τὰ σπίτια καὶ φώτιζαν τὸν κόσμον, τὰ σπίτια καὶ τὰ... λουκάνικα. Τοὺς συνώδευαν οἱ κλησιάρδες μὲ τὰ μπακρατσούδια, φρεσκογανωμένα, ποὺ εἶχαν τὸν ἀγιασμὸ καὶ χρησίμευαν καὶ γιὰ νὰ ρίχνουν τὰ λεφτά γιὰ τὸν παπᾶ. Εἶχαν κι ἀπὸ ἕναν τρουδά γιὰ τὰ λουκάνικα. Ἦταν παληὸ ἀντέτ' νὰ δίνουν καὶ λουκάνικα στοὺς παπάδες ποὺ τὰ φώτιζαν.

Τώρα πιά, ποὺ φωτίσκαν τὰ λουκάνικα, μπορούσαν νὰ φᾶν' ἀλλὰ ἀφώτιστα κανένας δὲν ἔτρωγε. Ἦταν ἀμαρτία. Τὰ μικρὰ παιδιὰ, τὰ λήξουρα, ποὺ δὲν βαστοῦσαν καὶ γύρευαν νὰ φᾶν' τὰ φοβέριζαν οἱ μάνες τους πῶς θὰ βγάλν' σπιριά ἅμα φᾶν' ἀφώτιστα καὶ θὰ τὰ πάρ' «ἡ τρανὸς ἢ καλκάντσαρως».

Ἡ θειά ἢ Λέν' κόντεψε νὰ βλαστημῆς, χρονιάρια μέρα, τὸν Νικολάκ' τὸν γιουὶ τῆς τὸν μικρότερο, γιατί ἔφαγε κρυφά ἕνα κομμάτ' λουκάνκο. Ἀλλὰ ἦταν τὸ στερνοπαίδι τσ' καὶ τ' ἀγαποῦσε, ἦταν δὲ καὶ γεφερμένος ἀπ' τὴ Σαλονίκ' ποὺ πῆγε κείνη τὴ χρονιά στὴν Ἐμπορικὴ Σχολή. Ὁ πατέρας του, ὁ μπαρμπα-Γιάννης, ἤθελε νὰ τὸν κᾶν' ἔμπορο καὶ νὰ μάθ' καὶ Γαλλικά.

«Ἦρτι ἢ Νικολάκ' θειά Λέν';», τὴ ρωτοῦσαν οἱ γειτόνες. «Καλῶς τὰ δέχκη σ', πῶς τὰ πέρασε καὶ τί χαμπέρια ἔφερε;». «Δὲν ξέρω, μαρῆ, τὰ λέν' Γαλλικά μὲ τοῦ Θόδωρου κι δὲ μπορῶ νὰ τὰ καταλάβω». Ὁ τρανότερος ἀδελφός του ὁ Θόδωρος, γιὰ νὰ καταλάβῃ ἂν προόδεψε στὰ Γαλλικά, τὸν ρωτοῦσε, πῶς λέν' τὸ ψωμί, τὸ τυρί, καλημέρα, καλησπέρα, κι αὐτὸς ἀπαντοῦσε κι ἢ θειά ἢ Λέν' δὲν μπορούσε νὰ καταλάβῃ, μόν' περηφανεύονταν γιὰ τίς σπουδὲς τοῦ Νικολάκ'.

Ἐημέρωσε ἡ μεγάλη γιορτὴ τῶν Φώτων' οἱ ἐκκλησιᾶς βούτιζαν ἀπὸ κάσμιο, ἢ λειτουργία ἔγινε μὲ τὴ συνηθισμένη μεγαλοπρέπεια, οἱ σταυροὶ ρίχτηκαν στὶς γοῦρνες ἀπ' τίς θρύσες καὶ στοῦ Παπαμανώλ' τὴ θρύσ' ὁ Νικολάκης, ὁ Μουστερής, ἦταν παρατσούκλι ποὺ τοῦ βγάλαν', βούτηξε στὴ γούρνα καὶ πρῶτος πῆρε τὸ σταυρό. Ἡ μάνα του, ἢ θειά ἢ Μπέτσιω, ἅμα τό' μαθε χάρηκε πολὺ, γιατί θὰ πῆγαινε ἢ χρονιά καλὰ καὶ ἴσως τὸν βοήθοῦσε ὁ σταυρὸς «νὰ βᾶν' κι λίγου μυαλό».

Ὁ πατέρας του ὁμως, ὁ μπαρμπα-Ζάχος, κουνοῦσε τὸ κεφάλι του «Ἄϊντε μπάρμι' νὰ γέν' κανένα θάγμα».

Ἐννὰ περιστάτικὸ ἀναστάτωσε τὸν κόσμον, κείν' τὴ μέρα, στὴν ἐκκλησιά τῆς Παναγίας. Μπῆκε στὴν ἐκκλησιά μιὰ κοκκώνα ἀπ' τὴ Σαλονίκ' μ' ἕνα καπέλλο στὸ κεφάλι μὲ φτερά καὶ κορδέλλες καὶ τράβηξε ἴσια στὴν μεγάλη εἰκόνα τῆς Παναγίας μὲ μιὰ λαμπάδα μεγάλη. Ἀναταραχὴ στὸ ἐκκλησίασμα. Πρωτοφανὴς ἀσέβεια μὲ τὸ καπέλλο στὸ κεφάλι χρονιάρια μέρα στὴν ἐκκλησία.

Αὐτὴ ἦταν ἡ γυναίκα ἐνὸς χωριανοῦ ποὺ ἦταν δάσκαλος στὴ Σαλονίκη. Ψηλὴ, χοντρή, μελαχροινή, δασύτριχη καὶ στὰ πάνω χεῖλια τῆς εἶχε δυὸ τοῦφες τρίχες σὰν πραγματικὰ μουστάκια. «Μωρὲ ποιά εἶν' αὐτὴν ἢ μουστακοῦ;»,

ρωτούσαν νά μάθουν. Καί ὁ μπαρμπα-Στέργιος, ἀφοῦ τήν περιεργάσθηκε καλά, κούνησε τὸ κεφάλι καί εἶπε: «Ἰγὼ σᾶς λέω πῶς αὐτήν εἶναι ἀρσενκουθήλικ'».

Μὲ τὴν ἀπόλυσι τῆς ἐκκλησίας ὁ κόσμος ξεχύθηκε στοὺς δρόμους καί στὰ σπίτια βίζιτες καί σ' ἔτη πολλά καί πολλά τὰ ἔτ' γιὰ τὴ μεγάλη γιορτὴ καί στὸ παζάρι τὰ καφενεῖα γέμισαν κόσμο. Κι ἀπὸ τὸν πάνω μαχαλά, τὸν Ἄη-Πρόδρομο, ἀκούστηκαν τὰ ὄργανα. Τὸ νταούλι τοῦ Χρήστου τοῦ Ντουμπουνάρη καί ἡ γκάϊντα τοῦ Πιρπιρῆ βαροῦσαν τὰ μερακλήδικα. Ἀκολουθοῦσε ἡ καμή-λα τοῦ Κουτρουμεπέλα μὲ τοὺς τζιαμαλάρδες. Ὅταν ἔφτασαν στὸ παζάρι στή-θηκε ὁ πρῶτος χορὸς κι ὅλος ὁ κόσμος γλέντησε μὲ κέφι ἐξαιρετικό, ὅπως γι-νόταν τίς μεγάλες αὐτὲς γιορτὲς μὲ τὰ παληὰ «ἀντέτια» τὰ καλά ἐκεῖνα χρόνια.

Ο ΨΑΡΑΣ ΚΑΙ Ο ΨΑΘΑΣ

Σ' ὅλα τὰ χωριά γύρω ἦταν γνωστός ὁ Θεοχάρης ὁ ψαράς ἀπ' τὰ Ντουμ-πιά. Γύριζε στὰ χωριά μὲ τὸ ἄλογο καί δυὸ μεγάλα κοφίνια καί πουλοῦσε ψά-ρια πού τὰ ἔφερε ἀπ' τὴ λίμνη τοῦ Ἁγίου Βασιλείου τοῦ Λαγκαδά. Γρεβάδια, γουλιανοί, γκοτζιάρια, τσιρνοῦχες, λιπαρές, λεστιά, πρικιά, σύρκα, ἦταν τὰ ψάρια πού τρώγαν στὰ χωριά τῆς Βορείου Χαλκιδικῆς.

Ὁ Θεοχάρης ἦταν ἓνας ἀνοιχτόκαρδος ἄνθρωπος, γελαστός καί πάντα εὐθυμος, γιατί ἦταν καί μερακλῆς στὸ πιστό. Ἡ μπούκλα μὲ τὸ κρασί καί μιὰ τσίτσα μὲ ρακί ἦταν πάντα σκαλωμένα στὸ πσινοῦ σκαρβέλι τοῦ σαμαριοῦ τοῦ ἀλόγου. Τὸ «καλοῦσι τὸ ζαναάτ», ὅπως ἔλεγε, γιατί πάντα βρισκόταν στοὺς δρόμους, χειμῶνα καιρὸ μὲ τὸ κρύο, πῶς νὰ ζεσταθῆ καί νὰ βρέξῃ τὰ χεῖλια του. Ἀλλὰ καί τὸ ἄλογό του τὸ εἶχε μάθει νὰ κἀνῃ διάφορα τσαλίμνια. Δάγ-κανε, κλωτσοῦσε, πηδοῦσε, χόρευε, ἀνάλογα μὲ τὰ συνηματικά προστάγματα τ' ἀφεντικοῦ του.

Τὰ ψάρια τὰ πουλοῦσε ὄχι μόνο μὲ παράδες ἀλλὰ καί μὲ εἶδος. Μὲ σι-τάρι, κριθάρι, καλαμπόκι, αὐγά, ἔκανε ἀνταλλαγῆ. Αὐτὰ γινόταν μὲ τίς γυ-ναῖκες. «Πόσο τὰ σύρκα μπαρμπα-Θεοχάρ;». «Τρία καπάκια στάρ' μαρῆ, γιατί' ἰσένα, ντζιάμπα νὰ φάῃ ἢ φτώχεια».

Μιὰ μέρα εἶχε φέρεи στὸ χωριὸ κι ἓνα κοφίνι ἀχινοὺς καί τοὺς ἀπλωσε στὸ σάγισμα καί γιὰ μόνον ἀνοιξε μερικοὺς μὲ τὸ τσιακί. Ὅλο χαδιάρι κόκ-κινο καί τοὺς διαφήμιζε πῶς ἦταν γιωμάτοι γιατί πιάστηκαν μὲ τὸ φεγγάρι γιωμάτο. Μερικοὶ ἄντρες γύρω συζητοῦσαν καί ὁ Ἄγγελος ὁ Γιατρός ἐξηγοῦ-σε ὅτι εἶν' ἄρυστόμαχ' γιατί τρῶν' ἀμμουδά. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς πού τὸν ἄκου-σαν, ὁ Στέργιος, πού θὰ ἦταν τότε ἐξηγτάρης, λέει στὸ γιατρό. «Βάζν' γιατρέ, ἓνα κατοσταράν' ρακί νὰ τὸ πιοῦμι ἰδῶ, νὰ φάω ἓναν ἀχνὸ δλάκερον μὲ τ' ἀγ-κάθια;». «Αὐτό, φίλε μου, θὰ εἶναι σωστὴ αὐτοκτονία καί δὲν μπορῶ νὰ μὲ ξυ-πνάς τὴ νύχτα πού θὰ κοντεύῃς νὰ τὰ τινάξῃς». Τέλος, μὲ τὰ πολλὰ δέχτηκε ὁ γιατρός καί ὁ Στέργιος παίρνει ἓναν ἀχνὸ καί μὲ τὰ φοβερὰ δόντια του, τὸν

κριτσιάνισε, τὸν ἔκανε λιώμα καὶ τὸν κατάπιε. Ἐπιαν ὕστερα καὶ τὸ ρακὶ καὶ ὁ Στέργιος τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ δρέθηκε στοῦ μπαξέ του στὰ κρομδαριά, μὲ κέφι ἑξαιρετικὸ εἰς πείσμα τοῦ γιατροῦ.

Στὸ χωριὸ ἐρχόταν καὶ ὁ Ἀντώνης ὁ φαθᾶς ἀπ' τὸ Ζαγκλιβέρι καὶ ἔφερε φάθες ποὺ τὶς θάζαν στὰ κρεβάτια ἀπ' τὰ μαμούδια. Καὶ μιὰ μέρα βρέθηκαν μὲ τὸν Θεοχάρη στὸ χωριό. Ἀφοῦ ξεπούλησαν τὴν πρᾶμάτια τους, κάθησαν τ' ἀπομεσήμερο στὸ καφενεῖο νὰ πιοῦν κανένα ρακὶ νὰ ξαποστάσουν κι ὕστερα μαζί νὰ ξεκινήσουν γιὰ τὰ χωριά τους. Σὲ λίγο μπήκαν στὸ καφενεῖο καὶ δυὸ μερακλήδες ὁ Γεώργης καὶ ὁ Θανάσης καὶ κάθησαν μαζί στὸ ἴδιο τραπέζι. Ἀρχισαν τὰ κεράσματα καὶ ὁ καλὸς μεζές, ποὺ ἔφκιανε ὁ Βασίλης ὁ καφετζῆς, τοὺς ἔφερε στὸ κέφι τὰ ποτήρια γέμιζαν καὶ ἄδειαζαν ἀράδα καὶ τὸ γλέντι ἀναφε μὲ τραγούδια καὶ κυρίως μὲ τὸν ἀμανέ τοῦ Θανάση:

Ντέρτι δὲν εἶχα στὴν καρδιά

κι ἀπόχτησα μαράζι, μεντέτ, γιάρ, ἀμάν!

Πέρασαν τὰ μεσάνυχτα ὡς που τοὺς ἔδιωξε ὁ καφετζῆς. Σκνίπα στὸ μεθύσι πήγαν καὶ κοιμήθηκαν στὸ χάνι. Καὶ τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ ξεκινώντας γιὰ τὰ χωριά τους, κατσουφιασμένοι, λογάριάζαν: «Πᾶν' τὰ φάρια, πᾶν οἱ φάθες, πάει κι οὐ σιρμαές».

Ο ΖΑΧΑΡΑΤΖΗΣ

Ἀπὸ ποῦ θαστοῦσε ἢ σκούφια του δὲν εἶχε ἐξακριβωθῆ, ἀλλὰ τὰ χαρτιά του ποὺ ἔδειξε στὸ Καρακόλι φαίνεται ἦταν ἐντάξει κι ἔτσι ἔμεινε στὸ χωριό. Νοίκιασε ἕνα σπίτι κοντὰ στὸ παζάρι, ποὺ εἶχε καὶ μαγαζὶ ἀπὸ κάτω, κι ἐκεῖ ταίριασε τὸ ζαχαρατζίδικό του. Ἐφκιανε ζαχαράτα, μέντες, καραμέλλες, λουλούμια καὶ μαντζούνια ποὺ μύριζαν ροδόσταμο.

Ἦταν νέος, καμμιά σαρανταριά χρονῶν, κοντὸς μὲ κόκκινα μάγουλα, ξανθὸς μὲ σγουρὰ μαλλιά, στοργυλοπρόσωπος, μὲ πηγούνι πλατὺ καὶ ἐξωγκωμμένα μῆλα, εἶχε ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Σλαῦου. Τὰ ἑλληνικὰ δὲν τὰ μιλοῦσε καλά. Γκιώρκη τὸν λέγαν, ὅπως ὁ ἴδιος τὸ πρόφερε. Πάντοτε εὐθυμὸς καὶ γελαστός σ' ὄλους καὶ κυρίως στὰ παιδιά ποὺ ἦταν ἡ πελατεία του. Τὰ μαντζούνια μὲ τὸ ροδόσταμο τὰ διαφήμιζε ὅτι ἔχουν «τριαντάφυλλο νερό».

Εἶπε κάποτε ὅτι ἦταν «ἑλληγος» ἀπ' τὴ Ρωσία, ἀλλὰ μάλλον ἦταν Βούλγαρος ἀπ' ἐκείνους ποὺ ἔστειλε τὸ κομιτάτο γιὰ προπαγάνδα. Τὰ παιδιά τὸν λέγαν Ρούσο κι ἔτσι ἦταν γνωστός. Ἀλλὰ μιὰ φορὰ στὸ παζάρι ὁ γνωστός στὸ χωριὸ Ἄγγελος ὁ Βυσώκαλης, ποὺ ἔφερε ἀπ' τὴ Θεσσαλονίκη καὶ πουλοῦσε παπούτσια γειμινιά, τὸν μίλησε βουλγάρικα κι αὐτὸς ἀπάντησε καὶ τότε ὁ κόσμος ὑποψιάστηκε γιὰ τὴν προέλευσί του. Κι ἄλλη μιὰ φορὰ, ποὺ βρέθηκε σὲ κάποιο μπακάλιο καὶ τὴν ὥρα κείνη ξετύλιγαν πρᾶμάτιες ποὺ εἶχαν φέρει οἱ κираτζῆδες ἀπ' τὴ Θεσσαλονίκη, ἄρπαξε μιὰ ἐφημερίδα παληὰ καὶ τὴ διάβαξε ὡς ἀποδείχτηκε ἦταν βουλγάρικη.

Ἄπ' τὰ περιστατικά αὐτὰ καὶ ἀπὸ κάτι πόντους πού πετοῦσε στὰ παι-
διὰ γιὰ τὴ βουλγάρικη παροιμία τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὰ σχολεῖα τῆς πού
εἶχαν καὶ μουσικὴ κι ἔκαναν παρελάσεις, ἔγινε πιά ἀντιληπτὴ ἡ ἀποστολὴ του.

Καὶ γι' αὐτὸ ἔπρεπε μὲ κάθε τρόπο νὰ τὸν κάνουν νὰ φύγῃ. Τὸν τρόπο
αὐτὸν τὸν σοφίστηκε ὁ Γεώργης, ὁ σαμαρᾶς, πού εἶχε τὸ σαμαράδικο κοντὰ στὸ
παζάρι.

Τὴν Κυριακὴ, λοιπόν, καλοκαίρι ἦταν, μιὰ παρέα τὰ κουτσόπιγαν ἀπ'
ἔξω ἀπ' τὸ καφενεῖο κάτω ἀπ' τὸν ἴσκιό τῆς μουροσκαμινιάς κοντὰ στὴ θρύσι.
Ἦταν ὁ Φίλιππας, ὁ Γεώργης, ὁ Νικόλας, ὁ Χριστόδουλος, ὁ Κώτσιος καὶ συ-
ζητοῦσαν γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα, ὁπότε νάτος ἀπὸ μακριὰ φάνηκε ὁ λεγάμενος
γελαστός καὶ κουνιστός. Μόλις ἔφτασε χαιρέτισε τὴν παρέα κι ἕνας τὸν ρώτη-
σε ἂν πῆγε στὴν ἐκκλησία. Δικαιολογήθηκε ὅτι εἶχε δουλειὰ καὶ δὲν πῆγε·
τότε ὅλοι μαζί τῆς παρέας τὸν εἶπαν ὅτι δὲν εἶναι Χριστιανός, ἀφοῦ καμμιὰ φο-
ρὰ δὲν τὸν εἶδαν στὴν ἐκκλησία. Καὶ ὁ Φίλιππας τὸν λέει: «Ἰσὺ θαρρῶ πῶς
εἶσι Παπιστάνος». Αὐτὸς διαμαρτυρήθηκε θυμωμένος. Τότε μ' ἕνα σύνθημα τοῦ
Γεώργη, τὸν ἀρπάζουν ὅλοι καὶ τὸν πᾶν στὴ θρύσι. Ἐκεῖ ὁ Κώτσιος ἄρχισε
νὰ ψάλλῃ τὸ «ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου Κύριε» καὶ μπλούμ! τὸν ρίχνουν
μέσα στὴ γούρνα. «Νὰ ἔτσ' θὰ γένσ' Χριστιανός», εἶπαν ὅλοι.

Μαζεύτηκε κόσμος κι ἕνας τζιαντερμάς ἔτρεξε νὰ τὸν βοηθήσῃ καὶ πῆρε
στὸ Καρακόλι ὅλους τῆς παρέας. Ἐκεῖ παρουσίασαν τὸ πρᾶγμα ὡς ἕναν «σια-
κὰ» καὶ ὁ Τσαουῆς τοὺς ἀπόλυσε. Ἄλλὰ τὴν ἄλλῃ μέρα ὁ Γκιώρκης μάζεψε
τὰ πλιάτσκα του καὶ τὸ ζαχαρατζίδικο καὶ φεύγοντας ἔλεγε: «Ντυὸ φορές ἔ-
καναν ἱμένα Κριστιανό».

Ο ΧΑΛΙΑΧΟΤΗΣ

Στὰ μεγάλα χωριά, πού εἶχαν πλήρη δημοτικὰ σχολεῖα, οἱ Τοῦρκοι διώ-
ριζαν δασκάλους τῆς τουρκικῆς γλώσσας, τοὺς περίφημους Χοτζάδες, γιατί
ἦταν ὑποχρεωτικὴ ἡ διδασκαλία τῆς τουρκικῆς εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα.
Ἔτσι εἶχε διορισθῆ στὸ χωριὸ Χότζας ὁ Ἄλῃ ἐφέντης, ἕνας τουρκαλᾶς χον-
τρός, μαῦρος, μὲ κάτι φουντωτὰ μουστάκια πού σκέπαζαν τὰ χεῖλη του, μιὰ μύ-
τη κυρτὴ καὶ χοντρή σὰν ξεθωριασμένη μελτζάνα καὶ αὐτὰ μεγάλα καὶ πάν-
τοτε θολωμένα μάτια, φαίνονταν ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι εἶχε δλα τὰ προσόντα
τῆς... δλακειάς.

Ἦταν ὁμως ἀγαθὸς καὶ γτόμπρος, χωρὶς κακία καὶ φανατισμό, μᾶλλον
φιλέλληγ, γι' αὐτὸ ἦταν ἀγαπητὸς στὸ χωριό. Μὲ ὅλους τὰ εἶχε καλὰ καὶ ἦταν
πρόθυμος νὰ βοηθήσῃ ὁποιον ζητοῦσε κάτι. Ἐφκίανε «ἀρτζουχάλια» γιὰ τὸ
«χουκιμάτ» καὶ τις διαφορὲς δημόσιες ὑπηρεσίες, αἰτήσεις, ὑπομνήματα, ἐντε-
λῶς δωρεάν. Μόνο κανένα μπαξίσ' εἰς εἶδος καὶ αὐτὸ ἦταν καμμιὰ μπουκάλα
ρακί ἢ κρασί, γιατί ἦταν μερακλής. Φυλάγονταν ὁμως μὴ τὸν δοῦν καὶ γι' αὐ-

τὸ μὲ τῆ μπουκάλα κάτω ἀπ' τῆ πατατούκα πήγαινε στὸ Καρακὸλι κι ἐκεῖ μὲ τὸν Τσαοῦση τὸν Τσιαφὲρ ἐφέντη τὰ κοπανοῦσαν μὲ δλη τὴν ἄνεσι.

Στὸ σχολεῖο, ὅταν ἔκανε μάθημα, ἦταν ἀπόλαυσι, γιατί δὲν μπορούσε νὰ ἐπιβληθῆ στοὺς μαθητὰς καὶ γινόταν πανηγύρι σωστό. Οἱ πιὸ ζωηροὶ δημιουργοῦσαν ἕνα σωρὸ φάρσες εἰς ἄρος του. Ὁ πιὸ ζουρλὸς μαθητῆς, ὁ Κώτσιος, ποὺ ὄλο ἔκανε φευγατιὸ καὶ κυνηγοῦσε φωλιές, ἔπιανε τὰ «κουλουμπασκουδία», μικρὰ καλιακούδια, τὰ ἔφερνε στὸ σχολεῖο καὶ τὰ πετοῦσε μέσα στὴν αἴθουσα. Ὁ φουκαρᾶς ὁ Χότζας φώναζε μόνον «σουκιούτ μπέ ἐριφλέρ», σιωπὴ ἐρίφηδες, ἀλλὰ κανένας δὲν τὸν ἄκουε.

Μιὰ μέρα ἕνας ἄλλος μαθητῆς, ὁ Γιάννης, σοφίστηκε ἕνα τέχνασμα. Ἐκάρφωσε ἕνα σαγίδι ἀπὸ τὸ πάτωμα τῆς αἴθουσας καὶ ὅταν ὁ Χότζας ἔγραφε στὸν πίνακα τὸ μάθημα, ἕνας ἕνας οἱ μαθηταὶ πηδοῦσαν κάτω στὸ ὑπόγειο. Ὁταν γύριζε νὰ ἐξηγήσῃ τὸ μάθημα εὑρίσκει πέντ' ἕξ μαθητὰς καὶ δὲν μπορούσε νὰ καταλάβῃ πῶς ἔφευγαν. Τὸ πρᾶγμα διορθώθηκε ὕστερα ἀπὸ μέρες ποὺ πῆρε μυρωδιὰ ὁ διευθυντῆς τοῦ Σχολεῖου. Ὁ Γιάννης ἔφαγε ἕνα καλὸ ξύλο μὲ τὴν κρανίτικη βέργα κι ὄλο τὸ θυμοῦνταν. «Ὅντας ἔφαγα τοῦ ξύλου γιὰ τοῦ Χαλιαχούτ».

Ἔτσι εἶχαν τὰ πράγματα ὅταν μιὰ μέρα ἀναστατώθηκε τὸ χωριό. «Ἡρτι Κουμίσια στοῦ χωριό». Ὁ Κατῆς, ὁ Μπᾶς Κιατίπ' καὶ ὁ Μπημπασίρης ἀπ' τὸν Πολύγυρο. Ὁ Εἰρηνοδίκης, ὁ Γραμματεὺς καὶ ὁ δικαστικὸς κλητῆρας ἦρθαν γιὰ προσωρινὰ μέτρα, ὕστερα ἀπὸ μιὰ ἀγωγή ποὺ ἔκαμε ὁ Ἄγγελος γιὰ τὸν γείτονά του τὸν Γρηγόρη, ποὺ χρόνια εἶχαν μιὰ διαφορὰ γιὰ τὰ σπίτια ποὺ ἦταν κολλητὰ. Μπροστὰ στὰ σπίτια, λοιπόν, ἄρχισε τὸ δικαστήριο. Ὁ Μπᾶς Κιατίπ' ἐφέντης διάβασε τὴν ἀγωγή, ὁ Κατῆς ἐξήγησε τὸν σχετικὸ νόμον καὶ ὁ Μπημπασίρης μὲ μιὰ κορδέλλα μετροῦσε τίς διαστάσεις γιὰ τὸ ἐπίδικον. Ἀλλὰ σ' ὄλη αὐτὴ τὴ διαδικασία παρευρίσκονταν καὶ ὁ Χότζας, γιατί εἶχε προσκληθῆ ἀπ' τὸν Κατῆ νὰ κἀν τὸν διερμηνέα.

Ἐξετάσθηκαν μάρτυρες κι ἀπ' τὰ δυὸ μέρη καὶ φαινόταν ὅτι οἱ πιὸ πολλοὶ εὐνοοῦσαν τὸν φτωχὸ Γρηγόρη καὶ κατέθεσαν εὐνοϊκὰ γι' αὐτόν. Ἀλλὰ ὑπῆρχε φόβος νὰ τὰ καταφέρῃ, γιὰ μιὰ εὐνοϊκὴ ἀπόφασι, ὁ ἄλλος ποὺ ἦταν ὁ ἄρχοντας, μὲ τίποτε μπαξίσια στοὺς δικαστὰς.

Ἀφοῦ τελείωσε ἡ διαδικασία, τὸ δικαστήριο ἐπεφυλάχθη νὰ βγάλῃ ἀπόφασι καὶ οἱ δικασταὶ μὲ τὸν Χότζα πῆγαν στὸ καφενεῖο. Ἀπ' ἐκεῖ τράβηξαν γιὰ τὸ χάνι νὰ φᾶν τὸ μεσημέρι μὲ τὸν Χότζα μαζί. Ἐφυγαν τὴν ἄλλη μέρα γιὰ τὸν Πολύγυρο. Πέρασε πολὺς καιρὸς, ἀλλ' ἀπόφασι δὲν φαίνονταν κι οὔτε βγῆκε ὡς ποὺ ἦρθε τὸ Ἑλληνικόν. Ὅλοι κατάλαβαν πῶς τὸ πρᾶγμα ὀφείλονταν στὴ μεσολάβησι τοῦ Χότζα καὶ ὁ Γρηγόρης πάντα τὸ ἔλεγε. «Ἄς εἶν' καλὰ ἢ καὺμένος ἢ Χαλιαχούτ».

ΣΤΟΝ ΑΗ-ΓΕΩΡΓΗ

Τὸ ἐξωκκλησίσι τοῦ Ἀη-Γεώργη δὲν ἦταν πολὺ μακρὰ ἀπ' τὸ χωριὸ καὶ ὁ πολὺς κόσμος ἀπὸ θαθεῖα χαραγῆ ξεκινουσε μὲ τὰ πόδια γιὰ νὰ προφτάσῃ τὴ λειτουργία. Οἱ νέοι ποὺ εἶχαν ἄλογα καλὰ πηγαιναν καθάλλα γιὰ νὰ κάνουν τὸ κοιμάτι τους, στολίζοντας τ' ἄλογα μὲ τακίμνια καὶ καρπέτες παρδαλές καὶ τὸ θράδου στὸ γυρισμὸ, παραπλαλοῦσαν ποιὸς θὰ φτάσῃ πρῶτος στὸ χωριό. Ὅσοι δὲν πηγαιναν στὸ πανηγύρι κατέβαιναν τ' ἀπόγευμα στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ νὰ ὑποδεχτοῦν τοὺς πανηγυριῶτες, «τὸ ἀγιῶτες» ποὺ λέγαν.

Κεῖν' τὴ χρονιά ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐπιτροπὴ εἶχε ἐτοιμασία καλὴ γιὰ τὸ πανηγύρι. Ὅχι βέβαια καζάνια καὶ φαγιά, ἀλλὰ γαλακτερά. Προσέφεραν στὸν κόσμον γάλα ζεστὸ καὶ ριζόγαλο. Τὰ γάλατα αὐτὰ τὰ δώριζαν οἱ τσοιμπάνοι γιὰ τὸν «Ἅγιον».

Μετὰ τὴ λειτουργία στρώσαν σαγίσματα καὶ χράμια κάτω στὸν ἴσκιον τῶν γέρικων πουρναριῶν καὶ παραγατσιῶν καὶ κάθησαν σταυροπόδι, περιμένοντας, κατὰ τὰ καθιερωμένα, τὸ κέρασμα. Παιδιὰ ποὺ προσφέρονταν νὰ βοηθήσουν τοὺς ἐπιτρόπους κεῖν' τὴ μέρα κερνοῦσαν μὲ τὴ σειρά δλον τὸν κόσμον.

Μετὰ τὸ κέρασμα βγήκε ὁ δίσκος κι ἔρχιχνε ὁ καθένας δτι «δυνάζονταν γιὰ τὸν Ἅγιον» καὶ δταν τελείωσε ὁ δίσκος ἄρχισε ὁ χορὸς μὲ τὰ τραγούδια πρῶτα καὶ συνέχεια μὲ τὰ ὄργανα, κλαρίνα, βιολιά.

Τὸ μεσημέρι στρώθηκαν στὸ φαγί, δτι ἐτοιμασία εἶχε ὁ καθένας ἀπ' τὸ σπίτι του καὶ στὸ τέλος προσφέρθηκε ἀπ' τὴν ἐπιτροπὴ καὶ τὸ ριζόγαλο. Συνέχεια πάλι ὁ χορὸς, τραγούδια καὶ λαλούμενα, ὡς τὸ ἀπόγευμα.

Ἐναξ ἀπ' τοὺς τσοιμπάνηδες εἶχε «τάμα» στὸν Ἅγιον ἕνα τραγὶ καὶ τὸ παρέδωσε στὴν ἐπιτροπὴ. Ὁ μπαρμπα-Μιχάλης, ὁ ἐπίτροπος, σοφίστηκε νὰ βάλῃ τὸ τραγὶ στὴ λοταρία καὶ ἀμέσως δυὸ παιδιὰ ἐφκίασαν τὴ λίστα καὶ περνῶντας ἔγραφαν ἀπὸ ἕνα γροσουδ' τ' ὄνομα. Προθυμία μεγάλη καὶ σὲ λίγο ἡ λίστα γέμισε. Ἐγιναν οἱ λαχνοὶ καὶ τραβοῦσε ὁ καθένας τὸ λαχνό. Ἡ τύχη εὐνόησε τὸν Ζαφεῖρη, ἕναν νέο ἀπ' τὴ μεγάλη παρέα ποὺ κουτσόπιναν καὶ τραγουδοῦσαν στὸν ἴσκιον τῆς «τρανής πουρνάρας». Καὶ αὐτὸ ἔγινε ἀφορμὴ νὰ γενικευθῇ τὸ γλέντι μὲ τὰ ὄργανα ποὺ βάσταξε ὡς τ' ἀπόγευμα ἄργά. Καὶ δὲν ἔφτασε αὐτό, ἀλλὰ ξεκίνησαν γιὰ τὸ χωριὸ μὲ τὰ ὄργανα ἔχοντας στὸ μέσον καὶ τὸν τράγο, στολισμένο μὲ στεφάνια ἀπὸ λουλούδια.

Καὶ ἡ καυμὲν' ἡ Ἀθραμπικίνα ἡ Μήτραινα, ἀναστενάζοντας, ἔλεγε μὲ καυμὸ μεγάλο: «τοῦ χρόν' θὰ πάμῃ κ' ἡμεῖς στοῦ Πανηγυρ' μὲ τὰ μάλια». «Ἄμ' ἐσεῖς μαρὴ δὲν ἔχιτι μάλια», τὴν εἶπαν οἱ ἄλλες. «Σκουπεύουμι δὰ νὰ πάρουμι».

Παραπέρα στὸ πεζούλ' τ' ἄλωνιοῦ καθόταν κι ἡ Μαρία τ' Μανωλιοῦ καὶ

καμάρωνε με τὸν καινούργιο τὸν ἀλατζᾶ πὸν ἔφκιασε. Ἐντὶ ὁμως γιὰ τοκάδες τὸν εἶχε κουμπωμένο μπροστὰ στὸ στήθος με ἀγκάθια ἀπὸ παληοῦρες. Κι ὅταν τὴ ρώτησαν γιατί τὸ ἔκανε αὐτό: «Ἄμ' δὲν εἶναι χρονιά γιὰ τοκάδες». Ἦταν δὲ τότε οἱ τοκάδες ἕνα δεκαροῦδ' ἢ ντουζίνα. Γι' αὐτὸ ἔμεινε ἀνάμ' στὸ χωριό, ὅταν θέλουν νὰ ποῦν κάτι πὸν δύσκολα τὸ ἀγοράζει κανεὶς.

Τώρα ἄλλαξαν ὄλα. Μιὰ τυπικὴ λειτουργία γίνεται εἰς μνήμην τοῦ Ἁγίου. Οὔτε κεράσματα καὶ τάματα στὸν Ἅγιο γίνονται. Οὔτε καθαλλάρηδες παραπλαλοῦν, οὔτε χοροὶ καὶ λαλούμενα ἀκούγονται. Μήπως, τάχα, εἶναι τόσο δύσκολα τὰ χρόνια, πὸν νὰ ἰσχύη τῆς Μανώληνας τὸ ρητὸ «δὲν εἶναι χρονιὲς γιὰ... τοκάδες;».

ΟΙ ΜΕΝΤΙΖΑΕΣ

Τραγὸ ταβατοῦρ' γίνονταν κεῖνο τὸ πρῶτ' μπροστὰ στὸ χάνι, στὸ παζάρι. Τρία μουλάρια ξεφόρτωναν οἱ κираτζήδες, ἐργαλεῖα, κοντάρια, τσαντήρια, κάσες καὶ δυὸ ξένοι ἐπιστατοῦσαν γιὰ τὴν τοποθέτησί τους, νὰ μὴ γίνη καμμιά ζημιὰ. Ὁ ἕνας ἦταν ὁ κύρ Εὐριπίδης ὁ μηχανικὸς ἐργολάβος καὶ ὁ ἄλλος ὁ Παντελῆς ὁ βοηθὸς του. Εἶχαν ἀναλάβει τὴ χάραξι καὶ κατασκευὴ τοῦ δημοσίου δρόμου καὶ εἰδικὰ τὸ τμήμα ἀπὸ Γεωργικῆς Σχολῆς μέχρι Γαλατίστης.

Ἄφου τακτοποίησαν τὰ σύνεργά τους σὲ μιὰ ἀποθήκη τοῦ χανιοῦ κάθησαν μπροστὰ στὸ καφενεῖο νὰ ξαποστάσουν καὶ νὰ πιοῦν τὸν καφέ τους καὶ ζήτησαν τὸν Μουχτάρη τοῦ χωριοῦ. Σὲ λίγο κατέφθασε καὶ ὁ μπαρμπα-Γιάννης ὁ μουχτάρης καὶ ἔγιναν οἱ συστάσεις. «Ἄ! κατάλαβα, εἶστε μεντιτζάδες γιὰ τοῦ δρόμου», εἶπε ὁ Μουχτάρης.

Τὸ μεσημέρι ἔφαγαν στὸ χάνι, ἀλλὰ τὸ φαγητὸ δὲν τοὺς ἄρεσε. Ἐκεῖνο ὁμως πὸν τὸ βρῆκαν τοῦ γούστου τους ἦταν τὸ κρασί καὶ γι' αὐτὸ ἤπιαν κανὰ δυὸ... ὀκάδες. «Ἄ! μὰ κράσος», ἔλεγε ὁ κύρ Εὐριπίδης καὶ ὅταν πληροφόρηθηκε ἀπὸ τὸν Χατζή ὅτι εἶναι γτόπιο, μπόλιχο καὶ φτηνὸ εἶπε: «Ἄμα εἶναι ἔτσι, εἶναι κρίμα νὰ πίν' κανέννας ἐδῶ... νερό». Καὶ ὁ ἴδιος τὸ ἐφήρμοσε ὅσο καιρὸ κάθησε στὸ χωριό.

Τὴν ἄλλη μέρα πῆραν ἐργάτες καὶ ἄρχισε ἡ καταμέτρησι. Στὸ μεταξὺ ζήτησε δωμάτιο νὰ μένη, γιατί στὸ χάνι δὲν εἶχε ἴσχυια νὰ κάνη τοὺς λογαριασμοὺς καὶ τὴν τεχνικὴ ἐργασία καὶ τὸν βρῆκαν ἕνα δωμάτιο στὸ σπῆτι τῆς θειᾶς Σουλτάνας.

«Πῶς τὰ περνᾶς με τὸν Μεντιζ θειὰ Σουλτάνα;», τὴ ρώτησαν οἱ γειτόνες. «Καλῶς; ἄνθρωπος εἶναι μαρὴ ἢ κύρ Γριπίδης; ἄμα ἔχ' ἕνα μαράζ' ἢ καυμένος, φουσκῶν' τοῦ στομαχί τ' ἄμα πιεῖ νιρὸ κί γιὰ ταυτὸ πίν' μέρα κί νύχτα κρασί».

Ἡ δουλειὰ προχωροῦσε κανονικὰ ὡς τὸ μεσημέρι. Τ' ἀπόγευμα ὁμως ὄλα πῆγαιναν στραβά. Τράβα τὴν κορδέλλα ἀπὸ δῶ, βάλε τὸ κοντάρ' παραπέρα, σή-

κω τὸ μηχανήμα, ὅλα τὰ ὄρισκε ἀνάποδα καὶ οἱ ἐργάτες εὔρισκαν τὸν μπελά τους. Καὶ ὅλ' αὐτὰ γιὰ τὸν κύριον Εὐριπίδην ἦταν σουρωμένοι ἀπὸ κρασί.

Κάποτε ὁμοίως, ὅταν ἦταν εὐθυμὸς, τραγουδοῦσε, χόρευε καὶ ἔπιανε καὶ τοὺς ἐργάτες στὸ χορὸ. Πῆραν μυρωδιὰ καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ καὶ κατέβαιναν τ' ἀπόγευμα καὶ χάζευαν καὶ ὅταν ἦταν στὰ κέφια του, τὰ φώναζε, ἔκαναν ἕναν κύκλο γύρω του καὶ τὸν τραγουδοῦσαν καὶ συνέχεια πιανόνταν στὸ χορὸ καὶ γινόταν πανδαιμόνιο, ὅταν οἱ μικροὶ σφύριζαν μὲ τὶς τσαμποῦνες ποὺ ἔφκιαναν ἀπὸ καλαμιές.

Ὁ καυμένος ὁ βοηθός, ὁ Παντελής, εὔρισκε τὸ μπελά του. Προσπαθοῦσε νὰ τὰ βολέψῃ γιὰ τὴν ἔξοδό του ὅτι ἡ δουλειὰ δὲν προχωροῦσε καὶ φοβόταν ὅτι θὰ εἶχε κακὲς συνέπειες ἂν ἐρχόταν ὁ ἐπιθεωρητὴς νὰ ἀκάνῃ ἔλεγχο. Καὶ οἱ φόβοι του ἄντικειν ὅπως προέβλεψε. Ἐνα ἀπόγευμα ἔφτασε στὸ χωριὸ ἀπ' τὴ Θεσσαλονίκη ἕνας Τοῦρκος μ' ἕνα ἄσπρο ἄλογο καὶ μ' ἕναν ἀκόλουθο Σουδαρή, ἔφιππο χωροφύλακα. Ἦταν ὁ Μουφετιζ ἐφέντης, ὁ Ἐπιθεωρητὴς. Ζητοῦσε τὸν κύριον Εὐριπίδην καὶ ὁ Μουχτάρης ἔστειλε τὸν Καψιμάλη καὶ τὸν εἰδοποίησε. Ἀνέβηκε στὸ παζάρι, ἀλλὰ ἦταν, ὅπως πάντοτε, στὸ κέφι καὶ βρωμοῦσε κρασὸλες. Τεμενάδες, καλουσουρίσματα, μπέη μου, ἐφέντη μ' καὶ ἄλλα τσαλίμνια καὶ προσπαθοῦσε νὰ στηριχτῆ στὰ πόδια του. Ἀλλὰ ὁ ἐφέντης κατάλαβε, τὸν πῆρε ὁμοίως καὶ πῆγαν στὸ δρόμο νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὴν ἐργασία ποὺ ἔγινε. Ἐκεῖ ἔμαθε ὅτι ἀπὸ τὸν βοηθό, τὸν Παντελή, λεπτομέρειες πῶς γινόταν ἡ δουλειὰ.

Τὸ βράδυ ἔγινε τὸ τραπέζι στὸν Μουφετιζ ἐφέντη καὶ ἔφαγαν καὶ ἤπιαν καὶ τὴν ἄλλη μέρα ἔφυγε γιὰ τὴ Θεσσαλονίκη. Ὅλοι νόμισαν ὅτι τὸν εἶχε καταφέρει ὁ κύριον Εὐριπίδης ὁ Μεντιζ τὸν Μουφετιζ ἐφέντη. Ἀλλὰ δὲν πέρασαν δέκα μέρες καὶ ἕνα πρωὶ εἶδε ὁ κόσμος στὸ παζάρι ποὺ φόρτωναν τὰ σύνεργα οἱ Μεντιζδες γιὰ νὰ φύγουν.

«Γιὰτί μᾶς ἀφήνῃς» κύριον Εὐριπίδην, γιὰτί ἔτοσ' τόσο γλήγορα;», ρωτοῦσαν οἱ περιέρχοι. Κι ἐκεῖνος ἀπάντησε: «Ἄμ' τὸ κρασί ποὺ ἔχετε ἔσειε ἐδῶ, κανένας Μεντιζ'ς δὲ θὰ προκόψῃ».

Ο ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΣ

Θὰ ἦταν ὀγδοντάρης τότε ὁ μπαρμπα-Σήφης ὁ Καπετάνιος, ὅπως τὸν λέγαν στὸ χωριὸ ἐκεῖνο τῆς Κασσάνδρας, ἀλλὰ ἦταν κοτσανάτος μὲ φουντωτὰ ψαρά μουστάκια καὶ κάτι ψαρά φρύδια ποὺ σκέπαζαν σχεδὸν τὰ μάτια του. Στὸ κεφάλι φοροῦσε ἕνα τυλιχτὸ μαντήλι μαῦρο, ἕνα τσαμαντάνι σταυρωτὸ στὸ στήθος καὶ ἕνα μπενεβρέκι φαρυδύ, ὅπως φοροῦσαν οἱ ἄντρες τοῦ χωριοῦ. Καθόνταν ἀπ' ἔξω ἀπὸ ἕνα μαγαζί, μπακάλικο, σ' ἕνα σκαμνί, ἀκουμπώντας στὴ χοντρὴ μαγκούρα του καὶ κουβέντιαζε μ' ἕναν ἄλλο γέρο τοῦ χωριοῦ. Ἦ ταμπέλα τοῦ μαγαζιοῦ ἔγραφε: «Παντοπωλεῖον ἢ Κρήτη» Μανώλη Τραντάκη. Πλησιάσαμε μὲ τὸν συνοδό μου. Ἐγίναν οἱ συστάσεις καὶ ὁ γερο-Καπετάνιος μᾶς προσέφερε

καρέκλες και καθήσαμε. «'Από πούνε τὸ παλληκάρι Κωνσταντῆ;», ρώτησε τὸν συνοδό μου. «Εἶναι δημόσιος ὑπάλληλος Καπετάνιο και ἦρθε γιὰ ὑπηρεσία». Στὸ ἄκουσμα τῆς ιδιότητός μου, χτύπησε τὰ χέρια κι ἕνας νέος παρουσιάστηκε ἄπο τὸ μαγαζί. «Μανώλη νὰ τρατάρης τὴ μουσαφιρέους». Μὲ τὸ κέρασμα σὲ λίγο χαιοετήσαμε τὸν Καπετάνιο και φύγαμε γιὰ νὰ τελειώσω τὴ δουλειὰ γιὰ τὴν ὁποία πῆγα στὸ χωριό.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ πέρασα μόνος ἀπ' τὸ μαγαζί και βρῆκα μονάχο τὸν γερο-Σήφη. Πάλι ἔγιναν τὰ «τραταμέντα» και πῆρα τὸ θάρρος. «Πῶς βρέθηκες ἐδῶ Καπετάνιο; κι ἄφησες τὴν ὠραία Κρήτη, τὸ ξακουσμένο νησί σας;». «Πενῆντα χρόνια εἶμαι στὸ χωριό, παλληκάρι μου, σὲ εἶναι στορία τρανὴ τὸ πῶς ἔφυγα ἀπ' τὸ νησί μας. Κοπέλι ἤμουν ἄμυαλο και γιὰ μιὰ διαφορὰ ἔκανα φονικό στὸ χωριό μου». «Κατάλαβα, θὰ σὲ κυνηγοῦσε ἡ ἀστυνομία και τὸ 'σκα-σεες», τοῦ εἶπα. «'Οσι, νὰ σὲ χαρῶ! τὴ ἀστυνομίες ἐμεῖς δὲ τὴ λογαριάζαμε, μὰ τὴ ἀντίθετους, πού θὰ μὲ κάνανε ὅ,τι τὴ ἔκανα στὸ σόι τους». «'Εδῶ πῶς ἦρτες Καπεταν-Σήφη», τὸν ρώτησα. «Μὲ χίλια θάσανα ἦρτα ἐδῶ στὴ τύχη. 'Ἦταν Τούρκικο τότε ἐδῶ, ἔ, μὰ κανένας δὲ μὲ πῆραξε και δούλεψα μεροκαματάρης στ' ἀμπέλια τοῦ τσελεπῆ τοῦ Παναγῆ, πού ἦταν πρῶτος στὸ χωριό. Θεὸς σωρέστον, ἦταν καλὸς ἄνθρωπος, μὲ εἶχε σὰν παιδί του, μ' ἀγάπησε γιὰ τὴ δούλεψί μου και μ' ἔκανε γαμπρὸ στὴν κόρη του». «Δὲ μποροῦσε νὰ γίνῃ ἀλλοιῶτικα Καπετάνιο μου», τοῦ ἀπάντησα. 'Εσεῖς οἱ Κρητικοὶ τὸ ψωμί πού τρῶτε τὸ τιμᾶτε, γίνεστε καλοὶ νοικοκυραῖοι και ἀγαπᾶτε τὴ φιμίλια σας».

Μὲ τίς κουδέντες ἔφτασε τὸ μεσημέρι και σηκώθηκα νὰ φύγω. «Κάτσε ἐδῶ νὰ φαῖμε μαζί», ἐπέμενε ὁ Καπετάνιος. «Μανώλη ἔχεις κανὰ ψάρι νὰ φυλέψουμε τὸν κύριο;». «'Ἐχω μπαρμποῦνια φρέσκα πατέρα και θὰ σᾶς τοιμάσω σὲ λίγο».

'Όταν στρώθηκε τὸ τραπέζι, ἔκανα λόγο γιὰ τὰ μεγάλα και ὠραῖα μπαρμποῦνια και ὁ γερο-Σήφης γελῶντας εἶπε: «Στὴν Κρήτη λέμε ἕνα χωρατό:

Μπαρμποῦνι ψάρι διάλεγε,
και καστανὸ γαῖδοῦρι,
γυναίκα φαρδοκάπουλη
και χοῖρο μακρομούρη».

Στὴ διάρκεια τοῦ φαγητοῦ εἶπαμε πολλὰ μὲ τὸν Καπετάνιο. 'Αλλὰ ἕνα πράγμα τὸν βασάνιζε κι ἀναστέναζε βαθειά, ὅτι ἔγινε φονιάς. Πέρασαν χρόνια ἀπο τότε κι ἔμαθα ἀπο κάποιον χωριανὸ ὅτι τὸν γέρο Καπετάνιο τὸν βρῆκανε ἕνα βράδυ πεθαμένο στὴν ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ, μπροστὰ στὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, ὅπου πῆγαινε κάθε βράδυ κι ἀναθε τὴν καντήλα. Ζητοῦσε τὴν ἐξιλέωσι γιὰ τὸ φονικό πού ἔκαμε.

ΖΗΤΛΑΣ ΚΑΙ ΓΙΟΥΦΤΟΣ

Ήταν στὸν καιρὸ τοῦ θέρου ποὺ ἦρτε στὸ χωριὸ ἕνα τσιούρμιο γύφτοι κι ἔστησαν τὰ τσαντήρια τους στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ σ' ἕνα ἀνοιχτὸ μέρος ποὺ τὸ λέγαν «Ἀβδούλ». Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ τσιούρμιου αὐτοῦ ἦταν ὁ τσιρίμπασης Καρὰ Σεῖν, ἕνας ψηλὸς κοκκαλιάρης καὶ μαῦρος γύφτος, ἀπαίσιος τὴν ὄψι.

*Ἄμα τακτοποιήθηκε τὸ τσιούρμιο, ὁ τσιρίμπασης κατόνισε τίς δουλειές ποὺ θὰ ἔκαναν. Μερικοὺς γύφτους μὲ μικρὰ παιδιὰ τοὺς ἔστειλε στὰ θερισμένα χωράφια γιὰ νὰ μαζεύουν στάχια καὶ τίς γυναῖκες στὸ χωριὸ νὰ πουλοῦν διάφορεςπραμάτιες· δαχτυλίδια, σκουλαρίκια, μύλους, πανέρια, καλάθια, σίτες, πυκνάδες, ἀδράχτια. Μιὰ ἀπ' αὐτές, ἡ Μιρέμ, μιὰ τετραπέρατη γύφτσα, ποὺ ἀφῆκε ὄνομα στὸ χωριὸ, ἔλεγε καὶ τὴ μοῖρα στὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ. Καὶ κάθε βράδου γέμιζε τὸ ταγάρι της ἀπὸ διάφορα πράγματα, γιὰτι ἐκτὸς ἀπὸ τὰ λεφτὰ ἔπαιρνε καὶ σὲ εἶδος γιὰ τὴ μοῖρα.

Τὴν καυμέν' τὴ Βαγγελιώ τὴν εἶπε πὼς τὴν εἶχαν κάμει μάγια κι ἡ τύχη της ἦταν δεμένη κι ἔπρεπε νὰ λυθοῦν τὰ μάγια καὶ νὰ λευτερωθῇ ἡ τύχη της. Ἄλλὰ γι' αὐτὸ ἔπρεπε νὰ δώση ἕνα πρᾶγμα ποὺ γίνεται στὸ σπίτι της. Τί νὰ δώση ὁμως δὲν ἤξερε καὶ τῆς ὑπέδειξε ἡ πονηρὴ φύφτσα. Μιὰ τσαντήλα τυρὶ ἀπ' ἐκεῖνες ποὺ ἦταν κρεμασμένες στὸ χαγιάτι τοῦ σπιτιοῦ της, γιὰτι ὁ πατέρας της ἦταν τσιομπάνης. Αὐτὴ θὰ τὴν κρεμοῦσε ἡ γύφτσα τὸ βράδου σ' ἕνα δέντρο καὶ θὰ μιλοῦσε τ' ἄστρα γιὰ νὰ τὴν ποῦν τὸν τρόπο ποὺ θὰ λυθοῦν τὰ μάγια.

Τὴ Τασούδα πάλι τὴν εἶπε νὰ δώσ' ἕναν πετεινὸ κι' ἀπ' τὸ αἷμα του νὰ φκιάση φυλαχτὸ νὰ τὸ φορῇ γιὰ νὰ λυθοῦν τὰ μάγια.

*Ἔτσι ἡ γύφτσα ἔφαγε τὸ τυρὶ καὶ τὸν πετεινὸ, ἀλλὰ ἄγνωστο ἂν λύθηκαν τὰ μάγια τῆς Βαγγελιώς καὶ τῆς Τασούδας.

Τὴν ἴδια ἐποχὴ ἦρτε στὸ χωριὸ ἕνας ζητιάνος, ζήτλας ποὺ λέγαν, καθάλλα σ' ἕνα ψαρὶ ἄλογο. Εἶχε τὸ ἕνα χέρι καὶ τὸ πόδι στραβά καὶ στὰ μάτια φοροῦσε γυαλιὰ μαῦρα ὡς τυφλός. Εἶχε κι ἕνα συνοδό, γερό, ποὺ ὀδηγοῦσε τὸ ἄλογο. Γύριζε στὸ χωριὸ καὶ ζητιάνευε, τραγουδῶντας κάτι λυπητερὰ τραγούδια ποὺ συγκινοῦσε τὸν κόσμον.

*Ἄχ! Παναγιά μου Δέσποινα
μεγάλο τ' ὄνομά σου,
φύλλο δὲν πέφτ' ἀπ' τὸ δεντρί,
χωρὶς τὸ θέλημά σου.

Εἶχαν κι αὐτοὶ τὸ στέκι τους στὸ «Ἀβδούλ», στὴν ἄκρη στὸ μπλόκο ἐνὸς κήπου, κοντὰ στοὺς γύφτους. Ἐκεῖ πήγαιναν τὸ βράδου καὶ κοιμόνταν.

Ένα βράδυ όμως ο γύφτος, ο τσιρίμπασης, παρατήρησε ότι αυτός που έκανε τον κουτσό και τον στραβό είχε σιάξει το χέρι και το πόδι του, έβγαλε και τα γυαλιά και πήγε πιο κάτω στο αβλάκι, πήρε νερό και πλύθηκε. Το πρωί τους πλησίασε και τους είπε τί είδε το βράδυ και ήθελε να τους εκδιόση να του δώσουν λεφτά, γιατί αλλιώς θα πήγαινε στο Καρακόλι να τους καταγγείλη. Αυτοί δεν χάνουν καιρό· αρπάζουν τον γύφτο, τον ρίχνουν κάτω και τον κάνουν τ' άλατιού. Την ίδια στιγμή μαζεύουν τα πλιάτσικά τους, καθαλλικεύουν τ' άλογο, ένας στο σαμάρι κι άλλος στα καπούλια και τροχάδην πήραν το δρόμο για τη Σαλονίκη.

Όταν συνηλθε ο γύφτος, ανέθηκε στο χωριό· ήταν όμως σε κακά χάλια απ' το Κραβαρίτικο το ξύλο κι έλεγε στη γλώσσα του: «Ό Θεός να φυλάξ' απ' του στραβού το ξύλο».

Ο ΣΤΙΒΑΧΤΑΡΗΣ

Ή Μπηγγηνούδα, τ' Άφέτρας ή θυγατέρα, φώναζε κείν' τη μέρα από κάτω απ' το σπίτι της θειάς Μπαλάσως: «Θειά Μπαλάσω ω ω ήρι ή μπαρμπα-Λάζος ή τζαντζάρ'ς». «Ήρι μαρή πάλι ή άφουρισμένος. Να τσακίζταν του πουδάρι τ' μπουλάκιμ».

Ό μπαρμπα-Λάζος ο στιβαχτάρης πήγαινε ταχτικά στο χωριό κατά τις αρχές του Όκτώβρη «του προχείμ'» που είχαν μαζεμένα τα μπαμπάκια και είχε το στέκι του στα καζάνια της εκκλησίας. Στην αρχή έβγαινε στο χωριό και διαλαλούσε τον έρχομό του, να μάθουν οι γυναίκες, που ήταν ή πελατεία του. «Μπαμπακτσής. . . ήρι ού μπαρμπα-Λάζο ο ο ο ς».

Πενητάρης θά ήταν, Ήπειρώτης απ' τα Ζαγοροχώρια, ένας τύπος εύθυμος, χαρούμενος και γελαστός πάντα και τρανό πειραχτήριο στις γυναίκες. Έλεγε κάτι δίστιχα τραγουδάκια με ύπονομενα πολλές φορές και ανάλογα για κάθε μιά. Άλλα στις νέες κι άλλα στις μεσόκοπες και τις γρηές:

Τής γλάστρας το γαρούφαλλο
που κρέμεται απ' έξω,
θ' ανέθω να το μυριστώ
κι ύστερα θά στο κόψω.

Ή νειά πώχει το μάγουλο
σαν κόκκινο μηλάκι
θέλει σπουριόματα πολλά
κι ένα γλυκό φιλάκι.

Τής παντρεμένης το φιλι
μοιάζει σαν το πιπέρι

εἰς τὴν ἀρχὴ εἶναι γλυκὸ
καὶ ὕστερα σὲ καίει.

Τοῦ γέρου τὰ καμώματα
καὶ τῆς γρηᾶς τὸ χᾶδι
μοιάζουν σὰν ἄνοστο φαγι
χωρὶς σταγόνα λάδι.

Αὐτὰ καὶ ἄλλα πολλὰ δίστιχα ἦταν κατασκευάσματα δικὰ του. Κι αὐτὰ χωρὶς δόλο καὶ ὕστεροβουλία, γιατί ἦταν τίμιος ἄνθρωπος καὶ ταχτικὸς στὴ δουλειά του, γι' αὐτὸ ἦταν καὶ ἀγαπητὸς στὸ χωριό.

Ἡ Μπέτσιω ἢ Θανάσαινα, πού τὴν πείραζε κι αὐτήν, τὸν ἔλεγε: «Θὰ γράψω στὴ γυναίκα σ' γιὰ τ' αὐτὰ πού φκιάν'ς ἰδῶ». «Γράψε μαρὴ, ξέρ' ἰκείν' τὸ βιότ'ς, ἐγὼ δὲ πατῶ τοῦ σιφάνι μ'».

Ὁ μπαρμπα-Λάζος περνοῦσε ταχτικὰ ἀπ' τ' ἄλλα τὰ καζάνια πού δούλευε ἐκεῖ ὁ ντόπιος γανωματής, ὁ Χοντροθανάσης. Ἦταν κι αὐτὸς χορατατζῆς καὶ πειράζονταν μὲ διάφορα ἀστεία. Ἄμα τὸν εὑρίσκει ὁ Λάζος νὰ καθαρίζη μὲ τὰ ποδάρια τὰ ταψιά καὶ τοὺς τεντζερέδες, στριφογυρίζοντας καὶ κουνώντας τὴ γυρᾶνια θράκα του, τὸν ἔδινε μιὰ στὰ πσινὰ μὲ τὴ μακρυὰ βέργα, πού εἶχε γιὰ τὸ τίναγμα τοῦ μπαρμπακιοῦ κι ἔφευγε. Μιά φορά ὁμως κι ὁ Θανάσης τὸν ἐφκίασε ἕνα χνέρ. Μαύρισε τὴν παλάμη του ἀπ' τὸ καζάνι καὶ δῆθεν τὸν χᾶιδεψε στὸ μάγουλο, ἐπειδὴ ἦταν φρεσκοξυρισμένος: «Μὴ τσ' γιές, μπαρμπα-Λάζο». Ὅταν βγῆκε στὸ δρόμο, τὰ παιδιὰ τὸν πείραζαν: «Ἄραψ' γίνκες μπαρμπα-Λάζο;» καὶ οἱ τρανοί: «τσ' ἀποκρηές μᾶς ἔφερες Λάζο;».

Ἔτσι εἶχαν τὰ πράγματα, ὅταν μιὰ μέρα τὸν πῆρε ἡ θειά Μπαλάσω νὰ σιθᾶξ' τὸ μπαμπάκι της, κάτω στὸ χαγιάτι τοῦ σπιτιοῦ της. Ἄρχισε ἡ δουλειὰ καὶ ἡ Μπαλάσω πῆρε τὴ ρόκα της καὶ κάθησε σὲ κάποιον χαμηλὸ σκαμνὶ καὶ παρακολοῦθοῦσε τὴ δουλειὰ «χαῖδουμέν' κι ἀσνέρστ'». Ὁ Λάζος τσαντζάρζι τοῦ μπαμπάκ' καὶ σιγοτραγουδοῦσε. Σὲ μιὰ στιγμή ἀρπάξ' τὴ βέργα χτυπάει στὸ πάτωμα καὶ φωνάζ' δυνατὰ: «Πουντίκ' τ' ἀφορισμένο». Ἡ Μπαλάσω ξαφνιάστηκε, σιάσισε καὶ γυρίζοντας νὰ ἰδῆ γλύστρησε τὸ σκαμνὶ καὶ μπλαστρώθηκε ἀνάσκελα τζιρίζοντας. Ὁ Λάζος σκασμένος στὰ γέλια, τὴ ρώτησε ἂν τὴ δάγκασε τοῦ πουντίκ'. Στὴν ἀρχὴ δὲν κατάλαβε ἡ καὶ μὲν, ἄμα ὁμως ἦρτε ἡ διπλανὴ γειτόνισσα, συζητήθηκε τὸ πρᾶγμα καὶ κατάλαβαν πῶς ἦταν φκιαστὸ τοῦ μπαρμπα-Λάζου, κι ἀπὸ τότε δὲν τὸν χώνευε γιὰ τὸ ρεζιλίκι πού ἔπαθε κι ἔλεγε: «Δὲν ἦταν, μαρὴ, τοῦ πέσμου μονάχα, μὰ ἡ ντροπὴ φάνκει κι ἡ... σέ-λα μ'».

ΟΙ ΑΒΤΖΗΛΕΣ

Ὁ Βασίλης ὁ τσαγκάρης, ἀβτζῆς μερακλῆς, κείνο τὸ πρωὶ τῆς Κυριακῆς ἀρματωμένος μὲ τὸ κυνηγετικὸ τουφέκι του, τὸ δίκανο, μὲ τὸ φυσεκλίκι στὴ

μέση, με μιὰ τσιάντα πέτσινη, πού τήν είχε φκιάσει ὁ ἴδιος, περασμένη σταυρωτά στη ράχη του καὶ με τὸ «κουπόϊ», τὸ κυνηγετικὸ σκυλί του, πέρασε ἀπ' τὸ σπίτι τοῦ Θανάση, τοῦ μπακάλη, πού ἦταν κι αὐτὸς μερακλῆς κυνηγός, νὰ τὸν πάρη γιὰ νὰ πᾶν στὸ κυνήγι.

«Δὲν ἔρχομι ξανὰ μι τ' ἔσενα. Εἴμι χουλιασμένος κι μι τῆ γυναῖκα, γιατί σχενετι τσ' λαγοὶ πού φέρνου. Κι τ' λέω: Τί νὰ κάνω, μαρή, περνοῦν ἀπ' τοῦ Βασίλ' τσ' ρίχν' κι τσ' φλουμῶν' κι ὄστιρα τσ' λύθω ἰγῶ κι γιὰ τ' αὐτὸ γέντει ἔτσ' μαύρ' σάν ἀραπούδια».

Εἶπαν καὶ κάτι ἄλλους σιακάδες καὶ ξεκίνησαν γιὰ τὸν κάμπο καὶ κυνηγῶντας ἔφτασαν στὴν Ἁγία Παρασκευή. Ἐκεῖ βρῆκαν καὶ ἄλλους κυνηγούς.

Τὸ μεσημέρι κάθησαν νὰ φᾶν ὄλοι μαζί. Εἶπαν πολλές ἱστορίες, ἀπὸ κείνες τίς ἐξωφρενικὲς πού λέγουν οἱ κυνηγοί· ὁ Χαμζᾶς ὁμως, ἓνας ἄλλος κυνηγός μερακλῆς, τοὺς εἶπε ἓνα πραγματικὸ γεγονὸς πού εἶχε συμβῆ τὴν περασμένη ἑβδομάδα: Ὁ ἴδιος με δυὸ ἄλλους πῆγαν στὸ κυνήγι καὶ κυνηγῶντας βρέθηκαν μακρυὰ κοντὰ στὰ ἰσιώματα στοῦ «Στάφ τοῦ ντουρῶ» κι ἐκεῖ βρῆκαν καὶ τὸν μπεχρσῆ τὸν Κοτίκα, φίλο καὶ μερακλῆ κι αὐτὸν κυνηγὸ.

Κυνήγησαν ὄλη τὴν ἡμέρα καὶ τὸ βράδυ, ἀποσταμέν' καθὼς ἦταν, ἔμειναν νὰ κοιμηθοῦν ἐκεῖ, γιατί ἦταν μακρυὰ νὰ γυρίσουν στὸ χωριό. Οἱ δυὸ ἄλλοι κυνηγοὶ πῆγαν παρακάτω, σὲ μιὰ ἀκουρνιτσιὰ καὶ ξάπλωσαν καὶ ὁ Χαμζᾶς ἔμεινε μαζί με τὸν Κοτίκα.

Τὸν Κοτίκα τὸν πῆρε ὁ ὕπνος ἀμέσως καὶ ροχάλιζε. Ὁ Χαμζᾶς ὁμως, πειραχτήρις καὶ σιακατζῆς, ὅπως ἦταν, σκέφθηκε νὰ σκαρώσῃ μιὰ φάρσα στὸν Κοτίκα. Ἀπὸ νωρὶς εἶχε δεῖ ἓνα σκοτωμένο φεῖδι μεγάλο, «ἓνα ἀλαφιὰτ'» καὶ τὸ ἔκρυψε σὰ χορτάρια, χωρὶς νὰ πῆ σὲ κανένα τίποτε. Πῆγε, λοιπόν, τὸ πῆρε καὶ με μιὰ «λουζίτσα» ἀπὸ κλωνάρι σκαμνιαῶς ἔδεσε τὸ φεῖδι κι ἀπ' τὴν ἄλλη ἔδεσε τὸ ποδάρι τοῦ Κοτίκα καὶ κοιμήθηκε. Τὸ πρωί, χαραγὴ ἀκόμα, δὲν εἶχε καλοφέξει, ζύπνησαν καὶ ὁ Κοτίκας ζήτησε ἀπὸ τὸν Χαμζᾶ ἓνα σπέρτο ν' ἀνάψῃ τὸ τσιγάρο του καί, ὅπως ἔκανε συχνά, ἄναψε τὸ σπέρτο ἀπ' τὸ τσαρούχι του. Τῆ στιγμὴ ὁμως πού ἔσυρε τὸ πόδι του, βλέπει τὸ φεῖδι πού με τῆ «λουζίτσα» σύρθηκε ἀπάνω του, ἄρχισε νὰ φωνάζῃ καὶ νὰ τρέχῃ σάν παλαδὸς ἀπ' τὸ φόβο του. Θὰ πῆγε ὡς ἑκατὸ μέτρα, ὅταν ἡ «λουζίτσα» κόπηκε κι ἔτσι στάθηκε, εἶδε πὼς ἦταν δεμένο στὸ ποδάρι του καὶ κατάλαβε τοῦ «χγέρ» πού τοῦ ἔφκιασε ὁ Χαμζᾶς, πού ξέροντας τὸν Κοτίκα πού ἦταν νευρικός καὶ σκαρτάδος, τὸ ἔκασε με τοὺς ἄλλους δυὸ καὶ κρύφθηκαν, γιατί δὲν τὸ εἶχε τίποτε νὰ τοὺς ἀνάψῃ καμμιὰ με τὸ δίκανο ἀπάνω στὰ νεῦρα του.

Ἀφορμὴ ἀπ' αὐτὸ βρῆκε καὶ ὁ Θανάσης καὶ διηγῆθηκε κι αὐτὸς ἓνα ἄλλο «χγέρ» πού ἔφκιασε ἡ παρέα σ' ἓνα ἄλλον κυνηγὸ, τὸν Μαστορογεώργη. Αὐτὸς ἦταν ξένος, κτίστης τὸ ἐπάγγελμα, εἶχε ἔλθῃ ἀπὸ χρόνια, παντρεύθηκε στὸ χωριὸ καὶ ἦταν πιὰ μόνιμος κάτοικος, ἔμεινε ὁμως ὁ ἴδιος με τὴν ξενικὴ πρᾶφορὰ του πού εἶχε. Πῆγαινε κι αὐτὸς στὸ κυνήγι με ἄλλους κυνηγούς καὶ μιὰ

μέρα συγγενήθηκαν οι άλλοι να του σκαρώσουν κάτι για να γελάσουν. Φεύγοντας απ' το χωριό, ο Θανάσης, πήρε μαζί του ένα λαγοτόμαρο και κάποια ώρα που χαλούσε ο κόσμος από τουφεκιές, γέμισε το λαγοτόμαρο με χορτάρι, τέντωσε και τα αυτιά και το τοποθέτησε σε κάποιο δρομάκι, πέρασμα, κοντά στο στέκι του Μαστορογεώργη. Σε λίγο τον βλέπει ο Μαστορογεώργης και του ρίχνει μιὰ τουφεκιά. 'Ο λαγός κουνήθηκε μόνο λιγάκι απ' τὰ σκάγια, αλλά ξμεινε στη θέση του. Του ρίχνει άλλη μιὰ, αλλά δεν φεύγει. Τότε αφήνει το τουφέκι και πάθεται γονατιστός και κάνει το σταυρό του. 'Εν τῷ μεταξύ τρέχουν οι άλλοι από γύρω, τον βλέπουν έτσι αναμαλλιασμένον, με γουρλωμένα τὰ μάτια και τον ρωτούν τί συμβαίνει. Αυτός έξακολουθεί να σταυροκοπιέται και τους λέει: «Αυτό μωρέ, ντέν του πιάν τίπουτις, ἔχ' του τίμου ξύλου».

Ο ΤΣΑΓΚΑΡΗΣ

'Ο Μανώλας ήταν ένας απ' τους καλύτερους τσαγκάρηδες στο χωριό. 'Η ειδικότητά του όμως ήταν στα γυναικεία παπούτσια και παντόφλες, γι' αυτό είχε και μεγάλη πελατεία. Δέν χαλούσε δὲ κανένα χατήρι.

— «'Ιμένα μπαρμπα-Μανώλ' θά μοι φκιάησ' παντόφλες μι πλουμούδια», ή μιὰ, ή ἄλλ', «'ιμένα θέλω να μοι φκιάησ' παπούτσια μι τακούνια κι να θληκίον' κι μι ένα κουμπούδ'». 'Ηταν και χορατατζής και όλες τις πείραζε.

— «'Αμ' πώς, μαρή Τατάνα, να γέν' ὁμορφα τὰ παπούτσιασ' μι τέτοια πουδάρια σά νταμπάνια γιουμάτα ρόζ' κι σκρουβάλια; Να πᾶς πρώτα στοῦ Θανάσ' του νταλμπάντ' να στα μεριμετίσ' κι ὕστερα να ἔρτ'ς ιδῶ, γιατί ἄλλοιῶς δὲ του γράφ' ή μιζοῦρα».

Μ' ὅλα αὐτὰ οἱ δουλειές πήγαιναν καλά. 'Ηρθε όμως ένα δυστύχημα που τον χτύπησε βαρῶα κι ἔχασε ὅλα τὰ κέφια του. Πέθανε ή γυναίκα του και τον ἄφησε χήρο με παιδιά μικρά. Και ήταν ή σχωρεμέν' μιὰ γυναίκα απ' τις καλύτερες νοικοκυρές. 'Υστερα απ' αὐτὸ τὸ χτύπημα τῆς μοίρας δέν τον χωροῦσε ὁ τόπος. Τὸ μαγαζί τὸ ἄνοιγε δυὸ μέρες και τὸ κλοῦσε πέντε και στο τέλος τὸ ἔκλεισε ὀλότελα. Ζήτησε τότε και διορίστηκε ντραγάτης στ' ἄμπελια, γιὰ τὴν περίοδο μέχρι τον τρύγο. Πῆρε τὸ τουφέκι του κι ἔρριξε τὴν κάππα του στον κάμπο και στο χωριὸ δέν ἀνέβαινε καθόλου. 'Εκει τον εὑρισκαν πολλοὶ φίλοι του που κατέβαιναν στ' ἄμπελια και τον παρηγοροῦσαν και σιγά-σιγά βρῆκε τὸ κέφι του. Και ἄρχισαν τ' ἀστεία και τὰ πειράγματα. «Χηργιός, τώρα Μανώλ' πῶς τὰ καλοπερνᾶς ἔτσι μοναχούτσικος;». «'Ε! τί να κάνεις, αὐτὸ τὸ ζαναὰτ ἔχ' πολλὰ τυχηρά, μὰ να σᾶς πῶ, ὡς τώρα δέν γίνκει κανένα ζιάν' ἀπὸ γυναῖκες στ' ἄμπελια, καμμιά δὲ πατάει σιὰ δῶ, κατάλαβαν πῶς θά ἔχν' τζιζιάν τρανόν».

Μιὰ Κυριακή, λοιπόν, δέχτηκε τὴν παρέα του που πήγαν απ' τὸ χωριό, με ὅλες τις προμήθειες γιὰ ένα μουαμπέτ', φαγιά, κρασιά, ρακιά. Τὸν βρῆκαν

στή ντραγασιά του, και στὸν ἴσκιό ἀπὸ κάτω στρώθηκαν νὰ φᾶν καὶ νὰ διασκεδάσουν. Μὲ τὸ φαγοπότι τὸ ῥριξαν στὰ τραγούδια καὶ στὰ πειράγματα. Σὲ μιὰ στιγμή δμως πού σηκώθηκε ὁ Μανώλης, εἶδε ἀπέναντι σ' ἓνα ἀμπέλι μέσα, στὴν πλαγιά, μιὰ γυναίκα, πού σκυμέν' σινάμεν' καὶ κουνάμεν' ἔκοβε σταφύλια. Τὸ εἶπε καὶ στοὺς ἄλλους καὶ ἔρπαξε τὸ τουφέκι του γιὰ νὰ πάη νὰ πιάσ' τὴν κλέφτρα. Οἱ ἄλλοι κατάλαβαν καὶ κρυφογελοῦσαν. Καὶ νὰ γιατί: Ἔνας ἀπ' τὴν παρέα, ὁ Φίλιππας, πού δὲν εἶχε φανερωθῆ ὡς τὴν ὥρα ἐκεῖνη, εἶχε φορέσ' φουστάνια κι ἓνα λαχοῦρι μαῦρο πού σκέπαζε ὄλο σχεδὸν τὸ μούτρο καὶ μπῆκε στὸ ἀπέναντι ἀμπέλι καὶ ἐπιδεικτικά ἔκανε πῶς μάζευε σταφύλια.

— «Τί βρέ, Μανώλ' γυναίκα εἶνι;», ρωτοῦσαν ἡ παρέα καὶ ὁ Στέργιος εἶπε:

— «Ἄμάν, μπρέ, τεκεὲ κουρμπάν», δηλαδὴ στὸν τεκὲ ἤρτε σφαχτὸ (φράσι τούρκικη πού λέγεται σὲ περίπτωσι πού ἔρχεται μοναχὸ του ἓνα ἐπιθυμητὸ πρᾶγμα χωρὶς νὰ τὸ περιμένῃς).

Βάδιζε, λοιπόν, ὁ Μανώλης σιγὰ - σιγὰ νὰ πιάσ' τὴν κλέφτρα καὶ μονολογοῦσε: «Ἄμ' τώρα εἶνι πού θὰ πληρώσ' τρανὸν τζιζιάν». Οἱ ἄλλοι τῆς παρέας, ἓνας - ἓνας, τὸν ἀκολουθοῦσαν ἀπὸ μακριά, χασκογελῶντας.

— «Μαρή! Τί κάν'ς αὐτοῦ στοῦ βιδὸ τοῦ ξένου; Ἄμ' τώρα θὰ ἔχ'ς κακὰ ξεμπερδέματα. Θὰ σοὶ πάω δεμέν' στοῦ Καρακόλ».

— Ἄμάν, μπάρμπα, πῆρα κανὰ δυὸ σταφλοῦδια νὰ βρέξου τοῦ στόμα μ', νὰ μὲ σπαθαῖς, ἀλλ' φουρά δὲ τοῦ ξανακάνου». Καὶ λέγοντας αὐτά, μὲ προσποιητὴ γυναικεία φωνή, γύρισε ἀπότομα καὶ ξέφυγε τὸ λαχοῦρι ἀπ' τὰ μούτρα του. Ἔτσι φάνηκαν τὰ μουστάκια του καὶ φανερώθηκε ὁ Φίλιππας. Ἐφτάσαν ἐν τῷ μεταξύ καὶ οἱ ἄλλοι σκασμένοι στὰ γέλια καὶ ὁ καυμένος ὁ Μανώλης κατέβασε τὰ μούτρα καὶ εἶπε: «Ἄμ' ἔτσ' πάλι, νὰ παίξῃ μὲ τ' φτουχοῦ... τοῦ καυμό!».

ΟΙ ΚΑΛΚΑΝΤΖΑΡΟΙ

Καλὸς νοικοκύρης, τίμος, ἀγαθὸς καὶ δουλευτάρης, ὁ γερο-Μόσχος, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κτηματάκια του πού δούλευε μὲ τοὺς δυὸ γιουὺς του, τὸν Κωνσταντῆ καὶ τὸν Δημητρὸ, εἶχε ἀναλάβει καὶ τὴν ἐκμετάλλευσί τοῦ νερόμυλου πού ἦταν κοντὰ στὸ σπίτι του. Οἱ δυὸ γιοί του κουβαλοῦσαν τ' ἀλέσματα ἀπὸ τὰ σπίτια καὶ ὁ γερο-Μόσχος ἐπιστατοῦσε σὲ ὄλα μὲ ἰδιαίτερη ἐπιμέλεια καὶ γι' αὐτὸ ἔφκιανε τὸ καλύτερο ἀλεύρι, γιὰ τὴν ταχτικά «τσοκάνιζε» τὴ μύλοπετρα, πού ἔτσι δὲ «μάγκωνε» γιὰ νὰ χοντροκόβῃ τὸ σιτάρι καὶ γι' αὐτὸ ὄλοι οἱ μουστερηδες του ἦταν εὐχαριστημένοι. Καὶ στὸ ζύγισμα δὲν ἔτρωγε στὸ «καντάρ» οὔτε δράμι. Κρατοῦσε μόνον τὸ «δικαίωμα», τ' ἀλεστικά ὅπως ἦταν κανονισμένα στὸ χωριό.

Ήταν και καλός Χριστιανός και θεοφοδούμενος, ταχτικός πάντα στην εκκλησία και τις ώρες που καθόταν, ακούοντας το ρυθμικό χτύπο της φτερωτής, διάβαζε εκκλησιαστικά βιβλία και τη «σύναψ'», γι' αυτό ήξευρε απ' έξω όλα τα τροπάρια και τα άπολυτικά. Οί περαστικοί πολλές φορές τον άκουγαν να ψάλλη διάφορα τροπάρια.

Μιά χρονιά, τις μέρες των Χριστουγέννων, μιá σκοτεινή νύχτα που τλουπες - τλουπες έπεφτε το χιόνι και το κρύο ήταν τσουχτερό, ο γερο-Μόσχος, αφού κανόνισε το μύλο να δουλεύη, έφαγε, διάβασε και κάτι ψαλμούς Χριστουγεννιάτικους και ύστερα κουκουλώθηκε με τις κάπες και κοιμήθηκε τον ύπνο του δικαίου. Δέν πέρασε όμως πολλή ώρα και άκουει μέσ' στο σκοτάδι ένα ήχο βιολιού, κάτι σίδερα να χτυπούν δυνατά, ένα τενεκέ να θροντάη σαν τούμπανο. Τρομαγμένος πετάχτηκε κι έβγαλε το κεφάλι του απ' το παραθυρούδι να ιδή τί συμβαίνει, αλλά τή στιγμή εκείνη δέχτηκε στο πρόσωπό του ένα ύγρο να τον περιλούη.

Φόβος και τρόμος τον έπιασε κι άρχισε να φωνάζη και να σταυροκοπιέται. «Κύριε όπλον κατά του διαβόλου τον σταυρόν σου ήμιν δέδωκας» και «πίσω μ' σ' έχω σατανά», γιατί πίστεψε πως μπήκαν στο μύλο του «Καλγκάντζαροι», και τήν άλλη μέρα το πρωί ζήτησε και τον έφεραν θυμιάμα να έξορκίσ' τα καταραμένα», που ήρταν άπόψε, όπως έλεγε στους δικούς του τρομαγμένος.

Άλλά τί είχε συμβεί. Μιά παρέα από τον Δημητρώ τον Γιατρώ, τον Πασιά Γιαννάκη, τον Χοντρομανώλα και τον Παναγιώτη συνεννοήθηκαν να σκάρώσουν τή φάρσα αυτή στο γερο-Μόσχο, που να πιστέψη πως πήγαν στο μύλο του «Καλγκάντζαροι».

Πήραν, λοιπόν, ο Γιατρός ένα «συρβιτσάλι», ο Γιαννάκης το βιολί, ο Μανώλας κάτι σίδερα που έβασαν στα άλογα και ο Παναγιώτης έναν γκαζοτενεκέ. Για να μπούν όμως στο μύλο ήταν δύσκολο, γιατί ήταν μανταλωμένος καλά. Σ' αυτό τους βοήθησε ο γυιός του γερο-Μόσχου, ο Δημητρός, που μπήκε από το «ζωριό» και τους άνοιξε. Κι έτσι, στα σκοτεινά, έπαιξαν το βιολί, χτύπησαν τα σίδερα και τον γκαζοτενεκέ και το συρβιτσάλι του γιατρού πέταξε το νερό στα μούτρα του γερο-Μόσχου.

Τήν άλλη μέρα το πρωί, πέρασε απ' το μύλο ο γερο-Νικόλας, ο Πάτσαλος, που ήξερε πως σκαρώθηκε «του χνέρ», θρήκε το γερο-Μόσχο να θυματίζ' το μύλο και να λήη διάφορα ξόρκια και τον είπε: «Άμ' ήσαν τυχερός, γιατί αυτόνοι οί Καλγκάντζαροι ήταν καλοί: αν ήταν άλλοι, δε ξέρου αν τα τσουβάλια μι τ' άλεύρ' θα ήταν σουστά».

Η ΓΙΑΔΑ ΤΗΣ ΧΗΡΑΣ

Ή Ναστασία ή Γκαδή, έτσι τήν έλεγαν γιατί είχε χαλασμένο το ένα μάτι της, χρόνια ήταν χηρευάμεν' με δυο μικρά παιδιά. Ο σχωρεμένος τήν άφσε

κάτι χωραφάκια, ένα βώδ', ένα ζαλίμ και καμμιά δεκαριά γίδια, και μ' αυτά τὰ κουτσοδόλευε ή καυμέν' ή χήρα, στο χωριό έκεινο στα Ζερβά. Τὰ χωράφια τὰ δούλευε μοναχή της, γιατί έδινε τὸ βώδ' στο γείτονα τὸν Μαυρουδῆ, πὸ εἶχε κι αὐτὸς ἄλλο ένα και ἔργωνε τὰ δικά του και ὕστερα τῆς χήρας και τὰ ὕπερνε κιόλας, γιατί κρατοῦσε τὸ βώδ' δυὸ μέρες παραπάν' γιὰ τὰ δικά του τὰ χωράφια.

Ὁ γυιὸς της πὸ ἦταν καμμιά δεκαριά χρονῶν, μὲ ἄλλα παιδιὰ μεγαλύτερα πῆγαινε και κουβαλοῦσε ξύλα μὲ τὸ ζαλίμ' και τὰ πουλοῦσε σὲ κάτι τζιορμπατζῆδες κι ἔτσι βοηθοῦσε κι αὐτὸς στο σπίτι. Τὰ γίδια τὰ ἔβαλε στο τρανὸ τὸ κοπάδ' τοῦ Παπαγιάννη και πλήρωνε κάθε χρόνο τὰ δοσίματα, ἀφοῦ πουλοῦσε τ' ἄρσενικά κατσίκια, γιατί τ' ἄλλα τὰ θηλκὰ τὰ κρατοῦσε γιὰ «νταμουζλίκ'». Ἡ μιὰ ὅμως ἡ γίδα ἦταν στέρφα και δὲ γεννοῦσε και λογάριαζε νὰ «νταβραντήσ' λιγάκ' και νὰ τ' πωλήσ' γιὰ νὰ πιάσ' καλνοὶ παράδες».

Ὁ Παπαγιάννης τῆ βοηθοῦσε ἀπὸ καμμιά φορὰ κι ἔτσι τὸν θεωροῦσε γιὰ προστάτη της και πάντα τὸ ἔλεγε: «ὁ Θεὸς νὰ τὸν δίν' σὺλα τὰ καλούδια γιὰ τὸ γιαρτίμ' πὸ κάν' τὸ φτουχοί».

Ὁ Παπαγιάννης, μοναδικὸς παπὰς τοῦ χωριοῦ, ἦταν καλὸς νοικοκύρης, ἀλλὰ, ἀπὸ τὰ νειάτα του, εἶχε κάτι κουσούρια και γι' αὐτό, ὅταν θέλησε νὰ γίνη παπὰς, ὁ Δεσπότης, πὸ εἶχε μάθει ὠρισμένα πράγματα γι' αὐτόν, δὲν ἤθελε νὰ τὸν χειροτονήσῃ και πέρασε πολὺς καιρὸς, ὡς πὸ νὰ τὰ καταφέρῃ. Οἱ πιὸ πολλοὶ ἀπ' τὸ χωριὸ δὲν τὸν ἤθελαν, γι' αὐτὸ ὅταν τὸν χειροτόνησε, λίγ' φώναξαν «ἄξιος», ὅπως γινόταν στὴ χειροτονία.

Μιά χρονιά, τῆ μέρα τ' Ἀγιαννιοῦ, πὸ γιόρταζε ὁ παπὰς, μετὰ τῆ λειτουργία, ὄλο σχεδὸν τὸ χωριὸ ἔκανε βίζιτα στοῦ παπᾶ τὸ σπίτι και μαζί και ἡ χήρα Ναστασία πῆγε κι αὐτὴ νὰ τὸν εὐχηθῆ πὸ τὸν εἶχε και προστάτη της. Καὶ ὅπως συνήθιζε κάθε χρόνο τέτοια μέρα ὁ παπὰς και τότε, εἶχε σφάξει μιὰ γίδα στέρφα, ἀγένν' τ' και καλοθρεμμέν' και τὴν ἔψησαν στὴ σούδα τὰ παιδιὰ στὴν ἄκρη τῆς αὐλῆς. Μοσχομύρισε δλη ἡ γειτονιά. Και τὸ μεσημέρι στρώθηκε ὁ μεγάλος σουφρᾶς και δλη ἡ οἰκογένεια τὸ ῥριξε στο φαγοπότι.

Πέρασαν λίγες μέρες και ἡ Ναστασία ζήτησε νὰ πουλήσῃ τῆ στέρφα γίδα της και πῆγε στο κοπάδι τοῦ Παπαγιάννη νὰ τὴν πάρῃ. Ἀλλὰ κόντεψε νὰ τὴν ἔρθῃ νταμλας σὰν ἄκουσε ἀπὸ τὸν τσιομπάνο ὅτι ἡ γίδα της χάθηκε και δὲν ἤξεραν τί ἔγινε. Τὴν ἔφαγε κανένα «ζλάπ'» ἢ τὴν ἔκλεψαν και δὲν πῆραν χαμπάρι. Σκελετίσθηκε πολὺ ἡ ἔριμ' ἡ χήρα και ὄλο τὸ χωριὸ, πὸ ἔμαθε, τῆ λυπήθηκε. Οἱ γειτόνες τῆ συμβούλεψαν νὰ πάῃ στον Παπαγιάννη και νὰ κάν' ἕναν «ἀφορισμὸ» και τότε θὰ φανῆ ὁ κλέφτης. Μὰ κι ἂν δὲν φανερωθῆ, θὰ εἶναι γιὰ πάντα ἀφορισμένος κι θὰ κρέμιτι ἡ γίδα ἀπ' τοῦ λαϊμὸ τ'».

Ὁ Παπαγιάννης προσπάθησε νὰ τὴν πείσῃ πὸς αὐτὸ ἦταν μεγάλο κακὸ γιὰ τὸν κλέφτ', ἀλλὰ ἐκεῖν' ἐπέμενε και στο τέλος δέχτηκε νὰ κάν' τὸν ἀφορισμὸ. Και τ' ἀπόγευμα στον ἔσπερινὸ ἀποφασίστηκε νὰ γίνη. Μαζεύτηκαν και

μερικές γυναίκες και ὁ παπὰς ἔβανε τὸ πετραχήλ' και ἄρχισε: «Ὅποιος ἔφαγε τὴ γίδα τῆς Ναστασίας, νὰ μὴ θγάλ' τὰ μαῦρα ἀπὸ πάνου τ' σ' ἔλ' τὴ ζωὴ τ', μπαρμπέρ νὰ μὴ δγῆ τοῦ πρόσωπου τ' κι οὔλνοι τσ' πεθαμέν' τ' χωριοῦ αὐτὸς νὰ τσ' κθανάη ὡς πού ζάει κι...». Δὲν πρόφτασε ὁμως νὰ συνεχίς' και τὸν σταμάτησε ἡ Ναστασία. «Φτάν', φτάν' παπᾶ μ', δὲ νταγιαντῶ σὲ τέτοιον τραγὸν ἀφορισμό, χαλάλι τ' πού τ' ν' ἔφαγε, οὐ Θεὸς νὰ τοὺν κρίν'».

Ὅλο τὸ χωριὸ ἔμαθε τὸν ἀφορισμὸ τοῦ Παπαγιάννη, μὰ ὁ Δάσκαλος τοῦ χωριοῦ, ὁ κύρ Ἀπόστολος μὲ τὸν μουχτάρη τὸν κύρ Ἀναγνώστ' γέλασαν και εἶπαν: «Ἄμ' μὲ τέτοιον ἀφορισμό, πολλές γίδες θὰ φάη ἀκόμα ὁ παπὰς».

Η ΡΑΦΤΡΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Ἡ Στεργιανὴ ἢ Βρασταμνὴ ἦταν δουλευτᾶρα και καταπιάνονταν μὲ ὄλες τίς δουλειές, ἀλλὰ ἦταν καμπόσο «μπλάναβ», ἀθῶα, και δὲν τ' πολυέκοθε τὸ μυαλό. Στὸν ἀργαλιὸ ὁμως ἦταν πολὺ «πτίδια» κι ἔφκιανε τὰ καλύτερα ὕφαντὰ και καθὼς ἦταν χαρούμενος τύπος ἔλ' τὴ μέρα ὕφαινε και τραγουδοῦσε.

Μιά παπαδιά στὸν ἀργαλιό,
τὰ πόδια της κουνούσε.
Τζιάνουμ' παπαδιά.
Ἐννηὰ φορὲς πάει γιὰ νερὸ
και τσ' ἔννηὰ πλέν' τὰ πουδάρια.
Σὺ ἴσαν κι ἄλλη μιά.
Μῶρ' τί θέλεις τὸ νερὸ
και τὸ κουβαλᾶς ἔλ' μέρα.
Τζιάνουμ' παπαδιά!
Λουλούδια ἴχω στὸν κῆπο μου
θέλω νὰ τὰ ποτίσω.
Σὺ ἴσαν κι ἄλλη μιά.

Δίπλα στὸ σπίτι της εἶχε τὸ σαμαράδικο ὁ Γκριλῆς ὁ κουτσός, ἕνας εὐθυμος τύπος και πολλές φορὲς τὴν πείραζε τὴ δόλια και τὸ πιὸ ἀστείο ἦταν, ὅταν τραγουδοῦσε ἡ Στεργιανὴ, αὐτὸς παρακινούσε τὸ γαῖδαρό του μὲ ὄρισμένα συνθήματα, ζάρ, ζάρ και γκάριζε, γιατί ἦταν ἕνα ζωντανὸ ἔξυπνο πού τὸ εἶχε δασκαλέψει ὁ Γκριλῆς κι ἔκανε διάφορα τσαλίμνια. Αὐτὸ τὸ θεωροῦσε πολὺ προσβλητικὸ ἡ Στεργιανὴ και συχνὰ μάλωναν μὲ τὸν Γκριλῆ. «Ἀνάθεμά σε πού νὰ τσακίξ'ταν κι τ' ἄλλο τοῦ πουδάρια'. Ἄμ τί καρτερεῖς ἀπὸ σμαδιμένον ἄνθρωπο;».

Κεῖν' τὴ χρονιά ὕφαινε στὸν ἀργαλιὸ πανὶ βαμβακερὸ γιὰ νὰ φκιάσ' τὰ παιδιὰ και τὸν ἄντρα της «πκάμσα κι θρακιά». Ὅταν τὸ τελείωσε ἄρχισε νὰ κόβ' τὸ πανί, νὰ τὸ μετράη ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κεῖ, ἀλλὰ δὲν τὰ κατάφερνε.

Πέρασαν μέρες και μιὰ γειτόνσα, ἡ θειὰ Παγώνα, πῆγε στὸ σπίτι της. Εἶπαν πολλά ἄλλα κι ἔγινε λόγος και γιὰ τὸ πανί. «Τί νὰ σοι πῶ θειὰ Παγώνα, ἑφτά τυλγάδια πανί ἔκοψα κι ἔφκιασα ἕνα βρακί τοῦ Δημήτρη κι ἀπόμναν μπαλώματα τσ' χρονιάς».

Αὐτὸ τὸ ἔμαθε ὁ Γκριλῆς και ὅποιος πῆγαινε στὸ σαμαράδικο ἔλεγε. «Μωρὲ, εἶδιτι τί ράφτρα ἀπόχτσι τοῦ χουργιό μας; Τώρα νὰ δγιουμι πῶς θὰ τ' κρατήσιουμι, γιαιτὶ τέτοιες πτίδιες τσ' τραβάει ἡ Σαλονίκη».

Μιὰ μέρα πάλι ἡ Στεργιανῆ ἔπλεγε κι ἀπλωσε τὰ ρουῖχα στὴν αὐλὴ και κάτω, ἀπάν σ' ἕνα σάϊσμα, εἶχε ἀπλωμένα γιὰ νὰ ξηραθοῦν κάτι φασούλια «λουβίδια» μὲ τὰ φλούδια. Ὁ γαίδαρος τοῦ Γκριλ' ἔφαγε μερικὰ φασούλια και τ' ἄλλα τὰ τσαλαπάτησε κι αὐτὸ ἔγινε ἀφορμὴ νὰ τσακωθοῦν πάλι μὲ τὴ Στεργιανῆ. «Θὰ σοι πάω βρὲ στοῦ Καρακόλ' νὰ μὲ πληρώνσ' τὰ λουβίδια ποῦ ἔφαγε οὐ γαίδαρος, πανάθεμα νὰ ἔχ'ς». «Αὐτὰ μπορῶ νὰ στὰ πληρώσω μαρή, κουλάτ' εἶνι, ἀμ' ἂν ἔτρωγε τοῦ βρακί τοῦ Δημήτρη, ἴκεινου ολουγιουμι τί θὰ ἔκανα, ποῦ ξαγορασμὸν δὲν ἔχ' κι θὰ χάνταν κι τὰ χνάρια τ' χωριοῦ».

ΑΠΟΚΡΗΑ

Χρόνια ἦταν χαμένος ἀπ' τὸ χωριὸ ὁ Μανώλης, γιαιτὶ ἀπὸ μικρὸς ὀρφάνεψε και κατέβηκε στὴ Σαλονίκη γιὰ νὰ βρῆ δουλειά. Στὴν ἀρχὴ τὸν ἔβλεπαν ἀπὸ καμμιὰ φορὰ στὰ χάνια ποῦ πῆγαιναν οἱ κिरατζῆδες κι ἔστελγε χαιρετήματα στοὺς δικούς του. Ὑστερα χάθηκε και δὲν ἀκούγονταν τίποτε γι' αὐτόν. Μερικοὶ εἶπαν πῶς ἔκανε κάτι δουλειές στὰ «Βαρδάρια» μὲ παρέες ποῦ συχνὰ εἶχαν ἀλεσθερίσ' μὲ τὴν Ἀστυνομία και ἄλλοι πῶς καταπιάνταν μὲ δουλειές τοῦ ποδαριοῦ και εἶχε κάμει παράδες. Ὅλα αὐτὰ ὁμως δὲν ἦταν ἐξακριβωμένα και γιὰ πολὺ καιρὸ εἶχε ξεχαστῆ.

Μιὰ χρονιά, παραμονὴ τῆς Ἀποκρηῆς, τὸ Σάββατο, ξαφνικά φάνηκε στὸ χωριὸ. Ἄλλὰ δὲν ἦταν μόνος του. Εἶχε κι ἄλλους δυὸ μαγκατάσηδες ποῦ εἶχαν φέρει και μιὰ λατέρνα. Πρώτη φορὰ στὸ χωριὸ ἐρχόταν τέτοιο ὄργανο. Τὰ παιδιὰ ποῦ πῆραν χαμπάρι μαζεῦτηκαν γύρω στὸ καφενεῖο και θαύμαζαν τὸ ὄργανο αὐτὸ ποῦ ἔπαιζε καλοὺς χαβάδες και ἦταν στολισμένο μὲ μιὰ εἰκόνα γυναίκας φανταχτερῆς και γύρω ἀποκρηάτικες σερπαντίνες μὲ παρδαλὰ χρώματα.

Ὅλο ἐκεῖνο τὸ ἀπόγευμα και τὴ νύχτα ὡς τὰ μεσάνυχτα ἔπαιζε ἡ λατέρνα στὸ καφενεῖο, ποῦ εἶχε μαζευτῆ κόσμος πολὺς και φίλοι και συγγενεῖς τοῦ Μανώλη. Κεράσματα πολλὰ, κρασιά, ρακιά και μεζέδες. Ὁ ἕνας ἀπ' τοὺς λατερνατζῆδες ἦρτε στὸ κέφι και τραγουδοῦσε κάτι ντερτιλίδικα τραγούδια συνοδεῖα τῆς λατέρνας.

Ἄπόψε ὄλα θὰ τὰ πῶ
τὰ ντέρτια τὰ δικά μου,

πού ἔχω μέσα στη καρδιά
 γιὰ σένα κοπελλιά μου.
 Θὰ τραγουδήσω και θὰ πιῶ
 και πάλι θὰ μεθύσω
 και τούς σεβντάδες θὰ τούς πῶ
 ὡς που νὰ σ' ἀποχτήσω.

Τὴν ἄλλη μέρα στὸ σπίτι τοῦ Μανώλη ἀπὸ τὸ πρωὶ ἄρχισαν οἱ ἐτοιμασίες γιὰ τὸ γλέντι πού θὰ γινόταν τὸ ἀποκρηάτικο. Συγγενεῖς και φίλοι ὄλοι σὲ κίνησι και ἡ μάκα του κερνοῦσε στὶς γυναῖκες λουκούμια πού εἶχε φέρει ὁ ἐγγονός της. Ἡ λατέρνα συνέχεια ἔπαιζε χαδάδες, πού εἶχαν ἀναστατώσει τὴ γειτονιά. Ὁ ἀδελφός τοῦ Μανώλη, ὁ Ἄγγελος, ἕνα ζωηρὸ παιδί, εἶχε καλέσει τούς φίλους του και μὲ κορίτσια τῆς γειτονιάς στρώθηκαν στὸ χορὸ, στήν ἀυλὴ τοῦ σπιτιοῦ. Μὰ ἡ θειά τοῦ Μανώλη, ἡ Μαρία, πού τὰ ἔβλεπε αὐτὰ και ἤξερε πὼς ὡς τότε καμμιά φορὰ δὲ θυμήθηκε τούς δικούς του ὁ Μανώλης και ἰδίως τὴ μάκα του, πού τὴν ἔτρωγε ἡ φτώχεια και ἡ ἀνέχεια, κουνοῦσε τὸ κεφάλι κι ἔλεγε. «Ντάς ἔπρεπε δὲν ἔδρεχε και τώρα χαλαζῶνει».

Τὸ μεσημέρι στρώθηκε τὸ τραπέζι κι ὄλοι, συγγενεῖς και φίλοι, ἔφαγαν και ἔπιαν και τ' ἀπόγευμα ὄλοι μαζί μὲ τὴ λατέρνα τράδηξαν γιὰ τὸ παζάρι, ὅπου γινόταν ὁ δημόσιος χορός. Ἡ λατέρνα ἔπαιζε χορευτικούς σκοπούς, συντούς, καλαματιανούς και ὕστερα τούς Εὐρωπαϊκούς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πόλκα, μαζούρκα και δάλς, πού χόρευαν οἱ λατερνατζῆδες και ὁ Μανώλης μὲ τὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ. Ὅλο τὸ χωριὸ εἶχε μαζευτῆ, νέοι, γέροι και γρηές, και θαύμαζαν τὸ πρωτοφανές αὐτὸ τσιμποῦσι γιὰ τὸ χωριό. Καὶ ὁ γερο-Νικόλας, πού εἶδε τὴ θυγατέρα του νὰ χορεύη πόλκα μὲ τὸν ἕνα λατερνατζῆ «βούζα μι βούζα», κούνησε τὸ κεφάλι του περίλυπα. «Ἄμ' τέττοι ντιρματέδες ἄμα μᾶς ἔρντ' ἀκόμα κάμποσες φορές, ὄχ' τὰ κουρίτσια μονάχα, μὰ κι οἱ μπάμπες θὰ ζουρλαθοῦν».

ΤΟΤ ΤΡΑΝΟ ΤΟΥ ΨΑΡ'

Ταβατοῦρ τρανὸ γινόταν κείνο τὸ μεσημέρι στὸ σπίτι τοῦ Γιάννη, τοῦ Μουχτάρ. Ὅλη ἡ γειτονιά ἀναστατώθηκε ἀπὸ φωνές και τσιρίδες. Ἡ Μουχτάραινα, ἡ κυρὰ Μαρία, ἀναμαλλιασμένη και φοβισμένη ἔκλεινε τὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ και ἡ κόρη τους, σιαστισμένη κι αὐτὴ μάζωνε διαστικά τὰ σφουγγαρόπανα ἀπὸ τὸ μπαλκόνι πού σφουγγάριζε και τρύπωνε μέσα στὸ σπιτι.

«Τί τάχα νὰ συμβαίν' στοῦ Μουχτάρ τοῦ σπιτ';», ρωτοῦσαν οἱ γειτόνοι. Ἄλλὰ κάποια στιγμή ἀκούστηκε ἡ βροντερὴ φωνὴ τοῦ μπαρμπα-Γιάννου». «Τοῦ τρανὸ ψάρ' πού εἶναι, ποιὸς τὸ πῆρε τοῦ τρανὸ τοῦ ψάρ' κι ἀπόμναν τὰ γατόφαρα; ὄρε γιαζίχ, πάει τοῦ τρανὸ τοῦ ψάρ'».

Ἡ κόρη τοῦ γείτονα τοῦ μπαρμπα-Μανώλη, ἡ Πηνελόπη, ποῦ ἦταν καὶ φιλενάδα τῆς θυγατέρας τοῦ Μουχτάρη, ἔτρεξε στοῦ σπίτι, μπῆκε ἀπ' τῆ μεγά-
λη πόρτα τῆς αὐλῆς καὶ βρῆκε ὄλους ἀναστατωμένους καὶ τὸν Μουχτάρη νὰ
φωνάζη «Τοῦ τρανὸ τοῦ ψάρ'». Τί εἶχε συμβεῖ;

Στὸ παζάρι εἶχαν φέρει ἐκεινὴν τῆ μέρα ψάρια, πρικοιὰ καὶ γκοψάρια. Μέ-
σα ὅμως στοῦ καλάθι ἦταν ἓνα καὶ μοναδικὸ μεγάλο ψάρι ἐκλεκτό. Ὅλοι τὸ
ἔβλεπαν καὶ ὁ ψαρᾶς τοὺς ἐξηγοῦσε πῶς αὐτὸ ἦταν ἓνα εἶδος ἀπ' τὰ σπάνια ποῦ
θγαίουν στὴ λίμνη καὶ πολὺ νόστιμο στοῦ φαγητοῦ του. Τὸ εἶδε καὶ ὁ Μουχτά-
ρης καὶ πῶς ἦταν φαγᾶς τὸ ζήτησε καὶ ὁ ψαρᾶς ἀπὸ «ἰχτιμπάρ» πρὸς τὸν ἄρ-
χοντα τοῦ χωριοῦ προσφέρθηκε νὰ τοῦ τὸ δώσει. Τὸ ζύγισε, λοιπόν, καὶ μαζὶ
μὲ ἄλλα μικρά, γιὰ νὰ συμπληρωθῆ μιὰ ὀκά, τὰ ἔδωσε στοῦ Μουχτάρη. Αὐτὸς
τὰ ἔδωσε στὸν Κοφίνα τὸν Καψιμάλλη νὰ τὰ πᾶη στοῦ σπίτι καὶ πῆγε σὲ κάποια
δουλειὰ ποῦ εἶχε. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ποῦ παρευρίσκονταν στὰ ψάρια καὶ τὰ
ἔβλεπαν ἦταν καὶ τὰ δύο ἀδελφια, ὁ Ἄγγελος καὶ ὁ Θανάσης, φοβεροὶ σια-
κατζῆδες καὶ μοναδικοὶ γιὰ νὰ σκαρώνουν διάφορες φάρσες. Μόλις ἔφυγε ὁ
Μουχτάρης, ὁ Θανάσης τρέχει καταπόδι στὸν Καψιμάλλη, τὸν προφταίνει καὶ
τοῦ πῆρε τὸ τρανὸ τὸ ψάρ', δῆθεν ὅτι τὸν ἔστειλε ὁ Μουχτάρης γιὰ νὰ δῆ καὶ
ὁ γιατρός, ποῦ δὲν ἦταν ἐκεῖ καὶ νὰ ἐξακριβώσῃ τί εἶδος ἦταν. Αὐτοὶ τὸ ἔδω-
σαν στοῦ Μῆτσο τὸν καφετζῆ νὰ τὸ ψῆσῃ καὶ νὰ τὸ φᾶν γιὰ μεζὲ μὲ τὸ ρακί.
Ἔτσι κι ἔγινε: Ὅταν τὸ κομμάτιασαν καὶ ἄρχισαν νὰ τρῶν' καὶ νὰ πίνουν,
περνοῦσε ἀπ' ἔξω καὶ ὁ Μουχτάρης. Τὸν φώναξαν τότε νὰ πάρ' κανέναν μεζὲ
καὶ νὰ πιῆ καὶ κανένα ρακί ν' ἀνοιξ' ἢ ὄρεξ', ὅπως τὸν εἶπαν.

Τὸ ἀπόγευμα ὁ Μουχτάρης κάλεσε τὸν Καψιμάλλη κι ἀπὸ κείνον ξεδια-
λύθηκε ἡ ὑπόθεσι καὶ κατάλαβε πῶς σκαρώθηκε ἡ φάρσα. Καὶ ἡ καυμέν' ἡ
Μουχτάραινα μέρες τὸ ἔλεγε μὲ παράπονο: «Ἄχ, ψάρ' ἦταν αὐτὸ ἢ λαχτάρια
γιὰ τοῦ σπῖτ' μας!».

ΣΑΡΑΚΟΣΤΗ

Ἡ θειά ἡ Σουλτάνα ἦταν πολὺ θρήσκεια. Ὅλη τῆ σαρακοστὴ τῆ φύλα-
γε. Βαστοῦσε καὶ τὸ τρίμερο, ποῦ τὸ περνοῦσε μόνο μὲ γεράκι ποῦ ἔβρεχε τὸ
στόμα τῆς ἀπὸ μιὰ καταπατι, πολλὲς φορὲς τῆ μέρα. Τ' ἄντερά τ'ς γουργοῦρζαν
καὶ κόβταν τὰ πουδάρια τ'ς, ἀλλὰ ἐπέμενε μὲ θρησκευτικὴ εὐλάβεια, χωρὶς νὰ
δυσφορήσῃ.

Τὴν τετάρτη μέρα ἔφκιανε «τοῦ κουσιὰφ» μὲ ξηρὰ λιαστὰ δαμάσκηνα
καὶ σταφίδες καὶ κανὰ δυὸ σκούδια ξηρὰ, γιὰτι αὐτὰ ὄλα τὰ φύλαγε στὴ σεν-
τούκα μόνο γι' αὐτὸ τὸ φαγητό. Ἔτριβε ψωμί στοῦ «μσοῦρ» κι ἀπὸ πᾶν' ἔτρωγε
καὶ κανὰ δυὸ ἐλοῦδες καὶ τὰ «θαραπεύταν». Ὅστερα γιὰ τίς ἄλλες μέρες κατέ-
βαινε στοὺς κήπους καὶ μάζωνε λάχανα, ραδίκια, οὐδρέησες, ἄγρια σπαράγγια
καὶ τσουκνίδες τρυφερὲς κι ἔφκιανε σαλάτα μὲ λίγο ξύδ'. Γιὰ τίς τσουκνίδες

ἔλεγε ὅτι καθαρίζῃ τὸ αἷμα. Αὐτὸ μαθεύτηκε στὸ χωριὸ ἀπὸ τὸν παπα-Βασίλ', τὸν Κονόμο, ποὺ πρῶτος αὐτὸς τὸ διέδωσε. Μάζωνε ὕστερα λιβουδιές καὶ λάπατα γιὰ μιὰ «πτοῦδα» ποὺ ἔφκιανε τῇ Κυριακῇ μὲ λίγο σαμόλαδο. Τίς ἄλλες μέρες τίς περνοῦσε μὲ φασούλια, ρουβύδια, φακές καὶ ὅ,τι ἄλλο νηστίσιμο ἔτρωγαν στὸ σπίτι.

Ἦταν αὐστηρὴ καὶ στὸ σπίτι της. Ὅλους τοὺς οὐρμήνευε νὰ φλάγν' τ' σαρακοστή γιὰ νὰ εἶναι καλοὶ Χριστιανοί, «ὅπως τὸ διαλαμβάν' τὰ χαρτιά, κι ὅπως τὰ βρήκαμι νὰ τὰ φλάγουμι».

Μιὰ μέρα ἀναστατώθηκε τὸ σπίτι γιὰτι εἶδε τὸ γυιὸ της, τὸν Μήτσιο, ποὺ πῆρε ἓνα κομμάτ' τυρὶ κι ἔτρωγε. «Τοῦ παληόπηδο ἀρτίθκη ἀπ' τ' ληξουράδα τ' σὰ Παπιστάνος. Γιὰ τ' αὐτὸ δὲ γλέπουμι προυκοπή στοῦ σπίτ' μας. Ἄμ' ποιδὸν θὰ μοιάς. Ἦ σχωριμένος ἢ πατέρας τ' ὄλ' τ' σαρακουστή ἀρτίνταν. Ἄμα πάηνε κираτζίλικ' τρουβαδιάζταν, τυρὶ, λιπαρές, λιστιά κι ἔτρωγε, κι ἄμα ἔρταν στοῦ σπίτι ἔκανε τὸν ἀνήμπουρο κι πάλι ἔτρωγε, γιὰτι τάχα τὸν εἶπε οὗ Παπαθόδωρος πῶς διαλαμβάν' ἢ Σύναψ', «Ἀσθενής καὶ ὀδοιπόρος ἀμαρτίαν δὲν ἔχ'». Αὐτὸ κοπανοῦσε κάθε φουρὰ κι τὸ ἴμαθα κι ἐγώ.

Μιὰ Παρασκευὴ τὸ πρωὶ κατέβηκε στοὺς κήπους νὰ μᾶς' λάχανα καὶ βρέθηκε κοντὰ στὸν κῆπο τοῦ μπαρμπα-Γεώργη. Αὐτὸς ἦταν ἓνας τύπος ἰδιότροπος καὶ νευρικός. Ἀπομονωμένος ζοῦσε στὴν καλύδα του στὸν κῆπο. Στὸ χωριὸ σπάνια ἀνέβαινε. Ζώρικός καὶ καυγατζῆς καθὼς ἦταν, τσακῶνονταν μὲ ὄλους γιὰ τὸ παραμικρὸ. Καλλιεργοῦσε τὸν κῆπο του μὲ διάφορα ζαρζαβάτια καὶ εἶχε καὶ μιὰ βρύσι μὲ τρεχοῦμενο νερό, μοναδικὸ στὴν περιφέρεια ἐκεῖνη. Ἦ Σουλτάνα ἀπόστασε καὶ δίψασε καὶ γι' αὐτὸ μπῆκε στὸν κῆπο τοῦ μπαρμπα-Γεώργη, νὰ ξαποστάσ' καὶ νὰ πιτῇ νερό. Τὸν βρῆκε ποὺ ἔτρωγε ἓνα κομμάτι λιστί καὶ λίγα λιανοφάσλα, στὴν ἄκρη τῆς καλύδας. Τὸν καλημέρισε καὶ τὸν εὐχήθηκε καλὴ ὄρεξι. «Φχαριστῶ, μπουγιούρου νὰ φάμι». Ἄλλὰ ἢ Σουλτάνα δαιμονίσκει ἄμα τὸν εἶδε νὰ τρώη ψάρ' σαρακοστή καὶ μάλιστα Παρασκευὴ.

— «Τί βρέ Γεώρ' χασάν'ς γίνκης κι τρώσ' ἀρτίδια τέτοια μέρα; Τί ψυχὴ, βρέ, θὰ δώησ' γέρος ἀνθρωπος, τφοῦ γιαζικ στοῦ κιαγέτισ', θὰ σοὶ τραβοῦν οἱ βελζιβούλιδις κι θὰ βράηζ' στοῦ καζάν' μὲ τ' πίσσα».

— «Νά, μαρῆ, θὰ εἶσι ἰσὺ στοῦ παράδεισου' ἄμα θὰ πάμη οὔλνοι δὲ θὰ μᾶς χουράει κι θὰ συγκλιτίζουμέστι».

— «Ἄμ' ἰσὺ, βρέ, οὔτε τσ' Παρασκευὲς μπάριμ' φλάης' ποὺ τσ' φλάει οὔλους ἢ κόσμος».

Γέλασε ὁ μπαρμπα-Γεώργης κι ἐπειδὴ ἦταν γνωστὸ ὅτι στὸ Βάβδο ὑπάρχουν πολλὲς γυναῖκες μὲ τ' ὄνομα Παρασκευὴ, ἀπάντησε στὴ Σουλτάνα. «Ἄμ' ἡμεῖς μονάχα ἐδῶ τσ' φλάγουμι τσ' Παρασκευές. Στοῦ Βάβδου μαρῆ... τσ' πατρεύτει».

ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΤΗΣ ΛΕΜΟΝΙΑΣ

Παλιός φίλος τοῦ πατέρα μου ἦταν ὁ μπαρμπα-Φώτης καὶ γι' αὐτὸ ὅταν βρέθηκα στὸ χωριό του ἐκείνο τῆς Κασσάνδρας καὶ τὸ ἴμαθε, ἤρτε νὰ μὲ γνωρίσῃ καὶ μ' ἐπιμονὴ ζήτησε νὰ μὲ φιλοξενήσῃ στὸ σπίτι του. Ἦταν νοικοκύρης καλός, ἀνοιχτόκαρδος, φιλόξενος καὶ πάντα χαρούμενος. Μὲ πῆρε τὸ ἀπόγευμα καὶ πήγαμε στὸ σπίτι του. Ἡ εἴσοδος τοῦ σπιτιοῦ ἦταν τέτοια ποῦ προδιέθετε τὸν ἐπισκέπτη γιὰ τὴν ἀρχοντιά του. Αὐλὴ μεγάλη μὲ πηγᾶδι καὶ διάφορα ὀπωροφόρα δέντρα, ποῦ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἦταν ἀνθισμένα καὶ ὀλόκληρα δένδρα λεμονιῆς μὲ τὰ κρεμασμένα πρασινοκίτρινα λεμόνια τῆς, ἔδιναν ἓνα σύνολο ὁμορφιάς καὶ εὐωδιάς ποῦ σπάνια ἀπολαμβάνει κανεὶς.

Τὸ σπίτι δίπατο, δωμάτια μεγάλα μὲ καναπέδες στρωμένους μὲ καρπέτες καὶ χράμια ὕφαντὰ καὶ μαξιλάρια κεντημένα μὲ διάφορα σχήματα, ἔδιναν στὸ σύνολο τοῦ σπιτιοῦ μιὰ ἐπιβλητικὴ μεγαλοπρέπεια. Ἡ νοικοκυρὰ του, ἡ κυρὰ Πολυξένη, μὲ τὴν κόρη τῆς Δέσπω μὲ δέχτηκαν μὲ ιδιαίτερη ἐγκαρδιότητα.

Ἦταν Κυριακὴ τῶν Βαῖων καὶ γι' αὐτὸ τὸ τραπέζι δὲν ἦταν σαρακοστιανό. Ψάρια ἐκλεκτὰ καὶ κυρίως, ἐκείνο ποῦ ζωηρὰ θυμᾶμαι ἀκόμα, ἦταν τὸ καλομαγειρεμένο χταπόδι. Κρασί καλὸ καὶ συνέχεια κουθέντες καὶ μασάλια μὲ τὸν μπαρμπα-Φώτη.

Ἦταν εὐχάριστος μὲ τὴν ἀπλὴ χωριάτικη διήγησί του καὶ μοῦ εἶπε πολλά, μεταξὺ τῶν ὁποίων κι ἓνα περιστατικὸ ἐπίκαιρο γιὰ τίς μέρες ἐκεῖνες. Τὸ παραθέτω:

Μιὰ χρονιά, ἐπὶ Τουρκίας, ἓνα ἀπόγευμα Κυριακῆς, φάνηκε στ' ἀνοιχτὰ τῆς θάλασσας ἓνα καίτι ξένο. Κι ἀπ' αὐτὸ μιὰ θαρκοῦλα ἔβγαλε στὴ στεριά ἓνα νέο ποῦ θά ἔταν καμμιὰ τριανταριά χρονῶν. Μελαχρῶνός ἦταν μὲ κατσαρὰ μαῦρα μαλλιά, ροῦχα γιορτερά, μποτίνια παπούτσια μυτερά κι ἓνα ρεμπουπλικό μαῦρο ποῦ τὸ φοροῦσε στραβὰ ὡς τὰ φρύδια. Μπῆκε στὸ καφενεῖο, μᾶς χαιρέτησε εὐγενικὰ καὶ ζήτησε τὸ σπίτι τοῦ караβοκύρη τοῦ καπετάν Δρόσου. Τοῦ δώσαμε ἓνα παιδί νὰ τὸν πάη. Τ' ἀπόγευμα ἀργὰ βγῆκαν στὸ καφενεῖο μὲ τὸν καπετάνιο. Μᾶς τὸν σύστησε. Θάναος Ψαριανός, ἔμπορος. Ἐφερε ἓνα γράμμα στὸν καπετάνιο ἀπὸ ἓναν караβοκύρη φίλο του καὶ ἦταν φιλοξενούμενός του.

Τὴν μεγάλη ἑβδομάδα διαπραγματεύονταν ν' ἀγοράσῃ μέλια, κρασιὰ καὶ δ,τι ἄλλο εἶχε τὸ χωριό. Φαινόταν χουβαρτᾶς. Κερνοῦσε ἀράδα δσοὺς γνώρισε στὸ χωριό.

Ἦρτε τὸ Πάσχα καὶ ὄλα τοιμάσθηκαν πλοῦσια στὸ σπίτι τοῦ καπετάν Δρόσου γιὰ τὴν μεγάλη γιορτῆ. Ἡ κόρη του, ἡ Λεμονιά, ποῦ ἀπὸ τὴν πρώτη

μέρα γοητεύτηκε απ' τή λεβεντιά, τούς καλούς τρόπους και τὰ χουβαρδαλίκια τοῦ Ψαριανοῦ και εἶχε τσιμπηθῆ, σέ μιὰ ὥρα πού βρέθηκαν μοναχοί, τοῦ ἔκαμε λόγο γιά τὰ προικιά της και πώς εἶχε χωριστά πενήντα λίρες δικές της. Ὁ Ψαριανός μέ ιδιαίτερη μαεστρία, κατώρθωσε νά μάθη ἀπό τή Λεμονιά πού εἶχε τίς πενήντα λίρες. Κι ἐκείνη μέ τήν ἀφέλειά της τόν κατετόπισε γιά νά δείξῃ ὅτι τοῦ ἔλεγε ἀλήθεια.

Και τὸ ἀποτέλεσμα τὰ μεσάνυχτα τῆς Λαμπρῆς, μετὰ τὸ Χριστὸς Ἄνεστη, ὁ Ψαριανός χάθηκε. Τὸν περίμεναν γιά τὸ τραπέζι, τὸν ζήτησαν παντοῦ, ἀλλὰ δὲν βρέθηκε πουθενά. Εἶχε κλέψει τίς πενήντα λίρες τῆς Λεμονιάς και τὸ ἴσκασε. Ἀποδείχτηκε ὅτι ἦταν ἓνας κοινὸς λωποδύτης και ἀπατεώνας και ὄλα ἦταν ψεύτικα. Και τὸ γράμμα τοῦ φίλου τοῦ καπετάνιου και τ' ὄνομά του και ὄλα τὰ τρανά λόγια γιά ἐπιχειρήσεις και ἐμπόρια.

Στὸ χωριὸ μαθεύτηκε ὄλη ἡ ἱστορία κι ἀπὸ τότε ἔμεινε νά λέν', ὅταν ἤθελαν νά εἰρωνευθοῦν κανέναν ἀφελῆ και ἀθῶο, «σάν τὸ Πάσχα τῆς Λεμονιάς».

ΟΙ ΣΕΙΣΜΟΙ

Ἄν και Σεπτέμβριος ἦταν ζέστες μεγάλες, κι ἐκείνη τῆ μέρα φυσοῦσε ἀπὸ τὸ πρωὶ ἓνας λίδας πού ἔκανε τήν ἀτμόσφαιρα πνυχτική. Τῆ νύχτα ἡ ἴδια κατάστασι, ἀλλὰ και κατὰ τὰ μεσάνυχτα σηκώθηκε ἓνας δυνατὸς ἀέρας πρῶτα και συνέχεια ἓνα παράξενο βουητό. Δὲν πέρασαν λίγα λεπτά κι ἓνας δυνατὸς σεισμὸς ἀναστάτωσε τὸ χωριό. Ὁλος ὁ κόσμος ξύπνησε και πετάχθηκε στοὺς δρόμους τρομαγμένος. Οἱ γυναῖκες τσίριζαν, τὰ παιδιά φώναζαν κλαίγοντας, πανδαιμόνιο σωστό. Μερικοὶ ἄντρες φύχραιμοι ἔδωσαν τὸ σύνθημα νά βγῆ ὁ κόσμος ἔξω απ' τὸ χωριό, στοὺς κήπους και στ' ἀνοιχτά μέρη. Και πραγματικά ἔτσι κι ἔγινε. Ἀρπαξαν οἱ γυναῖκες ἀπὸ ἓνα ρούχο και κανένα χράμι και πλαλόντας ἔφτασαν στοὺς κήπους μέ τὰ παιδιά.

Ὁ σεισμὸς ἐξακολουθοῦσε κατ' ἀραιὰ διαστήματα και τὰ πάντα κουνιόταν. Τὸ φόβο και τὸν τρόμο τοῦ κόσμου αὔξησαν οἱ κρότοι πού δημιουργοῦνταν ἀπὸ τὸ πέσιμο τροχαλιῶν και κάποιων ἐτοιμόρροπων ἀχυρώνων στίς ἄκρες τοῦ χωριοῦ. Οἱ καμπάνες απ' τίς ἐκκλησίες χτυποῦσαν μόνες τους και ὁ παληὸς Πύργος, πού θρίσκειται στή μέση τοῦ χωριοῦ, ἔγερνε πού νόμιζε κανεὶς ὅτι θά ἔπεφτε ἀπὸ στιγμή σέ στιγμή. Κι αὐτὰ τὰ ζῶα, και ἰδίως τὰ βόδια και οἱ ἀγελάδες, μούγγριζαν ἄγρια σάν νὰ ἔνοιωθαν ἓναν ἀόρατο κίνδυνο, πού τὸ ἐνστικτό τους τὰ ὠθοῦσε νά ἐκδηλώνουν μέ τίς φωνές τους.

Τῆν ἄλλη μέρα ἡ ἴδια κατάστασι, ἀλλὰ μερικοὶ ἄντρες ἀνέβηκαν στὸ χωριὸ και διαστικὰ ἔπαιρναν τροφές και ἄλλα χρειαζούμενα.

Αὐτὴ ἡ κατάστασι θάσταξε τέσσερες μέρες και ὕστερα, σιγά - σιγά, ὁ κόσμος γύρισε στὸ χωριό, ἀφοῦ ταλαιπωρήθηκε και σταμάτησε ὄλη ἡ κίνησι και οἱ δουλειές.

Τὴν Κυριακὴ στὸ παζάρι καὶ στὰ καφενεῖα γινόταν συζήτηση γιὰ τὸ ἴδιο ζήτημα καὶ ὁ γιατρὸς διάβαζε μιὰ ἐφημερίδα ἀπ' τὴ Θεσσαλονίκη ποὺ περιέγραφε τὰ τῶν σεισμῶν τῆς Χαλκιδικῆς καὶ γύρω τὸν περικύκλωσαν πολλοὶ χωριάτες καὶ ἄκουγαν. «Πάλιν ὁ Ἐγκέλαδος βρυχᾶται, πάλιν ἡ γῆ ταράσσεται». Καὶ ὁ γερο-Νικόλας, ποὺ ἄκουγε μὲ προσοχή, ἔδωσε τὴ δική του ἐξήγησι. «Καλὰ ἔλεγε ἡ σχοιρεμένος ἡ παππούς μ'. Ἡ γέλαδος μουγκρίζ' ἀπὸ κάτ' ἴπ' τῆ γῆς κί κλουτσάει κατὰ σιαπάν', κί γιὰ τ' αὐτὸ κνιούμιστι οὐλλοι, ὅπως τὸ διαλαμβάν' τοῦ φύλλου».

Ὅπως εἶπαμε, ὁ κόσμος ξεχύθηκε στοὺς κήπους καὶ χωρὶς νὰ λογαριάζη τίποτε μὲ τὴ σύγχυσι ἐκείνη ἔκανε ζημιές στὰ φρούτα, τὰ ζαρζαβάτια καὶ τσαλαπατοῦσε τὰ πάντα. Ἰδίως τὰ παιδιὰ ἦταν ἐκεῖνα ποὺ ἔκαναν τίς περισσότερες ζημιές. Ἔτσι βρέθηκαν καὶ στὸν κήπο τοῦ μπαρμπα-Γιῶργη, ποὺ εἶχε τὴν καλύδα του ἐκεῖ καὶ τὴ μόνιμη κατοικία του. Στὸ χωριὸ σπάνια ἀνέβαινε καὶ τὰ χρειάζομένα του τοῦ τὰ πήγαινε ἢ θυγατέρα του τὸ «μπὰς τοῦ Μπιτσινοῦδ'», ὅπως τὸ ἔλεγε ὁ ἴδιος. Ἦταν ἓνα παλαβὸ καὶ νευρικό κορίτσι καὶ πάντα θρισκόταν σὲ φασαρίες μὲ τὸν πατέρα του, ποὺ κι αὐτὸς ἦταν ζῶρικός καὶ αὐταρχικός ἄνθρωπος καὶ ὅλη τὴ μέρα ἔβριζε καὶ βλαστημοῦσε. Τὰ παιδιὰ, λοιπόν, ποὺ μπῆκαν στὸν κήπο τοῦ μπαρμπα-Γιῶργη, τὰ τσαλαπάτησαν ὅλα, ἔκοψαν ὅ,τι φρούτα βρῆκαν καὶ ζαρζαβάτια. Μ' ἓνα δεκανίκι μεγάλο τὰ κυνηγοῦσε, ἀλλὰ ποιὸ πρῶτα, ἦταν ἓνα σωρό. Ἐφαγαν καὶ τὰ «ξλάγγουρα» ποὺ βρῆκαν, ποὺ τὰ φύλαγε γιὰ τελευταῖο ζαρζαβατικό καὶ τελευταῖα μιὰ μπουρλιά ἀπὸ κόκκινα πιπερούδια ποὺ τὰ εἶχε κρεμασμένα νὰ στεγνώσουν γιὰ τὸν χειμῶνα γιὰ νὰ θάνη στὴ φασουλάδα. Ἦταν ὁμως καυτερὰ πολὺ καὶ οἱ μικροὶ ποὺ τὰ ἔφαγαν ἀνάψαν καὶ κάηκαν τὰ σπλάχνα τους καὶ ζητοῦσαν νερό. Τότε τὰ ἐκδικήθηκε ὁ μπαρμπα-Γιῶργης. Κάθησε δίπλα στὴ βρυσούλα ποὺ εἶχε μέσα στὸν κήπο του, μὲ τὴ μαγκούρα στὸ χέρι καὶ δὲν ἄφηνε κανένα νὰ πλησιάσῃ. Ἦταν δὲ τὸ μοναδικὸ νερὸ στὴν περιφέρεια ἐκείνη. Τὰ ἔβριζε συνέχεια. Μάνες, πατέρες καὶ στὰ τελευταῖα μιὰ τρανὴ κατάρρα: «Νὰ τὰ ξηράστη οὐλα μπουλάκιμ' κί νὰ θγάλλ' ἢ πισὸς σας ἀντιρήδης».

ΟΙ ΤΣΑΛΓΚΙΤΖΗΣ

Τὰ παλιὰ χρόνια, στὰ Ντουμπιά, γινόταν μεγάλο πανηγύρι τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Καὶ ὄχι μόνο οἱ Ντουμπιώτες γιόρταζαν, σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ γύρω χωριὰ πήγαινε πολλὸς κόσμος κι ἔτσι δημιουργοῦνταν μιὰ ἑορταστικὴ κίνησι, ποὺ βαστοῦσε δυὸ μέρες μὲ κέφι ἐξαιρετικό. Γινόταν διάφορες παρῆες ἀπὸ ντόπιους καὶ ἐπισκέπτες καὶ τὸ γλέντι ξέσπανε μὲ τραγοῦδια καὶ χοροῦς.

Τὰ ντόπια ὄργανα ἦταν λίγα νὰ διασκεδάσουν τοὺς πανηγυριῶτες καὶ γι' αὐτὸ πήγαιναν καὶ ξένα ἀπὸ διάφορα χωριά. Κυρίως τὰ Πολυγυρινὰ ἦταν ἐ-

κείνα που έκαναν τη μεγαλύτερη εντύπωση με το μερακλήδικο και μαστορικό παίξιμό τους. 'Ο γνωστός σ' όλη τη Χαλκιδική Γιαννακός με το κλαρίνο του, ο Χρυσότομος από τα Βραστά με το βιολί του και ο Μιχάλης με το λαγούτο, ήταν ένα τριό που σκορπούσε τη γενική ευθυμία στους πανηγυριώτες και συγκέντρωνε το μεγαλύτερο πλήθος των πανηγυριστών.

Άλλα κείνη τη χρονιά άλλαξαν τα πράγματα. Μιά παρέα είχε φέρει απ' τη Θεσσαλονίκη τρεις γύφτους τσαλγκιτζήδες. Το περίφημο και γνωστό τότε στους παραβαρδαρίους γλεντζέδες τσιούρμιο του Γκόγκου του γύφτου. Γκόγκος κλαρίνο, 'Αμέτης βιολί και Τσερκέζος λαγούτο. 'Ο τελευταίος ήταν και περίφημος τραγουδιστής. 'Αμανέδες, σιαρκιά και όλα τα τραγούδια της εποχής τα τραγουδούσε με ιδιαίτερη μαεστρία και λαρυγγισμούς, συνοδεία του λαγούτου του και των άλλων οργάνων. Γι' αυτό το απόγευμα, που με το πιοτό το κέφι είχε ξεσπάσει άκράτητο, ο πολύς ο κόσμος μαζεύτηκε στην παρέα που είχε τους γύφτους τσαλγκιτζήδες, εις βαθμό που να γυμνωθούν οι άλλες παρέες με τους παιχνιδιάτορές τους και να δημιουργηθή μία αναταραχή. Και τότε συνέβη κάτι το άπροσδόκητο.

Μιά παρέα με τα όργανά της, που το πράγμα το είχε πάρει ως προσβολή για το γόητρο και το φιλότιμό της, τράβηξε χορεύοντας με τα όργανα μέσα στο χορό των γύφτων, σπρώχνοντας όλο το πλήθος των χορευτών και στάθηκε μπροστά στους γύφτους τσαλγκιτζήδες με διαθέσεις επιθετικές. 'Επεμβήκαν τότε οι άλλοι της παρέας και πιάστηκαν στα χέρια με χτυπήματα και σπρωξιές. Και το αποτέλεσμα: ο χορός διαλύθηκε, ο κόσμος τρομαγμένος έφευγε και οι τσαλγκιτζήδες βρέθηκαν σοβαρά στραπατσαρισμένοι. 'Ο Γκόγκος με πρισμένο το μάτι, ο 'Αμέτης ξεγοφιασμένος και ο Τσερκέζος με σπασμένο το κεφάλι από το ίδιο το λαγούτο του, που κάποιος τον χτύπησε με έκδικητική μανία.

'Η 'Αστυνομία, που άργα έφτασε, δεν κατώρθωσε να πιάση τους δράστας, γιατί εν τώ μεταξύ είχαν εξαφανιστή, αλλά πήρε τους τσαλγκιτζήδες για ανάκριση στο Καρακόλι. Και ο Γκόγκος παραπονούμενος έλεγε στη γλώσσα του: «'Α! μά τσιμπούσ'. Γλεντήσαμε τον κόσμο, α! μά πληρωθήκαμε και καλά, ίνσ' 'Αλλάχ!».

ΣΤ' ΑΛΩΝΙΑ

Το τελευταίο άλωνι, στην άκρη του χωριού, ήταν του μπαρμπα-Γιώργη. Καλοστρωμένο με πλάκες μεγάλες κάτω και γύρω όρθιες καλά τοποθετημένες για να μη ξεφεύγουν τα ζώα που άλωνιζαν. Ψηλότερα λίγο, στην πλαγιά, ήταν ή καλύβα, πέτρινη κι από πάνω σκεπασμένη με κλαδιά και σικαλιές, θαλμένες όρθιες, έτσι που το νερό της βροχής να γλιστράη προς τα κάτω και να φεύγει χωρίς να βρέχεται μέσα ή καλύβα. Γύρω στο χωράφι διάφορες άγριες άγορνιτσές και μερικές μπολιασμένες έκαναν κάτι ζουμερά άχλάδια, που ήταν

τὰ φρούτα τῆς ἐποχῆς τῶν ἀλωνιῶν. Τρεῖς θυμωνιές, ἀπὸ σιτάρι, κριθάρι καὶ βρώμη, στεκόνταν καμαρωμένες σὰν νύφες, καρτερῶντας τὸ ἀλώνισμα.

Κεῖνῃ τῇ χρονιά εἶχε καλὸ μπερεκέτι καὶ οἱ γεωργοὶ ἦταν εὐχαριστημένοι, γι' αὐτὸ ὁ ἀλωνισμὸς βάσταξε πολλὰς μέρες. Δύο δοκάνες ἀλώνιζαν ὅλη τὴ μέρα. Μιὰ μὲ τὰ βόδια καὶ μιὰ μὲ τὴ γελάδα καὶ τὴ γαιθούρα.

Τέσσερα παλληκάρια τῆς δουλειᾶς εἶχε ὁ μπαρμπα-Γιώργης. Ὅλοι τους ἦταν δουλευτάρηδες καὶ μὲ τὸ κουμάντο τοῦ πατέρα τους οἱ δουλειῆς πῆγαιναν ρολοῖ καὶ γι' αὐτὸ ἦταν μιὰ οἰκογένεια γεωργικὴ ἀπ' τὶς καλύτερες τοῦ χωριοῦ. Κάθε βράδυ πού τελείωνε τὸ ἀλώνισμα, ἀρχίζαν καὶ οἱ τέσσερες τὸ λυχνισμα καὶ σὲ λίγες ὥρες, ὅταν μάλιστα βοηθοῦσε καὶ τὸ ἀεράκι, τελείωναν καὶ τὸ μπερεκέτι μαζεύοταν στὰ σακκιά.

Ἔτσι εἶχαν τὰ πράγματα, ὅταν ἓνα ἀπόγευμα ἔκαναν ἐπίσκεψι στὸ ἀλώνι ἢ Κατερνούδα, ἢ θυγατέρα τῆς Ἀβραμπικίνας, μὲ μιὰ κοκκίνα ἀπ' τὴ Θεσσαλονίκη. Ἦταν ἡ κυρία τῆς, στὸ σπίτι τῆς ὁποίας ἦταν δούλα ἀπὸ λίγο καιρὸ. Αὐτὴ ἦταν Γαλλίδα καὶ ἑλληνικὰ πολὺ λίγα ἤξερε καὶ γι' αὐτὸ ἡ συνεννόησι γινόταν μὲ νοήματα, γιατί καὶ ἡ Κατερνούδα λίγα γαλλικὰ εἶχε σκαλώσει στὸ λίγο διάστημα πού ἦταν στὸ σπίτι τῆς.

Τὶς δέχτηκαν χαρούμενα οἱ δυὸ θυγατέρες τοῦ μπαρμπα-Γιώργη, ἡ μάνα τους καὶ ὅλη ἡ οἰκογένεια. Μάζεψαν καὶ λίγα ἐκλεκτὰ ἀχλάδια καὶ τὶς προσέφεραν καὶ μετὰ ἀνέβηκαν στὶς δοκάνες καὶ γύρισαν μερικὲς φορὲς καὶ ἡ Γαλλίδα ἐνθουσιάστηκε. Ἀλλὰ ἦταν περίεργη καὶ ρωτοῦσε γιὰ ὅλα πού ἔβλεπε γύρω γιὰ νὰ μάθῃ, ἀλλὰ δὲν μπορούσαν νὰ τῆς δώσουν νὰ καταλάβῃ. Τὴν ὥρα ἐκεῖνη, ὅμως, ὁ μπαρμπα-Γιώργης βλέπει νὰ περνᾷ ἀπ' τὸ δρόμο κάτω ὁ Θανάσης, ἓνας τύπος ἐξυπνος, σιακατζῆς καὶ πολυλογάς, πού σὲ ὅλα ἐμπαινε μέσα καὶ ἀπὸ ὅλα ἤξερε κάτι. Λίγα γαλλικὰ θυμόταν ἀπ' τὸν πρῶτο πόλεμο, πού ἔκανε παρέα, καμμιὰ φορά, μὲ Γάλλους στρατιῶτες. Τὸν φώναξε, λοιπόν, γιὰ νὰ κάμῃ τὸν διερμηνέα. «Γιὰ διές, μωρὲ Θανάσ', τί γυρεὺ' τούτην ἢ κοκκίνα;». Ὁ Θανάσης χαιρέτησε μὲ ἓνα «μπονζοῦρ» καὶ ἡ Γαλλίδα τὸν ρώτησε «παρλεβοῦ φρανσέ;». «Ἐ! παρλεβοῦ, μὰ κάτ' λίγα», ἀπάντησε ὁ Θανάσης. Κι ἀκολούθησε ἡ μετάφρασι γιὰ ὅ,τι ζητοῦσε νὰ μάθῃ ἡ Γαλλίδα. Γιὰ τὶς ἀγκορνισσὲς «ἀγκορνιτζᾶν φρούτ». Γιὰ κάτι γυφτοφάσουλα παρδαλὰ πού τὰ εἶδε σὲ μιὰ γωνιά καὶ δὲν ἤξερε, «τσεγκενὲ φασουλὰκ», τῆς εἶπε ὁ Θανάσης. Μιὰ μπούκλα πού ἔπιναν νερὸ καὶ πού πρώτη φορά ἔβλεπε ἡ Γαλλίδα «μπουκλάν παγουράκ, γλοῦ, γλοῦ νεράκ'».

Γελοῦσε μὲ τὴν καρδιά τῆς ἡ Γαλλίδα μὲ τὰ γαλλικὰ τοῦ Θανάση, ἀλλὰ κείνο πού τὴν ἔκανε νὰ γελάσῃ φωναχτὰ ἦταν τὸ κομπλιμέντο πού τῆς ἔκανε ὁ Θανάσης, ὅταν τὴν χαιρέτησε γιὰ νὰ φύγῃ. «Ἀντίο μαντάμα, εἶσι νταρντάν, μπὸν στρουμπουλὰκ νὰ μὴ βασκαντάν».

Ο ΓΑΜΟΣ ΤΟΥ ΑΓΑ

Τὰ παληὰ χρόνια, ἕνας ἦταν ξακουστός στὰ Ζερβοχώρια. Ὁ Διαμαντῆς ἀπ' τὰ Ντουμπιά. Τσορμπατζῆς ἦταν, καλὰ βασταγμένος, ἀλλὰ καὶ ἔξυπνος, τετραπέρατος. Χρόνια ἔκανε Μουχτάρης στὸ χωριὸ καὶ πάντα Πρόεδρος στὸ Ἰχτιάρ Μετζλίσ', τῆ Μουχταροδημογεροντία. Σὲ ὄλους ἔδινε γνώμ' πού τοῦ ζητοῦσαν γιὰ διάφορα ζητήματα.

Μὲ τίς Τουρκικὲς ἀρχὲς τὰ εἶχε καλὰ κι ἔκανε τίς δουλειές του, γιὰτι εὑρίσκει τὸ κουμπὶ γιὰ κάθε περίπτωσι. Τὰ πεσκέσια καὶ τὰ μπαξίσια ἦταν κυρίως ἐκεῖνα πού τελείωναν τίς δουλειές. Ἀλλὰ καὶ σ' ὄλον τὸν Καζά, οἱ ἀγάδες τὸν εἶχαν φίλο καὶ πάντοτε τοῦ ζητοῦσαν γνώμη γιὰ τὰ διάφορα ζητήματά τους.

Μιά φορά βρέθηκε στὸ παζάρι τοῦ Λαγκαδά κι ἐκεῖ βρῆκε τὸν φίλο του τὸν Χότζα Κατρή Ἀγᾶ πού εἶχε ἀγοράσει ἕναν γαῖδαρο ἀπ' τοὺς γύφτους τσαμπάζηδες, γιὰτι στὸ προηγούμενο παζάρι εἶχε πουλήσει τὸν δικό του, πού ἦταν πολὺ γέρικος, σὲ πολλή μικρὴ τιμῆ. Ὁ καινούργιος γαῖδαρος ἦταν κουρεμένος μὲ κάτι ἄσπρες βούλες στὴν κοιλιά καὶ φαινόταν ζωηρὸς καὶ πολὺ ἀζκίνκος. Ὁ Χότζας ζήτησε τῆ γνώμη τοῦ Διαμαντῆ γιὰ τὴν ἐκλογή πού ἔκαμε καὶ φαινόταν πολὺ εὐχαριστημένος ἂν καὶ τὸν πλήρωσε ἀκριβά. Ὁ Διαμαντῆς μὲ τὴν πρώτη ματιὰ κατάλαβε ὅτι ὁ γαῖδαρος ἦταν παληὸς καὶ κάτι ὑποψίαστηκε, γνωρίζοντας δὲ καὶ τὰ τερτίπια τῶν τσαμπάζηδων, λέει στὸ Χότζα νὰ πάρη τὸν γαῖδαρο, νὰ τὸν ὀδηγήσῃ στὸ δρόμο ἀπ' ἐκεῖ πού πήγαινε στὸ σπίτι του πού ἦταν στὴν ἄκρη τῆς πόλεως Λαγκαδά καὶ νὰ τὸν ἀφήσῃ. Ἔτσι κι ἔγινε. Ἀλλὰ ὁ γαῖδαρος τράβηξε μοναχὸς του ἴσια κατ' εὐθείαν καὶ στάθηκε μπροστὰ στὸ σπίτι τοῦ Χότζα, χωρὶς νὰ τὸν ὀδηγήσῃ κανέναν.

Καὶ τότε ξεδιαλύθηκε ἡ ὑπόθεσι. Ὁ γαῖδαρος ἦταν ὁ ἴδιος ὁ παληὸς τοῦ Χότζα, ἀλλὰ οἱ γύφτοι τὸν κούρεψαν, τὸν ἔβαψαν μὲ κάτι ἄσπράδια στὴν κοιλιά καὶ τὸν πότισαν κάποιον φάρμακο πού τὸν ἔκανε ἀζκίγκον καὶ χοροπηδοῦσε καὶ τὸ ἀποτέλεσμα, μὲ τῆ μεσολάβησι τοῦ Διαμαντῆ γύρισαν τὸν γαῖδαρο στοὺς γύφτους καὶ ὁ Χότζας πῆρε τὰ λεφτά του, εὐχαριστῶντας τὸν Διαμαντῆ.

Μιά μέρα ὁ Διαμαντῆς δέχτηκε στὸ σπίτι του, στὰ Ντουμπιά, τὸν φίλο του Ἀλῆ Ἀγᾶ ἀπ' τὸ χωριὸ Καρῆ Γκιὸλ τοῦ Λαγκαδά. «Χόσ' γκελτιν Ἀλῆ Ἀγᾶ, καλοσώρισε, πῶς ἦταν αὐτὸ νὰ μᾶς ἐπισκευτῆς;». Καὶ ὁ Ἀγᾶς τοῦ εἶπε γιὰ τὸν σκοπὸ πού πῆγε. Καὶ νὰ τί ἦταν. Ὁ Ἀγᾶς ἤθελε νὰ παντρευτῆ τὴν ἀδερφή του, ἀλλὰ ὁ Χότζας τοῦ χωριοῦ δὲν τὸν στεφάνωνε, γιὰτι αὐτὸ ἦταν ἀντίθετο στὸ Κοράνιο καὶ ἤρτε νὰ ζητήσῃ τῆ γνώμη τοῦ Διαμαντῆ, γιὰ νὰ βρεθῆ κανέναν τσιαρές. Καὶ ὁ Διαμαντῆς, ἀφοῦ σκέφτηκε λίγο, τοῦ λέει ὅτι αὐτὸ γίνεται καὶ αὐτὸς ἀναλαμβάνει νὰ τὸν στεφάνωσῃ «ἀλλὰ Ρωμείκα», γιὰτι τὰ γράμματα εἶναι τὰ ἴδια, ὅπως τὸν εἶπε.

Ὁ Ἅγῶς δέχτηκε καὶ τὴν Κυριακὴ ἔφερε τὴν ἀδερφή του, πῆγαν σὲ κάποιον ἐξωκκλησίαν, ὅπου παρουσιάζεται ὁ Διαμαντῆς ὡς παπᾶς μὲ τὰ ράσα καὶ ὄλα τὰ χρειάζουμενα γιὰ νὰ γίνῃ ἡ στέψη. Καὶ ἄρχισε νὰ διαβάξῃ ὅ,τι τοῦ κατέβαινε, νὰ τοὺς γυρίξῃ δεξιά καὶ ἀριστερά, νὰ κάθωνται καὶ νὰ σηκώνωνται, ὅπως τάχα γινόταν ὁ ρωμέϊκος γάμος καὶ στὸ τέλος τοὺς εὐλόγησε μὲ μιὰ εὐχὴ δική του. «Ἄλῃ σου, μαλὴ σου, πέτρα στὸ κεφάλι σου, τζίντζιρας στ' αὐτί σου, νὰ ξεραθῇ κορφή σου καὶ σὺ κι ἡ ἀδερφή σου».

ΣΤΟΝ ΑἸ ΠΡΟΔΡΟΜΟ

Ἀπὸ χαραγὴ ξεκινήσαν οἱ Λοκοβίτες μὲ τὰ Λουκουβτούδια γιὰ νὰ πᾶν στὸ τρανὸ τὸ πανηγύρι στὰ Ρεσιτνίκια τοῦ Ἁγίου Προδρόμου. Λὲς κι ἔφτανε ἡ μυρουδιά τῶν καζανῶν ποὺ ἔβραζαν τὰ νόστιμα κουκιά καὶ ἡ φασουλάδα ἡ μυρωδάτη ὡς τὸ χωριὸ τους.

— «Πλαλάει ρὲ μπρασκιάρκα νὰ προφτάσουμι τὰ καζάνια. Θὰ φάῃ γιὰ ὄλυ' τ' ὄδουμάδα. Κ'κιὰ κι φασούλια θὰ γιουμίσ' ἡ βούζα σας». Καὶ τὰ καυμένα τὰ Λοκοβτούδια ἔφταναν λαχανιασμένα, πνιγμένα στὸν ἴδρωτα. Λόγω τῆς νηστείας τὰ φαγητὰ ἦταν νηστήσιμα. Ἦταν φημισμένα τὰ νόστιμα κουκιά τοῦ Ρεσιτνικιοῦ.

Ἄλλὰ κι ἀπὸ ἄλλα χωριά γύρω πῆγαινε πολὺς κόσμος στὸ πανηγύρι αὐτὸ ποὺ ἦταν ξακουστὸ σ' ὄλη τὴ Χαλκιδική.

Ὡραία τοποθεσία μὲ μεγάλα αἰωνόβια δέντρα, ἔχει μιὰ ἐπιβλητικὴ μεγαλοπρέπεια.

Πολλὲς φορὲς πῆγαινε στὸ πανηγύρι αὐτὸ καὶ ὁ Δεσπότης ἀπ' τὴ Γαλάτισσα καὶ ἡ λειτουργία γινόταν μὲ ἰδιαίτερη ἐπισημότητα.

Μετὰ τὴ λειτουργία ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐπιτροπὴ κερνοῦσε ρακὶ σ' ὄλους τοὺς πανηγυριῶτες κι ἔτσι ἄρχιζε καὶ τὸ γλέντι ἀπὸ διάφορες παρέες καὶ πρῶτα οἱ Ρεσιτνικιώτες σχημάτιζαν τὸ χορὸ, κορίτσια καὶ ἀγόρια, μὲ τὰ τοπικά τους τραγούδια, καὶ συνέχεια μὲ τὰ ὄργανα γενικεύονταν ὁ χορὸς μὲ ὄλους τοὺς πανηγυριῶτες. Τὸ μεσημέρι ἡ καμπάνα τῆς ἐκκλησίας σήμαινε τρεῖς φορὲς συνθηματικά καὶ καθόνταν ὄλοι σταυροπόδι στὰ στροσίδια τους, καρτερῶντας τὴ μοιρασιά τοῦ φαγητοῦ. Δυὸ παιδιά βαστοῦσαν τὸ καζάνι καὶ τρίτο μὲ μιὰ κουτάλα ξύλινη μοίραζε τὸ φαγητὸ στὰ μσούρια τῶν πανηγυριστῶν. Καὶ μετὰ τὸ φαγητὸ ἄρχιζαν πάλι τὰ τραγούδια, χοροὶ καὶ γλέντι.

Στὸ πανηγύρι αὐτὸ, ὅπως σ' ὄλα τὰ μεγάλα πανηγύρια, πῆγαιναν καὶ διάφοροι μικροπωληταὶ μὲ παιχνίδια γιὰ παιδιά, στολίδια γιὰ τὰ κορίτσια, δαχλύδια, τσουράκια, μπιλετζίκια, λοταρία μὲ ποικιλία ἀπὸ μικροπράγματα κι ἕνας μ' ἕνα ὄργανάκι, ποὺ ἐπάνω σ' αὐτὸ ἕνας παπαγάλος δεμένος ἀπ' τὸ πόδι μὲ μιὰ ἀλυσσιδίτσα, μὲ τὸ πρόσταγμα τοῦ ὄργανοπαίκτη, ἔβγαζε μὲ τὴ μύτη του ἕνα χαρτάκι μὲ δίστιχο, ποὺ ἔδειχνε τὴν τύχη σ' ὅποιον ζητοῦσε. Ταβατοῦρ

τρανό γινόταν γύρω σ' όλα αυτά τὰ σερκιά και τὰ παιχνίδια, κυρίως μὲ τὰ μικρὰ παιδιά, κορίτσια και γυναίκες.

Ἐκεῖνο ἄμωσ πού τραβοῦσε τοὺς μεγάλους ἄντρες και παλληκάρια, ἦταν οἱ παπατζήδες. Δύο ἀετονύχηδες Σαλονικιοί, σὲ μιὰ ἄκρη, εἶχαν στήσει τὸ παπατζήδικό τους. Ἄπλωναν τὰ χαρτιά, τὴν τράπουλα, και στὴν ἀρχὴ τὰ μικρὰ ποσά, γροσοῦδια, δίγροσα μὲ ἰδιαίτερη τέχνη, ἐδῶ παπᾶς ἐκεῖ παπᾶς, τὸν ἐβγαζαν και οἱ τυχηροὶ κέρδιζαν.

— «Μωρὲ αὐτνοὶ εἶνι ντίπ' χαϊδάνια, μὲ τοῦ πρῶτο, γλέπ'ς τοῦ παπᾶ κι τὸν βγάηζ' χουρίς νὰ καταλάβῃ», ἔλεγαν μερικοὶ πού κέρδισαν.

Ἔτσι κι' ἓνας Ὀρμυλιώτης, ὁ Σταμάτης, πού εἶχε φέρεῖ στὸ πανηγύρι: ἓνα φορτίο ζαρζαβατικά και τὰ πούλησε, κέρδισε τρεῖς φορές ἀπὸ δυὸ γροσοῦδια κι ἓνα τσιρέκ' μετζήτι. Καὶ γύρω οἱ ἄλλ' τὸν καλοτυχοῦσαν «ἀμ' ἰσὺ θὰ τσ' μουφλουζέψ' τσ' ἀνθρώπ' ρὲ Σταμάτ' μὲ τ' τύχ' πού ἔχ'ς».

Ἔτσι ὁ Σταμάτης πῆρε φόρα κι ἔβανε ἓνα μετζήτι. Ἄλλὰ ἐδῶ παπᾶς ἐκεῖ παπᾶς, τὸ μετζήτι χάθηκε. Ἔβαλε πάλι ἓνα τσιρέκ' και κέρδισε. Ἔκανε ὕστερα λογαριασμὸ τί ἔπαιξε και βρῆκε ὅτι δὲν ἔχανε τίποτε σοβαρό. Καὶ δὸς του γροσοῦδια, τσιρέκια και μετζήτια. Στὰ μικρὰ κέρδιζε, στὰ μεγάλα ἔχανε και στὸ τέλος, ὅπως ἦταν φανερό, ἔμεινε χωρὶς πεντάρα. Ὁ σερμαῆς ἀπ' τὰ ζαρζαβατικά πού πούλησε χάθηκε και ὁ ἔρμος καθαλλικεύοντας τὸ ἄλογο μὲ ἄδεια τὰ κουφίνια μονολογοῦσε μπαίλισμένος: «Ἄχ! παπᾶς ἦταν αὐτὸς ἢ βερζεβούλ'ς πανάθεμά τον».

Ο ΜΠΑΤΧΑΒΑΣ

Ὁ γερο-Στέργιος ἦταν τζιορμπατζῆς ἀπ' τοὺς καλύτερους τοῦ χωριοῦ. Ἄρχοντας μὲ σπίτια, κτήματα, πρόβατα. Ἔκανε και ἐμπόριο, κυρίως σιτηρὰ και σουσάμια, ἔπαιρνε τὰ δέκατα πολλῶν χωριῶν και εἶχε και τὸν μοναδικὸ σαμολαδόμυλο στὸ χωριό, στὸ ὑπόγειο τοῦ σπιτιοῦ πού καθόταν. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἓνας τρόπος ὑπῆρχε νὰ βγάλουν τὸ σαμόλαδο. Ὁ μύλος μὲ τίς πέτρες και τὸ ἄλογο πού γύριζε κι ἓνα εἰδικὸ χουνὶ πού ἔπεωτε, ὅπως τὸ κανόνιζαν, τὸ σουσάμι κι ἔβγαине τὸ ταχίμι σὲ εἰδικούς κάδους. Μὲ κάτι ζαλιάγρες, πού τίς λέγαν, ἔβγαζαν και τὸ σαμόλαδο. Καὶ ἀπ' τὰ ὑπολείμματα τοῦ ταχινοῦ ἔβγαине ἡ κούσπα πού τὴν τρώγαν τὰ ζῶα και κυρίως τὰ γίδια και τὰ πρόβατα.

Μυλωνᾶς πολλὰ χρόνια ἔκαμε ὁ Γκουλέμας και ὕστερα ὁ Μιχάλης μὲ τὸν γιὸ του τὸν Δημήτρη πού τὸν εἶχαν βγάλει παρατσούκλι και τὸν λέγαν Μπατχαβά. Αὐτὸς ἦταν ἓνας ἀντρούκλας, ἀλλὰ μόνο μπόϊ και μυαλό κουκούτσι. Καὶ ἡ δουλειὰ γι' αὐτὸν ἦταν ἄγχαρία και ὅ,τι ἔκανε γινόταν μὲ τὸ ζῶρισμα τοῦ πατέρα του.

Τὰ παιδιά ὅταν ἔβλεπαν τὸν Μπατχαβά ξαπλωμένον τεμπέλικά ἔμπαιναν στὸ μύλο κι ἔπαιρναν δαχλυῆς ἀπ' τὸ ταχίμι και κανένα πλόχερο ψημένο

σουσάμι ζεστό ἢ κανένα κομμάτι κούσπα. Καμμιά φορά ἔβαζε κανένα παιδί νά λαλή τὸ ἄλογο τοῦ μύλου, πού πολλές φορές σταματοῦσε καὶ τότε ἔβλεπε κανεὶς τὸ παιδί, ὅταν ἔβγαινε ἀπ' τὸ μύλο, νά μοιάζει σὰν λυγδομένος ποντικὸς ἀπ' τὶς πολλές δαχλῦες πού ἔτρωγε ἀπ' τὸ ταχίμι κι ἀλοῖφονταν.

Ὁ μπαρμπα-Μιχάλης, πού τὰ ἔβλεπε αὐτά, τὸν πιάναν τὰ δαιμόνια, ἀλλὰ τί νά κάμη, δὲν μποροῦσε νά τὰ προφτάση ὄλα μοναχὸς του. Τί νά πρωτοκάνη; Νὰ ζυγίζη τὰ φορτία, ν' ἀνάβῃ τὸ φούρνο, νά ψήνῃ τὸ σουσάμι καὶ γενικὰ τὴ διαχειρίσει τοῦ μύλου.

Στὴν ἀρχὴ ὀρμήνευε, ὕστερα φώναζε καὶ μάλωνε. «Τφοῦ νά πάρ' ὁ διάβολος, δὲ θὰ θάν'ς μυαλό θρὲ ἀχαήρευτε, τεμπελχανᾶ, γιὰζικὶ στὸ μπῶι'ς». Ἀλλὰ ὁ Μπατχαβᾶς δὲ σκοτιζόνταν πολὺ κι ἐξακολουθοῦσε τὸν χαβά του. Καὶ ὅταν τὸν ἔβαζε νά πωλῇ λιανικῶς σαμόλαδο ἀπ' τὸ παραθυροῦδ' πού ἦταν μπροστὰ στὸ δρόμο, κι ἐκεῖ τὰ θαλάσσωνε.

Μὲ τίς γρηῃδες πού πήγαιναν μὲ τὰ σαμολαδικά, τσακώνονταν καὶ μάλωνε, γιὰτί τίς ἔβαζε κσικ, ἀλλὰ μὲ τίς νέες, πού τὸν ἔλεγαν κανένα γλυκόλογο καὶ γλυκοσαλιάζονταν, ἔκανε καὶ τὸν χουβαρδᾶ, τίς ἔβαζε λιγὰκ' παραπάν'. Φασαρία τρανὴ γινόταν καὶ στὸν λογαριασμό. Στὴν ὁκὰ καὶ στὴ μισὴ τὰ κατὰφερνε, ἀλλὰ στὰ ἑκατὸ δράμια, στὰ πενήντα καὶ στὰ τρακόσια «σλουγιούταν σὰ κ'φὼ γρούν'» ὡς πού νά τὰ βρῆ καὶ οἱ γυναῖκες φωνάζαν γιὰτί τίς χασομεροῦσε.

Ὁ γερο-Στέργιος δὲν εἶχε καιρὸ νά παρακολουθῆ ταχιικὰ τίς δουλειές τοῦ μύλου καὶ γιὰτί εἶχε ἐμπιστευτὴ στὸν μυλωνά, τὸν Μιχάλη, ἀλλὰ καὶ γιὰτί κείνη τὴ χρονιά εἶχε ἀναλάβει Μουχτάρης τοῦ χωριοῦ. Ἀφῆκε δὲ ἐποχὴ τὸ Μουχταρλίκι του. Ἦταν ἐντιμος ἀνθρωπος καὶ ἐργατικὸς καὶ μὲ τὸ ἐπιβάλλον του τὰ βόλευε ὄλα. Ὅταν θύμωνε καμμιά φορά, φοβέριζε «θὰ γράψω ἐπάνω ἢ θὰ βαρέσω τέλ'», δηλαδὴ θὰ ἔγραφε ἢ θὰ τηλεγραφοῦσε στίς ἀρχές τοῦ Πολυγύρου.

Ἔτσι εἶχαν τὰ πράγματα, ὅταν ἕνα μεσημέρι, καλοκαίρι ἦταν, ὁ γερο-Στέργιος, πού κοιμόταν, ἄκουσε κάτω στὸ μύλο φωνές καὶ ταδατούρι. Κατεβαίνει καὶ τί νά δῆ. Τὸν Μπατχαβᾶ γυμνὸν ἀπ' τὴ μέση καὶ κάτω, νά κυνηγᾶ τὰ παιδιὰ καὶ νά φωνάζῃ. Τί εἶχε συμβεῖ. Αὐτὸς εἶχε πλύνει κάτι πυθάρια καὶ τενεκέδες καὶ εἶχε γίνει μούσκεμα. Ἔβγαλε τότε τὸ μπενεβρέκι του καὶ τὸ γυρᾶνιο τὸ θρακί καὶ τ' ἄπλωσε στὴν αὐλὴ ἐπάνω στὰ πουρνάρια πού εἶχαν γιὰ τὸ φούρνο, νά στεγνώσουν, καὶ τυλίχτηκε μὲ τὸ κουπαράνι του καὶ ξάπλωσε νά κοιμηθῆ. Τὰ παιδιὰ, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ γράφων, πού ἦταν ἐγγονὸς τοῦ γερο-Στέργιου, μπῆκαν στὸ μύλο καὶ εἶδαν τὸν Μπατχαβᾶ νά κοιμᾶται καὶ τὰ ροῦχα του ἀπλωμένα καὶ τότε σοφίστηκαν νά τοῦ σκαρώσουν ἕνα χνέρ. Πῆραν τὰ βρεγμένα ροῦχα καὶ τὸ μπενεβρέκι τὸ κρέμασαν στὸ πιὸ ψηλὸ κλωνάρι μιᾶς σκαμιᾶς καὶ τὸ θρακί στὰ κεραμῦδια τῆς ἀχυρώνας καὶ κρύφτηκαν. Πέρασε

κάμπωση ώρα και ο Μπατχαβάς ξύπνησε και πήγε να πάρη τὰ ρούχα πού θά είχαν στεγνώσει. Ἄλλὰ δὲν θά βρῆκε.

Ὁ γερο-Στέργιος, πού ἦταν σοβαρός, πρώτη φορά γέλασε μὲ τὴ καρδιά του, όταν εἶδε τὸν Μπατχαβά σ' ἐκείνα τὰ χάλια κι όταν, στὸ μεταξύ, ἔφτασε και ὁ πατέρας του κι ἔμαθε τί εἶχε γίνει, κούνησαν και οἱ δυὸ τὰ κεφάλια τους και εἶπαν ἕνα ρητὸ τούρκικο, πού μεταφράζεται «τεμπέλης κι ἀχαήρευτος τοῦ κόσμου περίγελιο».

ΟΤΑΝ ΕΒΡΑΖΑΝ ΤΑ ΚΑΖΑΝΙΑ

Ὁ Κωνσταντῆς εἶχε πάρει ἀράδα τὴ μέρα ἐκείνη στὰ καζάνια τῆς ἐκκλησίας γιὰ νὰ θράση τὰ τσίπουρα γιὰ τὸ ρακί. Μπόλικο πράμα εἶχε κείνη τὴ χρονιά, γιατί τὸ ἀμπέλι του, καλοδουλεμένο καθὼς ἦταν κι ἀπὸ τὸν καιρὸ δὲν εἶχε πάθει καμμιά ζημιὰ, ἔβγαλε ἕνα μπερεκέτι πού γέμισαν τὸ πατήρι και οἱ κάδοι και πατοῦσαν τρεῖς μέρες τὰ σταφύλια τὰ παιδιά. Τὴν παληὰ ἐκείνη ἐποχὴ ὑπῆρχαν πολλὰ ἀμπέλια στὸ χωριὸ και δὲν εἶχαν πειραχτῆ ἀπὸ ἀσθένειες, γι' αὐτὸ κάθε νοικοκύρης εἶχε τὸ ἀμπέλι του και ἔτρωγε σταφύλια, ἔβγαζε τὸ κρασί και τὸ ρακί τῆς χρονιάς.

Ἦρθαν ὅμως ὕστερα οἱ ἀρρώστιες, φυλλοξέρα, περονόσπορος και ἄλλες και σὲ λίγα χρόνια καταστράφηκαν ὅλα, χωρὶς νὰ μπορέσουν νὰ σταματήσουν τὸ κακό, γιατί δὲν εἶχαν τὰ μέσα ὅπως ὑπάρχουν σήμερα.

Ὅταν λοιπὸν τραβοῦσαν τὸ κρασί, ἐρχόταν ὕστερα ἡ σειρά γιὰ νὰ θράσουν τὰ τσίπουρα στὰ καζάνια, πού ἦταν βακούφικα, ἀνῆκαν, δηλαδή, στὶς ἐκκλησίες, πού ἀπ' αὐτὰ εἶχαν κάποιο εἰσόδημα και κανονίζονταν ἡ ἀράδα γιὰ ὅσους ἤθελαν νὰ θράσουν.

Ἔτσι κι ὁ Κωνσταντῆς πῆρε τὴν ἀράδα, καθάρισε τὰ καζάνια κι ἄρχισε νὰ κουβαλᾷ τὰ τσίπουρα μὲ τὰ καδιά. Γέμισε ὕστερα τὸ πρῶτο καζάνι, ἔβαλε φωτιά, μὲ κάτι ξερὰ κούτσουρα πού μπουμπούνιζαν κι ἄρχισαν νὰ βράζουν τὰ τσίπουρα.

Σ' ὅλη αὐτὴ τὴ δουλειὰ βοηθοῦσε και ὁ μπαρμπα-Θύμιος ὁ γανωματῆς πού εἶχε τὸ στέκι του ἐκεῖ. Αὐτὸς ἦταν ἕνας ἀθῶος ἀνθρωπάκος, Βορειοηπειρώτης ἀπ' τὴ Κιόρτσια, ὅπως ἔλεγε, ἀπ' τὴ Κορυτσά, πού ἐρχόταν ταχτικὰ στὸ χωριὸ και γάνωνε μπακιρία. Μ' ὅλες τίς γυναίκες τὰ εἶχε καλά, γιατί ἔκανε παστρικιά δουλειὰ. Μοναδικὴ φορά πού τσακώθηκε ἦταν μὲ τὴν Ἀφέτρια γιὰ τὸ λογαριασμό. «Γιατί βρέ, μοὶ παίρν'ς παραπάν»; «Ἐχομε κι λέμε. Πέντε γροσοῦδια γιὰ τοῦ καζάν', τρία γιὰ τοῦ τρανὸ τοῦ σνί», «Ἄς εἶνι κουριμῶς' τοῦ δῶς', ἀμ' ἕνα γροσοῦδ' γιὰ τοῦ χαλκουτσούκ', μιὰ σταλιά μπακίρ', ὀλούρμι;»

— «Τί νὰ σοὶ κάνω, μαρή, ἦταν στραβὸ κι ἤθελε σιάξμο, ἡ χασουμέρ-για τ' ἦταν τρανή», ἀπάντησε ὁ Θύμιος.

Ἡ πρώτη καζανιά βγήκε και τραβήχτηκε τὸ πρῶτο ρακί, «τὸ χαμκὸ»

πού τὸ λέγαν, κι ὕστερα ἄρχισε ἡ δουλειά γιὰ τὸ ματάδρασμα. Ἐπλυναν τὸ καζάνι, ἔρριξαν μέσα τὸ ρακί, ἔβαλαν καὶ τὰ κρομμύδια, τὸ γλυκάνσο καὶ τὸ κριθάρι, τὸ ἐκλείσαν καλά καὶ τὸ ἔχρισαν μὲ ζυμάρι, γιὰ νὰ μὴ γίνεταί ἐξάτμησι καὶ κανόνισαν καὶ τὸ νερό. Τὸ κριθάρι τὸ ἔβαζαν γιὰ νὰ κάνη «ἀλούδα» τὸ ρακί, σημάδι ὅτι εἶχε τὰ κανονικὰ γράδα του.

Ἔτσι, ἀφοῦ ταχτοποιήσαν ὄλα, κάθησαν νὰ ξαποστάσουν. Εἶχε νυχτώσει καὶ ἡ κυρὰ Μαρία, ἡ γυναίκα τοῦ Κωσταντῆ, πῆγε τὸ φαγητὸ γιὰ νὰ φᾶν κάτι ρανστεὲς μὲ σύρκα, λίγες ἑλγές καὶ μιὰ κρατοῦνα κρασί. Ἐφαγαν, ἤπιαν καὶ ὕστερα ξάπλωσαν ὡς που νὰ ἔρθη ἡ ὥρα νὰ βγῆ ἡ καζανιά. Στὴν κανονικὴ ὥρα σηκώθηκαν καὶ τράδηξαν νὰ δοκιμάσουν. Σὰν μπερσίμι ἔτρεχε τὸ βλογημένο, καθαρὸ καὶ μυρωδάτο. «Μπρὲ ράκαρος», εἶπε μὲ τὴν πρώτη ρουφουξιά ὁ Θύμιος καὶ σκούπισε τὰ φουντωτὰ μουστάκια του. Κεῖνη τῆ στιγμῆ ὁμως ἀκοῦν χτυπήματα στὴν πόρτα. Ἄνοιξαν καὶ παρουσιάστηκαν τρεῖς γειτόνοι. Ὁ Μανώλης, ὁ Δημήτρης καὶ ὁ Νέστωρας. Αὐτοὶ γύριζαν ἀπ' τὸ καφενεῖο, εἶδαν φῶς στὰ καζάνια καί, μερακλήδες καθὼς ἦταν, δὲν ἤθελαν ν' ἀφήσουν τὴν εὐκαιρία νὰ δοκιμάσουν κανένα φρέσκο, μυρωδάτο. Χαιρέτησαν, εἶπαν κάτι εὐχὲς γιὰ τὸ καλὸ μπερεκέτι καὶ ἄρχισαν νὰ δοκιμάζουν τὸ ρακί μ' ἓνα τεγεκεδέγιο κατοσταράκι. Τὸ βρῆκαν πετυχημένο καὶ νόστιμο κι ὁ Νέστωρας ἔλεγε ὄλο ἓνα «μασιαλᾶ ρακί! αὐτὸ μπρὲ εἶνι μπάλασμο». Τράδηξαν καὶ μερικὰ ἄλλα, ἦσαν στὸ κέφι κι ἄρχισαν νὰ σιγοτραγουδοῦν. Κοντὰ στ' ἄλλα τραγούδια, ἡ Δημήτρης ἄρχισε ἓνα τραγούδι γιὰ τοὺς ξενητεμένους. «Βαρυὰ εἶναι τὰ ξένα, βαρυὰ φαρμακωμένα». Στὸ ἄκουσμα τοῦ τραγουδιοῦ αὐτοῦ, ὁ Θύμιος, πού ὡς τῆ στιγμῆ ἐκεῖνη ἦταν εὐθυμος, σκέπασε τὸ πρόσωπό του μὲ τὰ δυὸ του χέρια καὶ ζάρωνε δίπλα στὸν τοῖχο. Ὅταν τὸν κούνησαν οἱ ἄλλοι καὶ σήκωσε τὸ κεφάλι του, εἶδαν δυὸ δάκρυα πού κυλοῦσαν στὸ πρόσωπό του. Ἡ ἀνάμνησι τῆς πατρίδας καὶ τοῦ σπιτιοῦ του τοῦ εἶχαν ραγίσει τὴν καρδιά.

ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΤΓΕΝΝΑ ΤΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΥ

Ἀπ' τὰ Μαντεμοχώρια ἦταν ὁ Γιάννης ὁ Τσιαπάρας κι εἶχε ξενητευθῆ ἀπὸ πολλὰ χρόνια, ἀπὸ νέος, στὴν Ἀμερικὴ. Στὴν ἀρχή, μερικὰ χρόνια, ἔγραφε ἀπὸ κάποτε στοὺς δικούς του καὶ κανὰ δυὸ φορὲς ἔστειλε καὶ κάτι δολλάρια. Ἦστερα ἔπαψε νὰ γράφη καὶ εἶχαν χαθῆ τὰ ἴχνη του. Οἱ δικοὶ του ἔγραψαν, ξανάγραψαν, ἀλλὰ ἀπάντησι δὲν πῆραν καὶ τὸν εἶχαν χαμένο γιὰ πάντα. Καὶ εἶπαν τότε· ἢ θὰ πέθανε ἢ δὲν πρόκοψε καὶ ξεμπορταλεύκε μὲ τίποτε σιαντόζες πού τοῦ πῆραν τὰ μυαλά του.

Ἀλλὰ δὲν συνέβαινε τίποτε ἀπ' αὐτὰ. Εἶχε προκόψει μὲ τὴ δουλειά του καὶ στὸ τέλος εἶχε ἀνοίξει δικὸ του μαγαζί. Μιὰ λοκάντα καὶ μπυραρία καὶ ἦταν καλὰ βασταγμένοι, ὅπως ἀποδείχτηκε κατόπιν. Καὶ χωρὶς καμμιὰ προ-

ειδοποίησι μιὰ μέρα, τὴν ἑβδομάδα πρὸ τῶν Χριστουγέννων, νάτος, παρουσιάστηκε στὸ χωριό.

Θὰ ἦταν πενηντάρης, ἀλλὰ δὲν φαινόταν, γιατί ἦταν καλοθρεμμένος, ξυρισμένος γουλί, γένεια καὶ μουστάκια, μὲ ρούχα καινούργια καὶ λουστρίνια παπούτσια, καδένες ἕνα δάχτυλο χοντρές μὲ τὸ χρυσὸ ρολοί, δαχτυλίδια μὲ πετράδια γυαλιστερά καὶ καπέλλο θελούδινο μὲ μιὰ παρδαλή κορδέλλα. Ἀνάστατο τὸ χωριό. Συγγενεῖς καὶ φίλοι πῆγαν νὰ τὸν καλοσωρίσουν. Κι αὐτός, γεμάτος χαρά, μοίραζε κάρτες μὲ τ' ὄνομά του ἀμερικάνικο· Τζιὼν Τσιάπς. Στὴν ὀμιλία του ἀμερικάνιζε συνέχεια. Ω! γιές, νόου, ὀλ' ράιτ! Καὶ ὁ θεὸς του ὁ μπαρμπα-Γιὼργης, πού τὸν θαύμαζε γιὰ τὴν προκοπή του, ὄλο καὶ τὸν παίεινε: «Μῶρὲ τί ἀσλάν' γίνκη τσ' Μαρουλιὼς οὐ γυιός, τέτοιουν πρόδοο μασιαλᾶ δὲ καρτεροῦσα. Ποῦ εἶνι ἡ σχουρεμέν' νὰ τὸν καμαρώσ'». Τὰ ἀδελφία του, οἱ νύφες, οἱ γαμπροὶ καὶ τ' ἀνήψια, δὲν ἤξεραν πῶς νὰ τὸν περιποιηθοῦν, γιατί τοὺς εἶχε φέρει καὶ διάφορα δῶρα ἀπ' τὴν Ἀμερῖκα.

Ἦρθε, τέλος, ἡ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων. Πῆγαν στὴν ἐκκλησία καὶ ὁ Ἀμερικάνος, ὅταν πέρασε ὁ δίσκος, ἔρριξε μιὰ χούφτα λεφτά. Γύρισαν ὕστερα στὸ σπίτι καὶ βρῆκαν στρωμένο τὸ τραπέζι μὲ πλοῦσια τὰ φαγιὰ καὶ τὰ πιοτὰ. Κόττες, πίττες, χοιρινὰ, λουκάνικα κι ἕνα γλύκισμα πού ἔφκιασαν οἱ νύφες κατὰ τίς ὁδηγίες τοῦ Τζιὼν, ἀλὰ ἀμερικάνικα. Τ' ἀπόγευμα ἔκαναν βίζιτες στὰ σπίτια πού γιόρταζαν καὶ σὲ συγγενικά καὶ ὁ Τζιὼν διηγοῦνταν πῶς γιόρταζαν οἱ Ἀμερικάνοι τὰ Χριστούγεννα μὲ τὸ δέντρο τὸ Χριστουγεννιάτικο καὶ τ' ἄλλα ἔθιμα τοῦ τόπου.

Τὴν ἄλλη μέρα πάλι πῆγαν στὴν ἐκκλησία καὶ μετὰ τὴν ἀπόλυσι πῆγαν στὰ καφενεῖα. Ἐκεῖ ἄλλη ὑποδοχὴ τοῦ Τζιὼν, καλοσωρίσματα, κεράσματα, εὐχές. Μεταξὺ τῶν θαμώνων τοῦ καφενεῖου ἦταν καὶ δύο ξένοι, πού ἔμεναν ἐκεῖ μονίμως ὡς ὑπάλληλοι τῶν μεταλλείων. Ὁ ἕνας λεγόταν Στέφανος καὶ ὁ ἄλλος Φραγκίσκος. Καὶ οἱ δύο τους χαιρέτισαν τὸν Ἀμερικάνο καὶ ὁ Στέφανος τοῦ μίλησε καὶ ἐγγλέζικα, τὰ ὁποῖα ἤξευρε, γιατί ἔκαμε μερικά χρόνια στὴν Αἴγυπτο. Ὁ Τζιὼν χάρηκε πολὺ γιατί τοῦ δινόταν ἡ εὐκαιρία νὰ μιλήσῃ καὶ τὴ γλῶσσα πού εἶχε πλέον συνηθίσει καλύτερα κι ἀπ' τὴ μητρικὴ του καὶ τοὺς μετέτρεψε καὶ τὰ ὀνόματά τους σ' ἀμερικάνικα· Στέφενς καὶ Φράνς.

Εἶπαν πολλὰ καὶ διάφορα καὶ μεταξύ τῶν ἄλλων ἔγινε λόγος καὶ γιὰ τὸ χαρτοπαίγνιο. Ὁ Στέφενς, πού ἦταν μανιώδης χαρτοπαίχτης καὶ στὸν Ἀμερικάνο ἔβλεπε ἕνα πρώτης τάξεως πουλερικὸ γιὰ μάδημα, εἶπε κάπως δῆθεν μὲ ἀφέλεια, ὅτι ἡ ζωὴ στὴν ξενητεῖα δὲν περνάει, ἂν δὲν ὑπῆρχαν καὶ τὰ χαρτιά γιὰ ψυχαγωγία. Αὐτὸ κάνουν κι αὐτοὶ τὰ βράδια καὶ μὲ τρόπο τὸν προσκάλεσαν κι αὐτὸν νὰ περάσουν τὴ βραδυὰ στὸ σπίτι πού καθόνταν. Ὀλ' ράιτ, εἶπε ὁ Τζιὼν εὐχαριστημένος πού εὑρίσκε τέτοια συντροφιά. Τὸν δέχτηκαν μὲ ρεβερέντζες καὶ ἐγκαρδιότητα καὶ τοῦ προσέφεραν κονιάκ, λικέρ καὶ φρούτα πού εἶχαν ἐτοιμάσει. Ἀρχισαν τὴν παρτίδα πόκερ οἱ τρεῖς. Στὴν ἀρχὴ συντηρητι-

κά μικρά ποσά και όπως είχε καταστρωθή τὸ σχέδιο ὁ Ἀμερικάνος κέρδιζε τις περισσότερες φορές. Κατὰ τὰ μεσάνυχτα παρουσιάστηκε και ἄλλος φίλος, ξένος κι αὐτός. Τὸν συνέστησαν στὸν Τζών, ὡς συνάδελφός των και κάθησε κι αὐτός ὡς παρατηρητής και, κατὰ σύμπτωσι τάχα δίπλα στὸν Ἀμερικάνο. Αὐτὸ ἦταν τὸ σχέδιο. Μὲ νοήματα και συνθήματα μαρτυροῦσε τὰ χαρτιὰ στοὺς ἄλλους δύο συντρόφους. Αὐτὸ συνεχίστηκε και τις ἄλλες βραδυές και τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτοχρονιάς ἔγινε ὁ μεγάλος τσόγος.

Τὸ παιχνίδι γινόταν μὲ διάφορες ἐναλλαγές, μὲ τέτοια μαεστρία χαρτοπαιχτικὴ πού νὰ μὴ φαίνεται ἀπότομα ἡ ἀρπαχτικὴ βουλημία τῶν δύο ἀετονύχηδων συντρόφων. Πάντως τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ὁ Τζών νὰ χάσῃ ἕνα μεγάλο ποσόν. Δὲν τοῦ κακοφάνηκε ὁμως, γιατί, ὡς ἔλεγε, ἔτσι γίνεται και στὴν Ἀμερική. Ὅταν ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες ἔφυγε ὁ Τζών γιὰ τὴν Ἀμερική, ὁ Φράνς ἔλεγε: «Ἀθάνατη Ἀμερική, τέτοια κανὰ δυὸ ξενητεμένα παιδιὰ νὰ μᾶς στέλνῃς κάθε χρόνο, θὰ ταχτοποιοῦμε τὰ οἰκονομικά και θὰ σ' εὐγνωμονοῦμε».

Η ΔΑΦΙΝΟΥ ΣΤΗΝ ΕΚΘΕΣΙ

Θὰ ἦταν καμμιά σαρανταριά χρονῶν ἡ Δαφίνου ἡ Βασιλοῦδενά δταν ἔμεινε χήρα μὲ τρία παιδιὰ στὸ μικρὸ ἐκεῖνο χωριό, στὰ Ζερβά: δυὸ θυγατέρες και ἕνα γυιό. Ἦταν μιὰ ἀντρογοναίκα, δουλευτάρια και τὰ κατὰφερε μὲ τὸ βιὸ πού ἄφησε ὁ μακαρίτης και τὴ βοήθεια τῶν παιδιῶν της νὰ τὰ βγάλῃ πέρα, ὡς πού τράνεψαν τὰ παιδιὰ.

Τῆ μιὰ θυγατέρα, τὴ Φραξοῦδα, τὴν καλοπάντρεψε μ' ἕνα καλὸ παιδι και ὕστερα και τὸν γυιό της, τὸν Πασχάλη, και πῆρε και καλὴ νύφη, ἀπὸ καλὸ σόϊ. Και εἶχε μείν' μοναχὰ ἡ μικρὴ ἡ Λισαβοῦδα. Ἦταν ἔξυπνο κορίτσ' και δουλευτάρκο, ἀλλὰ ὄλο γκρινίαζε και γύρευε νὰ πάῃ στὴ Σαλονίκ' νὰ γίν' δούλα, ὅπως πῆγαν και ἄλλα κορίτσια ἀπ' τὸ χωριό. Και μιὰ μέρα, μιὰ κοκκίωνα πού πῆγε στὸ χωριό, τὴν εἶδε και τὴ γύρεψε κι ἐκεῖν' πρόθυμα δέχτηκε.

Κατέβηκαν στὴ Σαλονίκ' μὲ τὴ μάνα της, πού γύρευε νὰ δῆῃ κι ἐκεῖν' «τὰ κατατόπια» τοῦ σπιτιοῦ. Τ' ἀφεντικά της ἦταν μονάχα ἕνα ἀντρόγυνο χωρὶς παιδιὰ, καλοβασταγμέν', κι εἶπαν ἂν βῆῃ καλὸ τὸ κορίτσ' και τσ' πηρετήσ' καλά, θὰ τὸ παντρέψῃ' κιόλας.

Ἡ μάνα της γύρσε στὸ χωριό εὐχαριστημέν' και διηγούνταν στὸ χωριό τὰ καλοῦδια πού εἶδε στὸ σπῖτ' ἀπ' τ' ἀφεντικά.

Ἡ Δαφίνου εἶχε και κάτ' κουσούρια. Ἦταν πολυλογοῦ, κρουξοῦρου και μωροθαμάχτ'. Τὸ πιὸ ἀσήμαντο πρᾶγμα τὸ μεγαλοποιοῦσε, «τοῦ μυρμήκ' τ' ἄφκιανε βουβάλ'», και γι' αὐτὸ ἔμεινε ἀκόμα και τὸ λέν' στὸ χωριό, ἄμα ἀκοῦν πολλὰ λόγια νὰ λέῃ κανέννας, σὰ τσ' Δαφίνους τὰ μασάλια.

Ἡ Δαφίνου ὄλο κι εὗρισκε καμμιά ἀφορμὴ και κατέβαινε στὴ Σαλονίκ', τὸ εἶχε ἕνα κτσάκ', νὰ δῆῃ τὴ Λισαβοῦδα, πού τ' ἀφεντικά της τὴν ἔλεγαν Λίζα.

Κι ἔτσι δρέθηκε στὴ Σαλονίκ' τὸν καιρὸ πού ἀνοίξε ἡ πρώτη Ἐκθεσι τὸ 1926.

Ἐνα ἀπόγευμα πῆγαν στὴν Ἐκθεσι μὲ τ' ἀφεντικὰ τῆς Λίζας. Γύρσαν ὅλα τὰ περίπτερα καὶ τὰ παιγνίδια κι ὅταν ἀπόστασαν, ἔκατσαν σὲ μιὰ ταβέρνα, ἤπιαν μύρα κι ἔφαγαν καὶ μεζέδες, λουκανκούδια καὶ σαλάμια.

Ἔστερα ἀπὸ λίγες μέρες γύρσε στὸ χωριό. Μαζώχκαν στὸ σπίτι τῆς οἱ γειτόνες κι ὅλο τὸ σόι τ'ς καὶ ἀθγιόταν τί εἶδε στὴν Ἐκθεση.

— «Νὰ μαρή, ἦταν ἓνα τρανὸ παναγύρ'».

— «Α! κατάλαβα, ἀπλουγήθηκη, ἡ Λένκω, ἡ Γκαβουγιώργηνα! θὰ ν' ἦταν σὰ τὸ παναῦρ' τ' Ἀϊ-Μάμα».

— «Ἦταν τρεῖς φουρὲς τρανότερο κι εἶχι ἀπ' οὔλα τὰ τσιασίτια κι τὰ σιρκιά. Σέβκαμι ἀπὸ μιὰ πουρτάρα πού ἦταν στουσιμέν' μὲ ταντέλες, κουρδέλλες, λουλούδια κι μπαϊράκια. Στὰ ζερβὰ εἶχαν φκιασμένο ἓνα σπιτοῦδ' χουριάτου, σὰ τὰ θκάμας κι στὰ παραθυρούδια εἶχαν γλάστρες μὲ βασιλικό, ἀτσκές, κι τηλέγραφου κι ἀπὸν τὸ σκάλα εἶχαν κριμασμένα μιὰ κρατοῦνα κι ἓνα κουλουκοθούδ' παρδαλὸ σὰ τσατσαρίτσα. Κι στοῦ μπαλκονοῦδ' μιὰ χουργιάτσα ἔπλεκι σκούφ'». «Αὐτὸ θὰ τὸ φκιασαν τάχαμ' νὰ μᾶς γελοῦν ἡμᾶς τὸ χουργιάτες», εἶπε ἡ Βενετὼ ἡ Λαμποῦδα. «Ἔστερα πῆγαμι στὰ μαγαζιά πού εἶχαν λουγῆς λουγῆς πραμάτιες ν' ἀγουράης ὄ,τ' θέλς καὶ παραπέρα ἓνα χαγιάτ' πού εἶχαν ἀπλωμένα οὔλα τὰ χουργιάτικα μπιρικέτια. Στάρ', κριθάρ', κουκνάρης, καλαπόκια, μπιστάνια, κάτ' τρανὰ χειμονκὰ σὰ βαριλούδια, σταφύλια, καρύδια, μύγδαλα, μέλια κι ἄλλα. Αὐτὰ τὰ ἔγλεπαν οἱ κουκουναροὶ κι τὰ θάμαζαν. Ἀπόστασαν τ' ἀφεντικὰ κι κάτσαμε σὲ μιὰ ταβέρνα νὰ πιοῦμι μύρα κι νὰ φάμη.

— «Μαρή ἦταν καλὸ αὐτὸ τοῦ σμὶ πού τοῦ λέν' μύρα;» ρώτησεν ἡ γρηά ἡ Βαγγελιώ ἡ Ζαπρούδα.

— «Ἔ! σὰ νὰ πίν'ς ξηρὸ κουλδόσμου. Ἄμ! κι τ' ἄλλου πού εἶδα! Ἐνας ξέγος θὰ ἦταν μ' ἓνα ἄσπρο κελιάφ στοῦ κηφάλ' μ' ἓνα τρανὸ ἄσπρου πκάμισου, εἶχι μιὰ μάκινα κι πατοῦσε ἓνα κουμποῦδ' κι ἔβγαίναν ἀράδα λουκανκούδια, σὰ μασούρα κι ἔπεφταν μέσα σ' ἓνα καζανοῦδ', ἔβραζαν κι ὕστερα τὰ παίρνε μ' ἓνα τσπίδ' κι τὰ ἔδινε ὄνοι γύρευαν. Τέτοια πῆρε κι τ' ἀφεντικὸ κι ἐφάγαμι κι μάρεσαν».

— «Ἦταν μάρμι νόστμα;» ρώτησεν ἡ Ναστασία ἡ Τσάμινα.

— «Νόστμα εἶπες! νὰ γλύφ'ς κι τὰ δάχλασ'. Ἔστερα λέει ἡ κυρά, αἰνι νὰ πάμη κι στὰ παιγνίδια. Ὅτ' εἶδα ἐκεῖ ἔπεσαν τὰ μοῦτρα μ' ἀπὸ ντροπή. Εἶχι κάτ' κούνις κι ἀνέβαιναν κι κνιόονταν τὰ κουρίτσια, ἀμ' κι τρανὲς κοτσάμ' γυναικάρης κι φαίνταν, μὲ συμπάθιο, οὔλατ'ς τὰ κουνουδόλια πού κάτ', ντρουπὶς πράματα. Ἀπ' κεῖ πῆγαμι στ' τρανὴ τ' θαρέλα. Ἄμ' τί ἦταν ἱκεῖνου πού εἶδαμ! ἓνα πηδὶ μ' ἓνα μπουδηλάτου γύργει ἀπὸ κάτ' ὡς πάν' χουρὶς νὰ πέφτ'! ντραλίσκα κι σταμάτσε ἡ ψυχὴ μ'! Παραπέρα εἶχι κάτ' ἄλλουγα, μλάρια κι ἓνα τρανὸ ζαλίμ' πού ἦταν σὰ μλάρ! οὔλνοι τοῦ κύτταζαν».

— «Θά ήταν θηλικό για νταμουζλίκ» είπε ή Κατερίν' ή Ξαφούδα.

— «Όχ'! μαρή! άρσενικό ήταν. Είδα του... νισάνιτ!».

Πέρασε ή ώρα και σταμάτησε, γιατί άπόστασε νά κρέν', μάλλιασε ή γλώσσα τ'ς. Οί πλειότερις οί γυναίκες τ' θάμαζαν και τ' καλοτχούσαν πού είδε τόσα πράγματα. Μόν' ή Χοντρομαρούδα κούνησε του κεφάλι τ'ς κι είπτε: «Θαρρώ πώς τά πλειότερα πού μās άβγήκη ήταν μασάλια τσ' Δαφνίνους».

ΓΑΜΠΡΟΣ Α Π' ΤΗ ΣΑΛΟΝΙΚΗ

— «Καλώς τά δέχκηται, θειά Βασίλω τή Φρόσω άπ' τή Σαλονίκ'».

— «Φχαριστώ, καλό νά 'χίται. Νά μαρή ήρτει του καυμένου νά περάσουμι μαζί τσ' γιουρτές τσ' Πασχαλιάς».

Ή Φρόσω ήταν ή μικρότερη θυγατέρα του μπαρμπα-Δημήτρη του Γιαννά, άπ' τó καλό χωριό πάνω στά Μαντεμοχώρια, πού είχε τρεις θυγατέρες. Τίς δυό τίς πάντρεψε με καλά νοικοκυρόπαιδα του χωριού κι αυτό πού ήταν λίγο αδύνατο, ζαίφκου πού τó λέγαν, τó είχαν στείλη στη Σαλονίκη στη θειά του, πρώτη ξαδέρφ' τής μάνας τους, τήν κυρά Πηγελόπη, πού ήταν καλά έγκατεστημένη' εκεί και δέν έκανε παιδιά δικά της.

Κάθησε καμμιά πεντέξη μήνες. Είχε συνέλθη αρκετά καλά, πάχυε κι έτσι έγινε ένα ωραίο κορίτσι με τά χαρούμενα νειάτα των είκοσι χρόνων. Πήρε και τόν άέρα της Πολίτισσας, γιατί έβγαине ταχτικά με τή θειά της στά μαγαζιά και στά διάφορα κέντρα. Άλλά τά νειάτα έχουν κι άλλες αξιώσεις. Και μιá μέρα, χωρίς καλά καλά νά τó καταλάβη, θρέθηκετσιμπημένη άπό τó ζούδιο πού λέγεται έρωτας. Και νά πώς:

Άντίκρου στο σπίτι τής θειάς της ήταν ταβέρνα λαϊκή. Έκει τά κοπανούσαν και γλεντούσαν διάφοροι νέοι με τραγούδια, όργανα και χορούς. Λατέρνα, μπουζούκια και τσιαλίμια. Καντάδες του παληού καιρού με τά παθητικά εκείνα λόγια πού ξελύγωναν τόν γυναικόκοσμο κι άφηναν αγιάτρευτους σεβντάδες και άχ και δάχ και καύμους στη γειτονιά. Έκει ήταν θαμώνας ταχτικός κι ένας νέος καμμιά τριανταριά χρόνων λιγνόκορμος, άνάστημα κανονικό, μελαχροινός, μουστάκι προύνο τσιγκελωτό, τζογιέ πανταλόκι, σακκάκι μαύρο κοντό, πουκάμισο παρδαλό, ξεκούμπωτο στο λαιμό, μποτινία παπούτσια μυτερά με καρουλάτο τακουίνι, ζωνάρι στη μέση μεταξωτό με κρόσια πεταμένα στην άκρη. Καπέλλο μαύρο, είδος μπομπέ φουσκωτό, με μιá γροθιά στο πλάι. Αυτός πρόσεξε μιá μέρα τó Φροσάκι πού ήταν στο μπαλκόνι και με χαμόγελα, νοήματα και σεβνταλήδικα τραγούδια, τó έκανε νά τόν προσέξη. Και δέν άργησε κι αυτό νάτσιμπηθί. Συναντήθηκαν μιá μέρα στο τσιαρσί πού πήγε μόνη της νά ψωνίση. Έκει τά είπαν και τής πρότεινε νά τήν παντρευτή, γιατί όπως είπτε ήθελε ένα κορίτσι άπό χωριό, ξεβγαλτο και φρόνιμο. Έννοείται ότι είχε μάθει άπ' τήν ίδια ότι ό πατέρας της ήταν καλός νοικοκύρης στο χωριό, κτηματίας

και με παράδες. Στίς έπειτα συναντήσεις δέν έδειξε καμμιά παρεκτροπή. Κόντευε ή Μεγάλη Έβδομάδα και τόν πρότεινε νά πάν στο χωριό νά γίνουν τ' αρραβωνιάσματα. Δέχτηκε, αλλά την είπε νά πάη πρώτα αυτή κι ύστερα αυτός για νά τοιμασθή με όλα τά χρειαζόμενα. Στη θειά της δέν είπε τίποτα για τó ζήτημα, είτε από φόβο είτε από ντροπή, ποιός ξέρει πώς σκέφτηκε. Και τή Μεγάλη Δευτέρα πήγε στο χωριό. Τή δέχτηκαν με χαρά και τó βράδυ τούς είπε τó μυστικό και πώς τόν λέγαν Πάνο Βασιλειάδη. Χάρηκαν όλοι για τέτοιο καλό τυχερό που είχε τó Φροσάκι. Άνάστατο τó σπίτι για τοιμασίες νά δεχτούν τόν γαμπρό. Και τή Μεγάλη Πέμπτη, τή μέρα που έβαψαν τά κόκκινα αυγά, νάτος και παρουσιάστηκε ó γαμπρός. Χαρούμενος και γελαστός, με ρεβερέντσες, φίλησε τά χέρια του πατέρα και τής μάνας, χαϊδεψε λίγο και τó Φροσί, όπως τó 'λεγε. 'Η γειτονια όλη στο ποδάρι: «Μαρή, τί περήφανος που είναι, τυχερό ήταν τó Φροσάκι». Ήφερε και δυό δαχλύδια γιαλυστερά για νά τ' αλλάξουν τή μέρα τής Πασχαλιάς. Δυό λαμπάδες άσπρες μεγάλες με κόκκινες κορδέλλες για τήν Άνάστασι. Τó βράδυ του Μ. Σαββάτου πήγαν όλοι μαζί στην εκκλησία για τήν Άνάστασι. "Όλο τó εκκλησίασμα έβλεπε με θαυμασμό τόν Σαλονικιό Γαμπρό και καλοτυχοῦσαν τó κορίτσι για τή μεγάλ' τύχη του. «Είμι έμπορος, μαρή», έλεγαν για τó έπάγγελμα που είπε στόν μπαρμπα-Δημήτρη, τόν πεθερό και μαθεύτηκε στο χωριό. Πλούσιο τó τραπέζι από όλα τά φαγια και τά πιστά. Τρώγοντας και πίνοντας σχεδόν ξημερώθηκαν. Πήγαν ύστερα και στη Δευτέρ' Άνάστασι και τó απομεσήμερο στο χορό που στρώθηκε στην Πλατεία του χωριού με τά όργανα. Ήκει φάνηκε ή μαγκιά του γαμπρού. Χόρευε χασάπικο και ξέσπασε σε τσιαλιμνια και φυγοῦρες καθαρά ρεμπέτικες. Τήν Τρίτη μέρα κάθησαν στο σπίτι με τόν πεθερό και συζήτησαν για τις δουλειές. Είπε ότι ήταν ζωέμπορος με εισαγωγές που έκανε απ' τή Σερβία και Βουλγαρία. Βαγόνια δλόκληρα. Για νά πεισθή ó πεθερός έβγαλε διάφορα χαρτιά. Φορτωτικές, συναλλαγματικές τής Τραπεζής και του Τελωνείου και άλλα τυπωμένα με τρανά γράμματα και ότι τις μέρες αυτές περίμενε δυό βαγόνια με βόδια και μοσχάρια. Γι' αυτά έπρεπε νά πληρώση στην Τράπεζα 50 λίρες, αλλά είχε μόνο 40 και έπρεπε νά βρη άλλες 10, γιατί άλλοιως έκανε ένα μεγάλο κέρδος. 'Ο πεθερός, επειδή δέν έκανε λόγο για προΐκα και σε σχετική συζήτηση είπε ότι δέν τόν ενδιαφέρει, σκέφτηκε ότι μπορούσε νά τόν ενισχύση, αφού γαμπρός ήταν και όλα έγιναν επίσημα. Και τόν έδωσε 10 λίρες νά κάν' τήν εύκολία του. Τήν άλλη μέρα έφυγε για νά προφτάση νά κλείσ' τή δουλειά.

'Ο Άντώνης, ó αδελφός τής μάνας του κοριτσιού, δέν είδε με καλό μάτι τόν γαμπρό και όταν σε λίγες μέρες πήγε στη Σαλονίκη βρήκε έναν φίλο του και του είπε σχετικά με τó συνοικέσιο τής ανηψιάς του. Για νά τόν γνωρίση κι ó φίλος πήγαν στα καφενεία του Βαρδαρίου. Ήκει τόν ανακάλυψε ó Άντώνης και πήγε νά τόν μιλήση.

— «Πάνο τί γίνεσαι;», ἀλλὰ κείνος τοῦ ἀπάντησε: «Μπάρμπα, λάθος κά-
νεις, ἐμένα δὲν μὲ λέν' Πάνο. Κάποιον ἄλλον θὰ ζητᾶς».

Τότε κατάλαβαν τί συμβαίνει καὶ ὁ φίλος του τοῦ σύστησε γὰ πᾶν στὸν
Κομισέρη, τὸν Παυλάκ' ἐφέντη, Ἕλληνα ἀστυνόμο τοῦ Τμήματος Ἀσφαλείας.
Τοῦ ἔδωσαν τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ γενικὰ τοῦ ἀνέφεραν τὴν ὄλη ὑπόθεσι. Κού-
νησε τὸ κεφάλι του ὁ Παυλάκης καὶ τοὺς εἶπε: «Τὸ ξέρω τὸ ὑποκείμενο αὐτό.
Εἶναι ὁ Μίλτος ὁ Μπάκακας, ἀγαπητικὸς στὴ Μπάρρα, χασικλῆς, σωματέμπο-
ρος, ἀπατεῶνας τρανὸς μὲ καμμιὰ τριανταριά καταδίκες. Ἄλλὰ τώρα πού σᾶς
εἶδε θὰ ἔχη περάσει τὰ σύνορα καὶ θὰ χαθῆ γιὰ κάμποσο καιρό. Ἦσασταν ὁμως
τυχεροὶ πού τὸ γλυτώσατε μὲ 10 λίρες μόνο. Γιατί μπορούσε νὰ τὸ διαφθείρη
τὸ κορίτσι νὰ τὸ ἐκμεταλλεῦτῃ καὶ τὸ καταστρέψῃ».

Ὁ Ἀντώνης γύρισε στὸ χωριὸ καὶ τοὺς εἶπε τὰ καινούργια χαμπέρια.
Ἀνάστατο τὸ σπίτι, κλάμματα, στεναχώριες, ντροπὲς καὶ σούσουρο στὸ χωριό.
Μόνο ὁ γερο-Δημήτρης ἀπαθέστατα εἶπε: «Ζωέμπορος ἦταν ὁ ἄνθρωπος. Στὴ
Σαλονίκη θρῆκε τοῦ μουσχάρ' κι ἐδῶ τὰ βόδια».

ΧΑΪΔΩ Η ΚΟΥΜΑΡΟΥ

Ἀπὸ κορίτσι ἀκόμα στὸ πατρικὸ της σπίτι ἡ Χαΐδω εἶχε τὴ μανία νὰ
τρέχη στὰ κουμαροτόπια, στὸν καιρὸ τῆς σοδειᾶς, καὶ νὰ μαζεύῃ τὰ πλειότερα
κούμαρα γιὰ νὰ φκιάνουν τὸ περίφημο κουμαρίσιο ρακί. Κι αὐτὸ τὸ ἔκανε ὄχι
ἀπὸ ἀνάγκη καμμιὰ, γιατί ὁ πατέρας της, ὁ γερο-Θανάσης, ἦταν ἓνας καλὸς
νοικοκύρης· εἶχε κτήματα στὴ Πλανά, χωράφια καὶ σκαμινιές γιὰ τρία κουτιά
μαμούδι καὶ καλύθα ἀπ' τὶς τρανότερες· εἶχε καὶ ἑληγὲς στὴ Πτσιάδα καὶ τὰ
βόλευε καλὰ στὸ σπιτικὸ του. Ὅταν μάλιστα τράνεψαν καὶ τὰ παιδιὰ, πού ἦταν
καὶ δουλευτάρικα, εἶχε τὸν τρόπο του σὰν τοὺς καλύτερους τοῦ χωριοῦ. Γι' αὐ-
τὸ ὅλοι στὸ χωριὸ παραξενεύονταν μὲ τὴ μανία πού εἶχε ἡ Χαΐδω γιὰ τὰ κού-
μαρα καὶ γι' αὐτὸ τὴ βγάλαν καὶ τὸ παρατσουκλι ἡ Κουμαροῦ.

Ἄν ξεταστῆ ὁμως ἡ κατοπινὴ της κατάστασι πού ἄλλαξε μὲ τὴν παν-
τριά της κι ἔφτασε στὸ σημεῖο νὰ τὴ δέρνη ἡ φτώχεια, πρέπει νὰ πῆ κανεὶς ὅτι
κάποια μοῖρα τὴν ἔσπρωχνε στὴν παραξενιά της αὐτῆ. Γιατί κακοπαντρεύτηκε
ἀπὸ δικὴ της καθαρὴ στενοκεφαλιά. «Ἦθελεντα καὶ παθέντα», πού ἔλεγε ὁ
πατέρας της, ὁ γερο-Θανάσης.

Ἀγάπησε παράφορα τὸν Γιάννη, τὸν «περήφανο», πού ἦταν μόνο Γιάν-
νης καὶ μόνο περήφανος. Καὶ πραγματικὰ ἦταν ὠμορφόπαιδο, μὲ λυγερὴ κορ-
μοστασιά, μαῦρα σπαστὰ μαλλιά, πού ὅταν ἔφκiane τὴν περτσιὰ μὲ μιὰ μέγκλα
στὰ πλάγια κι ἔστριβε καὶ τὸ προῦνο μουστάκι του, ἦταν ἓνα σύγολο πού δίκαια
θὰ μπορούσαν νὰ σκανταλιστοῦν πολλὲς κοπέλλες τοῦ χωριοῦ. Ἦταν καὶ χο-
ρευτῆς καλός. Τὰ καλτσαμάκια πού ἔφκiane καὶ τὸν ἄερα πού ἔδινε στὶς πρω-
τότυπες δικές του φυγοῦρες τὸν εἶχαν ἀναδείξει ὡς πρῶτο χορευτῆ τῆς ἐπο-

χῆς ἐκείνης στὸ χωριό. Τὰ κορίτσια, δταν χόρευαν στὶς γειτονιὲς μὲ τὰ τραγούδια, αὐτὸν βάζαν μπροστὰ σὰν κισσέμι κουδουνάτο. Καλλίφωνος καὶ στὸ τραγούδι. Τραγουδοῦσε μὲ ντέρτια καὶ καὺμούς δταν ἔβγαينه μὲ φίλους του τὰ βράδια γιὰ πατινάδες στὰ σοκάκια.

Αὐτὸ τὸ ἄχ! δταν τὸ πῶ
 ἢ θάλασσα στειρεῦει
 καὶ τὰ βουνὰ ραγίζονται
 κι ὁ ἥλιος βασιλεύει.

Καὶ δταν ἦταν βαρεμένος μὲ τὴ Χάϊδω κι ἔμαθε πὼς ἡ μάνα της, ἡ θειά ἢ Στεργιανή, ἦταν αἰτία πού δὲν τὴν ἄφηνε νὰ ξεβγῆ, γιὰτι κάτι μυρίστηκε, ἔβγαλε τὸ ἄχτι του μιὰ βραδυά.

Ἐνάθεμα τὴ μάνα σου,
 τὴ γρηὰ τὴ ζαρωμένη
 πού δὲ σ' ἀφήνει νὰ σὲ ἰδῶ,
 μιὰ ὥρα στολισμένη.

Ἐπ' αὐτὰ τὰ προσόντα τοῦ Γιάννη παρασύρθηκε ἡ Χάϊδω καὶ τὸν ἀγάπησε μὲ πραγματικὸ πάθος, χωρὶς νὰ λογαριάσῃ τὰ κουσούρια πού εἶχε καὶ ἦταν τρανά.

Ἐπὸ φτωχὴ οἰκογένεια ἦταν, καὶ μικρὸς ἔμεινε ὄρφανὸς ἀπὸ πατέρα. Ἐλλὰ ἦταν ἀχαίρευτος καὶ τεμπέλης, σωστὸς τεμπελχανᾶς πού τὸν λέγαν. Τὴν δουλειὰ τὴ θεωροῦσε ἀγγαρία, γι' αὐτὸ ἡ δόλια ἡ μάνα του, πού τὸν εἶχε μοναχογιού, ἡ θειά ἢ Παγώνα, σκέθρωσε ἡ ἔρμ' κι ἔγινε σὰ ξυλοκέρατο μὲ τὴ γανάδα πού ἔκανε νὰ δουλεύῃ τὰ λίγα χωραφάκια πού εἶχαν κι ἕναν μπαξέ κοντὰ στὴ Παναγιά. Σκάλιζε, πότιζε, φύτευε καὶ ὁ Γιάννης σπάνια πῆγγαينه νὰ βοηθήσῃ. Ρεμπέλιαζε στὰ καφενεῖα παίζοντας χαρτιὰ καὶ τάβλι. Ἐν τέλει ἄνοιξε ἕνα καφενεδάκι σὲ μιὰ γωνιά στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ, ἀλλὰ κι ἐκεῖ προκοπὴ δὲν εἶχε, γιὰτι τὸ ρακὶ πού εἶχε τὸ πῖναν μὲ τὴν πελατεία κάτι μερακλήδες σὰν κι αὐτόν. Αὐτὰ ὅλα τὰ ἤξερε ἡ Χάϊδω, ἀλλὰ τὴν τύφλωσε τὸ ντέρτι πού εἶχε μέσα της, καὶ ἀφοῦ ἔγιναν πολλὰ παρατράγουδα μὲ τοὺς σπιτικούς της ἔν τέλει τὸν στεφανώθηκε, ἀλλὰ ὁ πατέρας τὴν εἶπε. «Ἐἴντε κι καλὰ ὕστερνά' κάθε ἀρνὶ πτοῦ πουδᾶρι τ' κρέμιτι, ταχιά, τὸν κλαῖν'».

Πέρασε καιρός, ἔκανε τρία παιδιὰ καὶ πλάκωσε ἡ φτώχεια. Δούλευε σκοτωτὰ μὲ τὴν πεθερά της καὶ τὸ πῆρε ἀπόφασι ν' ἀκολουθήσῃ τὴ μοῖρα της. Τὸ κουμαρομάζωμα, ἡ παληὰ της μανία, ἦταν τώρα γι' αὐτὴν ἕνας πόρος ζωῆς καὶ ὄχι ἀπλὴ παραξενιά, ὅπως στὸ πατρικὸ της σπίτι. Μάζευε ὅσα μπορούσε καὶ φκιάναν ρακί, πού τὸ πουλοῦσαν σὲ καλὴ τιμὴ στὸν Πολύγουρο.

Μιὰ χρονιά τὸ μπερεκέτι ἦταν τρανό. Φορτωμένες οἱ κουμαριές. Πέρα στὸν Ἀη-Γιῶργη, στὴν Παναγιά, στὸ Κελλὶ καὶ στοὺς Ἀγίους Ἐναργύρους κοι-

κινολοῦσε καὶ μοσχοβολοῦσε ὁ τόπος καὶ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὶς ἄλλες μυρωδιές, τοῦ θυμαριοῦ καὶ τῶν ἀγριολούλουδων, ἔδιναν στὸν περαστικὸ διαβάτη ἓνα ἀπολαυστικὸ θέαμα καὶ μιὰ αὐθόρμητη διάθεσι γιὰ ἓναν ὕμνο στὴν πλάσι τοῦ Δημιουργοῦ. Μέσ' τῆ χαρὰ τῆς ἡ Χάϊδω ρίχτηκε μὲ τὰ παιδιά τῆς μαζὶ στὸ μάζεμα. Τὰ φορτία μὲ τὸν γαΐδαρο, ποὺ εἶχαν, πῆγαιναν καὶ ἔρχονταν συνέχεια ἀπ' τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ. Γέμιζε τὸ σπῖτι. Καὶ ὅταν πῆρε ἀράδα στὰ καζάνια τῆς ἐκκλησιᾶς τὰ ἔβρασε ὅλα καὶ βγῆκε τὸ μυρωδάτο κουμαρίσιο ρακί. Κατὰ καλὴ τῆς τύχη βρέθηκε καὶ ὁ μουστερῆς νὰ τὸ διαθέσῃ· ὁ Σαουλίκος ὁ Ἑβραῖος ἀπ' τῆ Σαλονίκη ποὺ ἔρχόνταν κατὰ καιροὺς στὸ χωριὸ μὲ διάφορεςπραμάτιες κι ἔκανε ἀνταλλαγὴ μὲ εἶδος ὅ,τι εἶχε ὁ τόπος. Ἐγίναν τὰ παζάρια καὶ φώνισε ἡ δόλια ὅ,τι ἤθελε γιὰ τὸ σπῖτι καὶ τὰ παιδιά τῆς. Ὁ Ἑβραῖος ποὺ ἤξερε νὰ ἐκτιμᾷ τῆ δουλειὰ καὶ τὴν καπατσοσύνη καὶ γινώριζε καὶ τὸν ἄντρα τῆς εἶπε: «Ἄφεριμ' κουζούμ' Χάϊντω. Ἰοὺ εἶσι τοῦ ἄνδρα κὶ τοῦ Γιάννη τοῦ Ἰνέκα».

«ΝΤΦ' ΣΤΟ ΝΤΡΟΤΒΑ»

«Ὁλ' μέρα θὰ στὰ λέω βρέ πιδί μ', ἰγὼ σ' οὐρηνεύω γιὰ τοῦ καλός'. Πάτσις τὰ 25 κι ἀκόμα ντίπ δὲ νοιάζισι γιὰ πατριά. Σάματι ἔλλειψαν τὰ καλὰ κουρίτσια ἀπ' τοῦ Βάβδο». Αὐτὰ ἔλεγε στὸ γυῖο τῆς, τὸ Δημητρό, ἡ μάνα του, ἡ θειά Παρασκευή, γιὰ τὸ εἶχε καὶ μὲ μεγάλο ποῦ δὲ παντρευόνταν, νὰ σημαζευτῆ καὶ νὰ φκιασ' κι αὐτὸς νοικοκυριό. Εἶχαν δὲ καὶ τὸν τρόπο τους, δὲν ἦταν καὶ «τσιουπλάκδες».

Τέλος μὲ τὰ πολλά, «καντίσι» καὶ βρῆκαν ἓνα καλὸ κορίτσ' κι ἔγιναν τὰ «συδέματα», οἱ ἀρραβῶνες. Ἄλλαξαν τὰ δαχλύδια καὶ τὰ πεσκέσια καὶ ἡ θειά Παρασκευὴ δὲ κρατιόνταν ἀπ' τῆ χαρὰ τ'ς. Ἀρχισαν δὲ νὰ κάνουν καὶ βίζιτες στὰ σόγια. Καὶ μιὰ Κυριακὴ βγῆκαν ὅλ' μαζὶ νὰ πᾶν στὸν Πλάτανο ποὺ γίνονταν καὶ χορός. Ἄλλὰ στὸ δρόμο ποὺ πῆγαιναν περνοῦσε ἓνα παιδί, παλληκάρι καλὸ κι ὁμορφο καὶ ἡ νύφ' φώναξε σὰ νὰ λαχτάρῃ: «Τί περήφανο παλλκάρ', νὰ μὴ βασκαθῆ» καὶ γύρισε καὶ τὸ κύτταξε κανὰ δυὸ φορές. Ὁ Δημητρός ἄμα ἄκουσε τὰ λόγια τῆς νύφης ἔγινε θηριό, καὶ δὲ χάν' καιρὸ καὶ τῆ λέει: «Ἄφοῦ λπίζισι τὰ περήφανα πιδιά, νὰ πᾶς στ' μάνας'» καὶ τοὺς ἀφήν' ὅλους καὶ φεύγει.

Αὐτὸ ἦταν, καὶ ἡ δουλειὰ χάλασε· διαλύθηκε ὁ ἀρραβῶνας. Μπήκαν οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι νὰ συμβιάσουν τὰ πράγματα, ἀλλὰ στάθηκε ἀδύνατο: «Ἄφοῦ μπρουστά στοῦ συδεμένου τ'ς λπίζιτι καὶ λαχταράει τὰ πιδιά, τί θὰ φκιάν' ταχιά τ'ν ἄλλ' ποῦ θὰ μὴ βάν' ἰμένα τοῦ σαμάρ'», ἀπαντοῦσε ὁ Δημητρός, ποῦ ἦταν καὶ κάμποσο σιακατζῆς.

Κατὰ σύμπτωσι σὲ λίγες μέρες πῆγε στὸ χωριὸ καὶ ὁ Δεσπότης, ὁ Κασσανδρείας, καὶ οἱ συγγενεῖς τὸν παρακάλεσαν νὰ καλέσ' τὸ Δημητρό νὰ τὸν

κάν' συστάσεις νά βολευτοῦν πάλι τὰ πράγματα. Καί πράγματι ἔγινε· ἀλλά ὁ Δημητρός εἶπε στό Δεσπότη: «Σέ προσκυνῶ καί σέ σέβομαι Δέσποτά μου, ἅμα σέ παρακλῶ νά μὴ νικατεύεσαι σ' αὐτὴν τῇ δλειά πού εἶναι δκός μ' λογαριασμός». Ὁ Δεσπότης δέχτηκε τὴ δικαιολογία ὡς λογικὴ καί τὸν δικαίωσε.

Ἡ θειά Παρασκευὴ ἔπесе νά πεθάν' ἀπ' τὸ σεκλέτι της, γιατί ἤλθαν τὰ πράγματα τόσο ἀνάποδα, ἀλλὰ πάλι δικαιολογοῦσε καί τὸν γιοῦ της, ὅπως καί πολλοὶ ἄλλοι, πού ἔρριχναν τὸ «καμπαάτ» στὴ νύφ' γιὰ τὴ χαζομάρα πού ἔκαμε.

Τὸ πρᾶγμα σιγὰ σιγὰ μὲ τὸν καιρὸ ἄρχισε νά ξεχνιέται, ἀλλὰ ἡ μάνα τοῦ Δημητροῦ τὸν ἔβλεπε στεναχωρημένο καί μιὰ μέρα τὸν εἶπε νά πάη στό θεῖο του πού ἦταν στὴν Κασσάνδρα, στό χωριὸ Ἄθυτο, παντρεμμένος ἐκεῖ καί σέ καλὴ κατάστασι, νά ξεκρουῖ' λιγάκ', νά τὸν φύγ' «ἢ γκαϊλές». Εἶχαν καί λίγα μελίσινα ἐκεῖ, νά τὰ σμαζῶκς κι ἐκεῖνα. Ἦταν Μεγάλ' ὀδομάδα καί θά ἦταν καλύτερα γι' αὐτὸν νά περάσ' ἐκεῖ τίς γιορτές.

Τὸν δέχτηκαν μὲ χαρὰ, γιατί εἶχαν μάθ' τὰ «πάθηατ'» καί τὸν λυπήθηκαν. Τὸ εἶχαν ὅμως στό νοῦ τους νά τὸν βροῦν κανένα καλὸ κορίτσ' ἀπὸ κει καί πάσχιζαν γι' αὐτὸ ἀπὸ καιρό. Καί τὸ πέτυχαν' ἓνα κορίτσ' ἀπὸ σοῖ καλὸ καί εἶχε καί κάμποσα κτηματοῦδια. Ὁ Δημητρός δέχτηκε, γιατί τὸν ἄρεσε κι ἔδωσε τὸ λόγο τ'. Καί μετὰ τίς γιορτές ἀποφάσισε νά γυρίσ' στό χωριὸ νά μάθ' κι ἡ μάνα τ' τὸ καλὸ χαμπέρ'.

Ἡ νύφ' τοίμασε καί πεσκέσια: ἓνα λαχοῦρ γιὰ τὴ μάνα τ', ἓνα ζευγάρ' σκαφούνια, ἓνα πουκάμισο μὲ παρδαλὰ κουμποῦδια, ἓνα μαντήλ' κι ἓνα ζινάρ' ὕφαντὸ ἀπ' τὰ καλά. Τὰ πῆρε ὁ Δημητρός, τὰ ἔβαλε στό ντρουδά καί ξεκίνησε γιὰ τὸ χωριὸ. Ὅταν ἔφτασε, ἡ μάνα τ' τὸν δέχτηκε μὲ χαρὰ καί ὅταν τὴν εἶπε καί γιὰ τὴν καινούργια νύφ' τότε πιά δὲ χόρταινε νά τὸν ἀκούη ν' ἀδγέται τὸ πῶς ταιριάστηκε ἡ δουλειά. Ἀλλὰ χωρὶς νά ξέρ' ἢ καὺμέν' πῆρε τὸ ντρουδά καί τὸν πέταξε σέ μιὰ ἄκρη. Καί τότε ὁ Δημητρός τὴ φώναξε: «Τί τὸν πετᾶς μωρὲ μάνα τὸ ντρουδά, ἐκεῖ μέσα εἶναι ἡ νύφ'».

ΚΟΤΒΕΝΤΕΣ ΜΕ ΤΗ ΘΕΙΑ ΤΑΣΙΩ

Ἄμα μὲ ζόρισαν οἱ ζέστες στὴ Σαλονίκη, τράβηξα γιὰ τὸ χωριὸ μου γιὰ νά θρῶ λίγο κατάψχο. Γνωστοὶ ὄλοι ἐκεῖ, συγγενεῖς, φίλοι, παληοὶ συμμαθηταί. Καλοσωρίσματα, κεράσματα καί ὕστερα κουθέντες, μασάλια καί θυμᾶσαι καί θυμᾶμαι ἀπ' τὰ παλιὰ ὠραῖα παιδικὰ χρόνια. Νοσταλγίες πού ἐπαναλαμβάνονται χωρὶς τελειωμό. Βρήκα καί τὸν πατριώτη καί συγγενὴ Μανώλη καί ὅπως κάθε χρόνο φκιάσαμε καί τὰ μπαστούνια γιὰ τὰ σκυλιὰ καί τὰ καλτερίμια καί κάναμε τὸν περίπατό μας, πότε μέχρι τὸν Ἄη-Γιώργη καί πότε στό Σχολεῖο, κάτω ἀπ' τὰ μεγαλοπρεπῆ πεῦκα, πού τὸ ἀπαλὸ θρόνισμά του μᾶς ἔφερνε τὴν ποθητὴ δροσοῦλα.

Και μιὰ μέρα, πού βγήκα μοναχός, πέρασα ἀπ' τὸ σοκκάκι πού ἦταν τὸ σπίτι τῆς θειᾶς μου τῆς Τασιώς. Κροτάλα τὴν πόρτα κι ἄκουσα ἀπὸ πάνω: «Ποιὸς εἶναι ἔρῃ, τράβα τοῦ σκνούδ' ν' ἀνοίξ'». Μπήκα μέσα καὶ μόλις μὲ εἶδε: «Μπρέ, μπρέ, τί ἦταν αὐτὸ πάλι, τί νὰ γυρίσουμε; Ἔμαθα πὼς ἤρτις κι σὴ καρτεροῦσα». Ἰποδοχὴ χαρούμενη σὰν ἀγαπημένοι συγγενεῖς. Μὲ ρώτησε γιὰ ὅλους τοὺς δικούς μας καὶ τὴν ἔδωσα τὰ χαιρετήματα.

Ἡ θειὰ Τασιώ εἶναι μιὰ γρηούλα ἀγαθὴ, καλὴ νοικοκυρά, χαρούμενη, ἔξυπνη καὶ δουλευτάρια καὶ περιέργη, θέλει νὰ τὰ μαθαίνη ὅλα, ἀκόμα καὶ τὴν πολιτικὴ, μὰ ἔλα πού τώρα δὲ δουκέτι «καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τὰ πῆ ἔτσι» πολιτικά.

— «Αὐτοὶ, ἔρῃ, τώρα, τρώγτι ἀνήλουτς κι δὲ γλέπν' τ' φτώχεια. Δὲ μᾶς παίρν' κι τὰ στάρια κι θὰ τὰ πλῆσουμε γιὰ ἓνα κομμάτ' ψουμί. Ἄλλὰ ἔχ' ὁ Θεός, δὲ θὰ μᾶς ἀφήκ' νὰ χαθούμε». Ὑστερα τῆ ρώτησα γιὰ μιὰ χήρα γνωστή μας πού τῆ βρήκα στὸ δρόμο. «Τί νὰ κάν' κι αὐτὴν ἢ ἔρμ'; Τώρα τοὺν κλαίει τοῦ σκουριμένο. Ντάς ζοῦσι τρώγταν ὄλ' μέρα. Τοὺν γχιότνταν κι αὐτὴν, ἦταν κι κείνος ἀνάπουδος. Ἄμ' ἔτσ' εἶνι, πὼς ἔλεγαν οἱ παλνοί. Ἰπέθανε νὰ σ' ἀγαπῶ, ζῆσε νὰ σ' ἔχ' ἀμάχη».

Στὴν κουβέντα ἀπάν' εἶπαμε καὶ γιὰ μιὰ γνωστὴ μας, πού κάποτε εἶχαν τοῦ τρόπου τους, μὰ τώρα φτώχαν, γιὰτι κι αὐτὴν ἦταν μιὰ νοικοκυρούδα «πότε πρόκοβε ἢ καυμένη τοῦ Σαβδάτου ντάς σημαίνει».

Συνέχεια ὕστερα μ' εἶπε τὸν τραγὸ τὸν πόνο της. Ὁ γιοῖς της πῆγε στὴ Σαλονίκ', φικιάν' σπὶτ' καὶ θὰ πάρ' τὴν οἰκογένεια τ' κι αὐτὴν μαζί.

— «Δὲ θέλω, ἔρῃ, ντίπ νὰ πάου τσ' Σαλονίκ' τί νὰ κάνω ἐγὼ τώρα γρηὰ γναίκα, νὰ μάθω καινούργια ζῆσ' ἐκεῖ; Ἰπαλῆὰ φουράδα κηνούργια περπαταῖα». Ἔχου ἐδῶ τοῦ σπιτοῦδι μ', τοῦ νοικοκυργιοῦ μ' λίγο πολὺ, τοῦ σπιρλιούγο, τ' ἀρνίθια μ' μι τοῦ πετγὸ πού τοὺν χαίρομαι νὰ μὶ ξυπνᾶη τοῦ ταχνό. Τοῦ γκρουτσιλοῦδ' νὰ τοῦ θρέψου γιὰ τσ' γιουρτές, νὰ φικιάσω λουκανκούδια, τοῦ παστό, νὰ χαίρομαι κι τσ' γιουρτές μὲ τ' ἐκκλησία κι οὐλοῦν τοῦ κόσμου πού εἶνι θεοὶ μας. Νὰ ζιμῶσου τὰ κλίλιαμ' μὲ τοῦ σταρένιο τ' ἀλεύρ', νὰ νουστμιφτῶ ψωμάκ'. Νὰ πλύνου τ' ἀρχούδια μ' νὰ τὰ σθακιάσου στοῦ λουσκουδ' κι νὰ τὰ ξεβγάλου μὲ τοῦ καθάριο νιρὸ τώρα πού ἔχουμι κι θρύσ' στοῦ σπὶτ'. Τοῦ κπουδι μ' πού σπέρνου τὰ φασιλούδια μ', τὰ κουλουκίθια, τσ' κουκνάρια κι κανένα ξλάκουροῦδ' νὰ βρέχν' τοῦ στόμα μ'. Τῆ σκυὰ μ' πού τρώμι τὰ πιτσόσκα τὰ σμαραγκούδια. Ὑστερα ἔχουμι κι τ' ἄλλου ἔρῃ: Ἡ σκουρεμένος ἢ Δημήτρης δὲν ἔκανε ἀκόμα τρία χρόνια γιὰ νὰ τὸν ξαναχώσομι. Πασιώνω κι τοὺν ἀνάδω κι κανένα κηροῦδ' στὰ λμούρια».

— «Τί θὰ κάνς ὁμως, θὰ πᾶς, γιὰτι δὲν μπορεῖς νὰ μείνης μοναχὴ ἐδῶ σὰ κουκβάγια. Ἐκεῖ εἶναι ὅλα τὰ παιδιὰ σ' θυγατέρες, γαμπροί, νύφες, ἀγγονούδια, θὰ σ' ἔχν' μὴ στάξ' καὶ μὴ βρέξ'. Θὰ σὲ φικιάσ' κοκκῶνα, νὰ πρέπς λιγάκ'. Καινούργιο φσιάν', γιὰ νὰ τὰ δγάλσ' τὰ χουργιάτικα, παπούτσια, μὲ

τακούν', θά βγάλ' τὰ σκφούνια και θά σέ πάρν' κάλτσες. Θά σι φκιάσν' τσ' κουσιές ένα κβάρ' πίσου και θά σέ πάρν' λαχούρ' γυαλιστερό».

— «Μή με τὰ λές αὐτὰ βρέ, γιατί ἰγὼ τέτοια τὰ σκένομι. Τί τσιμαλάρ' θά με φκιάσν' τῶρα στὰ γεράματα; Ἰγὼ δὲν ἀκούω κανέναν, ἄς λέν' ὅ, τ' θέλν'».

— «Θέλς' δὲ θέλς' θά τὰ φκιάν'ς, γιατί ἀλλοιῶς δὲ γένηται. Τὰ πηδιά σ' θέλν' νὰ φαίνεσαι λιγάκ' πρεπούμεν' στοῦ κόσμου. Γιὰ τ' αὐτὸ θά σέ φωνάζν' μαμά, κι ὄχ' μάνα, ὅπως στὸ χωριό, τ' ἀγγονούδια γιαγιὰ κι ὄχ' μάκα, κι δὲ θά λές μαρή, ἀλλὰ καλὲ και θά σέ λέν' οἱ κοκκῶνες, οἱ φιλενάδες πού θά καν' βίζιτες, κυρία Ἀναστασία».

— «Λές, βρέ νὰ πάθου τέτοια μασκαραλίκια κι νὰ νὰ γένω κιπαζές σὰ τ' Πιτσίνα τ' Κρουμδοῦ πού τ' ξαναβάφτσαν κι τν' εἶπαν Μερὸπ' κι μᾶς ἤρτε στοῦ χωριό με κουκνάδια στὰ μάγλα και στὰ χεῖλια! Κι ἄμα με δγιοῦν ἔτσ' ἢ κόσμους θά ποῦν: «Εἶδισ γέρουν παλαβόν, θάριέτουν κι ἀπ' τὰ νειάτα τ'».

Ο ΛΟΚΑΝΤΑΤΖΗΣ

Ἐνα καλοκαιριάτικο ἀπόγευμα με τοὺς Γαλατσιάνους τοὺς κιρατζήδες ἔφθασε στὸν Ἰσθορο, τῆ σημερινῆ Στρατονίκη, ἕνας ξένος ἄγνωστος. Κάθησε στὸ καφενεῖο, παρήγγειλε ἕναν καφέ και ἄναψε τὸ τσιμποῦκι του. Οἱ θαμῶνες τοῦ καφενεῖου τὸν ἔβλεπαν με περιέργεια. Εἶπαν μεταξύ τους, ὅτι πιθανὸν νὰ ἦταν κανένας μηχανικός για τὰ μεταλλεῖα, γιατί ἦταν καλοντυμένος και σοβαρός. Θὰ ἦταν, ὅπως ὑπελόγισαν τότε, καμμιά σαρανταπενταριά χρονῶν.

Ὁ καφετζής με τὸν καφέ πού τὸν πῆγε τὸν καλοσῶρισε και κάθησε κοντά του και τὸν ρώτησε ἀπὸ πού ἔρχονταν και για ποῖον σκοπὸ και πῶς τὸν λέγαν. Θωμάς Λάκκας, εἶπε, κι ἔρχόνταν ἀπὸ τῆ Σαλονίκη νὰ ἰδῆ τὰ μεταλλεῖα και νὰ κάμη καμμιά δουλειά. Στὸ μεταξύ πῆγαν κοντά του και ἄλλοι και ἄνοιξαν κουβέντα για δουλειές. Τοὺς ρώτησε ἂν στὸ χωριὸ εἶχε καμμιά λοκάντα καλῆ για τοὺς ὑπαλλήλους και τοὺς ἐργάτες τῶν μεταλλεῖων.

— «Ἐχομι μιὰ μικρῆ λοκάντα, πού δὲν εἶνι κι τσ' προυκουπῆς κι για τ' αὐτὸ πουλνοὶ ὑπάλληλ' κι ἐργάτες μαγειρεῦν' μονάχοι τσ' κι κουτσοπερνοῦν», τὸν πληροφορήσε ὁ γερο-Θανάσης ὁ Πείκος.

Τὴν ἄλλη μέρα με τὸ γερο-Θανάση γύρισαν στὸ χωριὸ νὰ βροῦν κανένα μεγάλο μαγαζὶ ἢ καμμιά παληὰ ἀποθήκη νὰ τῆ μετατρέψουν σὲ λοκάντα μεγάλη, ὅπως ἦταν τὰ σχέδια τοῦ νεοφερμένου ξένου. Γιατί, ὡς φάνηκε ὕστερα, ἢ δουλειά του ἦταν λοκαντατζής. Βρῆκαν μιὰ παληὰ ἀποθήκη και με τὸν νοικοκύρη της τὰ συμφώνησαν και τῆ νοίκιασε. Φάνηκε ὅτι τὸν φουσοῦσε τὸν παρὰ, γιατί ἔπιασε μαστόρους κι ἔδωσε ὁδηγίες νὰ ἀρχίσῃ ἢ δουλειά με σχέδιο δικό του. Κι ἔγιναν δυὸ τμήματα, γιατί, ὅπως εἶπε, τὸ ἕνα τὸ μεγαλύτερο θὰ ἦταν για τοὺς ἐργάτες και τὸ μικρότερο για τοὺς ὑπαλλήλους, πὺδ περιποιη-

μένο. Παράγγειλε ἀπ' τῆ Σαλονίκη ὄλα τὰ σύνεργα τῆς μαγειρικῆς κι ἔτσι τακτοποιήθηκε ἡ λοκάντα.

Γιὰ βοηθὸ τὸν σύστησαν μιὰ χήρα μὲ τὸ γυιὸ τῆς, ἓνα παιδὶ καμμιὰ δεκαπενταριά χρονῶν. Ἡ χήρα ἦταν καλὴ μαγείρισσα, γιατί ἔκαμε στὴ Σαλονίκη σ' ἓνα ἀρχοντικὸ σπιτί.

Καὶ ἄρχισε ἡ δουλειά. Ποικιλία ἀπὸ φαγιὰ καὶ πιοτὰ καὶ ὄλοι οἱ πελάτες ἔμειναν εὐχαριστημένοι καὶ ἀπ' τὰ φαγιὰ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς καλοὺς τρόπους τοῦ κύρ Θωμᾶ, ὅπως τὸν προσφωνοῦσαν ὄλοι. Ἦταν ἀνοιχτόκαρδος καὶ εὐθυμος τύπος, μὰ εἶχε κι ἓνα κουσοῦρι. Ἦταν τρανὸ πειραχτήριο καὶ σιακατζῆς καὶ πολλὲς φορὲς προκαλοῦσε νὰ τὸν πειράζουν κι αὐτόν, πολλοὶ μὲ τοὺς ὁποίους ἀπόχτησε οἰκειότητα καὶ φιλία. Ἦταν καὶ χουβαρδᾶς. Κερνοῦσε ἀράδα κι ἔπινε κι αὐτὸς μαζὶ καὶ καμμιὰ φορά τὸ παράκαναν κι ἄρχιζαν τὰ τραγούδια καὶ τὰ ἀστεία. Ἦταν καὶ τραγουδιστής, κυρίως στὰ τούρκικα μεκάμια καὶ τοὺς ἀμανέδες, γιατί, ὅπως τοὺς εἶπε, ἡ καταγωγή του ἦταν ἀπ' τὴν Αἴγυπτο καὶ ἔκαμε καὶ στὴν Πόλι χρόνια πολλὰ. Τώρα, ὁ Θεὸς κι ἡ ψυχὴ του, ἀν ἦταν ἀλήθεια αὐτὰ τῆς καταγωγῆς του ἢ κρύπτονταν κάποιο μυστήριό τῆς ζωῆς του. Αὐτὸ δὲν φανερώθηκε ποτέ. Πάντως οἱ τοπικὲς Τούρκικες ἀρχὲς βρῆκαν τὰ χαρτιά του ἐν τάξει.

Στὴ λοκάντα του πῆγγαιναν καὶ οἱ δυὸ σουβαρῆδες ἀρβανίτες, ἔφιπποι χωροφύλακες, ποὺ ταχτικὰ ἔρχονταν ὡς ταχυδρόμοι, οἱ Μπεκτὰς καὶ Ζεϊνὲλ ἀγάδες. Ἦταν καὶ οἱ δυὸ τους ἀγαθοὶ Ἀρβανίτες, χορατατζῆδες, καλοφαγάδες καὶ μερακλῆδες στὸ πιοτό. Ἦξεραν καὶ τὰ ἑλληνικὰ καὶ τὰ μιλοῦσαν, κυρίως τὴν τοπικὴ διάλεκτο, ὅπως τὰ ἔπαιρνε τ' αὐτὶ τους. Πρῶτα ἔπιναν τὸν καφέ καὶ ὕστερα στὰ ἴδια φλυτζάνια τὸν ἄσπρο καφέ, τὸ ρακί, ποὺ ἀπαγορευόταν νὰ πίνουν φανερά. Μὲ τὸν λοκαντατζῆ τὸν Θωμᾶ πειράζονταν ταχτικὰ μὲ τούρκικα κι ἑλληνικὰ γκεβεζελίκια καὶ μασάλια. «Ἄπρε χιανέτ' ἰσαμπόλ' τσαρπινέ, ἐσὺ πολὺ πειράζεις ἐμένα, ἀ μὰ καμμιὰ μέρα θὰ φᾶς κανένα Σουλτάν' μερεμέτ', νὰ πάνα μαναγνώστ'» δηλαδὴ νὰ θάλς' γνώσ', ἔλεγε ὁ Ζεϊνὲλ Ἀγᾶς.

Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ τοὺς πειράζε καὶ τοὺς δυὸ Ἀγάδες ἦταν τὸ τρανὸ τὸ χνέρ' ποὺ τοὺς ἔφκιασε ὁ Θωμᾶς.

Τὸν εἶχαν φέρει ἓνα γουρουνάκι ζωντανὸ, ἀλλὰ προτοῦ τὸ σφάξῃ, τὴν ὥρα ποὺ τρώγαν οἱ ἀγάδες τὸ ἀπώλυκε ἀπὸ κάτω στὰ πόδια τους καὶ τότε ἀναστατώθηκαν οἱ Ἀγάδες, τοὺς πείραξε γιατί θρησκευτικῶς δὲν τρώγουν χοιρινὰ καὶ οὔτε τὰ πλησιάζουν. Ὅλοι οἱ θαμῶνες γέλασαν, ἀλλὰ οἱ Ἀγάδες στὸ τέλος τὸ πῆραν κι αὐτοὶ γιὰ ἀστεῖο. Γιατί, ὅπως ἀποδείχτηκε ἐκ τῶν ὑστέρων, εἶχαν τὸ σκοπὸ τους. Συνεγνωθήθηκαν μὲ ἄλλους πελάτας τῆς λοκάντας, ὑπαλλήλους καὶ ἐργάτες, νὰ σκαρώσουν κάτι στὸ Θωμᾶ. Καὶ μιὰ Κυριακὴ τὸ μεσημέρι ποὺ ἦταν γεμάτο τὸ μαγαζὶ, ὅπως ἦταν σκηνοθετημένο τὸν χνέρ', ὁ Ζεϊνὲλ τσακώθηκε δῆθεν μ' ἓναν ὑπάλληλο καὶ βριστήκαν καὶ στὸ τέλος βγάλουν τίς κουμποῦρες οἱ Σουβαρῆδες καὶ τραβοῦν στὸν ἀέρα, μπάμ' μπουόμ'. Τὸ

τί ἔγινε δὲν περιγράφεται, ἀναστάτως, τραπέζια ἀναποδογύρισαν, πιάτα ἔσπασαν καὶ ὄλοι πατεῖς με πατῶ σε ἔφευγαν φοβισμένοι γιὰ τὸ κακὸ πού ἔγινε καὶ φώναζαν καὶ ὕβριζαν. Ὁ Θωμᾶς ἀνάστατος φώναζε, ἀμάν, βρὲ παιδιὰ, καὶ προσπαθοῦσε νὰ τοὺς ἤσυχάσῃ. Τὸ μαγαζὶ εἶχε ἀδειάσει.

Τὴν ἄλλη μέρα παρουσιάσθηκαν μερικοὶ μαντηλοδεμένοι, ἄλλοι στὸ κεφάλι, ἄλλοι στὰ χέρια δῆθεν πληγωμένοι καὶ κουτσοὶ μὲ μπαστούνια. Ἐνῶ στὴν πραγματικότητα κανένας δὲν εἶχε πάθει τίποτε. Μὲ τὸν σιαματὰ πού ἔγινε πῆγε στὸ μαγαζὶ καὶ ὁ Ἀστυνόμος γιὰ νὰ κάνῃ ἀνάκρισι, ἀλλὰ οἱ δυὸ Σουβαρῆδες τὸν εἶπαν τὸ μυστικὸ καὶ τὸ πρᾶγμα σκεπάσθηκε, γιὰτὶ καὶ ὁ λοκαντατζῆς δὲν θέλησε νὰ δώσῃ συνέχεια στὸ ζήτημα.

Τὸ χωριὸ θούηξε κι ἀπὸ στόμα σὲ στόμα φανερώθηκε πὺς εἶχε σκαρωθῆ τὸ χνέρ' γι' ἀνταπόδοσι τῶν ὄσων εἶχε κάνει ὁ ἴδιος στοὺς Σουβαρῆδες καὶ σ' ἄλλους φίλους. Σὰν καλὸς ἐπαγγελματίας πού ἦταν ὄχι μόνο δὲν θύμωσε, ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνουν τὰ πράγματα πάλι μέλι - γάλα, ὅπως ἦταν πρὶν, τοὺς ἔταξε ἕνα τσιμποῦσι στὴ γιορτὴ του, τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ. Ὅλα τὰ εἶχε χουβαρδάδικα, φαγιὰ καὶ πιστὰ καὶ τὸ γλέντι, μὲ τοὺς Σουβαρῆδες μαζί, βάσταξε ὡς τὰ μεσάνυχτα καὶ ὄλοι ἔμειναν εὐχαριστημένοι. Καὶ στὸ τέλος ὁ ἐπιστάτης τῶν μεταλλείων, ὁ Ἀλέκος Στούμπας, ἀπήγγειλε καὶ τὸ δίστιχο.

«Στὴ λοκάντα τοῦ Θωμᾶ ἀπόψε τρῶν' καὶ πίνουν.
Καὶ τίς καλύτερες εὐχὲς ὄλοι μαζί τοῦ δίνουν.
Νὰ ζήσῃ καὶ τὸ μαγαζὶ πάλι καλὰ νὰ στρώσῃ
κι' αὐτὸς νὰ δάλλῃ γνώσι.

ΦΑΓΑΣ ΚΑΙ ΛΗΣΟΤΡΟΣ

Καλὸς ἄνθρωπος καὶ ἀγαθὸς ὁ Στέργιος, νοικοκύρης ἀπ' τοὺς καλύτερους στὸ χωριό, μὲ κτήματα, χωράφια, ἀμπέλια καὶ κάμποσα μελίσινα. Δουλευτάρης μὲ τὸ παραπάνω, ἀκούραστος καὶ καλὸς φαμελίτης. Δυὸ κορίτσια πού εἶχε τὰ πάντρεψε μὲ καλὰ παιδιὰ καὶ ἔμενε μὲ τὴ γυναίκα του, τὴν κυρὰ Μπέτσω, καὶ τὸν μικρὸ γιὸ του, τὸ Μῆτσο, πού τὸν βοηθοῦσε στίς δουλειές.

Εἶχε ὅμως δυὸ κουσούρια: Ἦταν φαγᾶς καὶ λήξουρος. Αὐτὰ βασάνιζαν τὴ γυναίκα του, πού πολλὰς φορές δὲν μποροῦσε νὰ τὸν κουμαντάρ' μὲ τίς ζόρικες ἰδιοτροπίες του.

Ἐκεῖν' τὴ μέρα σηκώθηκε τὸ πρωὶ κι ἔφκιασε ἕνα ζνάρ καυγά, γιὰτὶ δὲν εἶχε φκιάσ' τὴν πίττα μὲ τὸ τρανὸ τὸ κολοκῦθ' τὸ μπαλακαμπάκ' τὸ γλυκοκοκολόκθο, πού εἶχαν στὸν κῆπο.

— «Νὰ τὴ φκιάσ' στὸ τρανὸ τὸ σνί, μὲ μπόλκ' λίγδα κι τυρί. Σάματι δὲν εἶχαν τάχα τὰ χρειζόμενα;». Ὑστερα καθαλλίκεψε τ' φοράδα καὶ πῆγε στὸ ἀμπέλ'. Ἦ καὺμέν' ἡ Μπέτσω ταραχίσκι κι σπλινίσκε καὶ μονολογοῦσε ἡ ἔρμ': «Μωρέ, ἀνηχόρατους κι λήξουρος ἄνθρωπος! Προχτές τάχα δὲν τὸν ἄρεσε

ή κουλουμπάρπτα κι ξφαγι τοῦ μσό τοῦ σνί. Κι τσ' προυάλες ξφκιασε ένα ζνάρ καυγά για τὰ γιουφτφάσλα κι ὕστερα ξφαγι τὸν μσόν τοῦ τζιέτζιαρ' με μιση οὐκά ξυδ'. "Αν πῆς πάλι για ληξουράδα, ἄμα τὸν μυρίσ' κανένα φαγι ἀπ' τ' γειτονιά, κἀν' σάν ἀγκαστρωμέν' γναίκα, ἡ Θεὸς νὰ με σχουρέσ'. Μπαίλτσα ἡ ἔρμ' με τ' αὐτὰ τὰ χούγια τ'».

"Ὑστερα φώναξε τὸ γυιό της: «Μῆτσο, καλό μ' νὰ πάρς τ' γαδούρα νὰ πᾶς στὸν κῆπο νὰ τ' δεήσ' στν' ἄκρια νὰ βόσκ' κι πάρε τοῦ τρανὸν τοῦ τρουθὰ νὰ θάνσ' τοῦ τρανὸ τοῦ κουλουκούθ' τοῦ μπαλκαπάκ' ποῦ εἶνι στν' ἄκρια στ' τρουχαλιά. Ὑστερα νὰ στλόϊσ' τὰ στλάργια ποῦ ἔπεςαν ἀπ' τσ' φασλές κι νὰ κόψ' καναδυὸ κουκνάρες ἀπ' τσ' καλαποκές νὰ ψήσουμι στοῦ φούρνου κι νὰ σιάξ' τ' αὐλάκια για νὰ πουτίσουμι ταχιά ποῦ εἶνι ἡ ἀράδα μας. "Ακουσι, καλό μ': Στ' τρανή τ' βατσνιά ἀπουκάτ' ἔκρυψα μιὰ ξλακουριά, ἔχ' δυὸ ξλακουρούδια, νὰ τὰ κόψ' κι κείνα νὰ μὴ μᾶς τὰ πάρν' κι κόψει λίγα δάτσονα νὰ βρέξου τοῦ στόμα μ'».

— «Ἄλλ' καμμιά παραγγιλιά δὲν ἔχς', μωρὲ μάννα; Νσάφ' δὲ κάνς!», φώναξε ὁ Μῆτσος.

— «"Α! ἀστόϊσα καλό μ' νὰ σοι πῶ. Νὰ κρεμάϊσ' τ' κρατούνα στὴ μικρή τ' δουρακνούδα, νὰ μὴ σαπίσ' χαμλά, γιατί θέλω νὰ τ' φικιάσω για τοῦ χαρκόλακκα!».

"Ὅλες οἱ παραγγελιές τῆς θειᾶς Μπέτσως ἔγιναν ἀπ' τὸ Μῆτσο. Καὶ τὴν ἄλλη μέρα ἔγινε κι ἡ πίττα, ὅπως εἶχε παραγγείλ' ὁ μπαρμπα-Στέργιος. Μὲ μπόλζ' λίγδα καὶ τυρί. "Ἐφαγε δὲ με τέτοια ληξουράδα ποῦ γυάλισαν τὰ μουτρα τ' σὰ λιγδωμένος ποντικὸς. "Ἐπιε καὶ καμμιά ὀκᾶ κρασί «κι θαραπαύκει», ὅπως εἶπε ἡ θειὰ Μπέτσω.

Καὶ ἐνῶ κατὰ τ' ἄλλα ἦταν οἰκονόμος καὶ σφιχτός, για τὸ φαγι ἔκανε σπατάλη. Στὸ παζάρι ποῦ ἔφερναν ψάρια, ἔπαιρνε τὰ τρανότερα' γριβάδια, τσιρνούχια, γουλιανοί, χέλια. Στὸς ἀχνούς δὲ ἐκεῖ ἔδειχνε ιδιαίτερη προτίμησι. "Ἀνοιγε μὲ τὸ τσακί, τὸ κλειδομάχαιρο, καμμιά τριανταριά καὶ ροφοῦσε ἔτσ' για ὄρεξ'. Τὸν χειμῶνα πάλι τὸ γουρούν' μὲ τὰ λουκάνικα καὶ τὸν παστὸ. "Ἐφκίανε καὶ τὸ σφουγκάτο μὲ τὰ αὐγά ποῦ τὸν ἄρεξε πολὺ. "Ὅλα αὐτὰ ἄμωσ τὸν ἔφερναν πολλὲς φορές τέτοιες στομαχικὲς ταραχές, ποῦ ξενυχτοῦσε λαγγομαχόντας μὲ λιγουριές καὶ πονίδια. Καὶ τότε, ἡ θειὰ ἡ Μπέτσω τὸν ἔβαζε ἕνα πανὶ στὸ στομάχ' μὲ ρακί, ποῦ τὸ πασπάλιζε μὲ κόκκινο πιπέρ', κι ἔτσι τὸν παγᾶδωνε καὶ τὸν ἔπαιρνε ὁ ὕπνος.

Εἶπαμε στὴν ἀρχὴ ὅτι εἶχε καὶ μελλίσσια καὶ τὰ πῆγαινε πότε στὴν Κασάντρα για σουσοῦρα καὶ πότε πέρα στὸ Ρομλούκ' για τὸ καλὸ ἀνοιξιάντικο μέλι. Καὶ μιὰ φορὰ γύρισε ἀπ' τὸ Ρομλούκ' ἄρρωστος μὲ πυρετὸ καὶ φοβεροὺς πόνους στὸ στομάχ' καὶ στὴν κοιλιά. Φώναξαν τὸ Γιατρό, ποῦ διέγγωσε πὼς ἦταν σοβαρὴ στομαχικὴ αἰτία. Καὶ πρῶτα τὸν ἔδωσε ρετσινόλαδο. Φαίνεται ὅμως δὲν τὸν καθάρσε καλά, γιατί συνεχίζονταν ὁ πυρετὸς καὶ διέταξε νὰ τὸν κά-

μουν κλίσματα με τὸ σιλδισάρ. Ἄμα τὸν εἶπαν ὁμως, δὲ δέχτηχε με κανένα τρόπο. Τὸ θεωροῦσε πολὺ ἐξευτελιστικὸ καὶ εἶπε: «Τί πηδούδ' εἶμι ἰγὼ νὰ μὶ θάν' σιλδισάρ' κοσιάμ' ἀντρούκλαν;».

Τί νὰ γίν' ὁμως, ἔπρεπε, ὅπως εἶπε ὁ Γιατρός, νὰ ἐνεργηθῆ, καὶ τότε με πολλὰ παρακάλια καὶ γυρίσματα δέχτηχε νὰ τὸν θάν' σαπνούδ'. Καὶ πραγματικὰ ξαλάφρωσε, τὸν ἔπεσε ὁ πυρετὸς καὶ ἀνοιξαν τὰ μάτια του καὶ ἔγινε καλά. Ὁ Γιατρός ὁμως τὸν φοβέριξε πὼς ἄμα ἀρχίσ' πάλι νὰ τρώη πολὺ, μπορεῖ καμμιά μέρα νὰ τὸν ἔρτ' καὶ νταμλᾶς. Ἀπὸ φόβο ὕστερα λιγότεφε τὸ φαγητό. Ἄλλὰ ἄμα καμμιά φορά τὸ χαλνούσε, πάλι ἡ θειά Μπέτσω τὸν φοβέριξε: «Νὰ σταματίεις' τ' ληξουράδα σ', γιατί ἔτμο τὸ 'χω... τὸ σαπνούδ'!».

ΣΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ '20

Οἱ παλιότεροι θὰ θυμοῦνται τὶς ἐκλογές τοῦ 1920. Ἐγίναν τότε με τὸ πλειοψηφικὸ σύστημα καὶ με σφαιρίδια ἀντὶ ψηφοδέλτιο. Οἱ υποψήφιοι δλων τῶν συνδυασμῶν εἶχαν ὁ καθένας τὴν κάλπη του ποὺ ἦταν τεγεκεδένια χωρισμέν' σὲ δύο καὶ θαμέν' ἄσπρο καὶ μαῦρο. Ἐνα ἀνοιγμα στὴ μέση τῆς κάλπης ἐπέτρεπε στὸν ψηφοφόρο νὰ θάλη τὸ χέρι του καὶ νὰ ρίξη τὸ σφαιρίδιο ὅπως ἤθελε, στὸ ἄσπρο ἢ στὸ μαῦρο. Σὲ κάθε κάλπη ἦταν ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ υποψηφίου ποὺ ἔδινε στὸν κάθε ψηφοφόρο ἀπὸ ἕνα σφαιρίδιο νὰ τὸ ρίξη στὴν κάλπη.

Τὴν περιγραφὴ αὐτὴ τὴν κάνω γιὰ τοὺς νεώτερους ποὺ δὲν ἦταν ψηφοφόροι τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἢ ἦταν μικροὶ ἢ καὶ δὲν ἦταν κὰν γεννημένοι.

Ἔτσι καὶ σ' ὄλα τὰ χωριά τῆς Χαλκιδικῆς εἶχαν ὀρισθῆ ἐκλογικὰ τμήματα.

Ἡ Χαλκιδικὴ τότε δὲν ἦταν ξεχωριστὸς Νομὸς, ἀλλὰ ὑπάγονταν ὡς ἐπαρχία στὸ Νομὸ Θεσσαλονίκης. Κατὰ τὸ σύστημα δὲ τότε τὸ πλειοψηφικὸ ὁ κάθε Νομὸς ξεχωριστὰ ἦταν μὰ ἐκλογικὴ περιφέρεια.

Ὡς υποψήφιοι τότε τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος ἦταν τρεῖς Χαλκιδικιώτες. Ὁ Μιλτιάδης Ζαφειρόπουλος ἀπ' τὴ Γαλάτιστα, ὁ Γρηγόρης Σαραφιανὸς ἀπ' τὴν Ἀρναία καὶ ὁ Νικόλαος Γερμανὸς ἀπ' τὸ Βάβδο.

Τὴν παραμονὴ τῆς ψηφοφορίας πῆγαν στὰ χωριά ὄλα τὰ εἶδη τὰ ἐκλογικὰ καὶ μαζί καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν κομμάτων. Αὐτὸ ἔγινε καὶ στὴ Γαλάτιστα.

Ὡς ἐκλογικὸ τμήμα εἶχε ὀρισθῆ τὸ Σχολεῖο κι ἐκεῖ τοποθετήθηκαν οἱ κάλπες καὶ τ' ἄλλα εἶδη τῆς ψηφοφορίας. Πολλοὶ πῆγαν νὰ βοηθήσουν καὶ ἄλλοι ἀπὸ περιέργεια νὰ μάθουν σχετικὰ με τὴν ψηφοφορία. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς γύρισαν ἀργὰ στὸ παζάρι καὶ ἔλεγαν τί εἶδαν. Ἐνας ἀπ' αὐτούς, ὁ Στέργιος, τοὺς εἶπε: «Νὰ ρὲ πᾶσα ἕνας ἔχ' ἕνα κτουδ' σὰ νὰ ποῦμε καθουρσίτ' χουρίς ουρά, τοῦ μσὸ εἶνι ἄσπρου καὶ τοῦ μσὸ μαύρου κι ἀνάμεσα ἕνα χνὶ ποὺ χώνσ'

τοῦ χέρισ' κι θάνς' ἔναν τσιατοσμά πθά σοί δῶσ' τοῦ πιδι πού θά εἶνι ἀπό πάν' ἀπ' τοῦ κτουδ' κι σοι λέει: Στ' ἄσπρου ἄμα τὸν ρίξ' τοῦ τσιατοσμά θγαίν' ἄσπρους ἢ βουλευτής, στ' ἄλλου τοῦ μαύρου θγαίν' *Αραψ*.

Ὁ μπαρμπα-Θανάσης ἀπὸ περιέργεια ρώτησε: «'Αμ' ἂν σοι γιλιάσ' τοῦ πιδι καὶ σιαστήσ' ἀγτίς νὰ ρίξ' στοῦ ἄσπρου ρίχν' μαύρου, πάει ἢ τσιατοσμάς τσιάμπα κι θά πῆς γιαζίκ'».

— «'Εμ σὰν εἶσι χαϊθάν' θά σοι γελάσ', γιὰ τ' αὐτὸ νὰ ἔχουμι τὰ μάτια μας δεκατέσσερα», πρόσθεσε ὁ Μαστρομανώλς'.

Γενικὴ συζήτησι ἀπὸ τῆ μέρα πού προκηρύχτηκαν οἱ ἐκλογές ἦταν τὸ θέμα αὐτό, ἀλλὰ τὴν τελευταία μέρα σ' ὅλα τὰ σπίτια, τὰ μαγαζιά καὶ τὰ καφενεῖα τὸ θέμα ἦταν κυρίως, πῶς νὰ θγοῦν Βουλευταὶ οἱ Χαλκιδικιωτὲς ὑποψήφιοι καὶ ἰδιαιτέρα ὁ Μιλτιάδης. Καὶ οἱ γυναῖκες ἀκόμα κι αὐτές λάμβαναν μέρος στὴ συζήτησι. *Ἐτσι καὶ στὸ σπίτι τοῦ μπαρμπα-Κωσταντῆ καὶ τῆς θειᾶς Μπιτσινας γινόταν τρανὸ ταβατοῦρ' ἐξ αἰτίας μάλιστα ἀπὸ ἓνα γράμμα πού πῆραν ἀπ' τὴ Σαλονίκη ἀπ' τὴν κόρη τους, τὴν Πηγηνούδα. Αὐτὴ ἦταν ὑπερήτρια σὲ κάποιον σπίτι πού τὴ σύστησε ὁ Μιλτιάδης καὶ περνοῦσε καλὰ μὲ τ' ἀφεντικά της. Διάβασαν τὸ γράμμα πού ἔγραφε:

Σεβαστί μου πατέρα καὶ μάνα.

Σᾶς γράφω ἐγὼ ἢ θυγατέρα σας Πηγηνούδα καὶ ἔμαστε ἀπὸ ὑγίαν καλὰ οὔλνοι τὰ ἀφεντικά μου ὁ κύρ Τζιῶρτζης κὲ ἡ κυρά μ' ἢ Μαριέτα καὶ ὁ μπαρμπα-Μιλτιάδης πού ἔρχιτι τοῦ Σαδάτου πού ἔχν' τ' ἀφεντικά διγκέρα πού τοῦ λέν. Κερνοῦμι κὴ γλικὰ κι πέζν' κι χαρτιά.

Τώρα νὰ σᾶς πῶ κι τ' ἄλλο. Ἡ κύρ Μιλτιάδης θά θγῆ βουλιφτής κι νὰ τὸν ρίξει ἄσπρου ψήφου πού λέν στοῦ κτουδ' κι νὰ μὴ σιαστήσι κι τοῦ ρίξει στοῦ μαύρου, γιὰτι τότες μαυρίζιτι κι δὲ θγέν'. *Ἄν μπουρίτι νὰ ρίξει ἀπὸ δυὸ σφυρίδια, πού τὰ λέν' ἰδῶ, εἶνι σὰ τσιατοσμάδης, νὰ ξιγιάσσι τοῦ πιδι πού θά εἶνι πανουθὶδ στοῦ κτουδ'. Γιὰτι τοῦ καλό π' μᾶς ἔκαμι δὲ ξιαγουράζιτε πού μέχν' τ' ἀφεντικά μ' σὰ πιδίτις κι τρώου δ,τ' θέλω ἀπ' τοῦ φανάρ' πού ἴνι γιουμάτου ἀπ' οὔλα τὰ καλούδια. *Ἐτσι νὰ κάνιτι πού σᾶς λέου κι νὰ μι γράφτι κι γράμμα νὰ μάθου κι γὼ τὰ καθέκαστα. Ταῦτα κὲ μέγο κὲ σᾶς ἀσπάζουμι

Ἡ κόρη σας

Πηγηνούδα

*Ἄμα διάβασαν τὸ γράμμα ἢ θειὰ ἢ Μπιτσινα πῆρε τὸ μέρος τοῦ κοριτσιοῦ καὶ εἶπε στὸν Κωσταντῆ, τὸν ἄντρα της: «Νὰ σκουθῆς ταχιά, ταχνό, ταχνό, νὰ πᾶς νὰ πῆς τοῦ πιδι πού εἶνι σὶ Μιλτιάδη τοῦ κτουδ' νὰ σοι δῶσ' δυὸ τσιατοσμάδης νὰ ρίξ' κι νὰ τοῦ πῆς πῶς εἶνι ἀπὸ τρανὸ σοῖ ἢ Μιλτιάδης τ' Δημητράκ' τ' Γιατροῦ πιδι νὰ καταλάβῃ κι τάξτου κι ἓνα μπουκάλ' ρακί κι ἓνα κτι ριτσιέλα».

Τὸ πρῶτὸ νάτος ὁ Κωνσταντῆς πῆρε σειρὰ κι ἄμα ἔφτασε στὴν κάλπη τοῦ Μιλτιάδη εἶπε κρυφὰ στὸν ἀντιπρόσωπο νὰ τὸν δώσ' δυὸ σφαιρίδια νὰ ριξ', ἀλλά, ὅπως ἦταν βέβαιο, τέτοιο πρᾶγμα δὲν μπορούσε νὰ γίν' κι ὁ Κωνσταντῆς ἔφυγε στεναχωρημένος. Στὸ σπῆτι ἡ Μπιτσιάνα τὸν καρτεροῦσε μὲ ἀγωνία κι ὅταν ἔμαθε πὼς ἀρνήθηκε τὸ παιδί, ἔγινε πῦρ και μανία γιὰ τὴν ἀποτυχία και εἶπε θυμωμένα: «Ἄχ, ἂν δὲ βγῆ ἡ Μιλτιάδης βουλευτής, τοῦ θὰ φταίης πλειότερο κι ὕστερα ἰκείνου τοῦ... πίτσκου».

Ο ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΑΠΑΣ

Σὲ κείνο τὸ καλὸ χωριό, πάνω στὰ Μαντεμοχώρια, ποὺ οἱ ἄνθρωποι ἦταν ἀγαθοὶ και καλοὶ Χριστιανοί, πέθανε ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ, ὁ Παπαθανάσης, σὲ μεγάλη ἡλικία, ποὺ ὡς τὰ τελευταῖα σέρνοντας τὰ πόδια του, δὲν παράτησε τὴν Ἐκκλησιά. Ὁλο τὸ χωριὸ τὸν λυπήθηκε και τὸν ἔκλαψε.

Ἀλλὰ ὕστερα γεννήθηκε τὸ ζήτημα, τί θὰ γίν' τὸ χωριὸ χωρὶς παπᾶ. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐπιτροπὴ μαζί μὲ τὴ Μουχταροδημογεροντία σκέπτονταν πὼς θὰ λυθῆ τὸ ζήτημα και στὸ τέλος ἀποφάσισαν νὰ στείλουν ἐπιτροπὴ στὸ Δεσπότη. Καὶ πραγματικὰ πῆγαν δυὸ. Ὁ Μουχτάρης ὁ Χριστόδουλος, ὁ Κρομμύδας μὲ τὸν Ἐπίτροπο, τὸν Βαγγέλ' τὸν Φαναρᾶ, ποὺ τὸν εἶχαν στὸ χωριὸ γιὰ γραμματσούμενο. Κι ὅταν «ἔκραινε μι τρανὰ προσώπατα τὰ ἴλεγε πολιτικά», ὅπως ἔλεγαν στὸ χωριό, γιὰτι ἀπ' αὐτὸν ρωτιοῦνταν γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα, κι ἔδινε γνώμ'. Ὁ Δεσπότης ἄκουσε κι ὕστερα ἀπὸ συζήτησι ποὺ ἔκαναν τοὺς εἶπε νὰ θροῦν ἕναν ἀπ' τὸ χωριὸ ποὺ νὰ ξέρ' γράμματα, νὰ εἶναι καλὸς και νὰ μὴν ἔχ' κουσούρια, νὰ τὸν ὑποδείξουν νὰ τὸν κἀν' παπᾶ. Ἐτὸ μὸνάχα μπορεῖ νὰ λυθῆ τὸ ζήτημα.

Γύρσαν στὸ χωριὸ κι ἔγινε τρανὸ κονσοῦλτο γιὰ νὰ βρεθῆ τὸ πρόσωπο ὅπως εἶπε ὁ Δεσπότης. Ἐνας πρότεινε τὸν Χρήστο τὸν Κλαδᾶ ποὺ ἦταν κι ἀριστερός ψάλτης. Ναί, μὰ εἶχε ἕνα κουσούρ' τρανὸ ἦταν μπεκροκανάτας κι ὀλ' ἤξεραν πὼς γιὰ νὰ ψάλ' τὸ γιορτές, τραβοῦσε πρῶτα ἕνα πενηντάρ' ρακί, γιὰ ν' ἀνοιξ' ἡ φωνή τ'. Καὶ τ' ἄλλο ποὺ ἦταν γνωστὸ πὼς μὲ τὸν καντηλανάφτ' τὸν Στέργιο τὸν Ταίφα, ἄρπαζαν ὅλα τὰ μπουκάλια τὸ κρασί ποὺ πῆγγιαν οἱ γυναῖκες γιὰ τ' μιταλαδιά. Ἄλλος πρότεινε τὸν Θανασηὸ τὸν Ντομούζη, μὰ κι αὐτὸς βγῆκε μὲ κουσούρια. Ἦταν καυγατζῆς και πολλὲς φορὲς τὸν πῆγγαν στὸ Καρακὸλ' οἱ τζαντηρμάδες. Εἶχε, ὅπως ἔλεγαν, τὸ «ζνᾶρι τ' ἀπλωμένο γιὰ καυγά».

Τέλος βρέθηκαν σύμφωνοι νὰ προτείνουν τὸν Βασίλ' τὸν Ζουρντζή. Αὐτὸς ἤξερε λίγα κολθογράμματα κι ἦταν καλὸς ἄνθρωπος και ταχτικὸς σ' ὅλα του, μὰ δὲν ἔκοθε τὸ κεφάλι τ' και μερικοὶ τὸν ἔλεγαν μπουταλὰ Βασίλ'.

Τὸν πῆγγαν στὸν Δεσπότη' και τὸν ζέτασε γιὰ πολλὰ πράγματα, ἀλλὰ στὸ τέλος δὲν τὸν βρῆκε ἄξιο γιὰ παπᾶ.

— Καὶ τώρα «τί μέλλει γενέσθαι, Δέσποτά μου», εἶπε βαθεῖα ἑλληνικὰ ὁ Βαγγέλς' ὁ Φαναρᾶς.

— Θὰ σκεφθῶ καὶ θὰ σᾶς ἀπαντήσω σέ λίγες μέρες. Ἐν τῷ μεταξύ θὰ διατάξω τὸν παπᾶ τοῦ γειτονικοῦ χωριοῦ νὰ ἔρχεται, δταν τὸν εἰδοποιήτε, διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ χωριοῦ, ὡς διὰ γάμους, βαπτίσια, κηδεῖες κλπ.

Αὐτὸ ὁμως ἦταν προσωρινὴ λύσις κι ὁ Δεσπότης πῆρε μιὰ ὀριστικὴ ἀπόφασις. Νὰ στείλῃ ἕνα παπᾶ ποὺ εἶχε στήν Ἐπισκοπὴν, τὸν Παπαδανιήλ. Αὐτὸς ἦταν καλογερόπαπας καὶ πατριώτης τοῦ Δεσπότη, ποὺ μιὰ μέρα ξαφνικὰ τὸν δέχτηκε στήν Ἐπισκοπὴν. Μυστήριον ἦταν ἀπὸ ποῦ ἦρθε καὶ γιὰ ποιούς λόγους, ποὺ δὲ μαθεύτηκε. Αὐτὸ τὸ ἤξερε αὐτὸς καὶ ὁ Δεσπότης.

Καὶ μιὰ μέρα παρουσιάστηκε στὸ χωριὸ μὲ γράμμα τοῦ Δεσπότη. Ἦταν πρώτη μέρα τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς. Τὸν καλοδέχτηκαν ἡ Μουχταροδημογεροντία καὶ ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ. Τὴν ἴδια μέρα ὄλο τὸ χωριὸ τὸ μαθε. Λίγο παραξενοφάνηκε πὼς ἦταν καλογερόπαπας. Ἦταν δὲν ἦταν πενηντάρης μὲ μαῦρα προῦνα μαλλιά καὶ γένεια καὶ μάτια ζωηρὰ ἑξυπνοῦ ἀνθρώπου.

Τὴν πρώτην βραδυὰ τὸν φιλοξένησε ὁ Φαναρᾶς καὶ ὕστερα τὸν τοίμασε ὁ Μουχτάρης ἕνα σπιτάκι ποὺ ἴταν κοντὰ στήν Ἐκκλησιά, τὰ Βασιλῶνα, ποὺ λέγαν. Αὐτὸ τὸ εἶχε ἀφήσει στήν Ἐκκλησιά ἕνας ποὺ πέθανε ἀκλήρος στὸ χωριὸ. Καὶ μὲ συνεννοήσι μὲ τὴν Ἐπιτροπὴ ἀνέλαβε τὰ νέα καθήκοντα. Τὴν Κυριακὴν στὴ λειτουργίαν μαζεύτηκε ὄλο τὸ χωριὸ νὰ δῆτῃ τὸν καινούργιον παπᾶ. Ἦταν καὶ καλλίφωνος καὶ ἡ λειτουργία ἔγινε μὲ ὄλους τοὺς τύπους καὶ στὸ τέλος εἶπε καὶ λίγα λόγια πρὸς τὸ ἑκκλησίασμα. Ὅλοι ἔμειναν εὐχαριστημένοι καὶ μὲ τὴν ἀπόλυσις πέρασαν καὶ τὸν φίλσαν τὸ χέρι κι αὐτὸς μὲ σοβαρότητα τοὺς εὐλογοῦσε. Στις γυναῖκες ἔκανε ἰδιαίτερη ἐντύπωσι.

— «Νὰ μαρῆ παπᾶς; ἔλεγε ἡ Αὐγέρου ἡ Τόλινα, τὸν φλᾶς τοῦ χέρ' κι ἔχ' μιὰ μαλακουσίν' σὰ λατινίσου σμίτ». Μόνον ὁ Νικόλας, ὁ Στριφτός, ποὺ ἦταν Ἐπίτροπος στήν Ἐκκλησιά, στὸ καφενεῖο ποὺ ἔγινε συζήτησι, εἶπε στοὺς ἄλλους: «Ἡ Θεὸς νὰ μὲ βγάλ' ψεύτ', μὰ δὲ μ' ἀρέσν' τὰ μάτια τ' παπᾶ, γιὰτὶ δντας ἀνέβηκε στὰ Καφάσια νὰ θυματίσ' τὸς γυναῖκες ἰγὼ γύρζα μὲ τοῦ δίσκου κι τὸν εἶδα, μιὰ θυμασιά τσ' γρηῆς κι δυὸ τσ' νειῆς κι κοντουστέκταν κιόλας».

Ὁ Δημήτρης ὁμως ὁ Τσολάκης εἶχε ἄλλ' γνώμη. «Τί τὰ γυρευοῦσι, μωρέ, ζουντανὴ ψυχὴ οὐλα τὰ θέλ'».

Ἔτσι πέρασε ἡ Σαρακοστὴ καὶ ἦρθε ἡ Πασχαλιὰ. Ἐγινε ἡ Ἀνάστασις καὶ ἡ λειτουργία μὲ ἐπισημότητα. Μετὰ τὴν ἀπόλυσις, ὁ καντηλανάφης, ὁ Στέργιος ὁ Ταῖφας, εἶπε στὸν παπᾶ ὅτι τὸν προσκαλεῖ νὰ φάν' στὸ σπίτι τ' γιὰτὶ εἶχε ἐτοιμασία. Ἐσφαξε τὸ μανάρ' τὸ θρεφτάρ' ποὺ εἶχε κι ὄλα τ' ἄλλα τὰ χρειαζόμενα' κρασιά, ρακιά, αὐγά, πίττα. Ὁ παπᾶς δέχτηκε γιὰ νὰ μὴ τὸν χαλάσ' τὸ χατήρ'. Ἐφαγαν καλὰ καὶ τὸ ῥιξαν ὕστερα στὸ κρασί, ἕνα μπρούσκον γιὰ μερακλήδες.

Ὁ κόσμος, ὕστερα ἀπ' τὸ φαγητό, βγῆκε καρτερῶντας νὰ χτυπήσ' ἡ

καμπάνα για τή Δεύτερ' Ἀνάστασι. Ἄλλά ἡ ὥρα περνοῦσε κι οὔτε καντηλανάφτς οὔτε παπᾶς φαίνονταν. Ὁ Μουχτάρς ἔστειλε τὸν Καψιμάλ' στὸ σπίτι τοῦ Στέργιου νὰ δῆ τί τρέχ' κι δὲ φάνηκαν ἀκόμα στήν Ἐκκλησιά.

Ὅταν γύρσε εἶπε τί εἶδε: Ἡ ξώπορτα ἦταν μανταλουμέν', κρουτάλσι πολλές φορές, μὰ κανένας δὲν ἀπλουγιόταν. Ντρασκέλσι ὕστερα τοῦ τοίχου κι ἀνέβκη στοῦ δοξάτου. Ὁ σουφρᾶς ἦταν στρωμένος, ὁ παπᾶς, ὁ καντηλανάφτς κι ἡ καντηλανάφτινα ἀνάσκελα ρουχάλλζαν ἀδιάφορ' ἀπ' τὸ πολὺ κρασί. Τὸ χωριὸ θοῦίξε, σούσουρο τρανό, ἦταν τὸ ζήτημα τῆς ἡμέρας.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ παπᾶς ἐξαφανίστηκε. Ἐφυγε ἀφήνοντας γειὰ στὸ χωριὸ και στὸ καλὸ κρασί, γιατί, ὅπως μαθεύτηκε ὕστερα, ὄλο τὸ διάστημα ποῦ ἔμεινε στὸ χωριὸ νερὸ δὲν ἔβαλε στὸ στόμα τ'. Κι ὁ γερο-Μαυρουδῆς εἶπε: «Μωρὲ αὐτὸς ἀντὶ γιὰ παπᾶς ἔπρεπε νὰ γέν' μεμούρς'... στὰ κρασιά».

Τ' ΑΝΤΕΤΙΑ ΤΟΤ ΓΙΟΤΒΑΝ'

Ὁ καπεταν-Κίτσος ὁ Μοῦρτσος, ἀπ' τὸ μικρὸ ἐκεῖνο χωριὸ τῆς Κασσάνδρας, χρόνια δούλεψε ὡς ναυτικὸς στήν Ὀντέσσα τῆς Ρωσίας, ποῦ τὸν εἶχε στείλει ὁ πατέρας του, ὁ Καπεταν-Μητράκος, σὲ κάποιον φίλον του καπετάνιο, νὰ φάη ξένο ψωμί και νὰ ψηθῆ στὴ δουλειά, ὅπως ἔλεγε ὁ γερο-Καπετάνιος. Καὶ πραγματικὰ ἦταν δουλευτάρικο παιδί, ἔξυπνο και τίμιο στὴ δουλειά, γι' αὐτὸ τ' ἀφεντικὰ του, ὅταν θέλησε νὰ γυρίσῃ στὸ χωριὸ του, παλληκᾶρι τότε, τὸν ἐνίσχυσαν μὲ τὸ παραπάνω κι ἀγόρασε μιὰ σκούνα κι ἄρχισε τὴ δουλειὰ στὶς ἑλληνικὲς θάλασσες. Παντρεύτηκε μιὰ καλὴ κοπέλλα κι ἔφκιασε τὸ σπιτικό του σὰν καλὸς νοικοκύρης.

Μιὰ χρονιά, στὸν Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, παραμονὲς τὰ Χριστούγεννα δρέθηκε στὴ Σαλονίκη μὲ τὸ καῖκι του ποῦ ἔκανε μεταφορὲς κι ἐμπόριο δικό του. Κι ἓνα ἀπομεινόμερο βγῆκε σ' ἓνα καφενεῖο τοῦ λιμανιοῦ. Ἐκεῖ ἀντάμωσε κι ἄλλους ναυτικὸς φίλους του και τὰ λέγανε κουτσοπίνοντας. Σ' ἓνα ἄλλο τραπέζι ἀντίκρυ τους καθόνταν τέσσαρες ναυτικοὶ Ρῶσοι, πίναν και ἔκαναν μεγάλο σιαματά, γιατί ἦταν μισομεθυσμένοι. Σὲ μιὰ στιγμή ὁ καπεταν-Κίτσος παρατήρησε ὅτι ὁ ἓνας ἀπ' τοὺς Ρῶσους τὸν ἔδλεπε ἐπίμονα, σὲ βαθμὸ ποῦ τοῦ κίνησε κι αὐτὸν τὴν περιέργεια. Καὶ ξαφνικὰ ὁ Ρῶσος σηκώνεται πηγαίνει στήν παρέα τοῦ Καπετάνιου κι ἀποτείνεται στὴ γλῶσσα του ἔτσι μ' ἓνα χαμόγελο: «Εἶμαι ὁ Ἰβάν Καζάκωφ ἀπ' τὴν Ὀντέσσα. Σὺ δὲν εἶσαι ὁ Χρήστος Μοῦρτσος». «Μωρὲ ἐσὺ εἶσαι Ἰβάν!». Τὸν γνῶρισε. Ἦταν ὁ ἀγαπημένος του φίλος ποῦ δούλεψαν χρόνια μαζί κι ἦταν ἀχώριστοι. Ἀγκαλιάστηκαν και φιλήθηκαν μὲ συγκίνηση. Κάθισαν ὕστερα και θυμήθηκαν ὄλα τὰ παληά.

Ὁ Ἰβάν ἦταν στὴ Σαλονίκη μὲ μιὰ ρωσικὴ ναυτικὴ ἀποστολή. Μὲ τὰ πολλὰ ὁ καπεταν-Κίτσος. (Χρήστο τὸν λέγαν κι ἔτσι τὸν ἤξερε ὁ Ρῶσος, ἀλλὰ στὸ μικρὸ χωριὸ τὸν λέγαν Κίτσος) τὸν πρότεινε νὰ τὸν πάρῃ στὸ χωριὸ νὰ τὸν

φιλοξενήση και νά περάσουν τīs γιορτές τῶν Χριστουγέννων. Ὁ Ἰδάν δέχτηκε μ' εὐχαρίστησι και σέ δυο μέρες, ἀφοῦ τὰ κανόνισε και πῆρε ἄδεια, ἔφυγαν και τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων ἔφτασαν στο χωριό.

Ἡ γυναίκα τοῦ καπετάνιου και τὰ δυο παιδιὰ του, ἓνα κορίτσι και ἓνα ἀγόρι, δέχτηκαν μὲ χαρὰ τὸν φίλο τοῦ πατέρα τους, πού πολλές φορές τοὺς εἶχε διηγηθῆ πῶς πέρασε στὴν Ὀντέσσα μὲ τὸν φίλον του Ἰδάν. Τὰ ρωσικὰ τὰ ἤξερε καλά ὁ καπεταν-Κίτσος κι ἔκανε τὸν διερμηνέα στοὺς σπιτικοὺς του.

Ὁ Ρῶσος ἦταν πολὺ θρησκός, ὅπως ὅλοι οἱ πατριῶται του τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, και ἐννοοῦσε, ὅπου κι ἂν θρискόνταν, νά τηρῆ τὰ θρησκευτικὰ του ἔθιμα μὲ ὄλες τīs λεπτομέρειες. Ἀπὸ τὴ Σαλονίκη ἀγόρασε λαμπάδες και κηριὰ και τὸ θράδυ τῆς παραμονῆς ἀναψε κηριὰ γύρω ἀπ' τὸ εἰκονοστάσι κι ἔκανε μετάνοιες και προσευχές. Ἀνάγκασε δὲ και τοὺς σπιτικοὺς νά κάνουν κι αὐτοὶ τὰ ἴδια.

Τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ πῆγαν ὅλοι στὴν ἐκκλησία κι ἐκεῖ ὅλο τὸ ἐκκλησίασμα τὸν ἔβλεπε μὲ περιέργεια και ὡς ξένον βέβαια ἀλλὰ και γιατί πῆρε ἀράδα ὄλες τīs εἰκόνες τῆς ἐκκλησιᾶς, ἔκανε σὲ κάθε μιὰ μετάνοια και χαιρετοῦσε και ἀναψε και λαμπάδες σὲ μερικὲς εἰκόνες. Μετὰ τὴν ἀπόλυσι πῆγαν στο σπίτι, ὅπου γιόρταζε ὁ καπεταν-Κίτσος τὴν ὀνομαστικὴ του γιορτῆ.

Ἐκεῖ ἔκανε κάτι πού δὲν τὸ περίμεναν. Χαιρέτησε τοὺς σπιτικοὺς, τοὺς ἀγκάλιασε και τοὺς φιλοῦσε μὲ τὴ σειρά, τὸν καπετάνιο, τὴ γυναίκα του και τὰ παιδιὰ. Ἡ κυρὰ Ρινοῦλα, ἡ καπετάνινα, καταντράπηκε και κοκκίνησε ὅπως και ἡ κόρη της, ἀλλὰ ὁ ἄντρας της τοὺς ἐξήγησε διὰ αὐτὰ εἶναι ἀντέτια πού ἔχουν στὴ Ρωσία τέτοιες τρανές γιορτές. Ὅστερα τοὺς κάλεσε μπροστὰ στο εἰκονοστάσι γονάτισαν ὅλοι κι αὐτὸς ἔψαλλε φωναχτὰ κάποιον τροπάρι στὴ γλῶσσα του.

Ὅπως εἶπαμε, γιόρταζε ὁ καπετάνιος κι ἄρχισαν νά ῥχωνται ἐπισκέπται. Ὁ γιορταστῆς ἔκανε συστάσεις γιὰ τὸν ξένο κι ἐκεῖνοι τὸν χαιρετοῦσαν, ἀλλὰ ὁ Ἰδάν τοὺς ἀγκάλιαζε ὅλους και τοὺς φιλοῦσε μὲ τὴ σειρά, ἄντρες, γυναῖκες και παιδιὰ. Οἱ γυναῖκες ντρεπόνταν και κατέβαζαν τὰ μούτρα. Οἱ ἄντρες γελοῦσαν κι ὅταν ἐγῆχαν και πῆγαν στο καφενεῖο τὸ συζητοῦσαν και σχολίαζαν τ' ἀντέτια τοῦ Γιουδάν. Τὸ ἴδιο ἔπαθε κι ἡ χήρα ἡ Βεργίνου πού πῆγε βίζιτα και πῶς ἦταν χορατατζοῦ τὴ ρώτησαν οἱ γειτόνισσες ἂν τὴ φίλησε ἡ Γιουδάν'ς. «Μὲ φίλισι, μαρὴ, μὰ νά σᾶς πῶς, ἔτσ' πού ἦταν λουχηρὸς εἶπα μὲ τοῦ νοῦ μ' νά ῥχη μπάρμι' κι κανένα τρανότερο... ἀντέτ!».

ΤΟΥ ΤΡΑΝΟ ΤΟΥ ΤΦΑΝ'

Κεῖν' τὴ χρονιὰ πῆγα στο Σχολειό, στ' Κυρία, πού ἦταν Δασκάλα, ἡ Βαβδινὴ ἡ κυρὰ Λέν'. Μὲ πῆγε ἡ μάνα μ' νά γραφτῶ και πῆρα τὴ σάκκα μ' μὲ τὸ βιβλίο, τὸ ἀλφαθητάριο, τὴν πλάκα μὲ τὸ κοντήλ' και ἓνα κομματοῦδ' σφουγ-

κάρ' πού με τά 'χε δέσ' μ' ἕνα σιτζίμ' ὁ μπαρμπα-Θόδωρος, γιὰ νὰ μὴ τὰ χάσω. Μὲ χἀϊδεψε ἡ Κυρία κι εἶπε, τί καλὸ καὶ φρόνιμο παιδάκ', ἀλλὰ ἡ μάνα μ' κούνσι τοῦ κιφάλ'. «Καλὸ φαίνεται, ἄμα στοῦ σπίτ' εἶναι λύκος μὲ τὰ πέταλα».

Τοῦ προυχείμ' ἦταν καλὸς καιρὸς, ἀμὰ ὕστερα ἀπὸ τὸν Ἁγ-Δημήτρη ἔσφιξε ὁ καιρὸς κι ὄσο πάγηε κι δυνάμωνε. Βροχές, ἀέρδες καὶ κρυάδες. Στὸ Σχολεῖο ἀναψαν σόμπα. Ἐύλα μπόλκα θυμᾶμαι πὼς τὰ 'κοβε μὲ τὸ τρανὸ τοῦ τσοκὺρ' ὁ μπαρμπα-Γιώργης ὁ ἐπιστάτς' κάτ' στοῦ κατώγ', κι ἡμεῖς παήναμι πού λίγα τσάκνα γιὰ προσάναμα κι σὰν ἔπαιρναν νὰ λιγουστεύν' τὰ ξύλα κβανούσαμι κι ἀπὸ ἕνα ξύλο ἀπ' τὸ σπίτ'. Γιὰ τσς' γιορτές, τὰ Χριστούγεννα, ἔρρξε τὸ πρῶτο χιόν', μὰ δὲ θάσταξε κανὰ δυὸ μέρες μονάχα.

Καὶ θυμᾶμαι πού τότε μ' ἔβανε ἡ μάνα μ' τὸ χοντρὸ τὸ πατατοῦκο πού μ' ἔφκιασε ὁ Μαστρονκόλας κι ἕνα ζευγάρ' χειρόκτια παρδαλὰ νὰ μὴ κρυών' κι ταιρριάζν' τὰ χέρια μ'. Αὐτὰ μὲ τὰ 'φερε ἀπ' τσ' Σαλονίκ' ἡ θειὰ μ' ἡ Λέν' μπαξίς', γιὰτι ἤμιν τὸ πρῶτο ἀνήψ' πού πήγα στὸ Σχολεῖο.

Πέρασαν οἱ γιορτές καὶ κατὰ τὰ μέσα τοῦ Γενάρ' μιὰ μέρα σκούθηκε ἕνας δυνατὸς θρασκιᾶς. Ὅσοι βρέθηκαν στὸ δρόμο, πλαλοῦσαν σὰ παλαβολὸ νὰ χωθοῦν στὰ σπίτια πού μπουμπούνιζαν τὰ κούτσουρα στὰ τζιάκια.

Κεῖν' τ' μέρα, κατὰ τὸ βράδ' ἤρτε στὸ σπίτ' μας ἡ γειτόνσα, ἡ θειὰ ἡ Μαρία, κι ἄκουσα πού 'λεγε στ' μάνα μ': «Θὰ 'χομι τρανὸ τφάν' θειὰ Βασιλικὴ κατὰ πὼς μολογοῦν τὰ σμάδια». «Γιατὶ μαρή;». «Τοῦ τρανὸ τοῦ βῶδ', ἡ Κουκκινούδ' μουγκρίζε δλ' μέρα. Οἱ πιτνοὶ λαλοῦσαν ἀράδα, τοῦ γατὶ νύβταν κατὰ τοῦ βῶδ', τ' ἄλογο, χλιμιτροῦσι, τ' ἀρνίθια κούρνιασαν ἀπ' τοῦ μεσμέρ' ἀκόμα, τοῦ γχρουτζέλ' ἔτριβι τοῦ σουρλάσ' κι χόνταν στὰ τσάκνα καὶ τοῦ σκλι τ' μπαρμπα-Γιώργη οὔρλιαζι, πνὰ φάί τοῦ κιφάλ' τ'».

Κατὰ τὰ μεσάνυχτα σταμάτσι ἡ θρασκιᾶς. Ἄμα τοῦ ταχνὸ πού σκώθηκαμι, τί νὰ δγιοῦμι· χιόν' ἕνα γόνα. Τοῦ 'χε στρώσ' γιὰ καλὰ κι ἔρριχνε κάτ' τλοῦπες, κβάργια κβάργια. Καὶ πού νὰ σταματήσ'. Βάσταξε τρία μερόνχτα. Ἐφτασε, ὅπως ἔλεγαν οἱ τρανοί, ἀνάμσ' μπῶι. Τίποτα δὲ φαίνταν. Στὸ βῶδ' οὔτε πουρναροῦδ'. Τὰ σπίτια κουκλώθηκαν. Οἱ δρόμ' γιόμουσαν, ἔτσι, πού δὲ μπορούσαν νὰ σκίσν' γιὰ νὰ περάσν' οἱ ἀνθρώπ'. Καὶ τότε νισκουπόθηκαν ἄντρ' κι πηδιὰ κι μι τὰ φκιάρια ἄνγαν τσ' δρόμ' νὰ πᾶν τσς' βρύσις νὰ ποτίσν' τὰ πράματα καὶ νὰ γιομίσν' τ' ἀγκία οἱ γυναῖκες γιὰ τ' λάτρα τ' σπιτιοῦ. Τότε πάει κι ἡ Μπιτσιόνα νὰ πάρ' νιρὸ μὰ γλύστρισει κι μπλαστρώθηκε κάτ' νικουλόκη κι φάνκαν τὰ κουνουδόλια τ'ς. Μὰ χτύπσει κιόλας κι στραμπούλξι τοῦ πουδάρ' κ μιὰ ὀδουμάδα τὰ 'ἔξι κρουμμύδια κι θρασμένα πίτυρα. Κι τοῦ χειρότηρο' τοῦ εἶδι ἡ Μανώλῆς τσ' Ἀγουρίτσας κι τό 'μαβε οὔλο τὸ χωριό.

Μὰ τοῦ κακὸ γίνκη τρανώτερο σὰν σκώθηκε ἀγέρας κι τὰ πάγωσε τὸ χιόν'. Οὔλα πάγωσαν. Ἄπ' τσ' ἀστρέχες κρέμταν τὰ κρύσταλλα, οἱ δρόμ' γυάλζαν κι μιὰ γλύστρα πού δὲ μπορούσε νὰ πατήσ' ἀνθρωπος. Τσ' βρύσις τὰ σουλ-

νάρια έτρεχαν, μὰ οἱ ποταμοὶ πού οἱ γυναῖκες ξέβγαζαν τὰ ροῦχα πάγωσαν. Τὰ νερά τσ' δρόμ' γυάλλζαν σὰ λιλίτσια καὶ δυὸ μύλ' τ' μπαρμπα-Στέργιου κι ἄλλος τ' μπαρμπα-Ἀλέξ, πλάκα ἀπὸ παγωνιά οἱ ντοχοὶ κι ἀπὸ δῶ κι ἀπὸ κει κρέμταν τὰ κρούσταλλα. Ψχὴ στοῦ δρόμου δὲν ἔγλεπες. Καὶ τὰ δυὸ Σχολεῖα ἔκλεισαν. Μόν' τὰ ἀργαστήρια ἦταν ἀνοιχτά, μὰ κανέννας μουστερῆς δὲ πατοῦσε. Ἦταν καὶ καιρὸς ἀπάν' στ' γέννα καὶ τὰ πλειότερα τ' ἀρνιά κι τὰ κατσίκια ψοφοῦσαν.

Κι μὲ τοῦ τφάν' αὐτὸ κατέβκαν κι οἱ λύκ'. Ἔφαγαν καμμιὰ δεκαργιὰ πρὸδάτα τ' Μπιρμπίφιλα κι ἄλλα τόσα κατσίκια τ' Νταλαμπίρα τσ' ἄκρες τ' χωριοῦ. Κι στοὺν ἀπὸν μαχαλὰ τὸν Ἀη-Πρόδρομο χάθηκ ἕνα χρονιάρκου πλάρ' τ' μπαρμπα-Θεοχάρ. Ἄμ' κι οἱ ἀλπὲς στ' ἀκρυνὰ τὰ σπίτια δὲν ἄφσαν ἀρνίθια. Μὰ τὰ πλειότερα, ὅπως ἔλεγαν οἱ γυναῖκες, τὰ ἴφαγε ἡ τρανὴ ἢ ἀλποῦ μὲ δυὸ πουδάρια, οἱ Γκαβουγιάννους τσ' Χουντρομπαλάσους πού δὲν εἶχε θκάτ' ἀρνίθια κι ἡ αὐλὴ τ' ἦταν γιουμάτ' ἀπὸ πούπλα.

Οἱ μπεκρῆδες, πού τὸ καλοῦσι ἢ ὀργανισμὸτς, δὲν ἄφσαν ρακὶ κι κρασί γιὰ νὰ βγαίν' τοῦ κρύου κι τὰ λουκάνκα κι οἱ παστοὶ ἦταν τοῦ καθημερινὸ φαγὶ στὰ πλειότερα σπίτια κι τοῦ πυρουκτό, ἡ ζαμποῦκος, χουχλακοῦσαν τὰ χαλκοτσούκια καὶ πολλοὶ ἔβαζαν κι ἀπὸ ἕνα καρυοφίλλ' γιὰ μυροδιὰ.

Μιὰ ἔδουμάδα βάσταξι αὐτὸ τοῦ τφάν' κι οἱ κόσμος τυρανίσκι κι γάνιασι. Κι ἄμα καλωσύνεψε ὄλγοι σταυροκοπήθηκαν κι εἶπαν ξανὰ νὰ μὴ μᾶς ἔρτ' τέτοιο κακό. Πέρασαν χρόνια κι οἱ γρηῆς ἀθγιούταν στὰ νειά τὰ κουρίτσια πῶς γίνκη τοῦ τφάν' κι πῶς οἱ ἄντρ' ἦταν κλεισμέν' στὰ σπίτια, ἔτρωγαν, ἔπναν κι χουζούρευαν, γιὰτι δὲ μποροῦσαν νὰ πᾶν στὴ δλειά. Κι ἕνα κορίτσ' ρώτση μιὰ βραδυά: «Ἰσύ, θειά Ἀγγέτα τοῦ θμάσι τοῦ τφάν';». «Ἄν τοῦ θμοῦμι κουρτσούδι μ'. Ἀπὸ κείν' τοῦ τφάν' ἰγὼ ὕστια γένσα... τὰ ντιτμάρκα».

II

ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΗΘΟΓΡΑΦΙΚΑΙ

Ο ΓΕΔΕΩΝ

«Ντάγκ, Ντάγκ, Ντάγκ, Νταγκαντάγκ, Ντάγκ, Ντάγκ».

«Ανάθεμά σε ξεροβόρι, με πάγωσες σύγκορρο απόψε. Τί θεομηνία είναι τούτη, Παναγιά μου. Φτοῦ, νά πάρ' ἡ ὀργή. Θού, Κύριε, φυλακὴν τῷ στόματί μου».

Βαθειὰ χαραυγὴ, νύχτα ἀκόμα, ὁ καυμένος ὁ Γεδεών χτυποῦσε τὴ μεγάλη καμπάνα τῆς ἐκκλησιᾶς τοῦ Μοναστηριοῦ. Ἐημέρωνε ἡ μεγάλη γιορτὴ εἰς μνήμην τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας, ποὺ ἦταν ἡ προστάτρια τοῦ Μοναστηριοῦ κι ἔφερε τ' ὄνομά της.

Καρδιά τοῦ χειμῶνα. Τὰ βουνὰ γύρω χιονισμένα καὶ τὸ μπουγάζι ποὺ ἔφερε ἡ μεγάλη ρεματιά ἀπ' τὸ ἐξωκκλήσι τοῦ Ἁγίου Θεωνᾶ κείνο τὸ βράδυ ἦταν ἐξαιρετικὰ τσουχερό.

«Ντάγκ, Νταγκατάγκ, Ντάγκ, Ντάγκ».

Ὁ Γεδεών, ὁ κουτσὸς καλόγηρος, τριάντα χρόνια ἔκανε τὴ δουλειὰ τοῦ καντηλανάφτη, τοῦ νεωκόρου. Βαρεὶὰ δουλειὰ καὶ κοπιαστικὴ τοῦ εἶχε ἀνατεθῆ στὰ πρῶτα σχεδὸν χρόνια τῆς καλογηρικῆς του ζωῆς, ποὺ κατὰ σύμπτωσι «ἀπεδήμησε εἰς Κύριον» ὁ παληὸς νεωκόρος, ὁ πάτερ Εὐσέβιος. Τὸ ἀξίωμα αὐτὸ τὸ εἶχε πάρει μὲ μεράκι, καὶ καθὼς ἦταν ἐργατικὸς καὶ ἀκούραστος, μ' ὄλη τὴν κουτσαμάρα του, τὰ ἔβαζε πέρα. Τάξις καὶ καθαριότης ζηλευτὴ μέσα στὴν ἐκκλησιά. Τὰ πάντα ἔλαμπαν, μ' ὄλη τὴν κίνησι ποὺ εἶχε τὸ Μοναστήρι ἀπὸ τοὺς προσκυνητὰς ποὺ τακτικὰ πῆγαιναν γιὰ τὴ θαυματουργὸ εἰκόνα τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας. Ἐκεῖ πῆγαιναν καὶ τοὺς ἀρρώστους καὶ γενικὰ τοὺς ψυχολαθεῖς, καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς θεραπεύονταν μὲ σχετικὴ παρακολούθησι ἀπὸ εἰδικούς θεραπευτὰς καλογήρους.

Ἐνας τέτοιος θεραπευτῆς ἦταν ὁ διάκος Διονύσιος, ποὺ ἔμεινε γνωστὸς μὲ τὸ παρατσούκλι «Ντομπροῦκ Ἀγᾶς».

Καὶ τὸ παλὸ τραγοῦδι τὸ ἔλεγε:

Κακὸς σεβντὰς τὸν θάρεσε,
κι ἔχασε τὰ μυαλά του.
Σὰν τὸ ἀγρίμι οὐρλιαξε,
σὰν τ' ἄγριο τὸ γεράκι.
Οἱ λυγερὲς τὸν ἔκλεγαν
κι ἡ μάνα τὸν θρηνοῦσε.
Ἰλιάτσια δὲν τὸν πιάνουνε,

γιατροί δὲν ἀγρικοῦνε.
 Κι ἓνα πουργό, ταχύ, ταχύ,
 τὸν πᾶν στὸ Μοναστήρι.
 Καλόγηρος τὸν διάβαζε
 κι ἄλλος ντομπρούκ * τὸν θάγει.
 Νὰ προσκυνήση ἔπесε
 τὴν ἄγια τὴν εἰκόνα.

Ὁ Γεδεών μόλις τελείωσε τὴν καμπάνα, τυλιγμένος καθὼς ἦταν μὲ τὸ μακρὸ σάλι γύρω στὸ λαιμὸ καὶ στ' αὐτιά, πήρε τὸ μικρὸ «σήμαντρο» στὸ χέρι καὶ κατὰ τὸ «τυπικόν» γύριζε στὰ δωμάτια, «κελλιά», τῶν καλογήρων καὶ κτυποῦσε νὰ τοὺς ξυπνήσῃ γιὰ τὴ λειτουργία. Ἰδιαίτερος στεκόταν στὰ «κελλιά» τοῦ Ἡγουμένου καὶ τῶν Συνοδικῶν καὶ προσφωνοῦσε τὸ «εὐλόγησον» καὶ ὅταν ἄκουε τὴν ἀπάντησι «ὁ Κύριος» ἐξακολουθοῦσε νὰ κτυπᾷ τὸ σήμαντρο μέχρι τοῦ τελευταίου κελλιοῦ.

Ὅλοι οἱ καλόγηροι μαζεῦονταν στὸν Προνάρθηκα τῆς Ἐκκλησίας καὶ μ' ἐπικεφαλῆς τὸν Ἡγούμενο προχωροῦσαν στὸν κυρίως Νάρθηκα. Ἐκεῖ περιμεγαν οἱ Διάκονοι μὲ τὰ ἐξαπτέρυγα καὶ ἀφοῦ ἔβαζαν τὰ γιορτερά ἄμφια ὁ Ἡγούμενος καὶ οἱ λειτουργοὶ Ἱερεῖς καὶ Διάκονοι προχωροῦσαν ἀργὰ ψάλλοντας ἐν χορῷ: «Τὴν ἀθληφόρον τοῦ Χριστοῦ τὴν Πανένδοξον Ἀναστασίαν οἱ πιστοὶ ἱκετεύσωμεν, ὅπως Χριστὸς δεήσεσιν αὐτῆς τειχίσῃται ἡμᾶς, ὄνπερ ἐπεπόθησεν ὡς νυμφίον οὐράνιον, πάντα ἀποπτήσασα πρὸς τὴν τούτου ἀπόλαυσιν, κατ' ἀοράτων γὰρ ἐχθρῶν καὶ δρατῶν μεσίτης πέλει Κυρίῳ εὐπρόσδεκτος».

Τὰς θέσεις τῶν ψαλτῶν, αὐτὴ τὴν ἡμέρα, κατεῖχον οἱ πιὸ καλλιφωνοὶ ἐκτελεσταί. Δεξιὸς ὁ παπα-Γρηγόρης, μουσικοδιδάσκαλος, μὲ βοηθὸ τὸν Διάκο Καλλίνικο καὶ ἀριστερὸς ὁ Διάκος Πολύκαρπος μὲ βοηθὸ τὸν ἐπίσης Διάκο Διονύσιο. Καλλιφωνία καὶ ἀρίστη ἐκτέλεσι. Μάστοροι τῆς ψαλτικῆς προσεῖλκυαν ὅλο τὸ ἐκκλησίασμα τῶν προσκυνητῶν.

Πρῶτα τὸ Δοξαστικὸ καὶ κατόπιν τὸ Χερουβικὸ ἦταν σὲ ἐκτέλεσι καὶ ἀρμονία κάτι τὸ ἐξαιρετικὸ, ποὺ σπάνια δίνεται ἢ εὐκαιρία νὰ τὸ ἀπολαύσῃ κανεὶς.

Κάθε χρόνο τὴν ἡμέρα αὐτὴ τὸ Μοναστήρι πανηγύριζε μὲ ἐπιβλητικὴ μεγαλοπρέπεια. Γι' αὐτὸ ὄχι μόνο ἀπὸ τὰ γύρω κοντινὰ χωριά, ἀλλὰ ἀπὸ ὅλη σχεδὸν τὴ Χαλκιδική, ἔτρεχαν οἱ πιστοὶ νὰ προσκυνήσουν, φέροντες μαζί τους καὶ τὰ «τάματα», ἀφιερῶματα, στὴ Μεγαλόχαρη. Ἦταν δὲ αὐτὰ πολλὰ καὶ διάφορα· μαλάματα, ἄσημικά, μπακίρια, ὑφαντὰ καὶ διάφορα ζῶα, μικρὰ καὶ μεγάλα.

* Τὸ ντομπρούκ ἦταν ἓνα μεγάλο βαρὺ ξύλο ποὺ τὸ ἐφήρμοζαν στὰ πόδια τοῦ ἀρρώστου, γιὰ νὰ μὴ μπορῇ νὰ κινήται.

Ἄπ' τὴν παραμονὴ τῆς γιορτῆς τὸ Μοναστήρι ἀλλάξε ὄψι. Ἄνδρες, γυναῖκες, γέροι, γρηῆς, νέοι καὶ νέες, ἔφερναν γιὰ τρεῖς μέρες τὴν κοσμικὴ κίνησι, μιὰ ἀναστάτῳσι στὴν ἡσυχὴ ζωὴ τοῦ γραφικοῦ πράγματι ἐκείνου Μοναστηριοῦ. Οἱ ἄρρωστοὶ τοποθετοῦνταν στὸ Νάρθηκα τῆς Ἐκκλησίας, ὅπου μιὰ σόμπα, πελωρίων διαστάσεων, ἔκαιε, ἀκατάπαυστα μὲ τὰ μπόλικα καυσόξυλα ἀπὸ τὶς ἀποθῆκες τοῦ Μοναστηριοῦ. Οἱ λοιποὶ προσκυνηταὶ διαμοιράζονταν στοὺς ξενώνας, στὸ «Συνοδικόν», πού ἦταν στὸ ἐπάνω πάτωμα, μὲ τὶς μεγάλες αἴθουσες καὶ μ' ἓνα κυκλικὸ μεγάλο μπαλκόνι, πού ἡ θεὰ ἀπ' ἐκεῖ ἦταν τόσο μαγευτικὴ μὲ τὴν ἄγρια καὶ ρομαντικὴ φύσι, τὸν χειμῶνα μὲ τὰ χιονισμένα γύρω βουνὰ καὶ τὸ καλοκαίρι μὲ τὴν ὀργιαστικὴ βλάστησι καὶ τὶς ἄφθαστες μυρωδιές τοῦ θυμαριοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀγριολούλουδων, καὶ στὸ «Ἀρχονταρίκι», τὸν λαϊκὸ ξενῶνα, πού ἦταν ἔξω ἀπ' τὸ μεγάλο κτίριο τοῦ Μοναστηριοῦ μαζὶ μὲ τὸ «Βουρδουναριό», τὴν κατοικίαν τῶν κοσμικῶν ὑπαλλήλων καὶ ὑπηρετῶν. Ἐκεῖ ἦταν καὶ οἱ σταῦλοι μὲ τὰ καλοθερμεμένα μουλάρια καὶ τὸ «μπινέκι», τὸ ἐλεκτικὸ ἄλογο τῆς Ἰππασίας πού ταξίδευε ὁ Ἡγούμενος καὶ οἱ ἄλλοι πατέρες τοῦ Ἡγουμενοσυμβουλίου, μὲ «σαλτανάτι», μεγαλοπρέπεια καλογηρικὴ. Ἐκεῖ εἶχε τὸ βασίλειό του ὁ μπαρμπα-Μόσχος, ὁ Βουρδουνάρμπασης, ἓνας πελώριος ἄνδρας μὲ πολὺ ξανθὰ φουντωτὰ μουστάκια καὶ μ' ἓνα μαῦρο σκουφο στὸ κεφάλι. Φοροῦσε πουτούρια καὶ στὴ μέση του εἶχε ζωσμένο τὸ σελάχι μὲ μαχαίρια καὶ ἓνα πιστόλι Καρανταγλήδικο, πού ἡ λαβὴ του ἦταν πλουμισμένη μὲ μαλαμοκαπνισμένο ἄσημι. Ἄγρυπνος φύλακας τοῦ Μοναστηριοῦ. Καὶ καμμιά φορὰ πού δρισκόνταν στὰ κέφια, πίνοντας τὸ μπρούσινο κρασί τοῦ Μοναστηριοῦ καὶ σκουπίζοντας τὰ φουντωτὰ καὶ ἀρειμάνια μουστάκια του, σ' ἓνα ξέσπασμα τῶν νεανικῶν ἀναμνήσεων τοῦ χωριοῦ του, τραγουδοῦσε μὲ τὴν κουδουνιστὴ φωνή του:

Σήκω μωρὲ γέρο, βάλε τὰ τσαρούχια,
 νὰ πᾶμε γιὰ κλεψιά,
 στ' Αἰθαλιώτικα τὰ μπαλκάνια
 στὰ κρύα τὰ νερά.
 Δὲν μπορῶ παιδιά μ' σᾶς λέγω
 ἐγέρασα πολὺ,
 ἡ καρδιά μου εἶν' ἐκείνη,
 τὰ ποδάρια μ' δὲν βαστοῦν.
 Νὰ σᾶς δώσω τὸν ὑγιό μου τὸν τρανώτερο,
 κεῖνος ἀγαπάει τὸ κρασάκι,
 καὶ θὰ σᾶς πιάσουνε.
 Νὰ σᾶς δώσω τὸν ὑγιό μου τὸν μικρότερο
 κεῖνος ἀγαπάει τὰ κοριτσάκια,
 πάλι θὰ σᾶς πιάσουνε.
 Μ' ἂν σᾶς δώσω τὸν ὑγιό μου τὸν πλειὸ μικρότερο

κείνος ξέρει τὰ μονοπάτια
καὶ δὲν θὰ σᾶς πιάσουνε.

Τὶς μέρες ἐκεῖνες τὸ Μοναστήρι μοίραζε καὶ φαγητό, ψωμί καὶ κρασί. Καζάνια μεγάλα παρατεταγμένα στὰ μαγειρεία, πού ἦταν πίσω στὸ βορεινὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας, ἔβραζαν ἀδιάκοπα τὴ μυρωδάτη φασουλάδα, λόγω τῆς Σαρακοστῆς καὶ δυὸ Καλόγηροι μὲ μεγάλες κουτάλες μοίραζαν στοὺς προσκυνητὰς γιομίζοντας τὰ τσουμπλέκια τους. Τρίτος καλόγηρος μοίραζε τὸ ψωμί καὶ ἀπὸ μιὰ χούφτα ἐληγὲς κι ἄλλοι δυὸ στὰ μεγάλα κελλάρια, κάτω στὰ ὑπόγεια, μοίραζαν τὸ κρασί ἀπ' τὰ μεγάλα βαρέλια, στρίβοντας τὶς ξυλίνιες κάνουλες πού σφυρίζοντας πετοῦσαν τὶς μεθυστικὲς ἀναθυμιάσεις τους δίδοντας τὴν εὐθυμία καὶ στοὺς ἄποστολους ἐκείνους μοιραστὰς καλογήρους. Ὁ ἕνας μάλιστα, ὁ Παρθένιος, σιγοτραγουδοῦσε:

Καλόγηρος ἐμοίραζε κρασί μὲ τὰ λαγίνα,
στοὺς γέρους δίνει μπρούσικο,
στοὺς νεοὺς γλυκομελάτο,
καὶ σὲ μιὰ χήρα λυγερὴ
δὶν' ἀπ' τὸ μυρωδάτο.

Τὴν ἡμέρα ἐκεῖνη τοῦ πανηγυριοῦ ὄλοι οἱ καλόγηροι, μ' ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ἅγιον Νικόλαο, ἔτρωγαν στὴ μεγάλη Τραπεζαρία πού ἦταν ἀπέναντι ἀπ' τὸν Νάρθηκα τῆς ἐκκλησίας. Στοὺς μεγάλους μπάγκους τῆς Τραπεζαρίας αὐτῆς καὶ συνέχεια μὲ τοὺς καλογήρους καθόνταν καὶ οἱ προσκυνηταί, ὅσοι χωροῦσαν καὶ μόνο ἄνδρες ἡλικιωμένοι. Ὁ Ἅγιος ἐν ἀρχῇ εὐλογοῦσε τὴν «βρωσίν» καὶ τὴν «πόσιν» καὶ ἕνας καλόγηρος ἀπὸ τὸν μικρὸν ἄμβωνα, πού ἐπὶ τούτῳ ἦταν θαλμένος ψηλὰ στὸ δεξιὸ μέρος τῆς Τραπεζαρίας, διάβαζε διάφορες εὐχὲς καὶ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν βίο τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας.

Πέρα στὸ «Ἀρχονταρίκι» καὶ τὸ «Βουρδουναριδὸ» τὸ ἄλλο πλῆθος τῶν προσκυνητῶν, νέοι, νέες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ, καθισμένοι σταυροπόδι πάνω στὰ σαγίσματα καὶ χράμια ὑφαντά, ἔτρωγαν τὴν ἀχνιστὴ φασουλάδα μὲ τὶς ἐληγὲς καὶ ρουφοῦσαν ἡδονικὰ τὸ καλὸ κρασί, πού κουβαλοῦσαν ἀδιάκοπα ἀπὸ τὰ κελλάρια, μὲ μεγάλα χάλκινα γκιούμνια, παιδιὰ τῶν προσκυνητῶν πού κείνη τὴν ἡμέρα ἀνελάμβαναν ὑπηρεσία ὡς βοηθοὶ τῶν καλογήρων. Μὲ τοὺς προσκυνητὰς παρακάθονταν καὶ οἱ κοσμικοὶ ὑπάλληλοι τοῦ Μοναστηριοῦ, οἱ βουρδουναρηδες, μουλαράδες, οἱ μπαχτσεβάνηδες, οἱ χοιροβοσκοὶ μ' ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Μόσχο τὸν βουρδουναράμπαση πού εἶχε τὴ γενικὴ ἐποπτεία ἐκεῖ.

Ἐκ μέρους τῶν καλογήρων κείνη τὴ χρονιά παρεκάθησε ὁ Συνοδικὸς πάτερ Ναθανάηλ, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ εὐλόγησε τὴν «βρωσίν» καὶ τὴν «πόσιν» ἀπεσύρθη καὶ ἔμεινε μὲ τοὺς προσκυνητὰς μόνος ὁ Γεδεών, ὁ «Νεωκόρος», πού μέσα ἐκεῖ, σὲ γνωστὸ περιβάλλον, βρῆκε τὴν εὐκαιρία γὰρ τὸ ρίξει λιγάκι ἔξω, τρώγοντας

και πίνοντας με τούς προσκυνητάς και τούς κοσμικούς υπηρέτας του Μοναστηριού. Πατιρντί μεγάλο γινόταν εκεί μακριά από τὰ σουφρωμένα φρύδια και τ' άγρια μάτια τών «Άγιών Πατέρων» και ο Βασίλης ο Σαπνᾶς, ο κηπουρός, αδιάκοπα φώναζε τόν βοηθό του, τὸ Στέργιο τὸν Τσαντήλα: «Πάλα ρε Στέργιο νά γιουμίσ'ς τοῦ γχιούμ κρασί κι νά πῆς τοῦ Παρθέν' νά σι δάν' κι άπ' τοῦ γλυκό τ' άσπρου, γιά νά νηκατευτοῦν κομμάτ' τὰ αἱματα. Τοῦ καλεῖ ἡ μέρα σήμερα, μεγάλ' ἡ Χάριτ'ς.» Ἦταν κι αὐτὸς κουτσὸς σάν τὸν Γεδεών, ἀπὸ χρόνια «ταγιμένος» στὸ Μοναστήρι, βασγιεστισμένος άπ' τὴ ζωή, ν' άφήση γύρευε τὰ κόκκαλά του στὰ ἱερά ἐκείνα χώματα, μακριά ἀπὸ τὴν πολυτάραχη κοσμική ζωή, πὸν μέσα σ' αὐτὴ θυμόνταν τὴν καταφρόνια πὸν εἶχε νοιώσει ἀπὸ τὸν παληόκοσμο γιά τὴν κουτσαμάρα του, τὴν ἀναπηρία του, πὸν τό 'φερε ἡ κατάρρα νά ἔχη ἀπὸ τὰ μικρά του χρόνια. Κι ἀδιάζοντας με τὸ «χαλκοσοῦκι» του τὸ κρασί στίς κοῦπες τών προσκυνητῶν, σιγοτραγουδοῦσε με τὴ λεπτὴ στρίγγικη φωνή του:

Ἄμπέλι μου πλατύφυλλο και κοντοκλαδεμένο
 μὰ τὴν θάλασσα,
 φιλή, λιγνή μου μέση
 δὲ σ' άγκάλιασα,
 Κάνεις σταφύλια κόκκινα, Γαλατσιανούδα μαρή,
 και τὸ κρασί μελάτο,
 μὰ τὴν θάλασσα,
 φιλή, λιγνή μου μέση
 δὲ σ' άγκάλιασα.

Αὐτὸ τὸ τραγουδάκι τοῦ Βασίλη τοῦ μπαξεβάνη ἔγινε ἀφορμὴ ν' ἀνάφη τὸ γλέντι, σὲ βαθμὸ πὸν παρέσυρε και τὸν καυμένο τὸν Γεδεών, πὸν πίνοντας ἀνακτωμένα τὰ κρασιά εἶχε γίνει, ἄμαθος ἀπὸ πολὺ πιστὸ καθὼς ἦταν, σκνίπα στὸ μεθύσι. Τραγουδοῦσε μαζί κι ἔψαλλε βραχνά και ἄναρθρα, κι αὐτὸ τὸ πρωτοφανὲς θέαμα ἔγινε αἰτία νά ξεσπάση σὲ γέλια και χάχανα τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τών προσκυνητῶν εἰς δάρος τοῦ καυμένου τοῦ Γεδεών, πὸν κάποια στιγμή, ἀναίσθητος πλέον, σωριάσθηκε σὲ μιὰ γωνιὰ κοντὰ στὸ τζάκι τοῦ μεγάλου κελλιῦ τοῦ Βουρδουναριῦ.

Εἶχε σουρουπώσει και κόντευαν νά κλείσουν οἱ μεγάλες πόρτες τοῦ Μοναστηριῦ, ὅταν ὁ Συνοδικὸς πάτερ Βενέδικτος κατέφθασε στὸ Βουρδουναριό. Εἶχε σταλῆ ἀπὸ τὸν Ἡγούμενο, πὸν εἶχε εἰδοποιηθῆ γιά δ,τι συνέβαινε ἐκεῖ, νά διαπιστώση τὰ γενόμενα και νά ἐπιβάλῃ τὴν τάξι. Καὶ πραγματικά, με τὴν ἐμφάνισί του και μόνο ὁ θόρυβος και τὰ χάχανα σταμάτησαν. Διέταξε και μετέφεραν τὸν Γεδεών, ἔτσι καθὼς ἦταν, στὸ κελλί του και ἀνέφερε τὰ πάντα στὸν Ἡγούμενο.

Τὴν ἐπομένῃ, ἀφοῦ ἔφυγαν ὄλοι οἱ προσκυνηταί, ὁ Ἡγούμενος συνεχάλε-

σε τὸ Ἑγουμενοσυμβούλιον νὰ λάβῃ ἀπόφασιν τιμωρίας γιὰ τὸν παρεκτραπέντα καλόγηρον. Καὶ ἡ ἀπόφασιν ἐξεδόθη καταδικαστικὴ παμψηφεί, ἀνετέθη δὲ στὸν Γραμματέα τοῦ Συμβουλίου, τὸν παπὰ Νεόφυτο νὰ τὴν συντάξῃ καὶ κοινοποιήσῃ: «Τῷ Νεωκόρῳ Μοναχῷ Γεδεῶνι, ἀσεβήσαντι τοῖς Ἱεροῖς Κανόσι τῆς ἐκκλησίας, ἔτε φωραθέντι εὐωχομένῳ μετὰ λαϊκῶν Προσκυνητῶν καὶ μέθῃ συσχεθέντι εἰς χλεύην καὶ ὀνειδισμόν τούτοις εἴλκυσε τῷ Μοναχικῷ σχήματι, τὸ Ἑγουμενοσυμβούλιον ἐπιβάλλει τεσσαρακονθήμερον νηστείαν μετὰ κανόνος προσευχῶν τῇ ἀθληφόρῳ ἡμῶν Προστάτιδι, ἵνα ἡ αὐτῆς χάρις εἴῃ αὐτῷ τῷ ἀμαρτήματι ἀποβαλλεῖν. Ἀμήν!».

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ

Τὸ Μοναστήρι τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας ἐκτίσθη κατὰ τὸ ἔτος 890 μ.Χ. ὑπὸ τῆς πρώτης συζύγου τοῦ Αυτοκράτορος Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, Θεοφανοῦς, τιμωμένης καὶ ὡς Ἁγίας ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας (ἐορτάζει τὴν 16 Δεκεμβρίου). Γι' αὐτὸ πάντοτε μνημονεύεται ὡς κτητόρισα τῆς Μονῆς ἢ Ἁγία Θεοφανώ, ἡ ὁποία ἔδωσε καὶ τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας.

Ἡ Ἁγία Ἀναστασία ἐγεννήθη εἰς τὴν πρωτεύουσα τῆς Παιονίας Σίρμιον κατὰ τὸ δεύτερο ἡμισυ τοῦ 4ου αἰῶνος. Θυγάτηρ τοῦ ἐθνικοῦ Πραιτεξτάτου καὶ τῆς χριστιανῆς Φαύστης, ἐμαρτύρησε κατὰ τὸν 4ο αἰῶνα. Λείψανα τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας, μέρος τῆς χειρὸς καὶ μέρος τοῦ ποδιοῦ, φυλάσσονται εἰς εἰδικὸν κουβούκλιο τῆς ἐκκλησίας τοῦ Μοναστηριοῦ. Ἐπίσῃ καὶ ὀλόκληρο τὸ ἅγιο λείψανο τοῦ Ἁγίου Θεωνᾶ, Ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης εἰς εἰδικὴν λάρνακα.

Κατὰ τὴν ἑορτὴ τοῦ Ἁγίου Θεωνᾶ, τὴν 4ῃ Κυριακῇ τῶν Νηστειῶν, ποὺ ἐορτάζει πάλι τὸ Μοναστήρι, ἀνοίγει ἡ λάρναξ εἰς κοινὸ προσκύνημα.

Κτισμένο σὲ μιὰ τοποθεσία θαυμασία τὸ Μοναστήρι αὐτὸ, μεταξὺ τῶν χωριῶν Βασιλικῶν καὶ Γαλατίστης, εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ δουνοῦ ποῦ φέρει τὸ ὄνομα «Λειβαδιώτικο», ἐκ τοῦ χωριοῦ Λειβάδι, ποῦ θρίσκειται ὑψηλότερα εἰς ἀπόστασι μιᾶς ὥρας ἀπὸ τὸ Μοναστήρι, ἔχει ἐπιβλητικὴ ἐμφάνισι καὶ κινεῖ τὸν θαυμασμὸν στὸ διαβάτη ποῦ περνᾷ ἀπὸ τὸ δημόσιον δρόμον Θεσσαλονίκης - Πολυγύρου. Ἐνας ἀνηφορικὸς δρόμος, ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ Μικρὸ Μετόχι τοῦ Μοναστηριοῦ, κοντὰ στὸ δημόσιον δρόμον, παλαιόθεν στρωμένος μὲ πλάκες καλντηρίμι, φέρει τὸν ἐπισκέπτη μέχρι τοῦ Μοναστηριοῦ.

Στὴ μικρῇ πλατείᾳ, πρὸ τῆς μεγάλης θύρας τῆς εἰσόδου, στρωμένη μὲ πλάκες, μιὰ μικρῇ θρῦσι μὲ τρεχοῦμενον νερό, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ μιὰ στέρνα ποῦ μαζεύει τὰ νερὰ καὶ ποῦ παλαιότερα θρίσκόνταν καὶ χρυσόσφαιρα καὶ γύρω πελώρια δένδρα, κυρίως πεῦκα καὶ караγάτσια, εἶναι ὅτι χρειάζεται στὸ νὰ προδιαθέσῃ τὸν ἐπισκέπτη γιὰ τὸ εὐλαδικὸν του προσκύνημα. Ἡ μεγάλη δίφυλλη πόρτα τῆς εἰσόδου, πλαισιωμένη μὲ ὠραῖες ζωγραφιεῖς Ἁγίων δίδει μιὰ ἐπιβλητικὴ μεγαλοπρέπεια.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Μοναστηριοῦ, ἐνιαῖον κτιριακὸ συγκρότημα, ἔχει δύο δρόμους καὶ ὑπόγεια, κελλάρια, καθ' ὅλο τὸ μῆκος τοῦ κτιρίου. Εἰς κάθε δροφὸ ὑπάρχουν ἐν συνεχείᾳ δωμάτια, κελλιά, ποῦ χρησίμευαν ἄλλοτε ὡς κατοικία τῶν μοναχῶν. Ἐκκλησία μεγάλη, ρυθμοῦ Βυζαντινοῦ, μὲ προνάρθηκα, νάρθηκα καὶ κωδονοστάσιον παλαιοῦ ρυθμοῦ, διατηροῦνται εἰς ἀρίστην κατάστασι.

Ἐίχε δέ, πρὸ πολλῶν ἐτῶν, περὶ τοὺς 60 καλογήρους, ὅταν ἡ οἰκονομικὴ του κατάστασι εὐρίσκειτο εἰς ἀκμὴν, μὲ τὰ εἰσοδήματα τῶν δύο μεγάλων Μετο-

χίων εἰς Κασσάνδραν καὶ Καλαμαριά. Μὲ τὸν θάνατο τῶν ἡγητόρων καλογήρων καὶ τὴν ἐλάττωσι τῶν οἰκονομικῶν πόρων ἤρχισε ἡ παρακμὴ τοῦ Μοναστηριοῦ, ὅτε ἡ φαεινὴ διάνοια τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Κασσανδρείας Εἰρηναίου συνέλαβε καὶ ἐπραγματοποίησε ἓνα ἔργο μεγίστης κοινωνικῆς καὶ μορφωτικῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου τῆς Χαλκιδικῆς· ἱδρυσε τὴν Ἱερατικὴ Σχολὴ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀνήγειρε μεγαλοπρεπῆς καὶ καθ' ὅλα συγχρονισμένον διδακτήριον, πληροῦν ὅλας τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Παιδαγωγικῆς, ὅπου, κυρίως ἐκ Χαλκιδικῆς, νέοι ἄποροι, τῶν ὁποίων ἡ ἔφεσι πρὸς μάθησι δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ εὕρη ἄλλη διέξοδο, συρρέουν κατ' ἔτος, διὰ νὰ προσθέσουν τὴν δυνάμιν των εἰς τὴν μορφωτικὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἰδιαιτέρας των πατρίδος. Πολλοὶ νέοι ἐκ τῶν πρώτων ἀποφοιτησάντων, συνεχίσαντες τὰς σπουδὰς των εἰς τὰ Πανεπιστήμια Θεσσαλονίκης καὶ Ἀθηνῶν, κατέχουν σήμερον, ὡς ἐπιστήμονες, ἐπιζήλους θέσεις εἰς ἀνώτερα πνευματικὰ ἰδρύματα, διὰ νὰ σεμνύνεται δι' αὐτοὺς ἡ γενέτειρά των Χαλκιδική.

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΣΤΟΝ ΒΑΒΛΟ

Κακό όνειρο είδε κείνο τὸ βράδυ ὁ Βασιλκός ὁ Σκλᾶς κάτω στὸ μύλο πού φύλαγε. Καί τὸ πρωὶ πού σηκώθηκε κατσοφιασμένος καὶ στεναχωρημένος, ἀσυναίσθητα πῆρε τὸ δρόμο γιὰ τὸ χωριό. Ὁ νοῦς του πῆγε στὸ κακό. Φαντάστηκε ὅτι κάτι θὰ ἔπαθε ἡ γυναίκα του ἢ Γερακίνα.

Ἦταν νεόπαντρός καὶ τὴν εἶχε παντρευτεῖ τὴ Γερακίνα μὲ μεράκι γιατί ἦταν ὡμορφῆ. Ἡ πρώτη τοῦ χωριοῦ. Ψηλὴ καὶ γεμάτη, μὲ κάτι ἀμυγδαλωτὰ μάτια καὶ μακρυὰ μαλλιά καμωμένα πλεξοῦδες χοντρές πού ἔπεφταν πίσω καὶ σκέπαζαν τὶς πλάτες ὡς κάτω καὶ μιὰ ἑλῆὰ στὸ μάγουλο ἦταν ἓνα σύνολο ὡμορφιάς πού δικαιολογημένα κρατοῦσε ἀσθεστὴ τὴν ἀγάπη τοῦ Βασιλκοῦ τοῦ Σκλᾶ.

Καὶ ὁ δόλιος μόλις ἔφτασε στὸ Σταυρό, πού κατηφόριζε ὁ δρόμος γιὰ τὸ χωριό, κοντοστάθηκε καὶ ἀγναντεύοντας πέρα τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ τοῦ φάνηκε ὅτι εἶδε κόσμο μαζεμένο μπροστὰ στὸ δικό του σπίτι. Κόπηκαν τὰ πόδια του, ζαλίστηκε καὶ ἀναστενάζοντας κάθησε σὲ μιὰ πέτρα καὶ ἄρχισε νὰ μοιρολογῇ:

Κόσμος πολὺς μαζώχτηκε
Γερακίνα μου, ἄχ! Γερακίνα μου,
στὸ σπίτι ἀπὸ κάτω. Ἄχ! Γερακίνα μου.
Τάχα μαράζι σ' ἔπιασε, τάχα σεβντᾶς σέ βρῆκε.
Μ' ἔννηθ' ἀλάσσες δὲν σ' ἀλλάζω Γερακίνα μου.
Μὲ τὰ σγουρά σου τὰ μαλλιά τὴν ὡμορφὴ ἑλῆὰ σου
ἐμένα μὲ κατάντησες σκλάβο στὴν ἀγκαλιά σου.
Ἄχ! Γερακίνα μου.

Τόσο ὡμορφὴ τὴν ἔβλεπαν τὰ μάτια τοῦ Βασιλκοῦ τὴ Γερακίνα πού ἔχει μόνο μὲ τὴν περιφνημὴ τότε γιὰ τὴν ὡμορφιά της Θαλάσσω δὲν τὴν παρομοιάζει, ἀλλὰ οὔτε μ' ἔννηθ' ἀλάσσες δὲν τὴν ἀλλάζει.

Ὅλα αὐτὰ ἦταν, βέβαια, κατασκευάσματα τῆς φαντασίας τοῦ σεβνταλῆ τοῦ Σκλᾶ. Γιατί οὔτε κόσμος πολὺς μαζεύτηκε στὸ σπίτι του, οὔτε ἡ Γερακίνα ἔπαθε τίποτε καὶ ὅταν πῆγε στὸ σπίτι τὰ βρῆκε δλα ὅπως τ' ἄφησε.

Αὐτὸ ἦταν ἓνα περιστατικὸ ἀπ' τὴν αἰσθηματικὴ ζωὴ τοῦ Σκλᾶ, ἀλλὰ κείνο πού ἄφησε ἐποχὴ καὶ τὸ θυμοῦνται ὅλοι οἱ παλαιοὶ τοῦ χωριοῦ ἦταν ὁ γάμος του μὲ τὴ Γερακίνα πού ἔγινε μ' ὄλους τοὺς τύπους, τὴν τάξι καὶ τὰ ἔθιμα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἄξιζει, λοιπόν, νὰ τὸν περιγράψουμε ὅπως τὸν ἀφηγήθηκαν γέροι καὶ γρηές πού ἦταν τότε μικρὰ παιδιὰ.

Καὶ εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὰ ἴδια σχεδὸν ἔθιμα τοῦ γάμου ἐπικρατοῦσαν σ' ὅλη τὴ Χαλκιδική, στὸν Βᾶβδο ὅμως εἶχαν κάτι τὸ ξεχωριστό, γιατί τηροῦνταν ὅλες οἱ λεπτομέρειες καὶ κάτι διαφορετικὰ τραγούδια καθαρῶς τοπικά.

Ὁ Βασιλικὸς ὁ Σκλαῦς ἦταν «βαρεμένος» πολὺ καιρὸ πρὸ τοῦ γάμου του, γιατί ἡ Γερακίνα ἦταν ζῶριχη στὶς ἀρχές· δὲν τὸν πολυπρόσεχε καὶ ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ἀδιαφορίας ὁ Σκλαῦς εἶχε κάμει πολλὲς τρέλλες ὡς πού νὰ τὴν καταφέρῃ.

Κι ὅταν μιὰ μέρα ἔμαθε ὅτι ὁ πατέρας τῆς Γερακίνας τὸν κακολόγησε κι εἶπε «ἀλλοῦ ξεφορτῶν' τὰ τσάκνα», δηλαδή γιὰ ἄλλον προορίζονταν κι ὄχι γι' αὐτόν, τὸ πῆρε βαρὺ καὶ μὲ τὸν φίλο του, τὸν Θανασιῶ τὸν Μπιτλῆ, τὴ νύχτα τραγουδοῦσαν κάτω στὰ παράθυρα τῆς Γερακίνας.

Ἄσπρα μου περιστέρια, μαῦρα μου πουλιά,
Ἔσεῖς ψηλὰ πετᾶτε καὶ διαβαίνετε,
Γιὰ κοντοκαρτερεῖτε, χαμηλώσετε,
Νὰ γράψω στὰ φτερά σας, στὰ φτερούδια σας,
Τριὰ λόγια, τριὰ μαντάτα, τριὰ μηνύματα,
Νὰ πᾶτε τὴν ἀγάπη μ' χαιρετήματα,
Θέλει καλόγρια ἄς γένει θέλ' ἄς παντρευτῆ,
Θέλει τὰ ράσ' ἄς βάνη νὰ ρασσοφορῆ.
Ἐγὼ γυναίκα πῆρα καὶ παντρεύτηκα,
Μάγισσας θυγατέρα, μάγισσα κι αὐτή,
Μαγεύει τὰ καράδια καὶ δὲν περπατοῦν,
Μαγεύει τὲς θαλάσσεσ καὶ δὲν κυματοῦν,
Μὲ μάγεψε κι ἐμένα καὶ δὲν ἔρχομαι.
Ὅντας κινήσω ν' ἄρτω μαῦραν' τὰ βουνά,
Κι ὄντας γυρίσω πίσω στράφτουν θάλασσεσ.

Ἄλλὰ ἐκεῖνο πού τὸν ἔκανε νὰ καίγεται καὶ νὰ λυώνη σὰν τὸ κερὶ ἦταν ὅταν ἡ Γερακίνα τίς μεγάλες γιορτὲς καὶ τὰ πανηγύρια, σὰν τῆς Παναγιᾶς καὶ τοῦ Ἁγ-Λιά, τραγουδοῦσε μὲ τ' ἄλλα τὰ κορίτσια καὶ χόρευε στὸ χοροστάσι τοῦ χωριοῦ τὸ πολὺ συγκινητικὸ τραγοῦδι «Ἡ κατάρα τῆς ἀγαπητικιάσ»:

Φεγγάρι μου πού ἴσαι ψηλὰ καὶ χαμηλὰ λογιάζεις,
Μὴν εἶδες μὴν ἀλόγιασεσ τὸν ἀγαπητικὸ μου,
Σὲ τί ταβέρνα κάθετε σὲ τ' ὄμορφο τραπέζι,
Τίνος χερούδια τὸν κερνοῦν καὶ τὰ δικά μου στέκουν,
Τίνος ματούδια τὸν θωροῦν καὶ τὰ δικά μου κλαίγουν.
Θέλω νὰ τὸν καταραστώ, μὰ πάλι τὸν λυποῦμαι,
Τὸν ἔχ' ἡ μάνα τ' μοναχὸ καὶ τὸν Θεὸ φοβοῦμαι.
Σὲ κυπαρίσσι ν' ἀνεβῆ νὰ τὸ κορφολογῆση,
Κι ἀπὸ ψηλὰ νὰ κρημνιστῆ καὶ χαμηλὰ νὰ πέση,
Νὰ γίνῃ τὸ κορμάκι του χίλια λιανὰ κομμάτια.
Πέντε γιαιτροὶ νὰ τὸν κρατοῦν καὶ τρεῖς νὰ παραστεκούν,

Και δεκοχτώ γραμματικοί νά γράφουν τις πληγές του.
 Κι ἐγὼ διαβάτρα νά διαβῶ νά τοὺς καλημερίσω.
 «Καλῶς τὰ κάμνετε γιατροὶ καλῶς τὰ πολεμᾶτε,
 Πικρὲς ἀλφῆς μὴ θάνητε νά μὴ τὸν φαρμακῶστε,
 Ἐγὼ ἴχα καὶ λιγὸ πανὶ σαρανταπέντε πῆχεις,
 Ὅλα νά τὰ ξεφτύσητε καὶ φτύλια νά τὰ κάμτε,
 Φτύλια γιὰ τὸ κορμάκι του, φτύλια γιὰ τὸ κορμί του.

Μὰ κι αὐτὸς σὰν νά τὸ πῆρε πείσμα καὶ μιὰ γιορτὴ πού χόρευαν κορίτσια καὶ ἀγόρια μὲ τὰ τραγουδία κοντὰ στὴν ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, σέρνοντας τὸ χορὸ, τραγουδοῦσε μὲ τοὺς φίλους του τὸ τραγοῦδι τοῦ καταφρονημένου.

Ἐδῶ στὸν πάνω μαχαλά καὶ στὴν κάτω γειτονιά,
 Μαῦρα ματούδια φίλησα καὶ πλειὰ δὲν τὰ δευτέρωσα.
 Ὅλος ὁ κόσμος μὲ γελοῦν καὶ οἱ δικοὶ μου μ' ἀδικοῦν,
 Μὲ πῆρε τὸ παράπονο καὶ ἡ πολλὴ ἢ λύπη,
 Κάτω σ' Κορφοὺς κατέβηκα νά περισυργιανίσω.
 Βρίσκω χορὸν πού χόρευαν καὶ τὰ παιχνίδια π' ἀπαιζαν.
 Πῆγα νά πιάσω στὸ χορὸ, σιμά, κοντὰ στὴν ἀγαπῶ,
 Κι ἐκείνη δὲν τὸ δέχτηκε, παίρνει πέτρα καὶ μὲ βαρεῖ.
 Ἦνὼ νά ἴχα μῆλο νά ἴριχνα, νεράντζι κι ἄς τῆ δάρενα,
 Γιὰ νά ξεδιπλωθῇ ὁ χορὸς, νά διῶ ψηλὲς νά διῶ λυγνές
 Νά διῶ κι ἐκείνη π' ἀγαπῶ.

Καὶ στὸν δεῦτερο χορὸ πού ἔσερνε ὁ γκαρδιακὸς του φίλος, ὁ Ἁγαπτὸς ὁ Μπάμπουρας, τραγοῦδησαν μαζί τὸ ἄλλο τραγοῦδι πού ἦταν ὄλο ντέρτι καὶ μαράζι:

Νά ἴμαν ἀγέρας δροσερὸς νά σύρω στὴν αὐλὴ σου,
 Νά παίρν' ἀπ' τὸ τσιμπέρι σου πώχεις στὴν κεφαλὴ σου,
 Νά δέσω τὸ χεράκι μου τὸ μαχαιροκομμένο,
 Ὅπου τὸ μαχαιρόκοψα σὲ μιὰ ἴρημη ἀγάπη.
 Ὅπου φιλοῦσε κι ἔλεγε ποτές δὲν μ' ἀπαρνιέται,
 Καὶ τώρα μ' ἀπαρνήθηκε σὰν καλαμιὰ στὸν κάμπο,
 Θερίζουν παίρνουν τὸν καρπὸ κι ἡ καλαμιὰ ἴπομένει,
 Βάνουν φωτιά στὴν καλαμιὰ περικαπνίζ' ὁ κόσμος,
 Περικαπνίζ' ἡ καλαμιὰ, περικαπνίζ' ὁ κάμπος.

Ὅλο τὸ χωριὸ εἶχε νά κάμη πιὰ μὲ τὴν αἰσθηματικὴ αὐτὴ περιπέτεια τοῦ Βασιλεῦς τοῦ Σκλά μὲ τὴ Γερακίνα καὶ πολλοί, ἰδίως γυναῖκες, τὸν συμπαθοῦσαν καὶ ἄμα δίδονταν εὐκαιρία κάτι εὕρισκαν νά ποῦν ἢ νά τραγουδήσουν γιὰ νά ἐλαφρύνουν τὸν καὺμό του. Ἄφου ἡ θειά του ἡ Πανάγιω μιὰ βραδυὰ

τοῦ Ἁγίου Στυλιανοῦ, πού γιόρταζε ὁ θεῖός του ὁ Στέργιος, στὰ τελευταῖα πού ἔφυγαν οἱ ξένοι ἐπισκέπται κι ἔμειναν οἱ στενοὶ συγγενεῖς τραγοῦδησε ἕνα παλὸ τραγοῦδι:

Στείλε μάνα μ' στὴν ἀγαπῶ, στείλε προξενητάδες,
 Ἐγὼ ἴστεῖλα ὑγιέ μ' καλέ μ' κὰν ἕκατὸ νομάτοι,
 Παπάδες καὶ πλεμματαῖκοι καὶ μητροπολιτάδες.
 Ἐγιέ μ' δὲ μᾶς μπιγέντησαν, ὑγιέ μ' κὴ δὲν μᾶς πῆραν,
 Ἐγιέ μ' μὴν τὸ πικραίνεσαι καὶ σὺ θὰ τὴν φιλήσης.
 Πάρε τὴ ρόκα στὴν ποδιά, τοῦ μάγγανου στὰ χέρια,
 Καὶ σῦρε κράζε παπαδιά, μικρὴ παπαδοπούλα,
 Ἐμένα ἢ μάνα μ' μ' ἔστειλε κενητήματα νὰ μάθω,
 Ὅλη μερίτσα μάθαινε, δὲν ἴμπόρει νὰ τὰ μάθῃ,
 Καὶ ἀπ' τὸ βασίλεμμα ἡλιοῦ, βουλιέται νὰ τὰ μάθῃ.
 «Δασκάλισσα μ' κι ἂν βραδυαστῶ μὲ ποιὸν θὰ μείνω βράδυ;»
 «Δώδεκα δοῦλες ἔχω ἴγω μὲ ποιὰ σ' ἀρέσει πέσε».
 Δὲν θέλω μὲ τίς δοῦλες σου, μόν' μὲ τὴν ἀφεντιά σου.
 Καὶ τίς βαίτσες ἔκραζε καὶ τίς βαίτσες λέει.
 «Σῦρτε βαίτσες μ' στρώσετε μέσα στὸ περιβόλι,
 Ἴκει πῶν ὁ μόσχος ὁ πολὺς κι εἶναι τὸ καροφύλλι».
 Ὅλη νύχτα κοιμούμασταν σὰ δυὸ καλὰ δερφάκια,
 Κοντὰ στὰ ξημερώματα, δυὸ ὥρες πρὶν νὰ φέξῃ,
 Χίλια φλουριά τὴν ἔδουνα, στὰ μάτια τὴν φιλοῦσα,
 Τὸν μόσχο τσαλαπάτησε καὶ τὰ φλουριά τὰ ρίχνει,
 Νιὰ τίς βαίτσες ἔλεγε καὶ τίς βαίτσες λέει,
 «Ὡς τῶρα ἤμουν κουρασιά, τῶρα ἴμαι παντρεμένη».

Ἐπὶ τέλους ὕστερα καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα περιστατικὰ ἢ καρδιά τῆς Γερακίνας μαλάκωσε, σ-γκινῆθηκε ἀπὸ τὴν ἐπιμονὴ τοῦ Σκλα καὶ μιὰ μέρα ἢ Παρασκευὴ ἢ Τσάμενα, πού ἦταν θαλτῆ, τοῦ ἔφερε καλὰ μαντάτα καὶ τὰ πράγματα πῆραν τὸν καλὸ δρόμο. Καὶ μὲ λίγο καιρὸ ἔγιναν τὰ «σудέματα», οἱ ἀρραβῶνες, καὶ ἐπειδὴ ὁ Βασιλκὸς ἦταν ἀκαρτέρητος ὀρίστηκε ἢ μέρα τοῦ γάμου. Τὴν τελευταία ἑβδομάδα, πρὸ τοῦ γάμου, ἄρχισαν οἱ προετοιμασίες καὶ στὰ δυὸ σπίτια, τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης. Τὴ Δευτέρα ὁ Βασιλκὸς πῆγε στὴ Θεσσαλονίκη νὰ ψωνίσῃ κι ἔφερε γυρίζοντας δλα τὰ χρειάζοντα καὶ μαζὶ «τσουράκια καὶ μπιλετσίκια», σκουλαρίκια καὶ βραχιόλια καὶ μιὰ «γτούμπλα» μεγάλο φλουρὶ μὲ ἄλυσσιδα γιὰ νὰ κρεμάσῃ στὸ λαιμὸ τῆς Γερακίνας.

Στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, ἢ μάνα καὶ οἱ ἀδελφές του ἀσπρίζουν, πατώνουν καὶ ζυμώνουν τὸ καθάριο ψωμί γιὰ τὸ τραπέζι τοῦ γάμου. Τὰ σφαχτὰ ἐτοιμάζονται ἀπὸ τὴν Παρασκευὴ καὶ τὴ νύχτα τὰ συμπεθερικά μαζεύονται στὸ σπίτι τῆς νύφης γιὰ τὸ «χαρτόγραμμα», τὸ προικοσύφωνα, πού γίνεται παρουσία

τοῦ παπᾶ τοῦ χωριοῦ καὶ τριῶν μαρτύρων ἀπὸ σοβαροὺς νοικοκύρηδες. Σ' αὐτὸ καταγράφονται λεπτομερῶς ὄλα τὰ προικιά τῆς νύφης καὶ τ' ἄλλα τὰ «δοσίματα».

Τὸ Σάββατο τὸ πρωὶ φίλοι καὶ μπράτιμοι τοῦ γαμπροῦ ἐτοιμάζουν τὸ «φλάμπουρο», ἓνα εἶδος σημαίας μὲ μακρὸ κοντάρι κι ἓνα μεγάλο μαντήλι «σερβέτα», στουλισμένο μὲ λουλούδια τῆς ἐποχῆς, λειμόνια καὶ πορτοκάλια κι ἓνα χρυσοῦμένο μῆλο στὴ μέση.

Τὴν ὥρα πού στολιζοῦν τὸ «φλάμπουρο» ὄλοι τραγουδοῦν:

Μαρμαρένια μου θρυσούλα πῶς βαστᾶς τὸ κρὺ νερὸ
 Ἐρινιῶ, Κατερινιῶ,
 Ἐτο' βαστῶ κι ἐγὼ καυμένος τὸν δικό σου τὸν καυμὸ
 Ἐρινιῶ, Κατερινιῶ,
 Πῆρα ζάλη στὸ κεφάλι, δυὸ μαχαίρια στὴν καρδιά
 Γιά σ' ἀγάπη μου γλυκειά
 Ἐρινιῶ, Κατερινιῶ,

Καὶ ἀκόμα ἓνα:

Κατέβα κάτω στὸ μπεζιστένι
 γιὰ νὰ διαλέξης σπαθί, μαχαίρι
 ὄλοι διαλέγουν σπαθιά, μαχαίρια,
 κι ἐγὼ διαλέγω μιὰ μαυρομάτα,
 λεβέντης ἤμου, λεβέντρια πῆρα.

Μὲ τὰ τραγούδια μαζί παίζουν καὶ τὰ λαλούμενα. Γύφτοι μὲ νταούλια καὶ ζουρνάδες σηκώνουν ὄλο τὸ χωριὸ στὸ πόδι. Τέτοιους εἶχε φέρει ὁ Βασιλκὸς ἀπὸ τὸ Ζαγκλιβέρι, πού εἶχε τότε τοὺς καλύτερους παιγνιδιᾶτορες.

Ὁ γαμπρὸς μὲ τὸν μπράτιμό του, μὲ τὰ ὄργανα μπροστά, βαστώντας τὴ «τσίτσα», ἓνα εἶδος παγουριοῦ στρογγυλοῦ μὲ μιὰ μικρὴ τρυπίτσα, πού μόνο ρουφῶντας μπορεῖ νὰ πιῆ κανεὶς, γεμάτο μὲ ρακὶ καὶ στολισμένο μὲ χρυσὲς «τριές» πού στολιζέται καὶ ἡ νύφη, γυρίζει στὰ σπίτια τῶν συγγενῶν καὶ φίλων καὶ τοὺς προσκαλεῖ στὸ γάμο. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ ἐκ μέρους τῆς νύφης γιὰ τὰ «προσκαλεστήρια». Τὸ ἀπόγευμα τοῦ Σαββάτου πηγαίνουν τὴν προίκα, φορτωμένη σὲ ἄλογα στολισμένα μὲ ἄσπρα μαντήλια καὶ «τριές». Στὸ πρῶτο ἄλογο, ἐπάνω στὰ προικιά θάζουν καβάλλα ἓνα ἀγοράκι πού συμβολίζει τὸν πρῶτο καρπὸ τοῦ ζευγαριοῦ. Στὴ σκάλα τοῦ σπιτιοῦ ὁ γαμπρὸς, ἐνῶ παίζουν τὰ λαλούμενα, παραλαμβάνει τὴν προίκα καὶ μοιράζει δῶρα στὰ παιδιά, ζαχαρωτὰ καὶ λεπτὰ. Ἐνα μετζῆτι ἔδωκε στὸ παιδάκι πού ἦταν ἐπάνω στὰ προικιά ὁ Βασιλκὸς ὁ Σκλᾶς ἔτσι χουβαρδάδικα, νὰ μὴ τὸν ποῦν «τσιμπρή», τσιγκοῦνη.

Τὴν Κυριακὴ τὸ πρωὶ ἡ νύφη μὲ τίς μπρατίμοσές της καὶ τὴ μάνα της πηγαίνει στὴν ἐκκλησία. Ἐπίσης κι ὁ γαμπρὸς μὲ τοὺς δικούς του μπράτιμοις. Μετὰ τὴν ἐκκλησία, στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ γίνεται ἐτοιμασία γιὰ τὸ ξύρισμα.

Ὁ Ζαχαρίας ὁ Γέργος, πού ἦταν τότε ὁ μοναδικὸς μπαρμπέρης τοῦ χωριοῦ καὶ ἀπὸ τοὺς στενοὺς φίλους τοῦ Σιλᾶ, τοίμαζε τὰ ξουράφια του καὶ τὴ σαπουνάδα μὲ τὸ μοσχοσάπουνο, πού τὸ εἶχε καὶ τὸ χρησιμοποιοῦσε μόνο γιὰ τοὺς γαμπροὺς. Κι ὅταν ἄρχισε τὸ ξύρισμα ὄλοι, μπράτιμοι καὶ φίλοι τοῦ γαμπροῦ καὶ κορίτσια συγγενικά, τραγουδοῦν:

Ἄγάλι' ἀγάλια σέρνετο τ' ἀργυροξουράφῳ σου
τρίχα νὰ μὴ ραγίσητε, τρίχα ἀπ' τὰ μαλλιά του.

Τὸ μεσημέρι τῆς Κυριακῆς στὰ σπίτια τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης στρώνεται τραπέζι γιὰ τοὺς φίλους καὶ φιλενάδες, μπράτιμους καὶ μπρατίμισσες. Τὸ ἀπόγευμα ὁ γαμπρὸς στολίζεται μὲ τὰ τραγούδια:

Μάνα στολίζει τὸν υἱὸ κι ἡ ἀδερφή τὸν ζῶνει,
κι ἡ πρώτη ἐξαδέρφη του χτενίζει τὰ μαλλιά του.

Καὶ κατόπιν καθάλλα σὲ ἄσπρο ἄλογο στολισμένο μὲ ἄσπρα μαντήλια καὶ «τριές» συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς φίλους του, ὄλους καθαλλάρηδες μὲ στολισμένα τ' ἄλογα καὶ ντουφέκια, μὲ τὰ νταούλια καὶ βιολιά ξεκινοῦν γιὰ τὸ σπίτι τοῦ κουμπάρου νὰ τὸν πάρουν καὶ ὄλοι μαζί νὰ παραλάβουν τὴ νύφη ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς. Κι ἐνῶ φεύγουν ἀπὸ τὸ σπίτι τραγουδοῦν ὄλοι μαζί οἱ σπιτικοί του:

Τώρα τοῦ γαμπροῦ ἡ μάνα περπατεῖ καὶ μόν' παινιέται,
ἴγῳ χω γυιὸν κι ἄλλη δὲν ἔχει, ἴγῳ χω δέντρο στὴν αὐλή μου,
κυπαρίσσι στὸν μπαχτσέ μου.
Δέρν' ἀέρας, πέφτουν τ' ἄνθη καὶ γεμίζει τὸ τραπέζι,
τοῦ συντέκνου τὸ τραπέζι.

Ἀκολουθεῖ καὶ τὸ ἄλλο τραγούδι συνέχεια:

Τώρα τοῦ γαμπροῦ ἡ μάνα μᾶς ξεπροδοδαί,
μᾶς ξεπροδοδαί τὸ τζίκι μὲ τὸ συμπεθεριό.
Σύρτε μάτια μ', σύρτε φρύδια μ', σύρτε στὸ καλό,
καὶ στὸ γύρισμά σας πάλι ν' ἄρτητ' ἀπὸ δῶ.

Στὸ δρόμο πηγαίνοντας ὄλη ἡ συνοδεία ρίχνει τουφεκιές πού χαλαίει ὁ κόσμος καὶ μαζί ὄλοι τραγουδοῦν:

Ἐρ' τοῦ νειὸ τὸν ἦρτι μῆνυμα,
γείασ' γαμπρέ μου γείασ',
νὰ πάη μακρὸ ταξίδι
καὶ τὸ ταξίδι ἦταν μακρὸ,
γείασ' γαμπρέ μου γείασ',
κι ὁ νειὸς ἀγρυπνισμένος.

“Όταν δὲ πλησιάσουν στὸ σπίτι τῆς νύφης, ἀφοῦ ρίξουν μιὰ μπαταριά
ντουφεκιές, τραγουδοῦν ὅλοι μαζί:

Ἔβγα καλή μ’ στὰ κάγκελα
νὰ διῆς τὸν συδημένο σου,
πῶς παραπαίζει τ’ ἄλογο
σὰν τὸν κακὸ Γιανίτσαρη.

“Όταν δὲ φθάσουν στὸ σπίτι τῆς νύφης, τὸ συγγενολὸί της τοὺς ὑποδέ-
χεται τραγουδῶντας:

Γιὰ σωπάσητε Τσιγγάνοι, γιὰ σιγήσητε
γιατὶ θέλω νὰ πααίνω νὰ ξεγιτευτῶ,
γιὰ νὰ κάμω ξένες μάνες, ξένες ἀδερφές,
κι ἄλλες ξένες παραμάνες καὶ μπρατίμισσες.

Ἡ μάνα τῆς νύφης μισοκλαίγοντας θγαίνει καὶ τραγουδάει:

Ἐένο μου πουλί, ξένο μ’ ἀηδόνι,
ποῦ ἔμενες ἐψές, ποῦ μένεις τὸ θράδυ.
Ψές στὴ μάνα μου κι ἀργὰ στὰ ξένα,
στὰ πεθερικά μ’ τὰ τιμημένα.

Οἱ σπιτικοὶ τῆς νύφης, παραδίδοντας τὴ νύφη στὸν κουμπάρο καὶ στὸ
γαμπρό, τραγουδοῦν:

Γαμπρέ μου καλορίζικε, νὰ ζήσης νὰ γεράσης,
τὴ νύφη ποῦ σὲ δώσαμε καλὰ νὰ τὴν κυττάξης.

Κι ὁ γαμπρὸς ἀπαντῶντας στοὺς σπιτικούς τῆς νύφης τραγουδάει:

Ὅρχίζουμε στὴν Παναγιά,
μεγάλο τάμα τάζω
τὴ νύφη ποῦ μὲ δίνετε,
καλὰ νὰ τὴν κυττάζω.

Ἡ νύφη προχωρεῖ ν’ ἀποχαιρετίσῃ τοὺς σπιτικούς καὶ τὴ γειτονιά καὶ
μὲ θαθεῖα συγκίνησι τραγουδεῖ μὲ τὶς φιλενάδες της:

Ἀφήνω γειὰ στὴ γειτονιά καὶ γειὰ στὰ παλληκάρια,
ἀφήνω καὶ στὴ μάνα μου τρία γυαλιὰ φαρμάκι,
τὸ ἴνα νὰ πίνῃ τὸ πρῶτ’, τ’ ἄλλο τὸ μεσημέρι,
τὸ τρίτο τὸ φαρμακερὸ ὄντας δειπνᾷ νὰ πέσῃ.
Νάει μανίτσα μου, γλυκεῖά μου μάνα,
θὰ μὲ θυμηθῆς τὸ καλοκαίρι,

για κρυδ νερο από τή θρύσι,
για ξεστο ψωμι από τὸ φοῦρνο.

Στήν πρώτη θρουσουλα πού θά θροῦν στό δρόμο σταματοῦν ὄλοι κι ἀρχί-
ζουν νά τραγουδοῦν:

Τρέχουν τὰ νερά, τρέχουν οἱ θρύσες,
τρέχουν κι ἀρχοντες νά διοῦν τή νύφη,
κι οἱ ἀρχόντισσες νά τή στολίσουν.

Καί συνεχίζουν προχωρῶντας ἀργά στό δρόμο μέ τ' ἄλλο τραγοῦδι:

Σ' αὐτόν τὸ δρόμο τὸ στενό,
σ' αὐτόν τὸν παραπετρωτό,
διαβαίν' ἡ νύφη κι ὁ γαμπρός,
διαβαίνει κι ὁ κύρ Ντέβερης,
μέ τή κυρά Ντεβέρισσα.

Μόλις πλησιάσουν καί φανεῖ ἡ ἐκκλησιά πού θά γίνη ὁ γάμος ὄλοι μαζί
τραγουδοῦν:

Μαρμαροκκλησιτίσες γι' ἀνοίξητε,
ν' ἀρτ' ἡ Συρμποπούλα νά βλογηθῆ,
πῶχε τρεῖς μέρες πού περπατεῖ
κι ἄλλες τρεῖς μέρες πού καρτερεῖ.
Πάρτε τὰ κλειδιά μ' κι ἀνοίξτε
ν' ἄρτι ἡ Συρμποπούλα νά βλογηθῆ.

Μετά τήν τελετή τῆς στέψεως, ὁ γαμπρός κι ἡ νύφη, κρατούμενοι ἀπό
τοὺς μπράτιμους, συνοδεῖα τοῦ κουμπάρου καί ὄλων τῶν προσκαλεσμένων, ξε-
κινοῦν γιά τοῦ γαμπροῦ τὸ σπίτι πεζῆ. Προπορεύεται τὸ «φλάμπουρο», ἀκολου-
θοῦν τὰ λαλούμενα, νταούλια καί ζουρνάδες, παίζοντας τὰ καθιερωμένα τοῦ γά-
μου κομμάτια. Στὸ δρόμο ἀπὸ τὰ συγγενικά σπίτια ρίχνουν στό ζευγάρι κου-
φέττα μέ ρύζι ἀνακατωμένα μέ θαμβακόσπορο καί ἡ νύφη προσκυνάει δεξιὰ καί
ἀριστερὰ γιά νά εὐχαριστήσῃ.

Φτάνοντας στό σπίτι τοῦ γαμπροῦ, στήνεται τὸ «φλάμπουρο» στήν πόρ-
τα καί περνάει ἡ νύφη προσκυνῶντας, ἀφοῦ ἐπιδεικτικῶς βάλει τὸ δεξιὸ τὸ πόδι
της στό κατώφλι τῆς πόρτας γιά νά τὰ φέρνῃ πάντα ὁ Θεὸς δεξιὰ, τὸ δὲ συμ-
πεθεριὸ καί οἱ καλεσμένοι τραγουδοῦν:

*Ἐῶγα πεθερά ἰπιδέξια,
ἔῶγα δέξου τὸν ὑγιό σου,
τὸν ὑγιό σου τὸν καλό σου,
πού σὲ φέρνει περδικίτσα,

περδικίτσα, χαμαιδίτσα,
 μέ τὸ μέλι, μέ τὸ γάλα,
 καὶ μέ τὸ φιλι στὸ στόμα.

Κι ἐνῶ ἡ νύφη προσκυνάει συνεχῶς, οἱ μπράτιμοι, ὁ κουμπάρος καὶ οἱ φιλενάδες τῆς νύφης τραγουδοῦν, ἀποτεινόμενοι πρὸς τοὺς σπιτικούς τοῦ γαμπροῦ:

Ὅσ' εἶστε ἔπὸ τὸ σόϊ σας,
 κι ἀπὸ τὸ γενολόϊ σας,
 γιὰ θγήτε χαιρετίσητε
 τὴν Παναγιὰ καὶ τὸ Χριστό,
 τ' Ἀη-Γεωργιοῦ ἰκονίσματα.

Τὰ πεθερικά προχωροῦν καὶ ὑποδέχονται τὴ νύφη, τὴν ἀσπάζονται, ἐνῶ ἐκεῖνη προσκυνάει καὶ τοὺς φιλεῖ τὸ χέρι καὶ οἱ σπιτικοὶ τοῦ γαμπροῦ τραγουδοῦν:

Συμπεθέροι τ' ἀργήσητε,
 τ' ἀργήσητε νὰ ἔρτητε,
 τὴ νύφη νὰ μᾶς φέρητε,
 Ἡ νύφη μας ἦταν μικρὴ,
 μικρὴ καὶ ἀργοστόλιστη
 κι ἀργήσαμε νὰ ἔρτωμε.

Ἵστερα ἀπὸ τὴν ὑποδοχὴ τῶν προσκαλεσμένων, ἡ πεθερὰ προχωρεῖ στὸ νυφικὸ δωμάτιο καὶ κάνει τάχα πῶς ξαναστρώνει τὸ κρεβάτι γιὰ νὰ τῆς ποῦν τὸ τραγοῦδι, ποῦ ἔχει τὴ σημασία τῆς εὐγονίας:

Στρῶνε τὰ παπλώματά σου
 ρίχνε τὰ προσκέφαλά σου
 νὰ ἔρτ' ἡ νύφη ν' ἀκουμπήση,
 ν' ἀκουμπήση νὰ βλαστήση.

Ὅλοι μετὰ κάθονται στὰ μεντέρια καὶ στὰ στρωσίδια καὶ περιμένουν τὸ πρῶτο κέρασμα τῆς νύφης. Καὶ ἡ νύφη μέ τὸν καλὸ δίσκο, ἀκολουθουμένη ἀπὸ τίς ἄλλες μπρατίμισσες, κερνάει πρῶτα τὰ πεθερικά, κατόπιν τὸν κουμπάρο καὶ συνέχεια τοὺς ἄλλους προσκαλεσμένους καὶ ὅλοι τότε τραγουδοῦν:

Μιὰ μαλαματένια κούπα,
 περπατεῖ μέσ' τὸ τραπέζι,
 καὶ κερνάει τὸν πρῶτ' ἀφέντη.
 Πίν' ἀφέντης, πίν' ὁ πρῶτος,
 πίνουν τ' ἀρχοντόπουλα.

Μετά επακολουθεῖ ὁ λεγόμενος «Νταρός», δηλαδή ἡ νύφη δωρίζει διάφορα εἶδη ρουχισμοῦ, μαντήλια, κάλτσες, προσόψια, καὶ ἄλλοι ρίχνουν στὴν ποδιά της χρήματα. Ἀκολουθεῖ δεύτερο κέρασμα καὶ ὁ πρῶτος κεραστὴς χορεύοντας μὲ τὴν «ταίτσα» στὸ χέρι καὶ κερνῶντας μὲ τὴ σειρά τὸν κόσμον τῶν προσκαλεσμένων, τραγουδάει:

Βουλήθηκε ἀφέντης μας νὰ σύρη μιὰ ταβέρνα,
ἐμένα θάνει νὰ κερνῶ καὶ νὰ τοὺς παραστέχω,
κι ἀπ' τὸ πολὺ τὸ κέρασμα κι ἀπ' τὴ δασεῖα ταβέρνα,
ἐτρόμαξαν τὰ χέρια μου κι ἔπεσε τὸ ποτήρι,
ἴπαν στῆς κυρᾶς τὰ γόνατα, στ' ἀφέντη μας τὰ χέρια,
καὶ κάκισ' ὁ ἀφέντης μας, πολὺ τὸν κακοφάνηκε.

Μετά τὸ δεύτερο κέρασμα, ὁ κουμπάρος σηκώνεται καὶ πιάνει τὴ νύφη γιὰ τὸ χορὸ. Σέρνει δυὸ τρεῖς γύρους πρῶτος καὶ κατόπιν βάζει μπροστὰ τὴ νύφη κι ἀκολουθοῦν ὁ γαμπρός, οἱ μπράτιμοι καὶ μπρατίμισσες μὲ συρτὸ πού παίζουν τὰ ὄργανα.

Στὸ δεύτερο χορὸ πιάνονται τὰ συμπεθερικά καὶ οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς μὲ τὰ χορευτικὰ τραγούδια τοῦ γάμου:

Στὸ περιθόλι τοῦ γαμπροῦ, μεγάλος γάμος γένηται,
παντρεύουν τὴν πολυαγαπῶ κι ἐκεῖν' πού ἤθελα κι ἐγώ.
Ἄλλος τὴν ἀρραβώνιαζε κι ἄλλος τὴν πῆρε κι ἔχε γειά,
κι ἐγώ ἔχω τὴν ἀνηγοριά, τὴ μάνα τὴν προδόδησε.
Σύρε μάνα μ' νὰ πᾶς νὰ διῆς κι ἂν ἴσως κι εἶν' ἀληθινὸ,
δὸς' μου μαχαῖρι νὰ σφαγῶ, κοντάρι νὰ κονταρευτῶ
καὶ μέσ' τὸ αἷμα νὰ πνιγῶ.

Ἀκολουθεῖ καὶ τ' ἄλλο παλῆο χορευτικὸ τραγούδι τοῦ γάμου:

Στὸ Σερριώτικο τὸν κάμπο
περιστέρα περπατοῦσε,
κι ἄγουρος τὴν ἀκλοθοῦσε,
μὲ τὰ μῆλα στὸ μαντήλι.
Στάσου πίσω θρὲ λεβέντη
μὴ τσακίσουμε τὴ στάμνα,
τ' ἀργυρὸ τὸ παραστάμνι.
Κι ἂν τσακίσουμε τὴ στάμνα
χίλια δίνω γιὰ τὴ στάμνα
δυὸ χιλιάδες γιὰ τὴν κόρη.

Συνεχίζεται ὁ χορὸς πάλι μὲ τὰ ὄργανα, πιάνονται ἄλλοι στὸ χορὸ καὶ ἀκολουθοῦν τὰ κέρασματα.

Ἐπειδὴ χορέψουν ὄλοι, ὁ πεθερὸς δίνει τὸ σύνθημα καὶ τὸ παράγγελμα νὰ ἐτοιμασθῇ τὸ τραπέζι. Κορίτσια καὶ ἀγόρια στρώνουν τὰ σαγίσματα, στρωσίδια καὶ τὰ μεσάλια καὶ τοποθετοῦν ἐν τάξει ὄλα τὰ χρειαζόμενα τοῦ τραπεζιοῦ καὶ ἡ πεθερὰ κανονίζει τὴ σειρά πού θὰ καθήσουν οἱ σπιτικοὶ καὶ οἱ προσκαλεσμένοι. Τὰ πεθερικά, ὁ κουμπάρος, οἱ μπράτιμοι καὶ μπρατίμισσες, οἱ πιὸ ἡλικιωμένοι καὶ τελευταῖοι οἱ νεώτεροι. Τὰ φαγητὰ εἶναι πολλὰ καὶ ποικίλα. Ὅλοκληρα σφαχτά. Γι' αὐτὸ ὁ γάμος τὴν παλιὰ ἐποχὴ ἦταν πολὺ δαπανηρὸς. Τὸ θεωροῦσαν σὰν ὑποχρέωσι νὰ κάμουν γάμο καλὸ, γιατί, ὡς ἔλεγαν, «μιά φορά παντρεύετ' οὐ ἄνθρωπος». Πολλοὶ δανείζονταν λεπτὰ νὰ κάμουν καλὸ γάμο.

Ὁ παπᾶς, ἂν θελήσῃ νὰ παραστῇ στὸ τραπέζι, κάθεται πρῶτος στὴ σειρά καὶ ἅμα ἐτοιμασθοῦν ὄλοι, εὐλογεῖ τὸ τραπέζι μὲ μιὰ εὐχὴ καὶ τὸ φαγοπότι ἀρχίζει. Ἀκολουθεῖ τὸ κρασί, γεμίζουν οἱ κοῦπες καὶ τὰ χαλκοτσούκια καὶ μὲ τὸ σύνθημα τοῦ πεθεροῦ τσουγκρίζουν τὰ ποτήρια μὲ τίς ἀνάλογες εὐχές καὶ ὄλοι μαζὶ ἀρχίζουν τὰ τραγούδια:

Στοῦ συντέκνου τοῦ τραπέζι
 φσάει ἀγέρας πέφτουν τ' ἄνθη
 φσάει βοριάς πέφτουν τὰ φύλλα
 καὶ γιουμίζει τὸ τραπέζι,
 τοῦ συντέκνου τὸ τραπέζι.

Τὸ γλέντι καὶ ὁ χορὸς μὲ τραγούδια καὶ ὄργανα συνεχίζεται ὄλη τὴ νύχτα καὶ τὸ πρωὶ διαλύονται, ἀφοῦ ἀναστατωθῇ τὸ χωριὸ μὲ τουφεκιές καὶ τραγούδια. Τὴν ἐπομένη Κυριακὴ γίνονται τὰ «γυρίσματα» ἢ «πιστρόφια». Ὅλο τὸ συμπεθεριό, κουμπάροι, μπράτιμοι καὶ μπρατίμισσες, μὲ τὰ ὄργανα ξεκινοῦν ἀπὸ τοῦ γαμπροῦ τὸ σπίτι καὶ πηγαίνουν ὡς τὸ σπίτι τῆς νύφης. Ἐκεῖ γίνεται ἄλλο γλέντι, χοροί, τραγούδια ὡς τὸ πρωὶ τῆς Δευτέρας καὶ τελειώνουν μὲ εὐχές: «Γειά σ' νύφ', γειά σ' γαμπρέ».

ΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΣΤΟΝ ΠΟΛΥΓΥΡΟ

Ἐκείνη τὴ χρονιά μετάνοια πάλι ἔβαλε καὶ χρίσθηκε Πρωτοκονόμος ἀπὸ τὸ Δεσπότη ὁ μπαρμπα-Κωστάκης γιὰ τὴ μεγάλη Πανηγύρι τῆς Παναγίας τὸ Δεκαπενταύγουστο. Κοινὴ βοή τὸν εἶχε ἀναδείξει ὡς τὸν πιὸ κατάλληλο, γι' αὐτὸ ἀφῆκε ἐποχὴ κείνης τῆς χρονιάς τὸ πανηγύρι αὐτό, πού ἔγινε μὲ δλους τοὺς τύπους, τὴν τάξι καὶ τηρήθηκαν, μὲ τίς μικρότερες λεπτομέρειες, ὅλα τὰ ὄρατα ἔθιμα τῆς Χαλκιδικῆς.

Τὰ πανηγύρια στὴ Χαλκιδικὴ εἶναι κυρίως θρησκευτικά. Ἐμπορικὸ πανηγύρι γίνεται μόνο τοῦ Ἁγίου Μάμαντος στίς 2 Σεπτεμβρίου εἰς τὸ δμώνυμο χωριὸ τῆς Καλαμαριάς.

Σὲ κάθε κωμόπολι ἢ χωριὸ τῆς Χαλκιδικῆς ὑπάρχουν τὰ λεγόμενα ἐξωκλήσια, τὸ καθ' ἓνα μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου, εἰς τὰ ὁποῖα γίνεται λειτουργία κατὰ τὴν ἐπέτειο τῆς μνήμης των. Εἰς πολλὰ ἀπ' αὐτά, μετὰ τὴ λειτουργία τοῦ ἑορτασμοῦ των, ἢ Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ προσφέρει ποτὰ καὶ διάφορα πρόχειρα φαγητά, λίγο ψωμί, τυρί, ψάρια ἀλμυρὰ καὶ γάλα, ὅταν τὸ πανηγύρι εἶναι ἀνοιξιὰτικο, ὅπως τοῦ Ἁγίου Γεωργίου κλπ. Αὐτὰ λέγονται μικροπανηγύρια.

Τὰ μεγάλα, ὅπως εἶναι τῆς Ἁγ. Παρασκευῆς στὰ Βασιλικά καὶ στὴ Γαλάτισσα, τοῦ Ἁγ. Προδρόμου στὸν Ἁγ. Πρόδρομο, τοῦ Προφήτη Ἡλία στὸ Βάβδο, τοῦ Ἁγ. Νικήτα στὴ Νικήτη, τῆς Παναγίας στὴ Μ. Παναγιά, πού εἶναι καὶ θαυματουργός, καὶ τὸ ξακουστὸ πανηγύρι τῆς Παναγίας τὸ Δεκαπενταύγουστο στὸν Πολύγυρο καὶ ἄλλα σὲ διάφορα χωριά, εἶχαν τὴν παλαιότερη ἐποχὴ, ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἰδιαιτέρη σπουδαιότητα καὶ σημασία, ὄχι μόνο ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως, ἀλλὰ καὶ ἐθνικῆς τοιαύτης, γιὰτι κατὰ τὸν ἑορτασμὸ δίδονταν ἢ εὐκαιρία εἰς τὰ πλήθη τῶν πιστῶν νὰ ξεσπάσουν σὲ ἐθνικὰς ἐκδηλώσεις μὲ τὰ ἐθνικὰ τραγούδια. Ὁ Ἐθνικὸς Ὑμνος, «τὸ λυγερὸν καὶ κοπτερόν σπαθί μου», «μαῦρ' εἶν' ἡ νύχτα στὰ βουνά» καὶ ἄλλα ἦταν στὴν ἡμερησία διάταξι, καὶ μάλιστα εἰς βαθμὸν τόσης προκλητικότητος καμμιά φορά, μπροστὰ στοὺς Τούρκους Τζαντερμάδες, πού δημιουργοῦνταν ἐπεισόδια εἰς θάρος τῶν πανηγυριστῶν. Εἶχαν ὅμως καὶ αὐτὰ τὴν καλὴ ἀποφίν των, γιὰτι ἐφανάτιζαν περισσότερο τὸν Ἑλληνισμό καὶ ἀναζωπύρωναν σὲ μέγιστο βαθμὸ τὸ ἐθνικὸ του αἶσθημα.

Σὲ ἀπόστασι μισῆς ὥρας ἀπὸ τὸν Πολύγυρο σὲ μιὰ τοποθεσία γραφικὴ, κοντὰ σ' ἓνα ἀλσύλιο, μὲ αἰωνόβια δένδρα, πλατάνια, καραγάτσια καὶ ἄλλα, βρίσκεται τὸ ἐξωκλήσι τῆς Παναγίας. Σ' αὐτὸ γινόταν ἡ μεγάλη Πανηγύρις τὸ Δεκαπενταύγουστο, πού λάμβανε πάνδημο χαρακτῆρα, γιὰτι, ἐκτὸς τῶν κατοίκων τοῦ Πολυγύρου πού πῆγαιναν σὺν γυναίξι καὶ τέκνοις, μαζεῦονταν καὶ

ἄλλο πλῆθος κόσμου ἀπὸ τὰ γύρω χωριά. Κι ἐκεῖ, κάτω ἀπ' τὸν παχὺ ἴσκιό τῶν πανύψηλων δένδρων, κατελάμβαναν θέσεις οἱ προσκυνηταὶ κατὰ οἰκογενείας ἢ ομάδας συγγενῶν καὶ φίλων.

Ἡ λειτουργία, κατὰ τὴν ἡμέρα ἐκείνη, γινόταν χοροστατοῦντος τοῦ Μητροπολίτου Κασσανδρείας, μὲ ἐξαιρετικὴ θρησκευτικὴ μεγαλοπρέπεια, οἱ δὲ προσκυνηταὶ παρακολουθοῦσαν μὲ πίστι καὶ κατάνυξι, χαρακτηριστικὴ τοῦ τότε κρατοῦντος ἀγνοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος. Τὸν πανηγυρικὸ τῆς ἡμέρας ἐκφωνοῦσε ὁ Μητροπολίτης, ποὺ εὑρισκε τὴν εὐκαιρία, ἐκτὸς τοῦ θρησκευτικοῦ μέρους, νὰ δώσῃ καὶ ἔθνικὸ περιεχόμενον στὶς μεγάλες αὐτὲς συγκεντρώσεις τοῦ ὑποδούλου τότε Ἑλληνισμοῦ.

Μετὰ τὴ λειτουργία, κτυποῦσε ἡ καμπάνα τῆς ἐκκλησιᾶς χαρμόσυνα, πασχαλινά. Τότε ὄλοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, γέροι, νέοι καὶ παιδιὰ, ἔπαιρναν τὶς θέσεις ποὺ εἶχε στρώσει κάθε οἰκογένεια ἢ ομάδα, τὶς ὠραῖες θελέντσες, κίλιμα, ἢ τρίχινα Πολυγερινὰ στρωσίδια, τὰ λεγόμενα σαγίσματα, μὲ ἡσυχία καὶ τάξι ζηλευτή. Ἀμέσως τότε ἔβγαιναν οἱ Οἰκονομάδες λεγόμενοι (Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ), καθέννας στὸν τομέα ποὺ εἶχε ἐκ τῶν προτέρων ὀρισθῆ, μ' ἓνα μπουκάκι γεμάτο ρακί, μὲ πῶμα ξύλινο τρυπημένον ἀπὸ μουργιά, καὶ ἄλλος μὲ μιὰ πιατέλα τσιγαρισμένα ἐντόστια τῶν σφαχτῶν γιὰ μεζὲ καὶ περνῶντας ἔδινε νὰ πιοῦν σ' ὄλους τοὺς καθισμένους μὲ τὴ σειρά. Αὐτὸ ἐπαναλαμβάνονταν τρεῖς φορές σὲ διάστημα τὸ πολὺ μισῆς ὥρας, συμβολίζοντας τὴν Ἁγία Τριάδα. Μ' αὐτὸ τὸ κέρασμα καὶ ἄλλο ποὺ γινόταν μεταξύ των ἀπὸ δικῆς τους προμήθειες πιστῶν, ἄρχιζε ἡ εὐθυμία καὶ τότε ἄκουε κανεὶς τὰ ὠραῖα δημοτικὰ τραγούδια, ποὺ μ' αὐτὰ ἄρχιζε καὶ ὁ χορὸς:

Δὲν εἶν' ἄλλο χειρότερο ἀπ' τὴ δόλια τὴν ἀγάπη
Μαυρομμάτα μου,
τὸ ν' ἀγαπάη κανέννας, κανὲς καμμιά κι ἄλλος νὰ
τοῦ τὴν πάρη, δυὸ ματούδια μου.
Τοῦ φαίνεται' οὐρανὸς χαλνᾷ κι ἡ γῆ πααίν' ἀπάνω
μαυρομμάτα μου.

Ν' αὐτὰ τὰ μάτια σ' Γιάννη μ' τὰ ληόμαυρα,
ἐρ' ν' αὐτὰ τὰ μάτια σ' τὰ μαῦρα, τὰ φρύδια σ' τὰ
γραμμένα,
φορὲς μὲ κάνουν καὶ γελῶ, φορὲς μὲ θαλαντώνουν.

Σὲ λίγο ὄλοι οἱ νέοι καὶ οἱ νέες πιανόνταν στὸ δημόσιο μεγάλο χορὸ μὲ τὰ ἐγχώρια βιολιά καὶ κλαρίνα καὶ λαγούτα. Τότε θριάμβευε ὁ Γιοῦφτος ὁ Μπογιατζῆς μὲ τὸ θαυμάσιο παίξιμό τοῦ κλαρίνου του, ὁ Χρυσόστομος ἀπὸ τὰ Βραστά μὲ τὸ περιφημο βιολί του, τὰ Στανιωτούδια Μῆτσος καὶ Μιχάλης μὲ τὰ γλυκὰ τραγούδια, βιολί καὶ λαγούτο. Ἦταν ἓνα θέαμα ἀπολαυστικὸ ποὺ ἔδιδε

τήν εὐθυμία σ' ὄλο τὸ πλῆθος τῶν πανηγυριστῶν, μικροὺς καὶ μεγάλους.

Μὲ τὴ συνέχεια τοῦ χοροῦ, δταν πιά ἀναθε τὸ γλέντι, λάμβαναν μέρος καὶ οἱ ἠλικιωμένοι, γέροι καὶ γρηές, αὐθόρμητα γιὰ τὸ καλὸ τῆς χρονιάς. Ἀφῆκαν δὲ ἐποχὴ οἱ ἀδελφοὶ Σταμνάδες, Κώτσιος καὶ Σαραφιανός, ὁ ἐπικαλούμενος καὶ Ναούμης, ποὺ ἂν καὶ δὲν ἦταν στὴν πρώτη νεότητα, ἦταν ἀφθαστοὶ στὸ χορὸ μὲ τὰ πολλὰ σκέρτσα καὶ τσαλίμνια τους.

Τὸ μεγαλεῖο, ἡ τάξι ἢ ζηλευτὴ ποὺ βασίλευε στὸ πανηγύρι αὐτὸ καὶ ἡ ἄκρατη εὐθυμία ποὺ ἐπικρατοῦσε στὰ εὐτυχισμένα καὶ ἀμέριμνα ἐκεῖνα χρόνια, προσεῖλκυαν καὶ τοὺς Τούρκους τῆς Καλαμαριάς, ποὺ τὸ εἶχαν ὀνομάσει «Μπάλ Παναήρ», «πανηγύρι μέλι», καὶ ὄχι μόνο προσέρχονταν ὡς προσκυνηταί, ἀλλὰ δῶριζαν καὶ διάφορα ζῶα, μικρὰ καὶ μεγάλα, καὶ σιτάρι κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν ἀλωνιῶν.

Εἶχε δὲ καὶ ἄλλο καλὸ τὸ πανηγύρι αὐτό· πάνω στὸ γλέντι, μὲ τὴ γενικὴ εὐθυμία, λύνονταν καὶ οἱ μικροδιαφορὲς ποὺ ὑπῆρχαν μεταξὺ τῶν χωρικῶν μὲ τὴ μεσολάβησι φίλων καὶ καμμιὰ φορά μεγάλα ζητήματα, ποὺ θ' ἀπαιτοῦσαν μακρὸ δικαστικὸ ἀγῶνα. Παράλληλα στὸ γλέντι καὶ στὸ χορὸ γινόνταν καὶ ἀγῶνες, πῆδημα, τρέξιμο καὶ κυρίως πάλη, ποὺ λάμβαναν μέρος καὶ παλαισταὶ Τούρκοι «Μπεχλιθάνηδες».

Κατὰ τὴ μία τὸ μεσημέρι ἀρχίζε ἡ πραγματικὴ δρᾶσι τῶν Οἰκονομᾶδων (Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς). Χτυποῦσε ἡ καμπάνα πάλι χαρμόσουνα, μ' ἕνα ἰδιαίτερο ρυθμὸ καὶ τόνο συνθηματικὸ καὶ αὐτόματα κατέπαυαν ὄλα. Ὅλοι τότε καθόνταν στὸ τραπέζι των, πάνω στὰ στρωσίδια, σταυροπόδι. Γιὰ τοὺς ξένους προσκυνητὰς φρόντιζαν οἱ Οἰκονομᾶδες καὶ τοὺς ἔστρωναν χωριστά, ἰδιαίτερο τραπέζι, ποὺ ἦταν καὶ τὸ πολυπληθέστερο. Ἀφοῦ τακτοποιοῦνταν κατ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ἀμέσως θγαίναν οἱ Οἰκονομᾶδες, ὁ καθένας στὸν τομέα ποὺ τοῦ εἶχε ὀρισθῆ ἀπὸ τὸν Πρωτοκονόμο νὰ ἐξυπηρετήσῃ, ἔχοντας ὁ ἕνας ἕνα τσουβάλι ψωμιὰ στὸν ὦμο καὶ ὁ ἄλλος μὲ ἕνα πελώριο μαχαίρι, καὶ περνῶντας ἀπὸ κάθε τραπέζι ἔκοβε φέτες ἐγχώριο, καθαρό, σιταρένιο ψωμί, ποὺ εἰδικὰ εἶχαν ζυμῶσει οἱ Οἰκονομᾶδες γιὰ τὸ πανηγύρι. Σὲ λίγα λεπτὰ ἀκολουθοῦσαν ἄλλοι μὲ τὰ καζάνια τοῦ φαγητοῦ. Δυὸ βαστοῦσαν τὸ καζάνι καὶ τρίτος μὲ μιὰ μεγάλη ξύλινη κουτάλα, εἰδικὴ γιὰ τὸ σερβίρισμα, γελαστός, συνάμενος καὶ κουνάμενος, δίδοντας δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ διάφορες εὐχές, ἔβαζε φαγητὸ στὰ πιάτα καὶ τὰ μούρια τῶν πανηγυριστῶν. Ἦταν δὲ τὸ φαγητὸ συνήθως κρέας μὲ κρομμύδια, μὲ πατάτες, μὲ φασόλια καὶ ἄλλα. Τέτοια δὲ καζάνια μαγειρευόνταν 50 - 60 καὶ περισσότερα καμμιὰ φορά, ἀνάλογα μὲ τὴν προβλεπομένη κίνησι ἀπὸ τὴν παραμονὴ τῆς γιορτῆς. Σὲ λίγη ὥρα ἀκολουθοῦσε ὁ κεραστής τοῦ κρασιοῦ, φέρνοντας στὴ μασχάλη ἕνα τουλούμι (ἀσκι) γεμάτο κρασί ἐγχώριο. Στὸ στόμα τοῦ ἀσκιοῦ εἶχε ἕνα δεμένο καλάμι, κομμένο φάλτσο γιὰ νὰ ἐφαρμῶζῃ τὸ δάχτυλο καὶ νὰ μὴ χύνεται τὸ κρασί καὶ περνῶντας ἀπὸ κάθε παρέα γέμιζε τίς κανάτες καὶ τὰ χαλκοτσούκια τῶν πανηγυριστῶν. Κατὰ τὴν ἴδια τά-

Ξι ἀκολουθοῦσε δεύτερο καὶ τρίτο καζάνι μὲ φαγητὰ καὶ κρασί καὶ μὲ μιὰ λιγόλεπτη διακοπὴ ἀκολουθοῦσε τὸ καζάνι μὲ τὸ περίφημο μπλιγκούρι, πού εἰδικὰ τὸ φκιάναν νοστιμώτατο οἱ Πολυγυρινοὶ μὲ τὰ καλύτερα λάδια τὰ Πολυγυρινά, γι' αὐτὸ λέγονται καὶ Πλιγκουράδες.

Γιὰ τρίτη φορὰ χτυποῦσε πάλι ἡ καμπάνα συνθηματικὰ γιὰ τὸ τέλος τῆς διανομῆς καὶ ἀμέσως ὁ Πρωτοκονόμος μὲ τοὺς βοηθοὺς του περιέφεραν μεταξὺ τοῦ πλήθους τὸν δίσκο τοῦ πανηγυριοῦ γιὰ τὴν προαιρετικὴ εἰσφορά. Ὅλοι προσέφεραν ἀνάλογα μὲ τὴν οἰκονομικὴ τους ἀντοχὴ καὶ πολλοὶ μεγάλα ποσά, μετζήτσια καὶ οἱ πιὸ βασταγμένοι καὶ λίρες ἀκόμα, γιὰ τὸ καλὸ τῆς χρονιάς. Μετὰ ἀναθε πάλι τὸ γλέντι, τραγούδια καὶ χορὸς μὲ τὰ λαλούμενα καὶ τὰ χορευτικὰ τραγούδια. Ἀπαραίτητα δὲ τραγουδιόνταν ἀπὸ καλοὺς τραγουδιστὰς τὸ παληὸ τραγούδι ἀπ' τὰ σκλαβωμένα χρόνια τὰ παληά, πού τὸ χόρευαν μὲ εἰδικὸ ρυθμό:

Ὅντ' ἄρτη τοῦ Σαββάτου τοῦ μέγα Σάββατου
καὶ ἡ Λαμπρὴ ἡ μέρα κι οὐ λόγος ὁ καλὸς
δ'ντ' ἄρταν οἱ Ἀρβανίτες στὸν Πολύγυρο
καὶ φέραν δυὸ κορίτσια ἀπὸ τὸν Μουριά
τὸ 'να τοῦ λέν' Μετάξου καὶ τ' ἄλλ' Ἀτέργιαστου
καὶ θγῆκε μιὰ ἀρχόντσα κι τὰ ξεσκλάθωσε.
Ἐσεσκλάθωσε τὸ ἓνα τὸ καλλίτερο.
Κάν χρόνον δὲν τὸ εἶχε καὶ τὸ σύδεψε,
στοῦ χρόνου τὸ παντρεύει, βαρυαρῶστησε.
Τῆ μάνα τ'ς παραγγέλνει μιὰ παραγγελιά.
'Ακοῦς γλυκειά μου μάνα τί σοὶ παράγγειλα;
ἀγλήγορα νὰ ἔρτης ὡς του πρόγιουμα,
ὡς του τρανὸ τοῦ γιώμα ν' ἄρτης ὡς ἐδῶ,
γιὰ νὰ σοὶ παραγγείλω μιὰ παραγγελιά.
Καλὰ νὰ τὸν παντρέψτε τὸν Γιαννάκη μου,
καλὴ νύφ' νὰ τοῦ δῶστε κόμα καλλίτερη
νὰ μοιάζ' ἐμὲ στὰ μάτια κι ἐμένα στὸ κορμί
κι εἰς τὰ λιανὰ μερτζιάνια στοὺν ἄσπρο τὸ λαιμό.

Ἐκεῖνο ὅμως πού ἀναστατώνε κυριολεκτικὰ τοὺς πανηγυριῶτες καὶ τὸ περίμεναν μὲ ἰδιαίτερη ἀνυπομονησία καὶ ἀγωνία ἦταν τὸ ἵππικό. Οἱ τότε νέοι τῆς ἐποχῆς, Θανάσης Παλαμῆδης, Κώτσιος Νάκος, Γεώργης Κατσίκας, Πέτρος Ἰωακείμ, οἱ Κατσαναῖοι, οἱ Σαμαράδες, οἱ Κατερνάρηδες, οἱ Μοδικοί, ὁ Κῦρκος Πετουρᾶς καὶ πολλοὶ ἄλλοι τῶν καλλιτέρων οἰκογενειῶν τοῦ Πολυγύρου, πήγγαιναν στὸ Πανηγύρι μὲ τὰ σελάτα ἄλογα, τὰ μπινέκια λεγόμενα, πού διατηροῦσαν γιὰ τίς ἐμπορικὲς τους δουλειές, τότε πού δὲν ὑπῆρχαν ἄλλα μεταφορικὰ μέσα, κι ἐσχημάτιζαν ἓνα πρῶτης τάξεως ἵππικό. Τὰ ἄλογα αὐτὰ

ἄμα ἐφθάναν στὸ πανηγύρι, τὰ ἔδεναν κάπου μακρύτερα στὰ περίξ χωράφια καὶ σὲ μιὰ ὥρα πού τὸ γλέντι τοῦ πανηγυριοῦ βρισκόταν στὴν πιὸ μεγάλη ἔξαψι καὶ οἱ καθαλλάρηδες βρισκόταν κι αὐτοὶ σὲ ἀνάλογη εὐθυμία, τὰ καθαλλίκευαν καὶ μ' ἓνα σύνθημα, κατὰ τετράδας, σὺν νὰ ἐρχόνταν ἀπὸ μακρὰ, ἐκάλπαζαν πρὸς τὸ μέρος τῶν πανηγυριστῶν μὲ ἀλαλαγμοὺς καὶ τ' ἄλογα ἀφηνιασμένα καθὼς ἦταν ἀπὸ τὶς φωνές καὶ τὰ γιουχαῖσματα πηδοῦσαν χανδάκια, θάμνους, φράχτες καὶ ἄλλα ἐμπόδια πρὸς μεγάλη τέρψι τῶν πανηγυριστῶν.

Ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἱππικοῦ ἔμπαινε συνήθως ὁ Θανάσης Παλαμήδης, ὁ πιὸ θερμόαιμος νέος τῆς ἐποχῆς, πού μιὰ φορὰ ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὸ πανηγύρι μὲ τὴ μεγάλη φόρα τὸ ἄλογο μ' ἓνα τεράστιο καὶ ἐπικίνδυνο πῆδημα βρέθηκε στὴ σάλα τοῦ σπιτιοῦ. Εἶδαν κι ἔπαθαν νὰ τὸ κατεβάσουν, ἀφοῦ χάλασαν μέρος τῆς σκάλας.

Ἐπειδὴ ἡ ἐπιτυχία τοῦ πανηγυριοῦ ὀφείλονταν κυρίως στὴν ἱκανότητα καὶ καλὴ διαχείρισι τῶν Οἰκονομῶν (Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς), γι' αὐτὸ νομίζουμε ὅτι πρέπει ν' ἀναφέρουμε τὰ κατ' αὐτούς, ὅπως γινόταν τὴν παλαιὰ ἐποχῆ. Οἱ Οἰκονομῶδες ἐκλέγονταν κατὰ τὴν ἡμέρα τοῦ Πανηγυριοῦ, τὸ ἀπόγευμα κατὰ τὶς 5 - 6 καὶ γιὰ ἓνα χρόνο. Σχηματίζονταν διάφορες διμάδες καὶ ἡ κάθε μιὰ σήκωνε ψηλὰ στὰ χέρια τὸν ὑποψήφιό της καὶ διὰ βοῆς προσπαθοῦσε νὰ τὸν ἐπιβάλλῃ γιὰ Πρωτοκονόμο, βαδίζοντας πρὸς τὴν Ἐκκλησία, ὅπου στεκόνταν ὁ Μητροπολίτης. Ἐκεῖ ξεκαθάρριζε σιγὰ σιγὰ ποιὸς εἶχε τὶς περισσότερες προτιμήσεις καὶ ὁ ὑποψήφιος ἐφέρονταν μπροστὰ στὸ Μητροπολίτη, ἔβαζε μετάνοια, φιλοῦσε τὸ χέρι του, χρίζονταν Πρωτοκονόμος καὶ τὸν κατέγραφαν στὸ εἰδικὸ βιβλίον. Αὐτὸς τότε παρουσίαζε 5 - 6 φίλους του, ὡς βοηθοὺς του, ἔβαζαν κι αὐτοὶ μετάνοια κι ἔπαιρναν κι αὐτοὶ τὸ χρίσμα, τὸ δὲ πλῆθος ἔεσπούσε σὲ ζητωκραυγές: «Ἄξιοι, Ἄξιοι».

Κάποιος, μπαρμπτα-Κωστάκης, ἐξελέγη κατὰ σειράν ἐπὶ πέντε χρόνια, γιὰτὶ ἔδειξε ἐξαιρετικὴς ἱκανότητες κι ἄφησε ἐποχὴ ἢ δρᾶσις του ὡς Πρωτοκονόμου.

Μετὰ τὴν ἀνάδειξί τους μαζεύονταν τὴν πρώτη Κυριακὴ στὸ σπίτι τοῦ Πρωτοκονόμου κι ἐκεῖ καθορίζονταν τὰ καθήκοντα τοῦ καθ' ἑνὸς καὶ ὁ τομεὺς τῆς δράσεώς του. Στὸν καιρὸ τῶν ἀλωνιῶν ἔβγαιναν καὶ μάζευαν σιτᾶρι γιὰ τὸ ψωμί, στὴν ἐλαιοκομῖα μάζευαν τὸ λάδι, στὴν ἐποχῆ τῶν κρασιῶν τὸ κρασί καὶ τὸ ρακί. Οἱ κτηνοτρόφοι κι ἄλλοι γεωργοὶ καὶ καλοὶ νοικοκυραῖοι ἔαζαν διάφορα ζῶα, μικρὰ καὶ μεγάλα, τὰ ὁποῖα κρατοῦσαν, τὰ καλοέτρεφαν νὰ παχύνουν καὶ τὰ παρέδιδαν τὶς παραμονές τοῦ Πανηγυριοῦ. Ὅλα δὲ αὐτὰ τὰ τάμματα, μὲ μεγάλη προθυμία, αὐτοπροαίρετα, προσφέρονταν σὲ μεγάλες ποσότητες, πού πολλὲς φορὲς παρουσίαζαν πλεονάσματα, ἀφοῦ κι αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τοὺς Μαχαλάδες τῆς Καλαμαριαῆς προσέφεραν διάφορα μεγάλα καὶ μικρὰ ζῶα στὸ Μπαλ Παναῖρᾶ, στὸ Μελοπανήγυρο, ὅπως τὸ λέγαν στὴ γλῶσσα τους.

Μιὰ ἐβδομάδα πρὸ τῆς γιορτῆς ἀρχίζε κυρίως ἡ δρᾶσις τῶν Οἰκονομῶ-

δων. Ἀλέθονταν τὸ σιτάρι καὶ οἱ γυναῖκες ζύμωναν ἀκατάπαυστα καὶ φούρνιαζαν τὸ ὠραῖο σιταρίσιο ψωμί. Τὰ καζάνια καὶ τ' ἄλλα χαλκοσοῦκια γανώνονταν κι ἔλαμπαν ἀπὸ καθαριότητα, ἔτοιμα νὰ δεχθοῦν τὸ μαγεῖρευμα. Πρὶν ἀπὸ δύο μέρες, δυὸ Οἰκονομάδες, μὲ ἄλλους βοηθοὺς, κυρίως παιδιὰ, ποὺ προσφέρονταν μ' εὐχαρίστησι νὰ ὑπηρετήσουν, πήγαιναν καὶ ἰσοπέδωναν καὶ καθάριζαν τὴν πλατεία τῆς Παναγιᾶς ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα κι ἔκαμναν ἓνα πρόχειρο ὑπόστεγο, τὸ τσιαρδάκι λεγόμενον, γιὰ τὴν προφύλαξι τῶν εἰδῶν τοῦ Πανηγυριοῦ. Καὶ τὴν παραμονή, ἀπὸ τὸ πρωῖ, ἄρχιζε ἡ μεταφορὰ δλων τῶν χρειωδῶν. Ἄλλα φορτωμένα στὰ ζῶα καὶ ἄλλα στὰ χέρια κουβαλιοῦνταν συνεχῶς, καὶ μιὰ ἀλυσίδα πηγαينوερχομένων μὲ τραγοῦδια καὶ χάχανα ἦταν μιὰ προεόρτιος χαρὰ αὐθόρμητη καὶ ζηλευτή. Τὸ ἀπόγευμα ξεκινοῦσαν ἐν πομπῇ τὰ σφάγια· ἀγελάδες, μοσχάρια, κριάρια, τραγιά, ὄλα στολισμένα, βάδιζαν γιὰ τὴ μεγάλη θυσία μαζί μὲ τοὺς σφαγεῖς, Οἰκονομάδες καὶ βοηθοὺς. Μὲ τὴν ἄφιξι ἄρχιζε τὸ σφάξιμο, τὸ γδάρισμα καὶ τὸ λιάνισμα τοῦ κρέατος, ποὺ ἔτσι ἦταν ἔτοιμο νὰ ριχτῆ στὰ καζάνια γιὰ βράσιμο. Τὰ ἐντόσθια ξεχώριζαν γιὰ νὰ γίνῃ ὁ μεζὲς τοῦ ρακιοῦ. .

Τὴν ἐπομένη, ἡμέρα γιορτῆς, ἀπὸ τὸ πρωῖ, νύχτα ἀκόμα, ἀρχίζουν οἱ ἐτοιμασίες! Τὰ καζάνια βράζουν, ἐτοιμάζονται τὰ φαγητὰ, τηγανίζονται τὰ ἐντόσθια καὶ συνέχεια ἀκολουθεῖ ἡ ἐργασία ὡς τὸ τέλος τοῦ Πανηγυριοῦ, ὅπως τὴν περιγράψαμε παραπάνω. Μετὰ τὸ τέλος τοῦ Πανηγυριοῦ, ἀφοῦ πουληθοῦν διὰ δημοπρασίας ὄλα τὰ τυχὸν περισσεύματα, ξεκινοῦν γιὰ τὸ χωριὸ οἱ Οἰκονομάδες ἐν πομπῇ μὲ τὰ ὄργανα καὶ τὰ λαλούμενα, ἐλεύθεροι πλέον κι αὐτοὶ νὰ γλεντήσουν, ὕστερα ἀπὸ τόσους κόπους καὶ μόχθους, καὶ μαζεύονται, τιμῆς ἔνεκεν στὸ σπίτι τοῦ Πρωτοκονόμου καὶ γλεντοῦν ὄλη τὴ νύχτα καὶ συνέχεια καὶ τὴν ἄλλη μέρα, ποὺ εἶναι ἡ γιορτὴ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ξεχύνονται εἰς τὸ δημόσιο χοροστάσι, ὅπου παίρνουν μέρος ὄλοι οἱ μερακλήδες καὶ γλεντζέδες τοῦ χωριοῦ.

Ἀξέχαστα ἔμειναν κείνης τῆς χρονιᾶς τὰ δύο τραγουδάκια ποὺ μ' αὐτὰ ἔκλεισε τὸ γλέντι τοῦ Πανηγυριοῦ. Τὸ ἓνα γιὰ τὴ μικρὴ κόρη τοῦ Πρωτοκονόμου, τὴν Τασοῦδα:

Παντρέψου Ναστασοῦδα μου νὰ θῶ κι ἐγὼ ἔπ τὴν ἔννοια.
Δὲν παντρεύομαι μπαμπά μου, εἶναι λίγα τὰ προικιά μου.
Ἄντρα μπακάλη μού ὄδωσες, νὰ σκάσης δὲν τὸ θέλω,
ὄλη μέρα στὶς σαρδέλλες καὶ τὸ βράδου στὶς κοπέλλες.
Ἄντρα μπαρμπέρη μού ὄδωσες, νὰ σκάσης δὲν τὸν θέλω,
ὄλη μέρα μπαρμπερίζει καὶ τὸ βράδου μουρμουρίζει.
Ἄντρα ραφτάκι μού ὄδωσες, νὰ σκάσης δὲν τὸν θέλω,
ὄλη μέρα ράφτει καὶ τὸ βράδου μυῖγες χაῦτει.

Και τ' άλλο για μιὰ δμορφη νεόπαντρη, ποὺ ἦταν κοντὰ στὸ σπίτι της.

Γειτόνισσα, δαιμόνισσα, τρεῖς χρόνους δὲν κοινώνησα,
κι ἀκόμα τρεῖς δὲν κοινωνῶ για τὸν δικό σου τὸν καὺμό.
Ποῖόν ἀγαπᾶς καλύτερα, τὸν ἄντρα σ' ἢ τὸν γείτονα;
Τὸν ἄντρα μου τὸν ἀγαπῶ, τὸν γείτονα καλύτερα,
γιατὶ φυλάει γλυκύτερα.

Ο ΞΕΝΗΤΕΜΕΝΟΣ

«Μαλάμω, μαρή! Ξ! Μαλάμω!...». «Ώρ' σε, μάνα μ' ἴδω εἶμαι! τί γυρεύς». «Ἐύπνα τὸν Ἄγγελή, καλή μ'. Μεσουράνηση οὐ ἥλιος κι σήμανε ἡ δεύτερ' καμπάνα γιὰ τοῦ δουξαστικό' πότε θὰ πάη στὴν ἐκκλησιά; χρονιαρά μέρα σήμερα. Ἄμ' τί γυρεύς; τὸ σήμερον ἡμέρα τὰ πηδιά οὔτε γονήδες ἀκοῦν οὔτε τρανήτερον, κἀν' τ' κεφαλιού τ'ς. Χαράμ' παῆν κι τὰ λόγια κι οἱ συμβου- λές. Ἄλλι σὲ μένα τὴν ἔρμ' πού μ' ἄφση ὁ σχωρεμένος τέτοιουν μπελιά στὸ κε- φάλι μ'».

Ἔτσι μονολογοῦσε ἡ καυμένη ἡ Ἀννέτα ἡ Βαγγέλαινα, χήρα τοῦ Βαγ- γέλη τοῦ Νταούτη, ἐκεῖνο τὸ πρωὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Μικρά τὰ εἶχε ἀκόμα τὰ δυὸ παιδιὰ ὁ Βαγγέλης ὁ Νταούτης δταν μιὰ μέρα πού μετέφερε μὲ τὰ μουλάρια ἀπὸ τὴν πόλι στὸ χωριὸ διάφορα ἐμπορεύ- ματα γιὰ τὸ μεγάλο μπακάλικο τοῦ χωριοῦ, ἔπαθε τὴ συμφορὰ πού τοῦ στοίχι- σε τὴ ζωή: Τὸν κλώτισε τὸ «τσαμούζικο» μουλάρι «σὲ ἀχαμνὸ μέρος», ὅπως εἶπαν τότε, καὶ σὲ μιὰ ἐβδομάδα πέθανε. Ὁ γιατρὸς τοῦ χωριοῦ ὁ κύρ Ἄγγε- λος εἶπε ὅτι εἶχε ἀνάγκη «ἀμέσου ἐγχειρήσεως» καὶ ἔπρεπε νὰ μεταφερθῆ στὴν πόλι καὶ νὰ εἰσαχθῆ εἰς τὸ Νοσοκομεῖο. Ἀλλὰ ὄλοι τότε στὸ χωριό, συγγενεῖς καὶ φίλοι, ἀντέτειναν καὶ εἶπαν ὅτι «νοικοκύρης ἀνθρωπος σὰν τὸν Βαγγέλη τὸν Νταούτη δὲν μπορούσε νὰ καταντήση νὰ πάη στὰ Σπητάλια». Ἐθεωρεῖτο τότε καταφρόνια καὶ ἐσχάτη κατάντια τὸ νὰ καταλήξῃ κανεὶς νὰ εἰσαχθῆ στὸ Νοσοκομεῖο πρὸς θεραπεία. Καὶ ἂν μάλιστα ἀπέθνησκε ἐκεῖ, ἐφέρετο ὡς παρά- δειγμα ἐσχάτης περιφρονήσεως καὶ βλασφημίας γιὰ τὸν ἐχθρό, «νὰ καταντήσ' μπουλάκημ' νὰ πεθάν' στὰ Σπητάλια». Τὸ ἔλεγε καὶ τὸ παλῆθ τραγοῦδι:

Στὸν Κασαμπᾶ ὁ ἀκκληρος
πάει νὰ καζαντήση.

Πέφτει στὰ ρούχα ἄρρωστος βαρειά τοῦ θανατιοῦ.
Μάνα δὲν εἶχε νὰ τὸν δῆ, ἴδερφές νὰ παραστέκουν
κι οἱ ξένοι τὸν σηκώσανε τὸν πᾶνε στὰ Σπητάλια,
σὰν ἔρημος καὶ μοναχὸς ἐκεῖ γιὰ νὰ πεθάνῃ.

Ἄτυχη ἡ κακομοῖρα ἡ Ἀννέτα λίγα μόνο χρόνια χάρηκε τὴν καλὴ ζωὴ μὲ τὸν καλὸ νοικοκύρη τὸν Βαγγέλη τὸν Νταούτη. Χήρα τώρα κι ἀποτραθη- γμένη ἀπ' τὴ ζωὴ, καταργιώταν τὴν μοῖρα της πού τὴν ἔγραφε νὰ κλείση τὰ γειάτα της τόσο πρόωρα. Γιατὶ ἦταν ὡμορφη ἡ Ἀννέτα. Ὅλα τὰ νοικοκυρό- παιδα καὶ οἱ μορφονοὶ τοῦ χωριοῦ τὴν τριγύριζαν τότε πού ἦταν κόρη στὸ πα- τρικό της σπίτι. Ἔμεινε δὲ ἀπὸ τότε στὸ χωριὸ τὸ τραγοῦδι πού βγῆκε ἀπὸ τὴ νεολαία τοῦ χωριοῦ:

‘Ο ήλιος βασιλεύει στὰ παραθύρια σου
καὶ σὺ καυμέν’ Ἄννετα βάφεις τὰ φρύδια σου.

Μὰ καὶ γιὰ τὸν Βαγγέλη τὸν Νταούτη, ποὺ ἦταν λεβέντης καὶ περίφημος χορευτής, λέγαν τὸ τραγοῦδι:

Ποῖος εἶν’ αὐτὸς ὁ νέος ποὺ σέρνει τὸ χορό;
λάμπει σὰν τὸ φεγγάρι, σὰν τὸν Αὐγερινό.

Μὰ κι ἐκεῖνος ὁ γάμος τῆς ἀφήκε ἐποχὴ στὸ χωριό. Μιὰ βδομάδα βάσταξε τὸ γλέντι καὶ τὸ ξεφάντωμα. Εἶχαν φέρει ἀπ’ τὸ γειτονικό χωριό τὸν Τσιρίμπαση τὸ γύφτο μὲ τὸ τσιουρμιο του, μὲ νταούλια καὶ ζουρνάδες, κι ὅταν τὴν πῆγαιναν νύφη στὴν ἐκκλησιά, δέκα καβαλλαραῖοι, φίλοι καὶ συγγενεῖς τοῦ γαμπροῦ, μὲ στολισμένα τ’ ἄλογα μὲ ὄλα τὰ «τακίμνια» καὶ τὰ πολύχρωμα «χράμια» σὲ παράταξι μπρὸς καὶ πίσω, βούηξε ὁ τόπος ἀπ’ τὸ τουφεκίδι. Οἱ καρμπίνες καὶ τὰ καρσοφύλλια ἀδειαζαν ἀλλεπάλληλα δημιουργώντας πανζουρλισμὸ μέσα σὲ κείνη τὴ γενικὴ εὐθυμία. Καὶ μετὰ τὴν στέψι ἀρχισε τὸ κέρασμα καὶ οἱ εὐχές τῶν προσκαλεσμένων. Αὐτά, βέβαια, ἦταν τὰ συνηθισμένα ποὺ γινόνταν σ’ ὄλους τοὺς γάμους· μὰ ἐκεῖνο ποὺ ἔκανε ἐξαίρεσι σ’ αὐτὸ τὸν γάμο ἦταν τὸ «Ροσόλι», ποὺ κερνοῦσαν στὴν ἀρχή. Ἐνα λικερ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μὲ χρῶμα τριανταφυλλὶ καὶ μύριζε ροδόσταμο, ποὺ ἔφερε ὁ πατέρας τοῦ γαμπροῦ, ὁ γερο-Ἀγγελος ὁ Νταούτης, ἀπ’ τὴν Πολιτεία. Πρῶτη φορὰ προσέφεραν τέτοιο ἐπίσημο πιοτὸ σὲ γάμο τοῦ χωριοῦ. Ὁ θεὸς τοῦ γαμπροῦ, ὁ μπαρμπα-Νικόλας, πίνοντας ἔλεγε: «Μωρὲ σήμερα γίνκαμι οὐλ’ ἐδῶ μιλιόρδ’ τσ’ Ἰγγίλιας».

Αὐτὲς ὄλες οἱ ἀναμνήσεις ἔκαναν τὴν ἄμοιρη τὴν Ἄννετα νὰ καίεται ἡ καρδιά της.

Στὸ καλὸ ἐκεῖνο χωριό μὲ τὰ ὠμορφα καὶ καθαρὰ σπιτάκια, τὰ ἀφθονα τρεχάμενα νερά καὶ τὴν πλούσια βλάστησι, κυλοῦσε ἡρεμα ἡ ζωὴ μὲ τὸν καθημερινὸ μόχθο τῶν ἀθῶων χωρικῶν καὶ τὴν βιοπάλη γιὰ τὴν ἀπόκτησι τῶν ἀγαθῶν τῆς ζωῆς. Καὶ δὲν ἦταν δύσκολη ἡ ζωὴ στὸ γραφικὸ ἐκεῖνο χωριό, ποὺ τὸ εἶχε προικίσει ἡ φύσι μὲ ἕνα κάμπο μὲ ποικιλὴ παραγωγῆ, χάρις, κυρίως, στὰ ἀφθονα τρεχάμενα νερά. Γι’ αὐτὸ κάθε νοικοκύρης εἶχε τὰ χωραφάκια του, τὸν μπαχτσὲ μὲ τὰ φροῦτα, τὶς μουργιές γιὰ τὰ κουκούλια, τὴ γελαδίτσα του γιὰ τὸ γάλα τοῦ σπιτιοῦ, λίγα προβατάκια καὶ ἀνάλογα μεγάλα ζῶα τῆς δουλειᾶς. Στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ τρεῖς νερόμυλοι δούλευαν μερόνυχτα γιὰ τ’ ἀλέσματα τῶν χωρικῶν.

Ἀνάλογο, λοιπόν, νοικοκυριό ἀφησε στὴν οἰκογένειά του πεθαίνοντας κι ὁ Βαγγέλης ὁ Νταούτης καὶ μάλιστα κάτι παραπάνω καὶ πέντε μέρες τὸν μῆνα νερόμυλο στὸ μεγάλο μύλο τοῦ μπαρμπα-Μανώλη, τοῦ Χονδρομανώλα, ποὺ τὸν ἔλεγαν στὸ χωριό. Ἔτσι ἡ Βαγγέλαινα δὲν ἔμεινε στοὺς πέντε δρόμους,

δταν ξμειγε χήρα με τὰ δυὸ παιδιὰ της. Ξένοι, βέβαια, τὰ δούλευαν τὰ κτήματά της, ἀλλὰ αὐτὴ, ἀνδρογυναίκα καθὼς ἦταν, ἐπιστατοῦσε σὲ δλα. Τὰ κουκούλια τὰ ξεθαζε μόνη της, «ἓνα κουτὶ ἔτρεφε μαμουδι», με τὶς σκαμιές πού εἶχε στὸ μπαχτσέ. Μόνο στὸ μύλο δὲν πήγαινε. Εἶχε ἀφήση τὸν μπαρμπα-Μανώλη νὰ «φυλάγη» τὶς μέρες τὶς δικές της καὶ αὐτὸς τῆς ἔστελνε κάθε μῆνα «τὸ δικαίωμα» ἀπὸ τ' ἀλεστικά. Φοβόνταν τὰ σούσουρα τοῦ κόσμου, γιατί ὁ μπαρμπα-Μανώλης εἶχε κακὴ φήμη στὸ ἠθικὸ μέρος. Ἄπὸ τότε πού εἶπαν στὸ χωριὸ ὅτι «μαγαρίσκι μὶ μιὰ βλάχα», δὲν πατοῦσε γυναίκα στὸ μύλο. Κι αὐτὸ προῆλθε ἀπὸ τὸ παρακάτω περιστατικὸ:

Μιὰ χρονιά, τὴν ἐποχὴ πού περνοῦσαν τὰ βλάχικα κοπάδια γιὰ τὰ μεγάλα λειβάδια, ἓνα πρόβατο ξέφυγε καὶ χάθηκε μέσα στοὺς κήπους. Μιὰ βλάχα στρουμπουλή πού ἔφαχνε νὰ τὸ βρῆ βρέθηκε στὸ μύλο τοῦ μπαρμπα-Μανώλη, τοῦ ζήτησε τὴ συνδρομὴ καὶ μαζί βρῆκαν τὸ πρόβατο. Μιὰ δὲ πού αὐτὴ ἦταν καλοῦταικη κι ὁ μπαρμπα-Μανώλης «βρέθηκε μπόσκους», καθὼς ἔλεγαν, «ἀπάτηση τοῦ σιφάνι τ'» κι ἔτσι τοῦ βγήκε τὸ κακὸ ὄνομα. Ἐκτὸς αὐτοῦ εἶχε καὶ τὸ ἐλάττωμα νὰ πειράζη ὅλες τὶς γυναῖκες πού περνοῦσαν ἀπὸ τὸν μύλο. Κατόρθωνε καὶ μάθαινε τὰ τρωτὰ καὶ τὰ εὐαίσθητα σημεῖα τῆς κάθε μιᾶς καὶ τῆς πέταγε κάτι ὑπονοούμενα συνήθως με στιχάκια πού πρόχειρα τὰ κατασκευάζε ὁ ἴδιος. Ἄφοῦ καὶ τὴν παπαδιὰ δὲν τὴν ἄφησε ἀπειραχτη, καὶ μιὰ μέρα πού περνοῦσε ἀπὸ τὸ μύλο τῆς πέταξε τὸ στιχάκι: «Χίλια ἰλιάτσια μ' ἔκαναν στὸν πόνο τὸν κακὸ μου, μ' ἔνας γιατρός, καλὸς γιατρός, βρῆκε τὸ γιατρικὸ μου».

Νὰ δὲ γιατί τὸ σκάρωσε αὐτὸ τὸ στιχάκι: Εἶπαν στὸ χωριὸ ὅτι μιὰ μέρα ἡ παπαδιὰ πῆγε στὴ «σπετσαρία» τοῦ γιατροῦ νὰ τὴν κυτάξῃ γιὰ ἓνα πόνο πού τὴν ἐνοχλοῦσε. Καὶ τάχα ἔμεινε πολλὴ ὥρα κι οἱ κακὲς γλώσσες εἶπαν πολλὰ εἰς ἄρος της.

Γιὰ τὰ παιδιὰ της ἡ Βαγγέλαινα φρόντισε σὰν καλὴ μάνα. Τὴν Μαλάμω τὴν κράτησε στὸ σπίτι νὰ τὴν βοηθᾷ στὶς δουλειές τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὸν Ἄγγελῆ τὸν ἔστειλε στὸ Σχολεῖο τοῦ χωριοῦ νὰ μάθῃ γράμματα. Ἦταν δμως ζωηρὸ παιδὶ καὶ εἶχε τὸ νοῦ του μόνο στὰ παιγχνίδια. Ἐφευγε ἀπὸ τὸ Σχολεῖο κι ἔτρεχε στοὺς κήπους καὶ κυνηγοῦσε «φωληές» με ἄλλα παιδιὰ σὰν κι αὐτόν. Οἱ συμβουλές τῆς μάνας τους δὲν ἔπιαναν τόπο. Ἐλλειπε, βλέπετε, τὸ ἰσχυρὸ χέρι τοῦ προστάτου καὶ τὴν ἔλλειψι αὐτὴ τὸ παιδικὸ ἐνστικτο τὴν ἐκμεταλλεῖονταν γιὰ τὰ στραβοπατήματα καὶ τὶς κακὲς πράξεις, στὶς ὁποῖες συνήθως ῥέπρουν τ' ἀνήλικα παιδιὰ. Ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ, ὁ κύρ Ἀπόστολος, μ' ὅλη τὴν αὐστηρότητά του δὲν κατώρθωσε νὰ τὸν βάλῃ στὸν ἴσιο δρόμο. Καὶ λυπόταν γι' αὐτὸ, γιατί ὁ Ἄγγελῆς ἦταν ἔξυπνο παιδὶ καὶ θὰ μπορούσε, νοικοκυρόπαιδο καθὼς ἦταν, νὰ βγάλῃ τὸ Σχολεῖο καὶ νὰ προοδεύσῃ καλλίτερα. Ὁ θεὸς του ὁ Ἀλέξης ἔλεγε γιὰ τὸν Ἄγγελῆ ὅτι «ἦταν καλὸ τυρὶ σὲ σκυλίσιο δερμάτι».

Με την επιμονή όμως της μάνας του και το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που έδειξε ο κύριος Απόστολος, ο δάσκαλος, κουτσά στραβά ξεγυάλισε το Σχολείο του χωριού. Από τότε όμως άρχισαν άλλα θέματα. Άνήσυχο πνεύμα καθώς ήταν, παραμελούσε τις δουλειές του κι εκτός αυτού εξέδηλυνε καμμιιά φορά και κάτι παράξενες ιδέες έπηρεασμένος από διάφορες διηγήσεις που άκουε από τους ηλικιωμένους του χωριού για περιπέτειες, ταξείδια και περιπλανήσεις σε ξένα μέρη και πολιτείες. Ήταν παλληκαράκι πλέον 17 χρονών όταν ένα πρωί σηκώθηκε, μάζεψε κρυφά κάτι ρούχα, έκαμε ένα μπογαλάκι κι έφυγε χωρίς να τον πάρη κανείς μυρωδιά. Ή μάνα του τον περίμενε το βράδυ, την άλλη μέρα, την μεθεπομένη, μά τίποτε, πουθενά δεν φαινόταν. Άρχισε ν' ανησυχί. Όσοις ρώτησε, κανείς δεν τον είχε ιδεί. Υποψιάστηκε μήπως κατέθηκε στην Πολιτεία, αλλά όσοι ήρθαν απ' εκεί και τους ρώτησε δεν τον είδαν πουθενά. Πήγε να τρελλαθί ή κακομοίρα ή Βαγγέλαινα. Ένα παιδί, κι αυτό να το χάση στά καλά καθούμενα. Τι καταδρομή ήταν αυτή που την κυνηγούσε! Όλοι στο χωριό λυπήθηκαν και προθυμοποιήθηκαν να τη συνδράμουν στην αναζήτησι του γιου της. Ο αδελφός της, ο Θανάσης, πήγε στην Πολιτεία αποκλειστικώς γι' αυτό το ζήτημα, μά πουθενά δεν κατώρθωσε να έξιχνιάση τίποτε σχετικό με την εξαφάνισί του. Πήγε και στο «Καρακόλι», στην Άστυνομία, κι ανέφερε το πράγμα και έγιναν πράγματι σχετικές έρευνες, μά κι αυτές έμειναν άκαρπες.

Ο Σουδαρής Μπεκτάς εφένδης, ξφιππος χωροφύλαξ, ένας αγαθός άρβανίτης, γνωστός κι αγαπητός σ' όλο το χωριό, που το έξυπνητεούσε ως ταχυδρόμος, ανέλαβε να εξετάση στην Πολιτεία που πήγαινε τακτικά, μά κι αυτός δεν κατώρθωσε να μάθη τίποτε. Ο Μουχτάρης, ο μπαρμπα-Γιάννος «βάρεσε τέλ'» έκανε τηλεγράφημα δηλαδή, στο Καϊμακαμλίκι, μά ούτε απ' αυτό βγήκε τίποτε το θετικό. Και περνούσαν οι μέρες, κυλούσαν οι μήνες και άπόλυτο μυστήριο σκέπαζε το ζήτημα αυτό του χαμού του παιδιού.

Μετά από λίγο καιρό κάτι διαδόθηκε στο χωριό. Μιά καλή είδησι έφερε από την Πολιτεία ο μπαρμπα-Γεώργης ο Πανέλας. Κι ή καυμένη ή Άννέτα έτρεξε στο σπίτι του να μάθη. Να τί είπε ο γέρος: «Ίκι που συργιάνζα στο Μόλο νί χάζεβα τά παμπορία, ένα καλόπαιδο μ' έναν κούκκου στού κεφάλ' μί ρώτησ: Τι παλαϊζ'ς ιδώ μπάρμπα; Έχου κι ιγώ πηδί μ, του 'πα κάτ', μ' αδιάφορητα παλαϊζου: Ένα πηδί μας χάθηκε απ' του χωριό, κι είπα τά καθέκαστα πώς γίνκη ού χαμός. Του πηδί σλουγίσκη κουμάτ' κι μ' άπλουγήθηκε. Είναι κιρός τώρα που κάτ' πηδιά μπαρκάρσαν σ' ένα τρανό παμπορ που πάινη για τν' άραπιά. Ίκι θά ήταν κι αυτό. Γύριβα κι ιγώ να πάω, μά δέ μ' άφση ή μάνα μ'. Και συμπληρώνοντας ο μπαρμπα-Γεώργης είπε: «Ξέρ'ς Άννέτα μ' που είναι ή Άραπιά; ίκει που φήν' ού ήλιους του ρουθύθ».

Οι πληροφορίες αυτές είχαν, βέβαια, κάποια άληθοφάνεια, αλλά δεν δόθηκε υπερβολική σημασία, γιατί ήταν γνωστή ή άφέλεια και ή εύπιστία του γερο-Πανέλα και όσοι το άκουσαν, ως κι αυτή ή κακομοίρα ή μάνα του παι-

διοῦ, εἶπαν ὅτι θὰ τὸν γέλασε τὸν μπαρμπα-Γεώργη κανένας ἐπιτήδειος «Γιαντζῆς». Γιατὶ ὑπῆρχε τὸ προηγούμενο: Πρὸ ἐτῶν, τὴν πρώτη φορά πού ὁ γερο-Πανέλας πῆγε στὴν πολιτεία, ρωτοῦσε νὰ μάθῃ γιὰ κάθε τι πού πρωτοέβλεπε, καὶ γυρίζοντας στὸ χωριὸ διηγόνταν στοὺς δικούς του τίς ἐντυπώσεις του: «Μὲ βουήθση ἡ Παναγιά κι εἶδα κι τοῦ σιδηρόδρομου». «Τί γύρευες ἐκεῖ κάτω ἐσὺ μπαρμπα-Γεώργη; ποιὸς σὲ πῆγε στὸ σταθμὸ, στὰ τραῖνα», τὸν ρώτησαν: «Ἄμ' δὲ πῆγα ἰκεῖ κάτω. Ἐνα οὐθρόσκλου τὸν πάϊνη κρίκιρ κρίκιρι, ἰκεῖ μπροστά στοῦ Χάν' τ' Τζαμπάζ Ἄλῃ». Ἦταν δὲ αὐτὸς ὁ σιδηρόδρομος ἕνα καρτοσάκι μὲ γκαζόξες πού τὸ ὠδηγοῦσε ἕνας πλανώδιος πωλητῆς Ἑβραῖος. Τοῦ τὸ εἶπε κάποιος πού τὸν ρώτησε καὶ ἐν τῇ ἀφελεῖα του τὸ πίστεψε.

Περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ τὸ ζήτημα αὐτὸ τοῦ παιδιοῦ τῆς Βαγγέλαινας ἄρχισε νὰ ξεχνιέται καὶ μόνο ἡ χαροκαμένη μάνα δὲν τὸ ἐβγαζε ἀπὸ τὸ μυαλὸ τῆς. Μιά ἀμυδρὰ ἐλπίδα στὴ μητρικὴ τῆς καρδιά παρέμενε, στηριζομένη σ' ἐκείνη τὴν πληροφορία πού ἔφερε ὁ γερο-Γεώργης ὁ Πανέλας, μήπως τὸ παιδί τῆς ξενητεύθηκε καὶ θρίσκειται ζωντανὸ καὶ ἴσως μιά μέρα βοηθήσῃ ἡ Παναγιά καὶ τὸν ξαναἰδῇ τὸν Ἄγγελή τῆς. Γι' αὐτὸ μὲ κάποια ἀνακούφισι ἄκουγε τὰ τραγούδια γιὰ τοὺς ξενητευμένους πού τραγουδοῦσαν τίς μακρὺς νύχτες τοῦ χειμῶνα στὰ «νυχτέρια» οἱ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ, γναίθοντας τὰ μαλλιά καὶ ὑφαίνοντας γιὰ τίς προῖκες τῶν κοριτσιῶν:

Ἐένος θαρυὰ ἀρρώστησε μακρυὰ στὴν ξενητεία.
Μάνα δὲν εἶχε νὰ τὸν δῇ, ἴδερφή νὰ τὸν λυπάται,
μόν' εἶχε τρεῖς γειτόνισσες, τρία καλὰ κορίτσια.
Ἦ μιά τὸν πάει γλυκὸ κρασί κι ἡ ἄλλ' ἀφράτο μῆλο
κι ἡ τρίτη ἡ μικρότερη τὸν λέει κρυφὰ στ' αὐτὴ του,
φάε ξένε μ' καὶ πιε ξένε μ' καὶ σύρε στὸ χωριὸ σου,
ἐδῶ τὸν ξένο δὲν τὸν κλαῖν' κι οὐδὲ τὸν παραχώνουν,
γιατ' εἶν' τὸ χῶμα ἀκριβὸ καὶ ἡ γῆς ἀγορασμένη,
τὸ ἔρημο τὸ σάβανο ξαγορασμὸ δὲν ἔχει,
γιατὶ τὸ κλώθουν ὄρφανές, τὸ ὑφαίν' οἱ χηροπούλες.
Νὰ ἴχα νερὸ ἴπ τὸν τόπο μου καὶ μῆλ' ἀπ' τὴν μηλιά μου,
νὰ ἴχα καὶ τὴν μαντίσα μου νὰ μὲ παρηγορήσῃ.

Καὶ τίς Κυριακὲς καὶ γιορτὲς στὸ μικρὸ χοροστάσι πού ἴταν κοντὰ στὸ σπίτι τῆς ἄκουε τὰ κορίτσια πού τραγουδοῦσαν καὶ χόρευαν τὸν ξένο κι ὄρφανό:

Βρέχει ν' ὁ Θεὸς καὶ θρέχομαι, χιονίζει μὲ χιονίζει,
ρίχνει χαλάζι πετρωτό, θέλει νὰ μὲ σκοτώσῃ.
Κι ἂν μὲ σκοτώσ' τὸν ὄρφανὸ ποιὸς θὰ μὲ κλαίῃ τὸν ξένο!
Ἐένε μ' σὲ κλαίει ἡ μάνα σου, σὲ κλαίει ἡ ἀδερφή σου.
Σὰν εἶχα μάνα κι ἀδερφή στὰ ἴδω δὲν περπατοῦσα

σάν είχα κι άγαπητική νά με λεροφορέση.
 Ξένε μ' σέ κλαίν' οί φίλοι σου σέ κλαίν' οί μπράτιμοί σου
 κι έγώ κρυφά π' τήν μάνα μου θά σέ λεροφορέσω,
 νά κάμω χρόνον άλουστη και δυό νά μήν αλλάξω,
 νά κάμω τρεις και τέσσερες στήν εκκλησιά μήν πάω,
 νά με ρωτάη ό μαχαλας, νά με ρωτοϋν ό κόσμος.
 Κόρη μ', γιατί φορείς λερά; γιατί φορείς τά μαϋρα;
 έγώ 'χου νιόν στοϋ Νιόκαστρου πού γίνονται πολέμοι
 και μ' είπαν πώς τόν σκότωσαν και μ' είπαν πώς χάθηκει.

Ήλλά κείνο πού τήν έκανε νά ραγιστή ή καρδιά της ήταν ένα τραγουδι πού μιá βραδυά άκουσε νά τό τραγουδή ή Σουλτάνα ή Τσόκαινα, πού έλεγε τά «λυπητερά»:

“Ολες οί μάνες τά παιδιά τά φκιώνται νά προκόψουν
 και μιá μάνα, κακή μάνα, τόν γυιό της καταριέται.
 — Διώξε με μάνα μ' διώξε με με ξύλα, με λιθάρια,
 για νά με πάρη τό κακό, νά σηκωθώ νά φύγω,
 νά πάω μακριά στήν Άραπιά, πού πāν τά χελιδόνια,
 τά χελιδόνια νά γυρνοϋν κι έγώ νά πααίν' άκόμα.
 Νά κάμω χρόνους δεκοχτώ και δεκαπέντε μήνες,
 νά στραβωθοϋν τά μάτια σου κυττάζοντας στες στρατες
 και νά μαλλιάσ' ή γλώσσα σου ρωτώντας τούς διαβάτες:
 διαβάτες πού διαβαίνετε, στρατιώτες πού περνάτε,
 μήν είδατε τόν γυιόκα μου, τό μοναχό παιδί μου;
 Κι αν ίσως και τό είδαμε κι αν ίσως και τόν διοϋμε,
 πούθε νά τόν γνωρίσωμε, για πές μας τά σημάδια.
 Ήταν ψηλός, ήταν λιγνός, ήταν και μαυρομμάτης,
 είχε τά μάτια σάν έληές, τά φρύδια σάν γαιτάνι.
 “Αν είν' αυτός, τόν είδαμε στόν κάμπο ξαπλωμένον’
 μαϋρα πουλιά τόν τρώγανε, άσπρα τόν τριγυροϋσαν
 κι ένα πουλί, μικρό πουλί, στό στόμα τόν φιλοϋσε’
 φάγε πουλί μ' και σϋ πολύ κι άφσε με μόν' τό χέρι,
 για νά τό ίδη ή μανούλα μου νά χύση μαϋρα δάκρυα.

Τήν Μαλάμω τήν πάντρεψε ή Βαγγέλαινα. Και άφου τήν είχε μοναχοκόρη πήρε «σώγαμπρο» ένα καλό νοικοκυρόπαιδο, πού πήρε στα χέρια του όλο τό νοικοκυριό και τή φροντίδα τοϋ σπιτιοϋ κι άπόμεινε πλέον για τήν Άννέτα ή βοήθεια στήν άνατροφή και περιποίηση τών έγγονών. Στήν εκκλησιά πού πήγαινε τακτικά εϋρισκε παρηγοριά παρακαλώντας τήν Παναγιά νά κάμη τό θαϋμα της, νά πάρη κανένα καλό «χαμπέρι» άπό τόν γυιό της, γιατί δέν ήθελε νά τό πιστέψη άκόμα πώς δέν θρυσκόταν στή ζωή.

Ἄλλὰ τί εἶχε γίνῃ ὁ Ἄγγελῆς; Ἡ εἶδησι πού εἶχε φέρει ὁ γερο-Πανέλας ἦταν ἀληθινή. Πράγματι ὁ Ἄγγελῆς μὲ δυὸ ἄλλους νέους κατώρθωσε νὰ μπῆ ὡς ἐργάτης σ' ἓνα μεγάλο βαπόρι πού ἔκανε τὸ γύρο τῆς Ἀφρικῆς. Ἐξυπνο καὶ ζωηρὸ παιδί καθὼς ἦταν, δὲν ἄργησε νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀφεντικῶν του μέσα στὸ πλοῖο, πού ἐξετίμησαν τὴν ἐργατικότητά του καὶ τὴν καταπληκτικὴ ἀντίληψί του γιὰ κάθε τι πού τοῦ ἀνέθεταν νὰ κάμῃ. Ἔτσι σιγὰ σιγὰ ἔπαιρνε ἀνώτερες θέσεις καὶ μὲ χρόνια ἔφτασε νὰ εἶναι τὸ δεξι χέρι τοῦ Καπετάνιου, ὁ δεῦτερος πλοίαρχος τοῦ βαποριοῦ. Ἦταν ἡ ἀνταμοιβὴ κόπων καὶ μόχθων μιᾶς δλόκληρης 25ετίας.

Ἀνήμερα τῆς Παναγιᾶς, τὸν δεκαπενταύγουστο, ἡ μεγάλη καμπάνα τῆς ἐκκλησιᾶς τοῦ χωριοῦ καλοῦσε μὲ τὸ χαρμόσυνο χτύπημά της τοὺς πιστοὺς στὴ λειτουργία. Ὁλος ὁ κόσμος μὲ τὰ γιορτερά του καὶ μὲ μεγάλες λαμπάδες πήγαινε στὴν ἐκκλησιὰ νὰ προσκυνήσῃ τὴ Μεγαλόχαρη. Τὰ γράμματα διαβάστηκαν, ἡ λειτουργία τελείωσε, τὸ ἀντίδωρο μοιράστηκε καὶ οἱ προσκυνηταὶ ἕνας ἕνας ἐβγαίνουν καὶ μαζεῦονταν στὴν μικρὴ πλατεία τοῦ χωριοῦ, πού ἦταν τὸ μοναδικὸ καφενεῖο, κάτω στὸν Γεροπλάτανο, πού στὸν παχὺν ἴσχιό του ἦταν ἀραδιασμένα τὰ μικρὰ τραπεζάκια μὲ τὰ χαμηλὰ ξύλινα скаμνιά. Ἐξαφνα τὴν ἤσυχη ἐκείνη παρέα τῶν ἀθῶων χωρικῶν ἤρθε νὰ ταραξῆ ἡ εἶδησι πού ἔφεραν τρεχάτα καὶ λαχανιασμένα τὰ μικρὰ χωριατόπαιδα. Ἐνα «παῖτόνι» μὲ δυὸ μεγάλα ἄλογα ἀπὸ τὴν πόλι ἤρθε φέροντας ἓναν ξένο μὲ στολὴ καὶ γαλόνια. Ὡς πού νὰ συζητηθῆ τὸ πρᾶγμα, κατέφθασε τὸ ἀμάξι καὶ στάθηκε στὴν ἄκρη τῆς πλατείας. Ὁ ξένος πήδησε κάτω χαιρέτησε εὐγενικὰ δλους καὶ ρώτησε γιὰ τὸ σπίτι τῆς χήρας Ἀννέτας Νταούταινας. Ὁλοι τὸν ἐβλεπαν μὲ ἀπορία. Κανένας δὲν φαντάστηκε ποῖος ἦταν. Ἡ Βαγγέλαινα, γρηᾷ πλέον μὲ ἄσπρα μαλλιά, μόλις εἶχε γυρίσει ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ, ξαφνιάστηκε πού εἶδε ἓναν ξένο μὲ στολὴ καὶ γαλόνια

— «Δὲν μὲ γνωρίζεις μάνα;», ἦταν ἡ πρώτη κουβέντα τοῦ ξένου. Λύθηκαν τὰ γόνατα τῆς καυμένης τῆς μάνας καὶ ρίχτηκε στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ γιουῦ της. Ἦταν τὸ χαμένο παιδί της, ὁ ξενητεμένος γιὸς της, ὁ Ἄγγελῆς. Τὸ χωριὸ ἀνάστατο. Ὁλοι τρέξαν, συγγενεῖς καὶ φίλοι, καὶ τὸ σπίτι τῆς χήρας Νταούταινας γιόρτασε διπλά: Τὴν ἄλλη μέρα στὸ χοροστάσι τοῦ χωριοῦ ἄνδρες, γυναῖκες, κορίτσια καὶ λεβεντονιοὶ χορεύοντας τραγουδοῦσαν:

Τοῦ ναύτ' ἡ μάνα ζύμωνα τοῦ γιουῦ της παξιμάδι,
καὶ μὲ τὰ δάκρυα ζύμωνα καὶ μὲ τὰ μοιρολόγια.

Τὸ φούρνο ἐπαράγγελνε, τὸ φούρνο παραγγέλνει,
φούρνε μ' καλὰ νὰ ψήσης τὸ ψωμί, καλὰ νὰ τὸ ροδίσης,
γιατὶ ν' ὁ γιὸς μου νὰ ξενιτευθῆ, θὰ πάῃ μακρυὰ στὰ ξένα.

— Γιέ μου κι ἂν πᾶς στὴν ξενητιά κι ἂν πᾶς μακρυὰ στὰ ξένα

θολά νερά μὴν περπατῆς, θολά καὶ βουρκωμένα.

— Ποιὰ εἶναι, μάνα μ', τὰ θολά, ποιὰ ἔναι τὰ βουρκωμένα;

— Οἱ παντρεμένες τὰ θολά, χῆρες τὰ βουρκωμένα
καὶ τὰ καθάρια τὰ νερά τὰ λεύτερα κορίτσια.

Καὶ τὴν ἄλλη μέρα ὁ καπετάν Ἀγγελῆς, μὲ πραγματικὸ πόνου ψυχῆς, ἀφήνοντας τὸ χωριό του, κεῖ πού εἶδε τὸ πρῶτο φῶς τῆς μέρας, γειὰ στίς ἔμμορφες καὶ γειὰ στίς μαυρομμάτες, γύρισε πίσω στὴν ξενητιάρα θάλασσα.

Ο ΤΣΙΛΟΜΗΤΡΟΣ

Ἐκείνη τὴν Κυριακὴ κάμποσοι χωριάτες διάβαζαν μιὰ ἀνακοίνωσι πού ἦταν κολλημένη στὸν τοῖχο τοῦ κεφενείου στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ. Καὶ ὁ Νικόλας ὁ Πάτσαλος, ἀπὸ τοὺς καλύτερους κτηνοτρόφους, πού ἄκουσε ὅτι εἶναι γιὰ τὶς ἀγροζημίες, ρωτοῦσε τὸν Μουχτάρη, τὸν Πρόεδρο τῆς Κοινότητος: «Τί διαλαμβάν᾽ τοῦ Ἰλιάν πού ἤρτι ἀπ' τοῦ Καϊμακάμ' γιὰ τὰ ζάπια κείνου πού ἀκόλλση στὸ παζάρ ἢ Καψιμάλ'ς ἢ Κουφίνας;».

Ἦταν δὲ αὐτὸ τὸ «Ἰλιάν» ἀνακοίνωσι γιὰ τὶς ἀγροζημίες πού γινόταν κυρίως ἀπὸ τοὺς κτηνοτρόφους, πού εἶχαν καταστήσει πληγὴ γιὰ τοὺς κτηματίας καὶ τοὺς γεωργούς.

— «Αὐτὸ τοῦ Ἰλιάν εἶνι πού θά σᾶς κἀν' νὰ μπαίλιτση ἀπ' τὶς τζιζάδες καὶ τ' φυλακὴ. Ἰγὼ ἔκανα ἀρτζουχάλ' στὸν Καϊμακάμ' γιὰ τὰ ζάπια. Νὰ τοῦ πῆς κὶ στὸν δὸκὸς τοῦ Μήτηρη πού μᾶς γίνκη ντεργιαντὲς τ' χωριοῦ κὶ κἀν' ὅ,τ' θέλ'», ἦταν ἡ ἀπάντησι τοῦ Γιάννου τοῦ Μουχτάρη, Προέδρου τῆς Κοινότητος.

Ὁ Νικόλας ὁ Πάτσαλος εἶχε τρεῖς γιουούς: τὸν Θανάση, τὸν Δημήτηρη καὶ τὸν Κατάκαλο. Καὶ οἱ τρεῖς εἶχαν πάρει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατέρα τους: ἦταν τσομπάνηδες. Ὅλοι τους ἦταν ζωηρὰ παιδιά, ἀλλὰ κείνος πού ἦταν ἐντελὼς ζουρλὸς ἦταν ὁ Δημήτηρης. Δὲν χαμπάριζε οὔτε ἀπὸ συμβουλὲς οὔτε ἀπὸ φοβέρες. Ὁ πατέρας του, πού ἦταν τύπος ἀγαθὸς καὶ ἀστείος, τοὺς εἶχε βγάλει καὶ τοὺς τρεῖς ἀπὸ ἓνα παρατσούκλι καὶ μ' αὐτὸ τοὺς καλοῦσε πάντοτε. Τὸν Θανάση τὸν ἔλεγε Μούτσιο, τὸν Δημήτηρη Τσιλομήτρο καὶ τὸν Κατάκαλο, πού ἦταν ξανθότριχος, τὸν ἔλεγε Ἀσπρόψυλο. Ἐξ αἰτίας τῶν παιδιῶν του ὁ γερο-Νικόλας πλήρωσε πολλὰ σπασμένα. Κυρίως γιὰ ἀγροζημίες κάθε ἑβδομάδα εἶχε φασαρίες μὲ τοὺς Μπεχτζήδες καὶ τὸ Καρακόλι.

— «Βάλτο μπρέντα ὁρὲ αὐτὸ τὸ λιανὲτ νὰ παναμαναγνώστ'», ἔλεγε κάθε φορὰ πού ἔπιανε τὸν Τσιλομήτρο ὁ Ἀρβανίτης Ζαπτιὲς Ζουλφικιάρ Ἀγᾶς στὸν Ἀλῆ Τσαούς, τὸν Ἀστυνόμο τοῦ Καρακολιοῦ. Ἦταν δὲ ὁ Ζουλφικιάρ Ἀγᾶς ἓνας ἀθῶος Ἀρβανίτης καὶ ἀστείος τύπος, μὲ τὰ ἀρβανίτικα ἑλληνικά του, πού τὰ ἔλεγε ὅπως τὰ ῥπαχνε ἀπ' τὸ χωριάτικο λεκτικὸ. Ἐξαφνα, «νὰ παναμαναγνώστ'» ἦταν νὰ πᾶ νὰ μάθ' γνῶσ'.

Μικρὰ ἀκόμα ὅταν τὰ εἶχε τὰ παιδιά ὁ μπαρμπα-Νικόλας ἔβαλε μεράκι νὰ στείλῃ ἓναν ἀπ' τοὺς τρεῖς νὰ μάθῃ γράμματα, «νὰ βγάλ' τοῦ Ψαλτῆρ' κὶ τοῦ Κτωῆχ'», τὰ γράμματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Καὶ ὡς πιδ ἔξυπνο διάλεξε τὸν Τσιλομήτρο. Τὸν πῆρε, λοιπόν, καὶ τὸν πῆγε στὸ Δάσκαλο, πού ἦταν τότε ὁ Σταμάτης Ἰωαννίδης. Αὐτὸς δὲν ἦταν Δάσκαλος: ἦταν μᾶλλον βασανιστής, ἓνα εἶδος Ἱεροεξεταστοῦ. Τὸ πιδ μικρὸ καὶ ἀθῶο παιδικὸ παράπτωμα τὸ τιμωροῦσε ὡς ἔγκλημα καθοσιώσεως. Καὶ πρῶτα τὸ ξύλο μὲ μιὰ φοβερὴ ἀγκαθωτὴ μαγ-

κούρα. Τὸν ξάπλωνε τὸν μαθητὴ κάτω, τὸν ἔδενε τὰ πόδια καὶ τὸν χτυποῦσε στὰ πέλματα μέχρις αἱματώσεως. Ὑστερα τὸν πήγαινε στὸ σκοτεινὸ ὑπόγειο τοῦ Σχολείου καὶ τὸν ἄφηνε νησιτικὸ ὅλη τὴ μέρα. Τὸ φοβερότερο ἦταν ἡ διαπόμπευσι πού ἔκανε κάθε ἑβδομάδα στοὺς μαθητάς. Τὸ Σάββατο, κυρίως, πού γινόταν στὸ χωριὸ «παζάρι», ἑβδομαδιαία ἀγορά, ἔβαζε στὴ σειρά τοὺς τιμωρημένους, τοὺς κρεμοῦσε ἀπὸ τὸ λαιμό, μὲ σχοινιά, κόκκαλα ἀπὸ ζῶα μεγάλα, κεφάλια, ἄρριδες καὶ τοὺς γύριζε στὴν ἀγορὰ καὶ τίς συνοικίες, μέχρις ὅτου πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔπεφταν λιπόθυμοι. Ὑστερα τοὺς ἔρριχνε ἀπὸ ἕναν κουδᾶ νερὸ στὸ κεφάλι καὶ τοὺς ἄφηνε. Κανένας γονιὸς δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐπέμβῃ στὴν παιδαγωγικὴ αὐτὴ τακτικὴ τοῦ σωφρονισμοῦ τὴν θεωροῦσαν ὡς φυσικὴ συνέπεια γιὰ «νὰ θάλ' τοῦ πηδὶ γῶσ'».

Ἄν θές νὰ μάθης γράμματα
Ψαλτῆρι καὶ Χτωῆχι,
σύρε τ' ἀχνὸ εἰς τὸ σχολεῖο
στὸ Μαῦρο τὸ Σταμάτη,
γιὰ νὰ σὲ θάν' στοῦ φάλαγγα
στὸ ἔρμο τὸ κατῶγι
κι στὰ σουκάκια νὰ γυρίζῃς
μὲ τίς τρανὲς κουκκάλες.

Ἔτσι ἡ χωριάτικη σάτυρα ἀπεθανάτισε τὴ μακαρία ἐκείνη παιδαγωγικὴ τακτικὴ τοῦ φοβεροῦ Σταμάτη.

Ὁ Τσιλομήτρος, ὅπως ἦταν ζουρλός, τὴ δεύτερη ἑβδομάδα ἔφαγε τὸ ξύλο, μπῆκε καὶ στὸ κατῶγι καὶ στὸ φάλαγγα καὶ τὴν ἄλλη μέρα τὸ ἔσκασε γιὰ τὰ τσιαῖρια, στὰ πρόδατα, γιὰ νὰ μὴ ξαναγυρίση στὸ σχολεῖο. Ἐκεῖ τὸν θάλασε νὰ κουδαλάῃ τὰ «ταγίνια», τίς τροφές, γιὰ τοὺς τσιομπάνηδες καὶ τὰ σκυλιά. Ἀλλὰ κι ἐκεῖ τὰ ἔκανε θάλασσα, γιὰτι πολλές φορές ἄφηνε νησιτικούς τοὺς τσιομπάνηδες, γυρνώντας στοὺς μπαχτσέδες γιὰ φρούτα καὶ κυνηγώντας πουλιά μὲ τίς «ξώβερρες».

Ἔτσι εἶχαν τὰ πράγματα ὅταν ἤλθε ἡ αὐστηρὴ διαταγή, «τοῦ Ἰλιάν», γιὰ τίς ἀγροζημιές καὶ ἡ «Μουχταροδημογεροντία» ἀπεφάσισε ν' ἀλλάξῃ τοὺς «Μπεχτσῆδες», τοὺς ἀγροφύλακας, μὲ νέους, πού θὰ μπορούσαν νὰ περιορίσουν τὸ κακό. Διάλεξε, λοιπόν, τέσσερες ἀπ' τοὺς καλύτερους. Τὸν Θεοχάρη γιὰ τοὺς κοντινοὺς κήπους τοῦ χωριοῦ, τὸν Θανάση γιὰ τοὺς μακρυνοὺς μπαχτσέδες πάνω στὸ «Λεῦκο», καὶ τοὺς Τσέλλιο καὶ Γεώργη στὸ μεγάλο κάμφο στὰ πολλὰ χωράφια καὶ τ' ἀμπέλια, στὸ μέρος κυρίως πού γινόταν οἱ μεγαλύτερες ζημιές. Αὐτοὶ ἦταν καὶ λιγάκι «νταῆδες» καὶ ὄχι πολὺ παστρικά «τσανάκια». Ἀλλὰ ἐπικρατοῦσε ἡ ἰδέα ὅτι μόνο μὲ τέτοιους θὰ μπορούσαν νὰ σταματήσουν τὸ κακό. «Τσιβί, τσιβί τσικάρ», δηλαδὴ «πάσσαλος, πασσάλω». Οἱ δύο τους, λοιπόν, ἅμα ἀνέλαβαν τὸ «πρόστο» τους, διάλεξαν ἕνα «καραγάτσι», δέντρο πε-

λώριο, με μεγάλα άπλωτά κλωνάρια κι έκει έκαμαν τήν «ντραγασιά», τὰ για-
τάκια τους γιά νά κοιμούνται έκ περιτροπής και νά κατοπτεύουν άπ' έκει τόν
κάμπο τής δικαιοδοσίας τους. Στή ρίζα του παραγατσιού ένας άγριος μαντρό-
σκυλος ό «Καφάλης» φύλαγε τὰ ρούχα και τὰ «ταγίνια» πού τούς πήγαιναν γιά
νά τρώγουν. Έκει ξαπλωμένος ό Τσέλλιος, ύστερα από ένα καλό φαγοπότι,
έπαιρνε τό τραγουδάκι του:

Δώδεκα χρόνια έκαμα
μ' έν' ώμορφο κοράσιο,
κι άκόμα δέν τό φίλησα,
τό 'χω καυμό μεγάλο.
Νά τό φιλήσω ντρέπομαι
νά τής τό πώ φοβοῦμαι,
μά νά τ' αφήσω άφίλητο
θά βγή νά με γελάση.
Και μιá ήμέρα Κυριακή
μιá 'πίσημη ήμέρα,
πιάνω σελώνω τ' άλογο,
ζεύω, καθαλλικεύω.
Βρίσκω τήν κόρη μοναχή.
Φιλῶ τήν κόρη μιá φορά
φιλω τήν κόρη δύο,
κι άπάνω εις τό φίλημα
μέ φεύγει τ' άλογό μου.

Μά κι ό άλλος, ό Γεώργης δέν έπεφτε κάτω, όταν καμμιά φορά βρισκό-
ταν στα κέφια:

Μιά παπαδιά άπ' τ' Άγραφα
θέλει νά γίνη Τούρκα.
Νά παρατήση, Μπέη μου, τόν Παπά,
νά πάη με τούς Τούρκους.
Σάν τό 'μαθε ό Πρόεδρος,
ό άρχοντας του τόπου,
στέλνει άβτζήδες έκατό
τήν παπαδιά νά φέρουν.

'Αλλά κείνος πού ήταν καλλίφωνος και πιό πολύ μερακλής, ιδίως στα
κλέφτικα τραγούδια, ήταν ό Θανάσης, πού ειχε τό πόστο του πάνω στο «Λευ-
κο», μιá θαυμάσια τοποθεσία με πελώρια δένδρα, άγρια μεγαλοπρέπεια και όρ-
γαστική ελάστησι, κυρίως τήν άνοιξι, πού τ' άηδόνια ξετρέλλαιναν με τό γλυ-

κό των καλαΐδημα κάθε περαστικό διαβάτη, ξαπλωμένος κοντά στη μικρή βρυσούλα με τὸ παγωμένο γάργαρο νερὸ τραγουδοῦσε:

Λάλησε, κοῦκκε μ', λάλησε, τὸ πῶς λαλοῦσες πρῶτα,
καὶ μὴ λαλήσῃ παράκερα κι δλο τὸ μεσονῦχτι.
«Τί νὰ λαλήσω, τί νὰ πῶ, νὰ σᾶς παρηγορήσω;»
«Μᾶς ἦρθ' ἢ ἀνοιξη πικρή, τὸ καλοκαίρι μαῦρο,
πέντε παιδιὰ μᾶς χάθηκαν κι δλ' ἀρραβωνιασμένα,
κι οὐδὲ σὲ φόνον φάνηκαν κι οὐδὲ σὲ πανηγύρι,
μόνον στοῦ Κώστα τὰ μαντριά κι εἰς τοῦ παπᾶ τὰ σπίτια».
«Παπᾶ μ' ψωμί, παπᾶ μ' κρασί, παπᾶ μ' ἀρνὶ ψημένου,
παπᾶ μ' κὶ τοῦ κορίτσι σου, νὰ μείν' Ἀφέντης θράδου».
«Βρέ ἔγὼ ψωμί, βρέ ἔγὼ κρασί, βρέ ἔγὼ ἀρνὶ ψημένο,
μὰ τὸ κορίτσι μ' δὲν ἐδῶ πάησε στὸ Μοναστήρι,
πάει νὰ γέν' καλουγρηά, ν' ἀγιάση τὴ ψυχὴ του».
«Τί λές, τί λές, καυμέν' παπᾶ, σὲ παίρνω τὸ κεφάλι».
Νιὰ πάη και τὴν ἔφερε σὰ νύφη στολισμένη.
Στὰ γόνατα τὴν ἔπαιρναν, στὰ μάτια τὴν φιλοῦσαν.
«Κέρνα, Μαλούσιου μ', κέρνα μας, κέρνα ὡς πού νὰ φέξῃ,
ὡς πού νὰ ἔρθ' ὁ πρῶτος μας, γιὰ νὰ σὲ ξαγοράσῃ».
«Πόσα φλουριά ἔχ' τὸ φίλημα και πόσα ἢ ἀγκάλη;»
«Χίλια φλουριά ἔχ' τὸ φίλημα και χίλια δυὸ ἢ ἀγκάλη».

Ἡ συνεργασία τῶν δυὸ πρώτων Μπεχτιτζήδων ἦταν στὴν ἀρχὴ ἀρμονικὴ. Ἰππῆρχε ἀμοιβαία ἐμπιστοσύνη και τ' ἀποτελέσματα ἀπ' αὐτοὺς εἶχαν φανερωθῆ εὐεργετικὰ γιὰ τὸ γενικὸ καλὸ. Ἀπὸ ἓνα ὁμως ἀσήμαντο περιστατικὸ τὰ πράγματα ἄλλαξαν και δόθηκε ἀφορμὴ νὰ χαθῆ ἡ ἐμπιστοσύνη και ν' ἀρχίσῃ ἡ γκρίνια πού εἶχε δυσάρεστες συνέπειες.

Ἰππῆρχε ἡ συνθήκη στὸς χωριάτες νὰ πηγαίνουν στὸς Μπεχτιτζήδες διάφορα δῶρα και κυρίως φαγόσιμα. Αὐτὸ δὲν τὸ θεωροῦσαν ρουσφέτι, ἀλλὰ μᾶλλον ὑποχρέωσι στὸς φύλακας αὐτοὺς τῆς περιουσίας των. Ἔτσι και σ' αὐτοὺς τοὺς δυὸ τὰ φαγουλάτα ἦταν ταχτικὰ κρέτα, ψάρια, ψωμιὰ καλοφκιαγμένα κι ἀπὸ καμμιά «τσιότρα» κρασί. Τὸ δεχόνταν εὐχαρίστως, γέμιζαν τοὺς τροβάδες τους και τοὺς κρεμοῦσαν ψηλά στὰ κλωνάρια τῆς «ντραγασιᾶς» πού τὰ φύλαγε, ἀκοίμητος φρουρός, ὁ μαντρόσκυλος ὁ «Καψάλης». Ὁ Τσέλλιος ὁμως, μέρες παρατηροῦσε ὅτι ἔλλειπαν ἀπὸ τοὺς καλύτερους μεζέδες δλόκληρα κομμάτια. Στὸ σύντροφό του δὲν ἔβαλε ὑποψία, ἀλλὰ πάλι ποιὸς ξένος θὰ τολμοῦσε νὰ κάμῃ τέτοιο πρᾶγμα, ἀφοῦ ὁ σκύλος ὁ Καψάλης δὲν ἔλλειπε ἀπὸ τὴ ντραγασιᾶ. Δὲν εἶπε τίποτε και ἀπεφάσισε νὰ παραφυλάξῃ νὰ πιάσῃ τὸν κλέφτη. Κι ἓνα ἀπομεινόμερο βλέπει ἀπ' τὸν κρυψώνα πού παραφυλάγε τὸν Γεώργη, τὸ σύντροφό του, ν' ἀνεβαίνει σιγὰ - σιγὰ και νὰ βάζῃ χέρι στὸν τρουβά

τόν δικό του. Είχε πάρει ο ἀθεόφοβος τὸ μεγαλύτερο φάρι τὸ «λεσκή», παστωμένο λιμνίσιο, νωστιμώτατο, καὶ τὸ ἔτρωγε. Τρέχει λοιπὸν στὴ ντραγασιά καὶ φωνάζει ἀπὸ κάτω: «Ἐσὺ τὸ λοιπὸν εἶσαι, ὁ φίλος καὶ τὸ σκυλὶ νὲ ντάφ, νὲ ντούφ».

Αὐτὸ διαδόθηκε στὸ χωριὸ καὶ ὁ ἄγγελος ὁ Μαρσούκης, ἔξυπνος χωριάτης καὶ σιακατζῆς, πείραζε τὸν Τσέλλιο:

Βρὲ Τσέλλιο πῶς τὰ ἔπαθες αὐτὰ τὰ ρεζιλίκια,
νὰ τρώῃ ὁ Γεώργης τὸ λεσκή κι ὄλα τὰ μεζελίκια.

Ἐκείνη τὴ χρονιά ὁ χειμῶνας ἦταν βαρὺς· χιόνια, παγωνιές, θροχές, χαλασμοὶ κόσμου. Τὰ κούτσουρα μπουμπούνιζαν στὰ τζιάκια καὶ τὸ φαγοπότι ἦταν ἡ μοναδικὴ ἀπόλαυσι γιὰ τοὺς χωριάτες, ποὺ ἡ κακοκαιρία τοὺς κρατοῦσε στὸ χωριό, μακριὰ ἀπ' τὶς ἀγροτικὲς δουλιές τους. Τὸ κρασί ἦταν μπόλικο, γιὰτὶ εἶχε βλογήση μὲ τὰ δυὸ χέρια τοῦ ὁ Γιαραμπῆς τ' ἀμπέλια καὶ τὸ μυρωδάτο τὸ ρακὶ ἔδινε τὴ γενικὴ εὐθυμία σ' ὄλους, μὰ πιὸ πολὺ στοὺς μερακλήδες, ποὺ δὲν ἦταν λίγοι. Κι ἄκουε κανεὶς τὶς μακρινὲς νύχτες τοῦ χειμῶνα καὶ κυρίως τὶς μικρογορτές στὰ διάφορα σπίτια νὰ τραγουδοῦν τὰ ὄμορφα παληὰ τραγούδια, τόσο συγκινητικὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τῆς σκλαβιάς, ποὺ ὄλος ὁ ὑπόδουλος Ἑλληνισμὸς εἶχε τὴ ζηλευτὴ ἐκείνη σύμπνοια, ποὺ τόσο βοήθησε κατόπιν γιὰ τὸν ἐρχομὸ τῆς λευτεριάς. Κι ἄρχιζαν οἱ κοπελιές μὲ τὸν «Ἀγαπητικό»:

Γιὰ χάραξ' ἡ Ἄνατολή καὶ ξέφεξε ἡ Δύσι,
πᾶν τὰ πουλάκια στὴ βοσκὴ κι οἱ ἔμμουρφες νὰ πλύνουν.
Παίρνω κι ἐγὼ τὸν μαῦρο μου καὶ πάω νὰ τὸ ποτίσω.
Στὴ στράτα ὄπου πάγηνα, στοῦ δρόμου ποὺ διαβαίνω
Σταυρώνω μιὰ, σταυρώνω δυὸ, σταυρώνω τρεῖς καὶ πέντε,
σταυρώνω τὴν ἀγάπη μου πύρχετ' ἀπ' τ' ἀμπέλι.
Σταφύλια κράτιε στὴν ποδιά, τὰ μῆλα στὸ μαντηλι'
δυὸ μῆλα τὴν ἐγύρεψα κι ἐκεῖν' μὲ δίνει πέντε.
«Δὲν θέλω ἴγὼ τὰ μῆλ' αὐτὰ τὰ τσαλαπατημένα,
τὰ δυὸ σου μῆλα θέλω ἴγὼ πώχεις στὸ πρόσωπό σου».
«Θωρεῖς καλέ μ' τὰ μῆλ' αὐτὰ; πολλοὶ ντραγάτες τὰ ἴχουν.
Τὴ μάνα μ' ἔχ' ἀμπελοουργό, τὸν κύρη μ' ἀντραγάτη,
τὰ δυὸ ἀδέλφια μ' κλήματα κι ἐγὼ μαι ρηὸ σταφύλι».

Κι ὕστερα ἀπὸ ἓνα δευτεροκέρασμα ἄρχιζαν οἱ λεβεντονηοί.

Καλότυχος ἀπ' ἀγαπάει κοντὰ στὴ γειτονιά του'
ἔχει τὸν ὕπνο διάφορο, τὸ φίλημα κοντὰ του.
Κι ἐγὼ ὄσωσα κι ἀγάπησα πολλὰ μακριὰ στὰ ξένα.
Μοῦ μήνυσ' ἡ ἀγάπη μου νὰ πάω νὰ τὴν φιλήσω.
«Ἐβγα, μάνα μ' ὄξου νὰ διῆς, ἔβγα νὰ καταλάβης

ἄν εἶναι βροχερός καιρός νά θάνω θλάχια ρούχα,
 κι ἄν εἶναι ξαστεριά κι αὐγή, νά θάνω τὰ λινά μου».

Τὸν γέλασε ἡ ξαστεριά, τὸν πλάνησε καὶ τ' ἄστρο,
 καὶ θάνει καὶ στολιζέται καὶ θάνει τὰ λινά του.

Ὡς ποὺ νά σχίση τριά βουνά, νά κατηβῆ τρεῖς κάμποι,
 γλέπει χιονίζουσι τὰ βουνά κι οἱ κάμποι κάτου θρέχουσι.

Βγαίν' ἡ κουρή στὰ κάγκελα κι ἀκουμπάει στὰ παρμάκια.
 «Μάνα μ' χιονίζουσι τὰ βουνά κι οἱ κάμποι κάτου θρέχουσι,
 ἄν τύχ' ὁ ξένος κι ἔρχεται στὰ χιόνια χιονισμένος,
 στὰ χιόνια κι στὰ κρούσταλλα κι στὰ νερά βρεγμένος».

«Κόρη μ' ξένον δὲν ἔχουμε, ξένον δὲν καρτεροῦμε».

«Ἄν δὲν τὸν ἔχουμε ἐμεῖς, τὸν ἔχ' ἡ γειτονιά μας,
 κι ἄν δὲν τὸν ἔχ' ἡ γειτονιά, τὸν ἔχω μοναχὴ μου».

Τοῦ λόγου δὲν ἀπόσωσε, τῆ συντυχιά δὲν πῆρε,
 καὶ νά ὁ ξένος κι ἔρχεται στὰ χιόνια χιονισμένος,
 στὰ χιόνια καὶ στὰ κρούσταλλα καὶ στὰ νερά βρεγμένος.

«Δέξου μάνα μ' τοῦ μαύρου του κι ἐγὼ τὸν καθαλλάρη».

«Ἐσὺ κουρή μ' τοῦ μαύρου του κι ἐγὼ τὸν καθαλλάρη».

Κι ὅταν ἄναβε τὸ γλέντι, κορίτσια καὶ ἀγόρια παρασύροντας καὶ τοὺς
 γέρους καὶ τίς γρηές, τραγουδῶντας ὄλοι μαζί, χόρευαν τὸ χειμωνιάτικο πη-
 δηχτό:

Ὅσα βουνά κι ἄν πέρασα
 ὄλα τὰ παραγγέλνω.
 Βουνά μ' νά μὴ χιονίστητε,
 κάμποι μὴν παχιαστήτε,
 ὡς ποὺ νά πάω καὶ νά ῥθῶ
 καὶ πίσω νά γυρίσω.
 Βρίσκω τὰ χιόνια στὰ βουνά,
 τοὺς κάμπους παχιασμένους,
 βρίσκω καὶ τὴν ἀγάπη μου
 μ' ἄλλον στεφανωμένη.

Καὶ ἡ Ἀσάνω ἡ Λάμπαινα μὲ τὴν Ἀφέντρια τὴ Γκαβή, ποὺ ἦταν ἀστει-
 ες καὶ δὲν ἔλλειπαν ἀπὸ κανένα γλέντι, τραγουδοῦσαν ἕνα ἐρωτικὸ διάλογο:

— Τὸ τί ἔσαι σύ, τὸ τί μ' ἐγώ, τὸ τί ζωὴ νά ζήσω,
 τὴν πικραμένη τὴν καρδιά πῶς νά τὴν νταγιαντήσω.

— Νταγιάντα τὴν, πουλάκι μου.

— Δὲν νταγιαντῶ, πουλάκι μου, γιὰτ' εἶσαι σύ κρυμμένη,
 βγαίνεις τὸν μῆνα μιὰ φορά, πέρδικα πλουμισμένη.

- Μπά και πέρδικα ἔμαι ἔγώ;
- Κουρή μ' δὲν εἶσαι πέρδικα, μόν' τὰ καμώματά σου
μὲ κάψαν και μὲ φλόγιασαν αὐτὰ τὰ φέμματά σου.
- Μπά και ψεύτισσα ἔμαι ἔγώ;
- Κουρή μ' δὲν εἶσαι ψεύτισσα, μὰ ἔγώ τὸ φέμμα λέγω,
μὰ ἔγώ γιὰ τὸ κορμουδι σου μέρα και νύχτα κλαίω.
- Μπά, γιατί κλαῖς, πουλάκι μου;
- Κλαίω γιὰ τὸ κουρμουδι σου πού ἔναι ψιλὸ σὰν σύρμα,
στην πόρτα σου θὰ κρεμαστῶ, νὰ ἔχης μεγάλο κρίμα.
- Μπά, μὴ μὲ λές και σκιάζουμαι.
- Μὴ σκιάζεσαι, πουλάκι μου, και μὴν παραφοβάσαι,
και μένα μάνα μ' ἔκανε, σκύλα, δὲν μὲ λυπᾶσαι;
- Μπά και ποιὸς εἶσαι νὰ σὲ λυπηθῶ;
- Ἐγὼ ἔμαι ἕνας ψηλός, λιγνὸς και χαμηλὰ ζωσιμένος,
φορῶ τὸ φέσι μου στραβά σὰν παραχαϊδεμένος.
- Μπά και ποιὸς σὲ χἀΐδεψε;
- Ἡ μάνα μου μὲ χἀΐδεψε και ὄλη ἡ γενειὰ μου,
ἔχω ἐλπίδα στὸ Θεό, νὰ ἔρτης στην ἀγκαλιά μου.
- Μπά θὰ σὲ κουρέψω γἀΐδαρε.
- Ἐγὼ δὲν εἶμαι πρόδατο ἐσὺ νὰ μὲ κουρέψης,
μόν' εἶμ' ἀκέρηος ἄνθρωπος νὰ ἔρτης νὰ μὲ γυρέψης.

*Ολοι γελοῦσαν μὲ τὴν καρδιά τους μὲ τὸν ἐρωτικὸ αὐτὸ διάλογο, ἀλλὰ
κεῖνο πού ἔκανε νὰ ξεσπάσουν ὄλοι σὲ χάχανα και πειράγματα ἦταν τὸ τρα-
γουδι τὸ ἐρωτικὸ πού ἔλεγε ὁ Ἀλέξης τῆς Ζαφείραινας:

- Μωρὲ τ' εἶν' τοῦ ντέρτι πώχου ἔγώ μὲ τὴ γειτόνισσά μου,
πᾶσα ταχὺ στην πόρτα μου στέκει και μὲ ξετάζει;
- Ποῦ ἔσαν ἐψὲς λεβέντη μου; ποῦ ἔσαν προψὲς καλὲ μου;
- Ἐψὲς ἤμην στη μάνα μου, προψὲς στην ἀδερφή μου,
κι ἀπόψε, μαυρομάτα μου, μαζὶ νὰ κοιμηθούμε,
πάν' σ' ἀργυρὸ προσκέφαλο, σὲ μπιλιντένιο στρῶμα.
Κι ὁ νηὸς ἀποκοιμήθηκε, δὲν νοιώθει νὰ φιλήση,
και τὸ ταχὺ σηκώνεται, λουλὸς ἀπὸ τὸν ὕπνο.
Παίρνει νερὸ και νίβεται, μαντήλι και σφουγγιέται.
- Δὸς μου κουρή μου τ' ἄσπρα μου, δὸς μου τὰ φλουριά μου,
τί θὰ σὲ πᾶω στὸν Κατῆ και ἐς τὸν τρανὸν Ἀφέντη.
- Μὰ κι ἂν μὲ πᾶς εἰς τὸν Κατῆ κι ἐς τὸν τρανὸν Ἀφέντη,
ἐγὼ δυὸ λόγια θὰ τὸν πῶ και δυὸ θὰ τὸν συντύχω.
Ἐγὼ χωράφι σ' ἔδωσα νὰ σπείρης, νὰ θερίσης.
Νὲ ἔσπειρες, νὲ θερίσεις, νὲ τὸν καρπὸ του πῆρες.

Κι έτσι περνούσαν οι μέρες κι έρχόνταν ή σαρακοστή, τὸ σαραντῆμερο, πὸ ἔλοι τότε, ὡς καλοὶ Χριστιανοὶ καὶ θεοφοβοῦμενοι, κρατοῦσαν τὴ γηστεία μ' ἔλους τοὺς τύπους καὶ τὰ παραγγέλματα τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ τὴν τελευταία ἑβδομάδα πρὸ τῶν Χριστουγέννων ἄρχιζαν οἱ προετοιμασίες γιὰ τὶς μεγάλες γιορτές· ἀσπρίσματα, σφουγγαρίσματα στὰ σπίτια. Ὅλες οἱ γυναῖκες, κορίτσια, παντρεμένες καὶ γρηές, σὲ κίνησι ὄλη τὴ ἑβδομάδα, ἐτοιμάζουσαν τὰ γιορτερὰ ὄλης τῆς οἰκογενείας. Τὰ κορίτσια βάζαν στὸ κεφάλι τὴν «δκνᾶ», γιὰ νὰ κρατοῦν τὸ γυάλισμα καὶ τὴ φρεσκάδα τῶν μαλλιῶν καὶ σιδέρωναν τὰ φουστάνια, τοὺς ἀλατσαῖδες, τὰ λιανομανοῦδια, τὰ κλαδωτὰ, τὲς ὕφαντὲς ποδιές ἀπὸ ἄγνὸ μετάξι, τὰ φακίλια πὸ φοροῦσαν οἱ νεῖοπανδρες καὶ τὰ λαχούρια καὶ μαντήλες γιὰ τὶς μεσόκοπες καὶ τὶς γρηές, τὶς πόλκες πὸ φοροῦσαν οἱ νεῖοπανδρες καὶ τὰ πολκάκια τῶν κοριτσιῶν, τὰ μινιῖσια τῶν ἡλικιωμένων μὲ τὰ κεντήματα στὴ μέση καὶ τὰ γαϊτάνια τὰ χρυσά. Κοντὰ στὰ δικά τους ἐτοιμάζαν καὶ τῶν ἀνδρῶν τὰ γιορτερὰ: Τὰ μπενεδρέκια, τ' ἀδίμητα ψιλὰ γιὰ τοὺς νέους, καὶ γιὰ τοὺς ἡλικιωμένους καὶ τοὺς γέρους τὰ μάλλινα χονδρά. Τὰ τσόχυνα «κοντὰ ἢ κοντόσια» γιὰ τοὺς νέους καὶ τὰ χονδρὰ ὕφαντὰ μάλλινα γιὰ τοὺς ἡλικιωμένους. Τὰ πατατοῦκα καὶ τὰ κουπαράνια ὄλα ὕφαντὰ χειμωνιάτικα πανωφόρια. Τοὺς ἀλατσαῖδες τοὺς ὕφαντοὺς μεταξωτοὺς μὲ παρδαλὰ κουμπιὰ καὶ τὰ πουκάμισα ἄσπρα ἢ ζαφειρένια χρωματιστὰ καὶ τὰ ζωνάρια μάλλινα μαῦρα ἢ κόκκινα μεταξωτὰ.

Ἐνα τέτοιο πουκάμισο ζαφειρένιο μὲ παρδαλὰ κουμπιὰ φόρεσε κι ὁ Τσιλομήτρος καὶ πῆγε μιὰ Κυριακὴ στὴν Ἐκκλησία καὶ ἡ Ἄγορίτσα ἢ Βαβνὴ πὸ τὸν εἶδε τὸν πείραξε: «Μήτηρ μ' μὲ τὰ κουμποῦδια σου, τὸ παρδαλὸ σ' τσιακαίρι» κι ὁ Τσιλομήτρος ἀπάντησε μὲ ἕνα δίστιχο, πὸ δυστυχῶς δὲν γράφεται.

Καὶ αὐτὸ μὲν ἦταν τὸ ντύσιμο τῶν ἀπλῶν χωρικῶν καὶ τῶν καλῶν νοικοκυραίων, τῶν πλουσίων ὁμως καὶ τῶν τζορμαπατζήδων ἦταν διαφορετικὸ. Τὰ κορίτσια φοροῦσαν ἀτλαζωτὰ μεταξένια κλαδωτὰ φουστάνια, πολκάκια κεντημένα μὲ μετάξι καὶ ποδιές μεταξωτὲς καὶ οἱ παντρεμένες καὶ μεσόκοπες κοντόσια χρυσοκέντητα καὶ τὸν βαρὺ χειμῶνα τσόχινες γοῦνες καὶ οἱ γρηές ὕφαντὰ μάλλινα, τσόχινες γοῦνες καὶ φεσάκια στὸ κεφάλι μὲ λαχαῦρι μαῦρο μεταξωτό. Οἱ νέοι μπενεδρέκια ἀδίμητα, ζωνάρια μεταξωτὰ κόκκινα ἢ βυσινιά, ἀλατσαῖδες μεταξωτοὺς, κοντόσια τσόχυνα καὶ οἱ γεροντότεροι πουτούρια τσόχυνα καὶ βαρύτιμες τσόχινες γοῦνες μὲ φαρδῶνὰ μανίκια. Αὐτός, κατὰ κανόνα, ἦταν ὁ ρουχισμός τῶν κατοίκων τῆς Χαλκιδικῆς, ἔκτος μικρῶν παραλλαγῶν σὲ ὄρισμένα χωριά. Οἱ ἄνδρες τὴν τελευταία αὐτὴ ἑβδομάδα ἔσφαζαν τὰ γουρούνια καὶ οἱ γυναῖκες γέμιζαν τὰ λουκάνικα, ἔλυωναν τὴ λίγδα καὶ πάστωναν σὲ εἰδικὰ βαρέλια τὸ λαρδί καὶ καθουρμάδες σὲ τενεκεδένια πῆλινα ἄγγεϊα.

Καὶ ἡ μεγάλη ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων ἔφτανε γιὰ νὰ γιορταστῇ μὲ θρησκευτικὴ κατάνυξι. Οἱ ἐκκλησιῆς βούιζαν ἀπ' τὸν πολὺ κόσμο, γιὰτι κανέ-

νας δὲν ἔλλειπε καὶ τὸ φαγοπότι μετὰ ἦταν τόσο ἀπολαυστικό, ὕστερα ἀπὸ τὴ νηστεία τῆς σαρακοστής.

Τρεῖς μέρες γιόρταζε ὅλος ὁ κόσμος καὶ κυρίως οἱ Χρηστάδες, οἱ Μανώληδες καὶ Στέφανοι ποὺ εἶχαν τὴν ὀνομαστικὴ τους γιορτὴ. Καὶ τ' ἀπογεύματα, στὸ χοροστάσι τοῦ χωριοῦ στρωνόνταν ὁ χορὸς πρῶτα μὲ τὰ τραγούδια καὶ συνέχεια μὲ τὰ λαλούμενα, κλαρίνα, βιολιά, γκάϊτες καὶ νταούλια.

Καὶ ὁ καύμενος ὁ Τσιλομῆτρος, ποὺ ἔζησε ἕνα αἰῶνα (πέθανε 109 χρονῶν), ἄφησε τὸν κόσμο αὐτὸν μὲ θλίψι, ἀφοῦ εἶδε νὰ χάνωνται τὰ παλῆγὰ ὠραῖα ἦθη καὶ ἔθιμα τοῦ χωριοῦ του μέσα στὸ στρόβιλο τοῦ λεγομένου πολιτισμοῦ, ποὺ ὅλοι τὸν ἀκολουθοῦμε μὲ πιθηκίζουσα νοστροπία.

III

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

Ἡ Χαλκιδική, τὰ παλῆὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς, λόγῳ τοῦ ἀμιγυοῦς Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς, κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ ὄχι μόνο τὴν ἐθνικὴ ἑλληνικὴ ὑπόστασί τῆς ἀλλὰ καὶ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμά τῆς καθαρῶς ἑλληνικὰ καὶ νὰ ἐκδηλώσῃ τὰ ποικίλα συναισθήματα τῶν κατοίκων τῆς καὶ νὰ ἐξωτερικεύῃ αὐτὰ μὲ τραγούδια ἀνάλογα πρὸς τὰς περιστάσεις καὶ τὴν ψυχροσύνησι τῶν κατοίκων τῆς ὀρησκειτικὰ, ἐθνικὰ, τῶν ξενητευμένων, τοῦ γάμου, καθαρῶς τυπικὰ, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἄλλων περιφερειῶν τῆς Μακεδονίας, ἀναγόμενα κυρίως εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας καὶ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασι, ὡς καὶ Νησιώτικα καὶ τῆς Παλαιᾶς Ἑλλάδος, τῆς Ἡπείρου, τοῦ Ἄλῃ Παισιᾶ.

Πολλὰ τραγούδια ἐξ αὐτῶν περιελήφθησαν εἰς τὰ εἰδικὰ θέματα τῶν ἱστορίσεών μας, ὑπάρχουν ὁμως καὶ πολλὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα κρίνομε σκόπιμο νὰ παραθέσομε ἐν συνεχείᾳ, λόγῳ τῆς ἱστορικῆς τῶν σημασίας καὶ τῆς λαογραφικῆς τῶν ἀξίας.

Εἰς τὸν Ἀφέντη

Ἀφέντη μ' ἀφεντούτσιε, πέντε βολές Ἀφέντη,
πέντε κρατοῦν τὸν μαῦρο σου, δέκα τὸν καλλιγώνουν,
καὶ πέντε τὸν περικαλοῦν Ἀφέντη καθαλλίκα.
Ἀφέντη καθαλλίκεψε στ' ἀστέρινο μουλάρι.
πῶχει ἀστρί στὴ μύτη του, φεγγάρι στὰ καπούλια
καὶ πίσω στὴ κουδέρτα του ἔχει τρεῖς φραγκοπούλες,
παίζου καὶ μουσκαρεύονται, γιὰ νὰ ξυπνήσ' Ἀφέντης.
Ἐύπνησ' Ἀφέντη μ', ξύπνησε καὶ μὴ βαρυκοιμᾶσαι
καὶ λύσε τὴ σακκούλα σου τὴ χρυσοκεντημένη.
Κι ἂν ἔχης ἄσπρα δόσε μας, φλουριά μὴν τὰ λυπᾶσαι
κι ἂν ἔχης καὶ κανὲ λιανό, κέρνα τὰ παλληκάρια.
Κέρνα τ' Ἀφέντη μ', κέρνα τα νὰ σὲ πολυχρονίσουν,
νὰ ζήσης χρόνους ἑκατὸ καὶ νὰ τοὺς διαπεράσης
κι ἀπ' τοὺς διακόσιους ὕστερα ν' ἀσπρίσης νὰ γεράσης.
Ν' ἀσπρίσης σὰν τὸν Ὀλυμπο, σὰν τ' ἄσπρο περιστέρι,
κι ἡμεῖς καλῶς σὰς ἠύραμε μὲ τὸν καλὸ τὸ χρόνο.

Εἰς τὴν μητέρα

Κυρά ψηλή, κυρά λιγνή, κυρά μαυροματοῦσα,
 κυρά μου τὰ παιδάκια σου ὁ Θεὸς νὰ στὰ χάριση,
 νὰ στήσης ἄσπρον χλάμπουρο στὴ μέση στὴν αὐλή σου,
 νὰ χαίρουνται οἱ φίλοι σου, νὰ σκάνουν οἱ ὄχτροί σου,
 κι ἡμεῖς καλῶς σᾶς ἠῦραμε μὲ τὸν καλὸ τὸ χρόνο.

Εἰς μοναχογιὸν χήρας

Ἢ μάνα πῶχ' ἕναν ὑγιόν, ἕναν καὶ χαϊδεμένον,
 τὸν ἔλουζε, τὸν χτένιζε, στοῦ δάσκαλου τὸν στέλγει,
 κι ὁ δάσκαλος τὸν καρτερεῖ μὲ τὴ χρυσὴ τὴ βέργα.
 — Ὑγιέ μ' ποῦ 'ναι τὰ γράμματα σ' κ'ι ποῦ 'ναι τὸ χαρτί σου;
 — Τὰ γράμματα 'ναι στὸ χαρτί κι ὁ νοῦς μου πέρα πάει,
 πέρα, πέρα στὶς ἔμμορφες, πέρα στὶς μαυρομάτες,
 πῶχουν τὸ μάτι σὰν ἔληά, τ' ἀφρῦδι σὰ γαϊτάνι,
 τὸ δόλιο τὸ ματόφυλλο σὰν τὴν ἔληά βαμμένο.
 Πέντε μικρὲς τὸν ἀγαποῦν καὶ δεκοχτῶ μεγάλες.
 — Μάρ' αἴντε νὰ τὸν πάρουμε γιὰ νὰ τὸν βλογηθοῦμε,
 καὶ νὰ τὸν πάρουμε' ἄλογο, σέλα καὶ χαλινάρι,
 νὰ περπατῇ νὰ χαίρεται στοὺς κάμπους καθαλλάρης.
 Στοὺς κάμπους πιάνουν τοὺς λαγούς, στὰ πλάγια τίς περδίκες,
 σ' αὐτὰ τὰ χαμολάγκαδα πιάνουν τὰ λαφομούσκια,
 κι ἡμεῖς καλῶς σᾶς ἠῦραμε μὲ τὸν καλὸ τὸ χρόνο.

Εἰς μονοθυγατέρα

Κυρά ψηλή, κυρά λιγνή, κυρά μαυρομαλλοῦσα,
 κυρά μ' τὴ θυγατέρα σου τὴν πολυχαϊδεμένη,
 γραμματικὸν τὴν ἔδωκες καὶ παπαδιὰ θὰ γένη,
 γυρεῦ' ἀμπέλ' ἀτρύγητα, χωράφια μὲ τὰ στάχια,
 γυρεύει καὶ τὴ θάλασσα μὲ ὄλα τὰ καράβια,
 γυρεύει καὶ τὸν κύρ Βουριά νὰ τὸ καλαρμενίση,
 κι ἡμεῖς καλῶς σᾶς ἠῦραμε μὲ τὸν καλὸ τὸ χρόνο.

Τὰ Φῶτα

Τὰ Φῶτα μὲ τὸν ἀγιασμό καὶ τοῦ Βαγιοῦ μὲ βάγια,
 Γληγόρης ξεγιτεύεται καὶ πάει μὲ τὰ καράβια,
 κι οὐδὲ στὴν πόλιν ἄραξε κι οὐδὲ στὴ Σαλονίκη,
 στὴν Κατερίνη ἄραξε μ' ὄλα τὰ φεργαδιὰ του.

Νιὰ μέσ' τῆ σιάϊκα πήδησε μὲ δυὸ σπαθιά ζωσμένος
 κι ἡ σιάϊκα αἷμα γέμιζε κι ἀπὸ τὰ μπουνία τρέχει.
 Τὸν κλαῖν' τὰ Μοναστήρια του, τὸν κλαῖν' καὶ τὸν λυποῦνται,
 τὸν κλαίει κι ἡ παραμάνα του, τὸν κλαίει καὶ τὸν λυπάται.
 — Δὲ σ' ἔλεγα Γληγόρη μου, μὴν πᾶς στὸ Μοναστήρι;

Γιὰ τὸν Μάρτη

Χελιδόνα ἔρχεται ἀπ' τῆ Μαύρη Θάλασσα,
 κάθησε καὶ λάλησε καὶ πυργοκοδόμησε.
 — Μάρτη, Μάρτη μου καλὲ
 καὶ Φλεβάρη, φλεβαρέ,
 πόσον τόπον ἔδειρες
 γιὰ νὰ μάθης γράμματα,
 γράμματα βασιλικά;
 Σήκου σὺ νοικοκυρὰ
 νὰ μᾶς δώσης πέντ' αὐγά,
 κι ἂν δὲν μᾶς δώσης πέντ' αὐγά,
 θὰ πάρουμε τὴν κλωσσαριά,
 νὰ γεννάη καὶ νὰ κλωσσάη
 καὶ νὰ σέρνη τὰ πουλιά.
 Μάρτης μᾶς ἦρτε,
 καλῶς μᾶς ἦρτε,
 τὰ λουλούδι' ἀνοίγουν,
 κάμποι μυρίζουν,
 ὄξου φύλλ' καὶ ποντικοί,
 μέσα γάμος καὶ χαρὰ
 καὶ καλὴ νοικοκυρὰ
 καὶ μὲ γειὰ τὴν Πασχαλιά.

Πασχαλιάτικο

— Κύριου μ' τοῦ μέγα Σάββατου νὰ θρέξης νὰ χιονίσης,
 νὰ μὴ λουστῇ ἡ μάνα μου κι ἀλλάξ' ἡ ἀδερφή μου
 καὶ κατηθοῦν καὶ στὸ χορὸ καὶ θὰ μ' ἀλησμονήσουν.
 Ἔρτ' ἡ μεγάλ' Παρασκευή, τὸ μέγα τοῦ Σαββάτου,
 ἦρτη κι ἡ λαμπροκυριακή, ἡ λαμπροφορημένη,
 στουλίζονταν οἱ εὐγενικὲς νὰ πᾶν νὰ μεταλάβουν.
 Μάνα στουλίζει τὸν υἱὸ κι ἡ ἀδερφή τὸν ζῶνει
 κι ἡ πρώτ' ἡ ἀξιδέρφη του χτενίζει τὰ μαλλιά του.
 Στὴν ἐκκλησιὰ κατέβηκαν νὰ πᾶν νὰ μεταλάβουν,

νιά πᾶν σιμά κι πᾶν κοντά, κοντά στίς ἐκκλησίτσες.
 Μὰ σὰν τὴν εἶδαν οἱ ἐκκλησιῆς τὰ κεραμίδια ρίχνουν,
 τὰ κεραμίδια ἔρριχναν, τ' Ἁγία Βαγγέλια σειοῦνταν.
 Ὁλν' ἔσκυψαν χηρέτισαν σταυροῦς κι Ἁγία Βαγγέλια,
 κι ἐγὼ ἔσκυψα χηρέτισα ματάκια ραχνιασμένα.
 Κι ἡ μάνα του τὸν ἔλεγε κι ἡ μάνα τ' τοὺν ρουτάει.
 — Ὑγιέ μ' καὶ τ' ἔφτεξες τὸν Θεὸ κι δὲ μᾶς στρέγουν τ' ἄγια;
 κι δὲ μᾶς στρέγουν οἱ ἐκκλησιῆς, τὰ κεραμίδια ρίχνουν.
 — Ἐγὼ ἄλεγα νὰ μὴν τὸ πῶ, νὰ μὴν τὸ μαρτυρήσω,
 μὰ τώρα πού μὲ ρώτησες θὰ σοὶ τὸ μαρτυρήσω.
 Ἄλλη βολὰ ντ' ἂν πήγαμε νὰ πάρουμε τὴ νύφη,
 σταυρώνω κι ἔν' ἀντρόγυνο πῶρχετ' ἀπὸ τοῦ δρόμου.
 Ἄλλο δὲν τὸ λημπίστικα πῶς ἦταν τεργιασμένο,
 τὸν νηὸν ἀποκεφάλισα καὶ πῆρα ἄγὼ τὴ νύφη.
 — Ὑγιέ μ' κι ἂν τὸ ἄκαμες αὐτό, τίποτε δὲν σοὶ πρέπει,
 μόνο νὰ πᾶς στὴν ἔρημο, νὰ κλαῖς γιὰ τὴ ψυχὴ σου,
 νὰ τρῶς τοῦ μῆνα κάστανου, τοῦ χρόνου λεφτοκάρι,
 τότε ὑγιέ μ' νὰ διῆς καλὸ, καλὸ γιὰ τὴ ψυχὴ σου.

Ἡ μάνα καὶ ὁ γυιὸς

Ἡ μάνα πού ἄχ' ἔναν ὑγιόν, ἔναν καὶ χαϊδεμένον,
 τὸν ζούλευεν ὁ μαχαλᾶς, τὸν ζούλευεν ὁ κόσμος,
 τὸν ζούλευε κι ἡ μάνα του, ἄντραν γιὰ νὰ τὸν πάρη,
 κι ἀντρέπεται πῶς νὰ τὸ πῆ, πῶς νὰ τὸ μαρτυρήσῃ.
 Μόν' μιὰ Λαμπρὴ, μιὰ Κυριακὴ, μιὰ ἴσημηνη ἡμέρα,
 βγαίν' ἡ μάνα στὰ κάγκελα κι ὁ γυιὸς στὰ παραθύρια.
 — Ἄϊντε ὑγιέ μ' νὰ φύγουμε, ἄϊντε ὑγιέ μ' νὰ πᾶμε,
 νὰ πᾶμε σ' ἄλλον μαχαλᾶ, νὰ πᾶμε σ' ἄλλον τόπο,
 κι ἂν σὲ ρωτήσουν γιὰτ' ἐμὲ νὰ πῆς γυναῖκα μ' ἔχεις,
 κι ἂν μὲ ρωτήσουν γιὰτ' ἐσὲ νὰ πῶ ἄντραν πῶς σ' ἔχω.
 — Σώπα, σώπα, μανίτσα μου, νὰ μὴ τὸ δευτερώσῃς,
 τί θὰ σ' ἀκούσ' ἡ οὐρανός, τρεῖς χρόνοι δὲν θὰ βρέξῃ,
 τί θὰ τ' ἀκούσ' ἡ μαύρη γῆς, χορτάρ' δὲ θὰ φυτρώσῃ
 φυτρῶν' τὸ σταυρουβότανο κι ἐκεῖν' ἀρηοφυτρώνει,
 τὸ τρῶν' τ' ἀλάφια καὶ ψωφοῦν, τ' ἀγρίμια κι ἀπορρίχνουν,
 νὰ τὸ ἄρωγες μανίτσα μου καὶ μὲ νὰ μὴ μὲ κάμῃς.

Τὸ ναυτόπουλο κοράσιο

— Ποιὸς εἶδε ψάρι στὸ βουνὸ κι ἀλάφι στὸν λιμνιῶνα,

κι ἀμπέλι μέσ' τῆ θάλασσα, ἀμπέλι φυτρωμένο,
 και καθαλλάρη γέροντα νά πάη νά τὸ κλαδέψη,
 και δυὸ κορίτσια ἔμμορφα νά τὸ βλαστολογήσουν;
 — Ἐγὼ εἶδα ψάρι στὸ βουνὸ κι ἀλάφι στὸ λιμνιῶνα,
 κι ἀμπέλι μέσ' τῆ θάλασσα, ἀμπέλι φυτρωμένο.
 Δώδεκα χρόνια ἔκαμα Ρήγας μέσ' τὰ καράβια,
 κι ἀκόμα δὲν μ' ἀγνώρισαν πὼς ἦμαν νεῖδ κοράσιο.
 Μόν' μιὰ Λαμπρή, μιὰ Κυριακή, μιὰ ἴσημη ἡμέρα
 βγῆκαν τὰ γεμιντζόπουλα νά ρίξουν τὸ λιθάρι,
 βγῆκαν νά παίξουν τὸ σπαθί, νά ρίξουν τὸ λιθάρι,
 κι ἀπὸ τῆ μάχνα τὴν πολλή κι ἀπ' τὸν πολὺ τὸν πλάλο,
 ξεθηλωθῆκαν τὰ κουμπιὰ και φάνκαν τὰ βυζιά της.
 Ἔνας τὰ λέει μάλαμα κι ἄλλος καθάρι' ἀσῆμι,
 κι ἕνας κοντός, κοντάκινος γυρίζει και τῆς λέει:
 — Αὐτὸ δὲν εἶναι μάλαμα, δὲν εἶν' καθάρι' ἀσῆμι,
 μόν' εἶν' τῆς κόρης τὰ βυζιά, τῆς κόρης τὰ βυζάκια.
 Κόρη μ' γιὰ δὸς μας φίλημα, γιὰ δὸς μας μαῦρα μάτια.
 — Ἐδῶ σὰ μαῦρα πέλαγα τί φίλημα γυρεύεις;
 Ἄϊντε νά βγοῦμε στὴ στεριά νά βγοῦμε σὲ λιμάνι,
 νά βγάλω ναῦτες γιὰ νερὸ και ναῦτες γιὰ τὰ ξύλα,
 τότε σὲ δίνω φίλημα, σὲ δίνω μαῦρα μάτια.

Ἡ Ρουμιοπούλα

Τοῦτο τὸ καλοκαιράκι κυνηγοῦσ' ἕνα πουλάκι,
 πονηρὸ πανάθεμά το.
 Πέταξε και πάει ἀπάνου, πάει ἀπάνω στοὺς Βουργάρους,
 κάτου στ' Ἀρβανιτοχώρια,
 πού' ναι τὰ σκυλ' Ἀρβανίτες και κουρσεύουν τοὺς Βουργάρους.
 Πῆραν ἄσπρα, πῆραν γρόσια, πῆραν και μιὰ Ρουμιοπούλα,
 μιὰ μικρὴ κυρατσοπούλα.
 Τὸν Ἀφέντη τὴν πααίνουν και σὰ γόνατα τὴν παίρνει,
 κι ἔς τὰ μάτια τὴν φιλοῦσε κι ἄρχισε και τὴν ρωτοῦσε.
 — Μπούλα εἶσαι γιὰ Ρουμέισα;
 — Μὰ τὸν Θεὸ Ρουμέισα εἶμαι.
 — Θὰν εἶσαι σὺ Ρωμέισα τ' εἶν' τὰ νύχια σου δαμμένα,
 τὰ μαλλιά σ' μπουγιατισμένα;
 — Μπουγιατζή ἄχω στὴν αὐλή μου, νεραντζή στοῦ μαχαλᾶ μου,
 κι ἔβαψα τὰ νύχια μ' κόκκινα, μπόγιασα και τὰ μαλλιά μου.

Ἡ Μαριανή

Κάποια Μαριανή, κάποια Μαρία Μαρούδα
 ἀραθύμησε κάτω σ' γιालούς νά πλύνη.
 Χρόνον μάζουνε τ' ἀντρού της τὰ καβάδια
 κι ἄλλο ξάμηγο τὰ λιανομέταξά της.
 Καί τὰ φόρτουε τρεῖς μούλες, τριά μουλάρια
 καί τὰ πάγηε κάτου σ' γιालούς νά πλύνη.
 Ὅρες ἔπλενε κι ὥρες ἐσκαματίζει
 κι ὥρες ἔπαιξε μέ τὸν φιλό τὸν ἄμμο.
 Ἐσυρ' ἄνεμος κι ἡ δόλια ντραμουντάνα
 κι ἀνασκούμπουσε τὴ ποδιά ἔπ' τὸ φουστάνι
 κι ἀναφάνηκε τ' ἄσπερο της τὸ ποδάρι.
 Ἐλαμφ' ὁ γιालός καί τὰ καραβοστάσια,
 Φράγκος φώναξε ἔπο μέσ' ἀπ' τὸ καράβι.
 — Λάμπ' ἐκεῖ παιδιά μ' τραβᾶτε παλληκάρια
 νά πααίνουμε ἐκεῖ ποῦ λάμπ' ὁ τόπος.
 Κι ἂν εἶναι πανιά, εἶναι τοῦ καραδιοῦ μας,
 κι ἂν εἶναι κουρή γυναῖκα νά τὴν πάρω
 νά τὴ βλογηθῶ καί σ' ἐκκλησιὰ ρουμέικια
 νά τὴ στεφανωθῶ.

Ἡ Ἀνθοῦλα

Βρυσούλα μου τρικάμαρη
 καί μέ τὸ κρυό σου τὸ νερό,
 καί μέ τὸ κρυσταλλένιο σου,
 θάν' ἔρτ' Ἀνθοῦλα γιὰ νερό,
 νερό νά μὴν τὴ δώσητε,
 κρασί νά τὴν ποτίσητε,
 μὴνὰ καί τὴ μεθύσητε
 κι ὕστερα τὴ ρωτήσητε.
 — Ἀνθοῦλα μ' τίναν ἀγαπᾶς;
 — Ἐγὼ κανέν δὲν ἀγαπῶ,
 τοῦ Γιάννη δὲν τὸν ἀγαπῶ.
 Ὁ Γιάννης ἔχει τὰ φλουριά
 κι οὐ Θόδουρος τὴ λεβεντιά.

Τὸ πουλάκι

Ἐνα πουλάκι λάλησε μέσα στὸν καλαμιῶνα,

και μιὰ κυρά τὸ ἄκουσε, στέκει τὸ λουγιάζει.
 — Καλότυχο πουλάκι μου μὲ τὸ κελαϊδισμό σου.
 — Κυρά μ' και τί λημπίστηκες ἔπο μένα τ' ἀγριοπούλι;
 — Λημπίστηκα τὰ κάλλη σου και τὸν κελαϊδισμό σου!
 — Ἐσὺ τρώγεις ἀφρὸ ψωμι κι ἐγὼ λιανοπετράδια,
 ἐσὺ πίνεις γλυκὸ κρασι κι ἐγὼ νερὸ π' τὴ μπάρα.

Ὁ Γεώργης μας

Ντάταν ἡ ὄρα ἡ πικρή, ἡ ὄρα ἡ φαρμακουμέν'
 ἴντας γέλασαν τὸν Γεωργή μας και πᾶν νὰ τὸν χαλάσουν.
 — Ἄϊντε Γεωργή νὰ πλέξουμε νὰ διοῦμαι ποιὸς θὰ διάδη.
 Ἀκόμα δὲν καλόπλεξαν κανὲ δυὸ μίλια τόπον,
 τρία ντουφέκια ἔρριχαν, τὰ τρία ἀράδ' ἀράδα.
 Τὸ ἄνὰ τὸν κρούει στ' ἄρματα και τ' ἄλλο στὰ τσιαπράζια,
 τὸ τρίτο τὸ φαρμακερὸ τὸν κρούει στὴ καρδιά του.
 Τὸ στόμα τ' αἶμα γιόμουσε τ' ἀχείλη του φαρμάκι
 και μέσ' ἡ γλώσσα του λαλεῖ, λαλεῖ σὰ χελιδόνι.
 — Γιὰ διὲ Μαριά μ' μέσ' τὴν συτιὰ τοῦ Γεώργη τὸ κεφάλι!

Ὁ Θόδουρος γραμματικὸς

— Βρὲ Θόδουρε γραμματικὲ πηνιοῦσαν τ' ἦσαν δυνατῆς
 και στὰ πουδάρια γλήγουρος,
 και τώρα πῶς γελάστηκες και σ' ἔπιασ' ἡ Ἀρβανιτιά;
 και σ' ἔδεσαν τὰ χέρια σου
 μού θὰ λαμπάδες θὰ ν' κηριά.
 — Ἄϊντε μπροστὰ μπρὲ Θόδουρε νὰ πᾶ νὰ σὲ χαλάσουμε.
 — Μπρὲ τί κακὸ σᾶς ἔκαμα νὰ πᾶ νὰ μὲ χαλάσητε;
 Νιὰ πᾶν σιμὰ κι πᾶν κοντά, σιμὰ κοντά στὸν Ντούβαγο
 και τὰ παιδιὰ παρακαλεῖ.
 — Παρακαλῶ σας βρὲ παιδιὰ, γιὰ λύστε τὰ χερᾶκια μου
 νὰ πιῶ νερὸ π' τὸν Ντούναδου,
 νὰ γράψω μιὰ πικρὴ γραφή, νὰ στείλω ὡς τὴ Στεργιανή
 κι ὡς τὴ κυρά τὴ Παπαδιά.
 Μήγα τ' ἀκούσ' ἡ μάνα μου και φέρει τ' ἄσπρ' ἀμέτρητα
 και τὰ φλουριά ἴλουγάριαστα.

Ἡ Μάρου και ὁ Χάρος

Γιουφύρ' εἶναι στὴ θάλασσα κι ἀσκάλα ὡς τὸν Κύριο,

στοὺ Χάρου θέλω νὰ διαβῶ νὰ πάω νὰ τὸν ρωτήσω.
 Βρίσκου τὸν Κύριο στὸ θρονί, τὸν Χάρο στὰ γιουργάνια.
 Τὸν Κύριο ἐπροσκύνησα, τοῦ Χάρου σχῆμα κάμνω.
 — Θὰ σὲ ρωτήσω, Χάρε μου, πότε θὲ νὰ ποθάνω;
 — Θωρεῖς μάρ' τούτ' τῆ Κυριακῆ, τὴν ἄλλη παραπάνω,
 τότε Μαρού' μ' θέλ' νὰ χαθῆς, τότε θέλ' ν' ἀποθάνης!
 Τότ' θὰ σὲ φάν' τὰ χῶματα, τὰ τέσσερα σανίδια,
 τὰ δεκατέσσερα καρφιά, τὰ δεκοχτῶ πηρόνια!

Τὸ λημόρι

Ἐφῆς βράδου βραδούτσικα κι ἀντὶ πολλὰ τὸ βράδου,
 περνῶ ἔπο μιὰ ρημοκλησιὰ κι ἀπὸ ἴνα ρημοκλήσι,
 θωρῶ λημόρι ἀρίθμιστα κι ἀριθμισμὸν δὲν ἔχουν.
 Κι ἓνα λημόρι σύννωπο, γοργὰ ἴταν ταφιασμένο,
 δὲν τὸ εἶδα καὶ τὸ πάτησα πάνω στὴν κεφαλὴ του.
 Ἄκουὺ λημόρι ποὺ βουγγάει καὶ βαρυαναστενάζει,
 κοινοκρατῶ τὸν μαῦρο μου, στέκω καὶ τὸ ξετάζω.
 — Τ' ἔχεις λημόρι μ' καὶ βογγᾶς καὶ βαρυαναστενάξεις;
 μήνα τὸ χῶμα σὲ βαρεῖ, μήνα στενά σὲ παίρνει;
 — Οὐδὲ τὸ χῶμα μὲ βαρεῖ κι οὐδὲ στενά μὲ παίρνει,
 μόν' πέρασες καὶ πάτησες πάνω στὴν κεφαλὴ μου,
 πάλι ματαδευτέρωσες ἀπάνω στὴν ψυχὴ μου.
 Τάχα κι ἐγὼ δὲν ἤμην νειός, δὲν ἤμην παλληκάρι,
 τάχα καὶ δὲν περπάτησα κι ἐγὼ στὴ γῆ ἀπάνω;

Ἡ λεμονιά

Ἐδῶ τρουγιούρ' στὴ γειτονιά
 φύτρουσε μιὰ λεμονιά,
 κάμν' ἀδέρφια καὶ κλωνιά
 καὶ σκέπασε τὴ γειτονιά.
 Σκέπασε τὴν ἀγαπῶ
 καὶ δὲν μπορῶ νὰ τὴν ἰδῶ,
 νὰ τὴν ἰδοῦν τὰ μάτια μου.
 Παραθυράκια μ' ἀργυρᾶ
 γιὰ νοίξητε, γιὰ τρίξητε,
 γιὰ πέτε τὴν κυρίτσα σας
 γιὰ νὰ ἔβγη ἔξω νὰ τὴν διῶ.
 Νὰ πάρ' ἀγέρα νὰ διαβῶ,
 νὰ πάω σ' ἄλλον μαχαλᾶ

κι εἷς ἄλλην πυκνογειτουριά
 ἔκει ποῦν τὰ σπίτια τὰ ψηλά
 τὰ παραθύρια καρσινά.

Ἡ ἀγαπητικιά

Χρυσό, λαμπρό, φεγγάρι μου
 αὐτοῦ ποῦ πᾶς νὰ βασιλέψης
 χαιρέτα καὶ τὸν ἀγαπῶ,
 τὸν κλέφτην τῆς ἀγάπης,
 ὅπου φιλοῦσε κι ἔλεγε
 ποτὲς δὲ μ' ἀπαρνιέται
 καὶ τώρα μ' ἀπαρνήθηκε
 σὰ καλαμιὰ στὸν κάμπο,
 σὰν ἐκκλησιὰ ἀλειτούργητη,
 σὰ χώρα κουρσεμένη.

Ἡ μελαχροινή

Βγῆκαν οἱ ἄσπρες στοῦ χορό,
 σὰν τίς θαρκοῦλες στοῦ γυαλό·
 βγῆκε καὶ μιὰ μελαχροινή.
 — Μελαχροινή δὸς μας φιλί.
 — Πῶς νὰ σᾶς δώσω ἴγὼ φιλί,
 ποῦ μ' ἔχ' ἢ μάνα μ' ἀκριθὴ
 κι ὁ κύρης μ' ἀκριδῶτερη.
 Κι' ἀπ' τὴν ἀκριθία τὴν πολλή
 χρυσὸ κλουβὶ μ' ἔφκιασανε
 καὶ μέσα μὲ κλειδῶσανε,
 νὰ μάθω τὰ κεντήματα.
 Κέντημα δὲν ἔμαθα,
 μόν' ἔμαθα καὶ σγουράφιζα,
 τὴν Παναγιὰ καὶ τὸν Χριστὸ
 τ' Ἀηγιωργίου ἰκονίσματα.

Ἡ Ἀργυροῦδα

Δὲ σοὶ τὸ ἴλεγ' Ἀργυροῦδα,
 πάλι δὲ σοὶ τὸ λαλοῦσα,
 τὸ φκιασίδ' νὰ μὴν τὸ θάνης,
 τὸ πολὺ τὸ κοκκινάδι;

Κάμνεις Τούρκοι και λουένται
 και Ρουμνοί κι αλλάζουν πίστι.
 Ἐκαμες και τὸν Νικόλα
 κι ἔχασε τὰ γράμματά του
 και τὴν παραφαλμουδιά του.
 Πάει στὴν ἐκκλησιά νὰ ψάλλῃ
 κι ἄρχισε και τραγουδοῦσε.
 — Νάει, μαρὴ καυμέν' ἀγάπη
 και πολλὰ κατακαυμένη,
 πόσα μ' εἶπαν με γιὰ σένα
 μὰ ἔγὼ δὲν σὲ ἀπαρνιοῦμαι.

Οἱ ἀγαπητικοὶ

Τῆς νύχτας τὸ φεγγάρι
 και τῆς ἡμέρας τ' ἄστρο,
 φέγγεις φεγγάρι μ' φέγγεις,
 φέγγεις με νὰ πααίνω,
 στὴν ἀγαπῶ πααίνω,
 στὴν ἀγαπητικιά μου.
 Τὴ βρῖσκω νὰ κοιμᾶται
 κι ὁποῦ γλυκοφιλιέται.
 — Σηκώσ' ἀπάνου κόρη
 και μὴ βαρσοκοιμᾶσαι,
 τί ὕπνος σὲ μαραίνει,
 μαραίν' τὸ μάγουλό σου,
 τὰ κόκκινά σου χεῖλη.
 Ἔγὼ μ' εἶπ' ἀντράδερφός σου
 κι ἄλλος ἀξάδερφός σου,
 δυὸ μῆλα νὰ σοι δώσω
 Πρῶτα νὰ σοι τὰ δώσω
 κι ὕστερ' νὰ σὲ φιλήσω!
 — Κι οὐδὲ τὰ μῆλα σ' θέλω
 κι οὐδὲ τὸ φίλημά σου.

Ἡ μαύρη

— Τί θέλεις μαύρη μ' στὸ χορό; τί θέλεις κι ἀσχημαίνεις;
 — Ἐμέ τὴ μαύρ' ἀπού ἔθουρεις, τὴν ἀσχημη ποῦ βλέπεις,
 ἐγὼ πολλοὺς ἐμάρανα και σὲ θὰ σὲ μαράνω.
 Μόγον τῆς χήρας τὸν ὑγιὸ δὲν μπορῶ νὰ μαράνω,

γιατί φορεί τὰ πράσινα κι εἶν' ἄξιο παλληκάρι,
 διαβαίνει καὶ στὸν πόλεμο, διαβαίνει στὸ σιουφέρι.
 Στὰ σέβα χίλιοι λιάνιζε, στὰ ἔβγα δυὸ χιλιάδες,
 στὸ ξηρημο τὸ γύρισμα δὲ βρίσκει νὰ λιανίση,
 τὸν ἀδερφὸ τὸν σταύρωνε, τὸν παίρνει τὸ κεφάλι.
 — Γύρισε πίσω βρὲ ἀδερφεῖ κι ἀγαπημένε.

Ἡ Μαρούδα τοῦ παπᾶ

Μαρῆ Μαρούδα τοῦ παπᾶ, μαρῆ σὲ κράζ' ἡ μάνα σου.
 — Μωρ' τί μὲ θέλ' ἡ μάνα μου, ἐγὼ νερὸ τὴν ἔφερα,
 τὸ σπίτι τὴν φουρκάλησα.
 — Μαρῆ Μαρούδα τοῦ παπᾶ δὲ σ' εἶπα μιὰ φορὰ καὶ δυὸ
 νὰ μὴ σκανδαλοζώνεσαι μὲ τὰ σκανδαλοζούναρα,
 γιατί' εἶν' ὁ Βοῦθουντας ἐδῶ μὲ δλα τὰ κοπέλια του
 καὶ μὲ τὰ παλληκάρια του.

Ὁ δοῦλος

Ἦρτ' ἡ ἄνοιξι κι ἤρτε τὸ καλοκαίρι,
 ἤρτε τ' Ἀγγελωργιοῦ πού ξεστιχοῦν οἱ δοῦλοι.
 Ξεστιχῶ κι ἐγὼ χαϊδεμένο μου,
 ξεστιχῶ κι ἐγὼ ἴπὸ μιὰ κυρὰ γιὰ ρόγα.
 — Δόμν' τὴ ρόγα μου χαϊδεμένο μου,
 δόμ' τὴ ρόγα μου, δὸς μου τὴ δούλεψί μου.
 — Πόσα ἡ ρόγα σου καὶ πόσ' ἡ δούλεψί σου;
 — Χίλια ἡ ρόγα μου καὶ χίλια ἡ δούλεψί μου
 κι ἄλογο καλὸ μὲ τὴ χρυσὴ τὴ σέλα.

Τὸ Ἑλενάκι

Μωρὲ βράδυνασε Ἑλενάκι μου,
 μωρὲ βράδυνασε καὶ σήμερα,
 πάει καὶ τούτ' ἡ μέρα, Μαριγάκι μου,
 πάει καὶ τούτ' ἡ Κυριακὴ μαζὶ μὲ τὴ Δευτέρα.
 Δὲν εἶδα μέρα σήμερα, δὲν εἶδα μεσημέρι,
 δὲν εἶδα τὸ κουρμάκι σου τὸ περιδιαλεγμένο,
 δπου τὸ περιδιάλεξα σὰν κουγιουμτζῆς τ' ἀσῆμι.
 Τ' ἀσῆμ' γένεται τὸ μάλαμα γιαλντίζει
 καὶ τὸ δικό σου τὸ κορμί μὲ τὸ δικό μ' οὐντίζε.

Ὁ γείωνας

Μάρ' Ἀντριανουπουλίτισσα, Γαλατιανή κουρτέσα,
κράξε τὰ περιστέρια σου, μὴν ἔρτουν στήν ἀδλή μου,
σκαλίζουν, τρών' τὸ χῶμα μου, πίνουν καὶ τὸ νερό μου.
Ἐγὼ τὸ χῶμα μ' χρειάζομαι καὶ τὸ νερό μ' τὸ θέλω,
θὰ φκιάσω σπίτια ἴνωγιαστά, νὰ μοιάσουν τὰ δικά σου,
κι ἄν σέ μαλώσ' ἢ μάνα σου, φεῦγα κι ἔλα κοντά μου.

Γιὰ τὴν ἀγαπητικιά

Πέντε χρόνια περπατοῦσα τὸ βουνό, βουνό,
κι ἄλλα πέντε περπατοῦσα τὸ γιολό, γιολό.
Ὡς πού νὰ ἔρω τὴν ἀγάπη μ' γιὰ νὰ τεργιαστῶ.
Νὰ καὶ πῆγα καὶ τὴ βρήκα μέσ' τὸ γκιουλ Μπαχτσέ,
πού ποτίζει τὰ λουλούδια, τὰ τριαντάφυλλα.
Ἔσκυφα νὰ τὴ φιλήσω, δὲ μὲ δέχτηκε,
πάλι καταδευτερώνω, χαμογέλασε.
— Ποῦ ἴσαν πέρσου, ἐρὲ λεθέντη, ἴντὰς ἀρρώστησα,
κι ἤρτες τώρα τοῦ χειμῶνα πού ξιαρρώστησα;
— Ἐένος δούλος ἤμην κόρη μ', ξένα δούλεα,
κι ὅ,τι δούλεα, ἀγάπη μ' σένα τὰ ἴστελνα.
Σ' ἔστειλα γυαλί καὶ χτένι καὶ καραμπογιά,
σ' ἔστειλα κι ἓνα γιουρτάνι μ' ἓκατὸ φλουριά.
Ὅλη μέρα τὰ φοροῦσες, τὰ καμάρωνες
καὶ τὴ Κυριακὴ τὸ βράδυ πίσω τὰ ἴστελνες.
— Πάρε, ξένε μ' τὰ φλουριά σου τὰ μαντζιάρικα.
Δὲν τὰ παίρνω, δὲν τὰ θέλω, δὲν τὰ χρειάζομαι.

Ἡ Μίγδου

Πραγματευτὴς πηνέθηκε μέσα στὸ πανηγῦρι,
— Ἐγὼ πολλὲς ἐφίλησα, χῆρες καὶ παντρεμένες,
μὰ σὺν τῆς Μίγδους τοῦ φιλι ἄλλο φιλι δὲν εἶδα.
Σὺν τ' ἄκουσ' ὁ Ἀφέντης του πολὺ τὸν κακοφάνκε.
Γοργὰ σελώνει τ' ἄλογο, γοργὰ τὸ καλλιγώνει.
Βάν' ἀσημένια πέταλα, καρφιά μαλαματένια,
καὶ τὰ καλλιγοσφύρια του, ἀδρι μαργαριτάρια.
Ὡς πού νὰ πῆ «ἔχετε γειά», πάει σαράντα μίλια,
κι ὡς νὰ πούν «σύρ' στὸ καλό», πάει σαρανταπέντε.
— Μίγδου μ' Ἀφέντης ἔρχεται στοῦ μαῦρο καθαλλάρης.

- Καλῶς τὸν Ἄφεντάκι μου, νὰ φᾶμε καὶ νὰ πιοῦμε.
 — Βγάλε Μίγδου μ' τὸν καμουχᾶ νὰ μὴ σε τὸν ματώσω.
 — Μωρ' δὲν λυπᾶσαι νειὸ κορμί καὶ νειάτα χαϊδεμένα,
 μόνο λυπᾶσαι καμουχᾶ πού ματαφκιάνω κι ἄλλον;

Μάνα καὶ θυγατέρα

- Ἐφές παραβραδυάστηκα κουρή μ' στὸ μαχαλᾶ σου,
 κι ἄκουσα πῶς δικάζονταν μάνα καὶ θυγατέρα.
 — Κουρή μ' τὸ ποῦν ἢ ὄψι σου καὶ ποῦν ἢ ὁμορφιά σου;
 — Ἡ ὄψι μ' εἶναι στὰ παιδιὰ μ' κι ἡ ὁμορφιά μ' στὸν ἄντρα μ'.
 — Κουρή μ' παιδιὰ δὲν ἔκανες, ἄντραν καὶ δὲν ἐπήρες.
 — Τὸ πῶς παιδιὰ δὲν ἔκαμα, ἄντραν καὶ δὲν ἐπήρα,
 πῶχου ὑγιὸν στὰ γράμματα, κουράσιο στὴ δασκάλα,
 ἔχω καὶ γυιὸν μικρότερον, μαθαίνει τὴν καβάλλα.

Ὁ ἐρωτοχτυπημένος

Ἀνάμεσα στὴν Πόλι κι ἐς τοῦ Γαλατᾶ
 καράβι κιντυνεύει μέσ' τὰ βαθειὰ νερά.
 Κι ὁ νειὸς ὅπου ἔταν μέσα μόν' ἀρμηνίαζε.
 Δὲν κλαίω τὸ καράβι κι οὐδὲ τὴν ἀρμαδιά,
 μόν' κλαίω τοὺς λεθέντες, τὰ ἔμμορφα παιδιὰ,
 πού ἔταν παλληκαράκια κι ἀνύπαντρα παιδιὰ.
 Στὴν Πάρου θέλ' νὰ πάω καὶ κάτω στὴν Ἀξιά,
 νὰ πάρω μιὰ κοπέλα μὲ τὰ ξανθὰ μαλλιά.
 Νὰ ἔχη στὰ χεῖλη θάμμα, στοῦ μάγουλο ἠλιὰ
 κι ἀνάμεσα στὰ φρύδια χρυσοῦ πουργουκαλιά
 κάμνει τὰ πουργουκάλια χρυσᾶ, μελαχροινὰ.
 Μάνα μ' κι ἄς τὴ φιλοῦσα μονάχα μιὰ φορὰ
 κι ἄς μ' ἔπαιρναν καὶ σκλάβον πέρα στὴ Βαρβαριά
 κι ἄς μὲ τζηρεμετοῦσαν τρακόσια δυὸ φλουριά.

Ὁ τερπεντέρης

Δώδεκα χρόνια ἔκαμα στὴν Πόλι ντερμπεντέρης,
 χίλια φλουριά καζάντησα καὶ πεντακόσια γρόσια
 τὴν ἀγαποῦσα τὰ ἴστελνα κι ἐκείνη δὲν τὰ θέλει.
 — Ἔλα κουρή μ' κι ἔπαρτα, ταίρι γιὰ νὰ σὲ κάνω,
 ταίρι γιὰ νὰ ταιριάσουμε νὰ περπατοῦμ' ἀντάμα,
 νὰ μᾶς ζηλεύ' οὐ μαχαλᾶς, νὰ μᾶς ζηλεύ' οὐ κόσμος.

Ὁ γυιὸς τῆς χήρας

Ψηλὸ θουγὸ θέ ν' ἀνεβῶ, ψηλὸ μαρμαροβούγι,
 νὰ μάσω τ' ἀριφόρκαλο, νὰ φκιάσω ἵνα φουρκαλί,
 νὰ φουρκαλίσω τὸν γιαλὸ καὶ τὰ καραβοστάσια.
 Ὁλν' ἦταν κι ὄλν' ἀπέζεψαν μέσ' τὰ φουρκαλημένα,
 χήρας ὑγιὸς δὲν κόνευε, δὲν θέλει νὰ πεζέψη,
 γιατί φορεῖ τὰ πράσινα κι εἶν' ἄξιο παλληκάρι.

Ὁ Πετρίτσης

Πανάθεμά σε Μπουγτανιά καὶ σέ καὶ τὰ ποτάμια σ',
 ἔχεις ποτάμι' ἀπέραστα, θουγὰ κατακλεισμένα,
 κι ἔστειλα τὸν Πετρίτση μου κι ἔστειλα τὸ πουλί μου,
 νὰ κυνηγήση τὰ πουλιά, κυνήγι νὰ μὲ φέρη,
 κι οὐδὲ κυνήγι ἔφερε κι οὐδὲ Πετρίτσης ἦρτε.
 Διααλητάδες ἔβανε σ' ὄλους τοὺς μαχαλάδες,
 — Ποιὸς εἶδε τὸν Πετρίτση μου, ποιὸς εἶδε τὸ πουλί μου;
 Κανεῖς δὲν τὴ λουγίθηκε, κανεῖς καὶ δὲν τὸν εἶδε.

Ἡ Μαλαματένια

Βασιλικὸς μυρίζ' ἐδῶ καὶ περιθόλι δὲν θωρῶ,
 κάποια τὸν ἔχει στὰ μαλλιά καὶ βγάξει τόση μυρουδιά.
 Μαρὴ Μαλαματένια μου καὶ μαργαριταρένια μου,
 κάμνεις Τοῦρκοι καὶ σφάζονται, Ρωμιοὶ καὶ μαχαιρώνονται,
 νὰ ἴχα μαχαίρι νὰ σφαγῶ καὶ μέσ τὸ αἷμα νὰ πνιγῶ.
 Ἐδῶ σέ τοῦτον τὸν χορὸ χίλιες κοπέλες εἶν' ἐδῶ,
 ἡ ἀγάπη μου δὲν εἶν' ἐδῶ, πάει στὴ θρύσι γιὰ νερὸ
 κι ἐγὼ στὸ δρόμο καρτερῶ, γιὰ νὰ μὲ δώσ' κρυδ νερό.
 Κι ἂν δέ μὲ δώσ' κρυδ νερό, πικρὰ θὰ τὴν καταραστῶ,
 γιὰ νὰ τσακίση τὸ σταμνί, νὰ πάη στὴ μάνα τ'ς ἀδειανή.

Ἡ γαλανομάντρια

Μαρὴ γαλάνου, γαλανή, μαρὴ γαλανομάντρια,
 τ' ἔχουν τὰ μάτια σου καὶ κλαῖν' ἐννητὰ ἀράδες δάκρυα;
 Μήνα στανιὸ σὲ πάντρεψαν, μήνα στανιὸ σὲ πῆραν;
 — Οὐδὲ στανιὸ μὲ πάντρεψαν κι οὐδὲ στανιὸ μὲ πῆραν,
 μὲ τῆς μάνας μ' τὸ θέλημα μὲ τὴ δική μ' ἀγάπη,
 μόνο ἵνα πῆγα γιὰ νερὸ μὲ τ' ἄλλα τὰ κορίτσια
 ἕνα βοτάνι σταύρωνα, τ' ὁμορφα πού μυρίζει

πέρι ἴπο τὸ βασιλικὸ κι ἄπ' τὸ μακεδονίσι.
 Δὲν τὸ ἴφαγα, μανίτσα μου, κι ἐγὼ γιὰ νὰ χορτάσω,
 μόνο στὸν κόρφο μ' τὸ ἴθανα νὰ μὲ μοσκομυρίση,
 κι ἦταν τὸ γαλοδότανο καὶ κίνησε τὸ γάλα.

Ἡ καλογρηγοπούλα

Καλογρηγοπούλα περπατεῖ τὴν ἄκρη τοῦ θαλάσσιου
 μὲ τὰ μαλλιά τὰ ξέπλεκα, τὰ χέρια σταυρωμένα,
 μοιριολογοῦσε κι ἔλεγε, μοιριολογᾷει καὶ λέει.
 — Καραβοκύρη μ' κι ἀδερφέ, ἴδερφέ ἀγαπημένε,
 αὐτὸν τοῦ γηὸ πού πιάσετε κι αὐτὸ τὸ παλληκάρι
 κουπί νὰ μὴ τὸ θάνετε κι οὐδὲ καὶ παλαμάρι,
 μὴ τὸν μαυρίσ' ἢ θάλασσα, τὸν ἀσχημέν' ὁ ἥλιος.
 Χίλια δίνω νὰ τὸν ἰδῶ καὶ δυὸ νὰ τὸν συντύχω.
 Κι ἂν δὲν μὲ φτάνουν τ' ἄσπρα μου, δίνω καὶ τὰ φλουριά μου,
 δίνω τὸ κομπολόγι μου τὸ βαρυτιμημένο,
 ὅπου τὸ βαρυτίμησαν στὴν Πόλ' οἱ ἀρχοντάδες
 ἐγγυὰ χιλιάδες κι ἑκατὸ καὶ πεντακόσια γρόσια.

Γιὰ τὶς ἔμμορφες

Ἄκουστε παλληκάρια μου, ὄλα πιαστήτε στὸ χορὸ,
 τ' ἦταν καράβια στὸ γιολὸ, φεργάδες τουρναδιώτισσες
 κι ἔχουν καὶ μέσα Χιώτισσες κι ὀμορφοκοπελιώτισσες.
 Τὸν πρῶτον πᾶν καὶ ρώτησαν.
 — Πόσα πουλεῖς τὶς ἔμμορφες, πόσα τὶς παζαρεύετε;
 — Τὶς παντρεμένες δώδεκα καὶ τὰ κοράσ' ἕνα φλωρί.
 — Καὶ ποῦ νὰ τὸ ἴβρω τὸ φλωρί πού ἴγῳ ,μαὶ ὀρφανὸ παιδί;
 Μὲ τὰ καράβια περπατῶ, γιὰ νὰ μὲ δώσουν μερτικὸ
 καὶ μερτικὸ δὲν μ' ἔδωσαν, μόν' τὰ παπούτσια πού φορῶ
 κι ἐκεῖνα τὰ ἴχω κλεψιμιὸ ἴπὸ μέσα σ' ἕνα καπηλιό.

Ὁ Πλανόγιαννος

— Ἄϊντε μαρὴ κουρίτσια, κουπελοῦδες μου,
 νὰ πᾶμε γιὰ λουλούδια, γιὰ τραντάφυλλα.
 — Σῦρτε καλά μ' κουρίτσια, ἴγῳ δὲν ἔρχομαι,
 φουβοῦμ' ἀπὸ τὸν Γιάννη τὸν Πλανόγιαννο,
 πού πλάνει τὰ κουρίτσια καὶ τὰ φίλησε'
 θὰ μὲ πλανέψ' καὶ μένα καὶ θὰ μὲ φιλή σ'.

- Κυρή μ' θά διῆς τὸ Γιάννη, πῶς σοι φαίνεται;
 — Ἐγὼ θά διῶ τοῦ Γιάννη, σ' ὦρα σφάζουμαι
 καὶ μαχαιρώνουμαι.
 — Κυρή μ' ἐγὼ ἴμαι ὁ Γιάννης, τί δὲ σφάζεσαι;
 δὲν μαχαιρώνεσαι;
 — Γιάννη μ' κι ἂν μὲ φιλήσης φείδια νὰ σὲ φᾶν,
 φείδια μὲ δυὸ κεφάλια, φείδια μὲ δυὸ φτερά.

Ἡ ἀνύπαντρη

Τὸ μῆλο τὸ χρυσόμηλο τὸ μοσχομυρισμένο,
 νὲ πέφτει, νὲ μαραίνεται, νὲ τὸ πουλι τὸ τρώει.
 Ἔτσ' εἶν' κι ἡ κόρ' ἀνύπαντρη θνταναι στὸν καιρὸ της,
 λόγια λέει τῆ μάνα της, λόγια τὴν ἀδερφή της.
 — Μάνα μ' στή μέση δὲ βουλεῖ, στὴν ἄκρη καὶ φοβοῦμαι,
 στρῶσε με ὄξου στὴν αὐλή ἴπᾶν' τὸ δεξι κρεβάτι,
 ν' ἀκούω τ' ἀηθῶνια πῶς λαλοῦν καὶ τὰ πουλιὰ πῶς λέγουν.

Ὁ ξένος

Κάτω στὰ δώδεκα Νησιὰ στὰ δέκα μπεζηστένια,
 κατέβηκαν οἱ ἄρχοντες νὰ περισυργανίσουν'
 κατέβηκα κι ἐγὼ λιγνὸς νὰ περισυργανίσω.
 Συμβούλιο θάν' οἱ ἄρχοντες, θάνουν νὰ μὲ σκοτώσουν
 κι ἂν μὲ σκοτώσουν τὸν λιγνὸ, ποιὸς θά μὲ κλαίη τὸν ξένο;
 — Ξένο μ' σὲ κλαίει ἡ μάνα σου, σὲ κλαίει ἡ ἀδερφή σου
 κι ἐγὼ κρυφὰ ἴπ' τὴν μάνα μου θά σὲ λεροφορέσω,
 θά κάμω χρόνον ἄλουστη καὶ δυὸ νὰ μὴν ἀλλάξω,
 νὰ κάμω τρεῖς καὶ τέσσερες στὴν ἐκκλησιά μὴν πάω.

Ἡ λύπη τοῦ ἔραστοῦ

Στὴν Πόλι ἤμαν κι ἄκουσα πῶς εἶσ' ἀρρωστημένη,
 ὄλα μαῦρα τὰ ἔβαψα, ἴποκάμισο καὶ ζώνη,
 ὡς καὶ τὸ γελεκάκι μου στοῦ μπογιατζῆ τ' ἀφήνω,
 γιὰ νὰ τὸ θάψη πράσινο, πράσινο καὶ γαλάζιο.
 Δὲν εἶν' γιουφύρι νὰ διαβῶ καὶ σκάλα νὰ περάσω,
 μόν' εἶναι μαύρη θάλασσα καὶ πικροκυματοῦσα.

Ἡ Ἀρμενοπούλα

Ἡμεῖς ἠψὲς μαλώσαμε μὲ τὴν Ἀρμενοπούλα,

καὶ πέσαμε κι ἀχώρια μας καθένας στὴν κλινὴ του.

Ὁλη νύχτα κοιμούμασταν θὰ δυὸ καλὰ δερφάκια
κοντὰ στὰ ξημερώματα, δυὸ ὥρες πρὶν νὰ φέξῃ,
ἀκούω κρυφουστυχιὰ κρυφὰ πού συντυχαίνουν.

— Κουρὴ μ' ἔπ' τὸν ἄντρα σ' κι ὡς ἐμὲ ποιὸς εἶν' καλλίτερός σου;

— Ἀλήθεια στὴν παλληκαριά καλλίτερος ὁ ξένος,
μ' ἄντρας μ' εἶναι πλούσιος, μὰ εἶναι καὶ ζουλιάρης.

Πᾶσα ταχὺ μὲ μάλωνε κάθε πρωὶ μὲ λέει.

— Μαρὴ νὰ μὴ στουλιζήσῃ, κουρὴ μ' νὰ μὴν ἀλλάξῃς,
τὰ πράσινα, τὰ κόκκινα ἐσένα δὲν σοὶ πρέπουν,
μόν' πρέπν' αὐτὲς τίς ἔμμορφες κι αὐτὲς τίς μαυρομάτες.

— Τί γὰρ ἐγὼ καὶ γέρασα, γιὰτ' εἶμαι παντρεμένη;
δώδεκα μέρες νειόνυμφη, δώδεκα παντρεμένη,
ἴκομα δὲ δεκαπέντσαμε, στὴ μάνα μ' γιὰ νὰ πᾶμε!

Ὁ Κουσαντᾶς

Καλότυχη, καληόμερη, τοῦ Κουσαντᾶ ἡ μάνα,
ὅπ' ἔχει μαῦρον γλήγουρον καὶ γυιὸν τῆς παλληκάρη,
καβαλλικεὺε χαίρεται, πεζεὺε καμαρώνει.

Νιὰ σὰν ἐκαβαλλίκεψε τὸν Ἀη-Γεώργη μοιάζει,
τὸν Ἀη-Γεώργη στὸ κορμί, τὴν Παναγιὰ στὰ κάλλη
καὶ στὴ λιανὴ περπατησιὰ τὸν Ἅγιο Κουσαντίνου.

Κι ὄσα κουράσια τὸν ἴδου, ὄλα φιλι τὸν δίνουν,
καὶ μιὰ κόρη μελαχροινὴ φιλι καὶ δὲν τὸν δίνει,
μόν' στέκεται καὶ τὸν ρωτᾷ, στέκει καὶ τὸν ξετάζει.

— Ἔχεις γυναῖκα Κουσαντᾶ; ἔχεις παιδιὰ; δὲν ἔχεις;

— Πᾶσα χωριό, γυναῖκα ἔχω, πᾶσα καστρί παιδιὰ ἔχω.

Ἔχω στὴν Ἀντριανούπολι κουρβὰ μὲ τριὰ κουπέλια.

Τὸ ἴνα μαθαίνει γράμματα, τ' ἄλλο μαθαίνει γράψῃ,
τὸ τρίτο τὸ μικρότερο μαθαίνει τὴν καθάλλα.

Ἡ Βασιλοθυγατέρα

Φεγγάρι μου περιλαμπρο καὶ λαμπροφορεμένο,

γιὰ φέγγε, γιὰ χαμήλωνε, περικατέβα κάτω,
νὰ σκοτεινάσουν τὰ βουνά, νὰ σκιώσουν τὰ λαγκάδια,
νὰ πάῃ ὁ νειὸς ἀπ' ἀγαπάει στὴν ἀγαπητικιά του.

Παίρνει ψωμί γιὰ τὰ σκυλιὰ καὶ κριάς γιὰ τὰ λιοντάρια,
παίρνει τὸ ὑπνοδότανο, στὴν τσέπη του τὸ θάνει.

Ἄποκοιμάει τοὺς πεθεροί, κοιμάει τοὺς διγγλατόροι.

Χίλνοι στέκουν στὴν πόρτα του, χίλνοι στὰ παραθύρια,
 κανείς καὶ δὲν τὸν ξνοίουσε ἀπὸ τοὺς βιγγλατόροι,
 μόν' ἢ μάνα τῆς Ἀρετῆς, μόν' ἢ μάνα τῆς κόρης.
 — Μαρ' Ἀρετῆ, κούρ' Ἀρετῆ, κούρ' Βασλουθυγατέρα,
 μαρὴ τί τρίζ' ἢ κλίγη σου; τί τρίζει τὸ κρεβδάτι;
 — Μάνα μ' ψύλλος μὲ τσίμπησε καὶ τρίζει τὸ κρεβδάτι;
 — Δὲν εἶναι ψύλλου τσίμπημα, μόν' εἶν' ἀγορουφίλημα!
 — Μάνα μ' δὲν εἶσαι Χριστιανή, δὲν εἶσαι βαφτισμένη!
 ὅλη μέρα στὸ κέντημα καὶ τὸ θράδου στὴ ρόκα.
 Μάνα μ' οἱ πλάτες μὲ πονοῦν, τὰ χέρια μου μὲ σφάζουν,
 μάνα μ' ἢ γάτα πέρασε μὲ τὸ χρυσὸ ποντίκι.

Ὁ Καπετὰν Στρατῆς

Ἔνα πουλάκι ξέβγαίγε ἔπο κάτ' ἀπὸ τὴν Ἴμπρου,
 καὶ ἄλλο πουλί τὸ ρώταε καὶ ἄλλο πουλί τὸ λέει.
 — Πουλάκι μ' πόθεν ἔρχεσαι καὶ πόθεν κατεβαίνεις;
 — Ἀπὸ τὴν Ἴμπρου ἔρχομαι στοῦ Σκόπελου πααίνου.
 Πάω τὰ χαιρετήματα τὴν Καπετὰν Στρατήνα.
 — Τί τοῦ Στρατῆ τὸν βάρεσαν στῆς Ἴμπρους τὰ ραχώνια!
 Κι ἢ μάνα τῆς τὴν ἔλεγε καὶ ἢ μάνα τῆς τὴ λέει.
 — Ἀσμήνα μ' μὴ στουλίζησαι, Ἀσμήνα μ' μὴν ἀλλάξεις!
 Κι Ἀσμήνα δὲν ἀφκρύστηκε τῆς μάνας τὰ λόγια,
 μόν' θάνει καὶ στουλίζεται ἀπ' τὸ ταχὺ ὡς τὸ γιόμα
 καὶ τὸ παιδί φουρτώνεται μὲ κατηφένια τρόκνια,
 καὶ στοῦ χορὸ κατέθηκε καὶ ἐς τοῦ χορὸ πααίνει.
 Νιὰ θάν' τὴν εἶδαν τὰ παιδιὰ καὶ ὀλα τὰ παλληκάρια.
 — Πικράν' Ἀσμήνα μ' τὰ φλουριά, πικρά καὶ τ' ἀσημένια,
 τί τοῦ Στρατῆ τὸν βάρεσαν στῆς Ἴμπρους τὰ ραχώνια;

Τὸ Σισμανόπουλο

Συνάξεις ἔχουν στίς Καρυαῖς στὰ εἴκοσ' μαναστήρια,
 γὰ πᾶν Γερόντοι στοῦ Πασιά, γὰ πᾶν κουτζιαμπασιῆδες,
 γὰ πάη τὸ Σισμανόπουλο, γὰ πάη γὰ προσκυνήση,
 γὰ τοῦ χάρισουν τὸν ὕγιό, τ' ἄλλον ὕγιό δὲν ἔχει.
 Νιὰ κίνησε καὶ πάηγε, κίνησε καὶ πααίνει.
 Βρίσκει τὸν Μπέη ποὺ νίβεται γὰ πάη γὰ προσκυνήση.
 Ἄπο μακρὰ τὸν προσκυνάει καὶ τὸν φιλεῖ τὸ χέρι.
 «Πολλὰ τὰ ἔτη Μπέη μου», «Καλῶς τον τὸν Νασιούλα!».
 — Νασιούλα μ' τ' ἦταν τ' ἄργησας; τί ἄργησες γὰ ἔρτης;

— Μπέη μ' χιουνίζου τὰ θουνά κι οἱ κάμποι κάτω βρέχουν.
 Μπέη μ' χιουνίζει κι ἔρχομαι, ἔρχομ' νὰ προσκυνήσω,
 νὰ μὲ χαρίσης τὸν ὑγιό, κι ἄλλον ὑγιό δὲν ἔχω.
 Τὰ παλαμάκια βάρεσε καὶ θὰν ἀρνὶ τὸν πιάνουν.
 Θὰν τὸ ἀρνὶ τὸν ἀσφαζαν καὶ σὰν παχὺ κριάρι,
 κι ὁ παραγυῖός του πήδησε ἴπὸ πᾶν' ἀπὸ τὸν πύργο.
 — Ἄς εἶν', ἄς εἶναι Μπέη μου κι ἂν δὲν σὲ πιάσ' ἀτός μου
 κι ἂν δὲ σὲ πιάσω ζωντανὸν στὴ σούγλα νὰ σὲ θάνω.
 Πολὺς καιρὸς δὲν πέρασε, ὡς δεκαπέντε μέρες,
 βγῆκε ὁ Μπέης στὸ θουνὸ νὰ λαφοκυνηγήσῃ,
 κι ὁ παραγυῖός τὸν ἔπιανε κι ὁ παραγυῖός τὸν πιάνει,
 τὸν παίρνει τὸ κεφάλι του σὰν ἴλαφι λαθωμένο.

Τὸ Ψαριανὸ τραγοῦδι

Ἄκουσῃτε τί θὰ σᾶς πῶ τὸ Ψαριανὸ τραγοῦδι,
 τραγοῦδι νὰ τὸ μάθητε, τραγοῦδι νὰ τὸ λέτε.
 Κι οἱ Ψαριανὲς ἀρχόντισσες δὲν τὸ καλαφυκροῦνταν,
 ποτὲς δὲν καταδέχονταν στὴ γῆς νὰ περπατήσουν
 καὶ τώρα καταδέχτηκαν σκλάβες στοὺς Ἀρβανίτες,
 νὰ περπατοῦν ξυπόλυτες τίς μέρες καὶ τίς νύχτες.
 Χωρίζ' ἢ μάνα τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί τὴ μάνα,
 χωρίζει κι' ἓνα ἀντρόγυνο τρεῖς μέρες βλογημένο,
 καὶ τὸν Ἀφέντ' παρακαλεῖ καὶ τὸν Ἀφέντη λέει.
 — Παρακαλῶ σ' Ἀφέντη μου νὰ μὴ μᾶς ξεχωρίσης,
 νὰ μὴ μᾶς ξεχωρίσητε τὰ δυὸ τ' ἀγαπημένα,
 σ' ἓναν Ἀφέντη νὰ ἴμαστε κι ἓνα ψωμί νὰ τρῶμε,
 κι ἀχώρια νὰ κοιμούμαστε δὲν εἶν' μεγάλο κρῖμα!

Τὸ Ζαγοριανὸ καράβι

Αὐταῖνες οἱ Ζαγοριανὲς πύχουν καλὸ ζακόνι,
 τὴν Κυριακὴ στουλίζονται καὶ θάνουν τὰ καλά τους
 καὶ τὴ Δευτέρα τὸ πρωὶ θάνουν τὰ λερωμένα.
 Κάτου σ' γιαλοὺς κατέβησαν νὰ περισυργιάσουν.
 Γλέπουν καράβια πύρχονται, φεργάδες π' ἀρμενίζου.
 Τὸ μαντηλάκι τς' ἔβγαζαν καὶ νόημα τὰ κάνουν.
 — Λάτε καράβια πρὸς γιαλοῦ σὲ τοῦτον τὸν λιμνιῶνα,
 νὰ σᾶς ρωτήσω ρώτημα, νὰ σᾶς καλωρωτήσω.
 Μὴν εἶδες, μὴνα λόγιασες ζαγοριανὸ καράβι;
 — Κι ἂν τοῦ ἴδα, κι ἂν τοῦ λόγιασα ποῦ ἴθελα τὸ γνωρίσω;

— Σταυρὸν ἔχει στήν πρύμνη του, σταυρὸν μαλαματένιον!

Ἡ Κουντούσινα

Τὸ μάθατε τί γίνηκε τοῦτο τὸ καλοκαίρι;
 Μᾶς πῆραν τὴ Κουντούσινα καὶ πᾶν νὰ τὴν τουρκέψουν.
 Τὴ δὴν μπροστὰ δὲ περπατεῖ, πίσου καὶ δὲν πααίνει.
 Μὲ τὰ βουνὰ δλου λόγιαζε, μὲ τὰ βουνὰ λουγιάζει.
 — Ποῦ 'σαι Κουντούση μ' νὰ μὲ διῆς πῶς πᾶν νὰ μὲ τουρκέψουν;
 Τοῦ λόγου δὲν τὸν ἔσωσε, τὴ συντυχιά δὲν πῆρε,
 καὶ νὰ Κουντούσης κι ἔρχεται καὶ νὰ Κουντούσης κι ἦρτε.
 Στὰ δόντια κράτιε τὸ σπαθί, στὰ χέρια τὸ τουφέκι,
 πικρὸ γιουρούσι ἔκαμε μέσα στοὺς Ἄρβανίτες
 καὶ πῆρε τὴ Κουντούσινα καὶ πῆρε τὴν καλὴ του.

Ἡ Νιάουστα

Τὸ μάθετε τί γίνηκε τοῦτο τὸ καλοκαίρι!
 Πῶς πάτησαν τὴ Νιάουστα, τὴ δευτέρη τὴ πόλι;
 Πῆραν μανίτσες καὶ παιδιὰ, κορίτσια συδεμένα,
 πῆραν τὴ Ζαφειράκινα, τὴ πρώτ' ἀπὸ τὴ χώρα.
 Τὴ δὴν' μπροστὰ δὲν περπατεῖ, πίσω καὶ δὲν πααίνει,
 — Περπάτιε Ζαφειράκινα, μὴν πολυκαμαρώνεις,
 μὴν τὸ πολυπικραίνεσαι, χανούμισα θὰ γένης.
 — Ἐγὼ Πασιᾶ μου γέρασα, χανούμισα δὲν πρέπω.

Ἡ Ἀναστασιά

Ντάν εἶχαν ἔρτ' οἱ ἀποκρηῆς γιὰ τῶν Ἀγιαποστόλου
 τότε ἦρτε κι ἡ Σελήμη Ἀγᾶς τὰ δέκατα νὰ μάση
 καὶ δέκατα δὲν μάζουε, μόν' γύρευε κορίτσια,
 γύρευε τὴν Ἀναστασιά, τὸ πρῶτο τὸ κορίτσι.
 — Ἐγὼ σὲ παίρν' Ἀληπασιᾶ, μὰ ἡ μάνα μ' δὲ σὲ θέλει.
 — Σκοτώνω γὼ τὴ μάνα σου, κρούω τὸν ἀδερφό σου.
 — Νὰ τὸν σκοτώσης δὲν μπορείς, νὰ τὸν χαλάσης κι ὄχι,
 πάρε τὸ τσιβουρούδι σου κι ἔλα στὸ μαχαλά μου,
 καὶ παίξε καὶ τραγούδησε καὶ πὲ καὶ τ' ὄνομά μου,
 μήνα σ' ἀκούσ' ἡ μάνα μου καὶ βγῆ καὶ σὲ λογιάξῃ.
 — Ἐλένε μ' τί γύρευες ἐδῶ, τί θέλεις, τί γυρεύεις;
 — Τὴ θυγατέρα σ' ἀγαπῶ κι ἦρτα νὰ μὲ τὴ δώσης.
 — Ἐγὼ τὴ θυγατέρα μου τὴν ἔχω συδεμένη.

Γραμματικὸν τὴν ἔδωκα καὶ παπαδιὰ θὰ γένη.
— Δὲ μ' ἔλεγες προτῆτερα τὰ γράμματα νὰ μάθω!

Ὁ Θύμιος

Καλὰ πού 'ν, τὰ γλυκὰ κρασιά καὶ τὰ παχιά κριάρια,
βαρὺς πού 'ναι κι ὁ θάνατος, φαρμάκι τὸ μολύδι.
Σὰν ἔπεσε στὶς πλάτες μου ἑφτά δραμιῶν μολύδι,
σαπίσανε οἱ πλάτες μου καὶ πέφτουν τὰ κομμάτια.
Μὲ τὰ πουλιά κουβέντιαζε καὶ μὲ τὰ χελιδόνια.
— Τάχα πουλιά μ' γιατρεύουμαι, τάχα πουλιά μ' γιανίσκω;
— Θὰν ἤθελες νὰ γιατρευτῆς, θὰν ἤθελες νὰ γιάνης,
ἴσα βουνά κι ἂν πέρασες οὐλα βουτάνια εἶχαν,
'πὸ λίγα, λίγα νὰ 'παιρνες πολλὰ θελὰ νὰ γένουν
καὶ θράστα μὲ τὴ ζάχαρι καὶ θράστα μὲ τὸ μέλι
καὶ πλύνε τὲς λαθωματιῆς καὶ πλύνε τοὺς γιარάδες.
Τότε θυμίσου γιατρεύεσαι, τότε θυμίσου γιανίσκεις.

Ὁ Κώστας καὶ ἡ μάνα του

Τοῦ Κώστα ἡ μάνα θλίβεται στῆς φυλακῆς τὴν πόρτα.
— Κώστα μ' δὲν ἦσαν δυνατῆς, δὲν ἦσαν ἀντρειωμένος,
γιὰ νὰ τσακίσης φυλακὴ, σκοτώσης φυλακάτοροι.
— Θαρρεῖς, μάνα μ', ἡ φυλακὴ εἶναι περιβολάκι;
δὲν εἶναι μάνα μ' μὲ πλιθιά, δὲν εἶν' μὲ κεραμιῖδια,
μόν' εἶναι μαρμαρόχτισμα, μολυβοσκεπασμένη.
Ὁ Βασιλιάς τὴ χάλασε κι ὁ γυιὸς τὴ ματαφκιάνει,
ἔχει τρακόσιοι μάστοροι καὶ χίλια μαθητούδια.
Θὰ περιστέρια κουδανοῦν, θὰ χελιδόνια χτίζουν,
κι ὁ Βασιλιάς ἀγνάντευε 'πὸ πὰν ἀπ' τὸ παλάτι.
— Γιὰ ζέσητε τὸν Κωσταντᾶ μὲ τ' ἄγριο τὸ βουβάλι,
κι ὅπ' εἶν' ὁ δρόμος ὁ καλὸς νὰ πάη τὸ βουβάλι
κι ὅπ' εἶναι πετρολίθαρα νὰ πάη ὁ Κωσταντίνος.

Ὁ πόθος τοῦ Κλέφτη

Θέλετε δένδρ' ἀνθήσητε, θέλετε ξηραθῆτε,
στὸν ἴσκιο σας δὲν κάθουμαι κι ἀπ' τὸν καρπὸ δὲν τρώγω,
μόν' καρτερῶ τὴν ἀνοιξὶ νὰ 'ρτῆ τὸ καλοκαίρι,
νὰ βγῶ ψηλὰ στὸν Ὀλυμπο, ψηλὰ στὸ κορφοβουνί,
νὰ χουχουτήσω κλέφτικα, νὰ μάσω παλληκάρια,

νά πάρω δίπλα τὰ βουνά, δίπλα τὰ βιλαέτια,
νά πὰ νά θρω̃ τούς φίλοι μου, τὸν Νάσιο καὶ τὸν Μέλιο.

Ὁ Γεώργης τοῦ Λαλιοῦ

Σ' ὄλον τὸν τόπο ξαστεριά, σ' ὄλον ἥλιος πυρώνει,
στὸ ριζοβοῦνι τοῦ Λαλιοῦ μαῦρα σκοτιδιασμένα.
Μήνα χιόνια χιονίζουνε, μήνα παχνιές παχνιοῦνται;
Οὐδὲ χιόνια χιονίζουνε κι οὐδὲ παχνιές παχνιοῦνται,
τὸν μαῦρο Γεώργη κλείσανε μέσ' τὸν παληὸ τὸν πύργο.
Τρεῖς μέρες κάμνει πόλεμον καὶ τρία μερονύχτια,
χωρὶς ψωμί, χωρὶς κρασί, χωρὶς κανέν ἱμνάτι.
Τὸν κλαῖν' Τοῦρκοι τὸν κλαῖν' Ρουμιοί, τὸν κλαῖν' κοτζιαμπασίδες,
κι ἡ μάνα του τὸν ἔλεγε κι ἡ μάνα του τὸν λέγει:
— Ἔβγα Γεώργη μ' προσκύνησε, ἔβγα νὰ μαριστήσης.
— Ἐγὼ δὲν εἶμαι νειόνυμφη νὰ θγῶ νὰ προσκυνήσω,
μόν' εἶμ' ὁ Γεώργης τοῦ Λαλιοῦ, θέλω νὰ πολεμήσω!

Ἡ Χαϊδούλα καὶ ὁ Ἄγᾶς

Ὅντ' ἄρταν τὰ Τσιαμόπουλα
δντ' ἄρταν κι δντας φάνηκαν
πέρα στ' Αντρώνη τὸν ζυγὸ,
στὸ κιόσκι τὸ Χιλανταρνὸ,
συρντάρδες πᾶν καὶ κόνεψαν,
κι ἀκόμα δὲν ἀπέζησαν,
τ' ἄλογα δὲ συργιάνισαν,
μόν' τῆ Χαϊδούλα ἔκραζαν.
— Ἐλα, ἔλα Χαϊδούλα μου,
νά τραγουδήσης τὸν Ἄγᾶ.
— Μπρὲ τί με θέλει οὐ Ἄγᾶς,
ἐγὼ τὸν ἐτραγούδησα
μαντήλι τὸν ἐντάρησα,
μαντήλι χρυσομάντηλο,
τὸν ἴδρω του νὰ σφογγιστῆ.

Ἡ κακὴ πεθερὰ

Ἢ μάνα πού 'χ' ἔναν ὄγιον μικρὸν καὶ χαϊδεμένον,
μικρὸν τὸν ἐγυναίκιψε, μικρὴ γυναῖκα πῆρε,
μικρὸν τὸν ἤρτε μήνυμα νὰ πάη βαρὺ ταξεῖδι.

— Μάνα μου τὴ γυναίκα μου καλὰ νὰ τὴν κυττάζης,
 στὴν ὥρα τῆς τὸ πρόγιουμα στὴν ὥρα τῆς τὸ γιόμα,
 κι δταν δειπνοῦν οἱ ἄρχοντες νὰ στρώνῃ νὰ κοιμᾶται.
 — Σύρε ὑγιέ μου στὸ καλὸ καὶ σένα μὴ σὲ μέλει.
 Ἄχομα δὲν ἐδιάβηγε κανὲ δυὸ μίλια τόπον
 ἀπὸ τὸ χέρ' τὴν ἔπαιρνε κι ἐς τὸν μπαρμπέρ' τὴν πάει.
 — Μπαρμπέρη μ' γιὰ μπαρμπέρισε κονιάρικον τσιουμπάνη.
 Τὴ δίνει πέντε πρόβατα καὶ δυὸ κακιά σκυλάκια.
 — Θουρῆς ἐκεῖνα τὰ βουνὰ τὰ δῶθε τ' ἀποκειθε;
 στὸ ξνα νὰ βραδυάζησαι, στ' ἄλλο νὰ ξημερώνης.
 Θὰ δὲν τὰ φκιάσης ἑκατό, θὰ δὲν τὰ φκιάσης χίλια,
 στὸ κάμπο νὰ μὴ κατηθῆς καὶ τὰ παραδουσκῆσης.
 Νιὰ κὰν ὁ χρόνος τοῦ ἔφερε κὰν ἡ δικὴ του μοῖρα,
 ἀρνί, τ' ἀρνὶ ἐγέννησε κι ἡ προβατίνα δέκα.
 Βγάξει τὸ γιουρτανάκι τῆς καὶ στὰ σκυλιὰ τὸ θάνει.
 Βγάξει τ' ἀργυροτσούρακα στὰ πρόβατα τὰ θάνει.
 Μὰ νὰ κι ὁ ἄντρας τς ἴπώρχεται ἀπ' τὸ βαρὺ ταξίδι.
 «Καλημέρα σου τσιόμπανε», «Καλῶς τὸν ταξειδιώτη».
 — Τίνος εἶν' τὰ σκυλιὰ αὐτὰ τ' ἀσημογιουρτανάτα;
 — Δικά μας εἶναι τὰ σκυλιὰ τ' ἀσημογιουρτανάτα!
 — Τίνους εἶν' κὶ τὰ πρόβατα τ' ἀργυρουτσουρακάτα;
 Δικά μας εἶν' τὰ πρόβατα τ' ἀργυρουτσουρακάτα!

ἽΟ Καπετὰν Δημήτρης

Βγῆχε ὁ Δημήτρης στὸ βουνὸ νὰ περισυργιανίση,
 τὸν κεχαγιᾶν ἐσταύρωγε ψωμ' ἦταν φορτωμένος.
 — Δός μας ψωμί, βρέ κεχαγιᾶ, πεινοῦν τὰ παλληκάρια,
 — Μωρ' δὲν σᾶς δίνω, βρέ σκυλιὰ, σκυλιὰ παραδουμένα.
 Δημήτρης κοντογύρισε νὰ πάρη μετερίζι,
 κι ὁ Κεχαγιᾶς τὸν θάρεσε ἀνάμεσα στὶς πλάτες.
 Τὸ στόμα τ' αἶμα γιόμισε, τὰ χεῖλια του φαρμάκι.
 — Ἔλα Μιχάλη μπράτιμε, ἔλα νὰ σ' ἀπαφήκω,
 γὰ πᾶς νὰ πῆς τὴ Στεργιανή, τὴ δόλια τὴν Παγώνα,
 τὸ πλειὰ νὰ μὴ μὲ καρτεροῦν, νὰ μὴ μ' ἀπαντучαίνουν.

ἽΟ Κώστας καὶ οἱ Κλέφτες

ἽΟ Κώστας, ὁ πραιμματευτής, κι ὁ Κώστας ὁ στρατιώτης,
 σέρνει μουλάρια δώδεκα καὶ μούλες δεκαπέντε,
 μὰ ἡ μούλα ἡ χρυσοπέταλη, χρυσοκαλλιγωμένη,

π' ἄλλο ντερβένη διάβηγε κι ἀπ' ἄλλη στράτα πάει.
 Ἄρχισ' ὁ νειὸς νὰ τραγουδάη, ἄρχισ' ὁ νειὸς νὰ λέη.
 — Βρὲ διὲς ντερβένια κλέφτικα καὶ κλέφτες ποὺ δὲν εἶναι.
 Τοῦ λόγου δὲν ἀπόσωσε, τὴ συντυχιά δὲν πῆρε,
 ἔνας τὸν πιάν' ἀπ' τὰ μαλλιά κι ἄλλος ἀπὸ τὸ χέρι,
 ἔνας παίρνει τὴ μιὰ μεριά κι ἄλλος παίρνει τὴν ἄλλη.
 — Παιδιὰ μὴ ξεφορτώνετε τὰ ξηρημα μουλάρια,
 γιὰτ' εἶν' ὁ Κώστας μοναχός, δὲν μπορ' νὰ τὰ φορτώση.
 — Ἄκοῦς, ἀκοῦς, τὸν κερατὰ τί λόγια συντυχαίνει;
 ἡμεῖς θὰ τὸν σκοτώσουμε κι ἐκεῖνος πάλι κραινεῖ.
 Ἔνας τὸν κρούει κονταριά κι ἄλλος μὲ τὸ μαχαίρι
 κι ὁ ἀδερφός τ' ὁ Κωσταντᾶς τὸν κρούει μὲ τὸ χαντζάρι.
 — Κώστα μ' ἔπο' ποῦ ἔν' ἡ μάνα σου ἔπο' ποῦ ἔναι καὶ ὁ Κύρη σ'.
 — Μάνα μ' εἶναι π' τὰ Γιάννενα, Κύρης μου ποὺ τὴ Λάρσα,
 μάχα κι ἔναν ἄδερφὸν μικρὸν ποὺ πάει μὲ τοὺς κλέφτες.
 Ἄπὸ τὸ χέρ' τὸν ἔπαιρνε κι ἔς τοὺν γιατρὸ τὸν πάει.
 — Γιατρέ μ' πολλοὺς ἐγιάτρεψες κι ἡμᾶς νὰ μᾶς γιατρέψης.
 — Ἐγὼ πολλοὺς ἐγιάτρεψα κι ἐσᾶς νὰ σᾶς γιατρέψω,
 μὰ τ' ἀδερφοῦ σ' ἡ μαχαίριὰ πλειά γιαιτρικὸ δὲν ἔχει.
 Νιὰ τὸ μαχαίρι τ' ἔβγαζε καὶ στὴν καρδιά τ' τὸ δάνει.

Ἡ Πετράκινα

Θέλτε ν' ἀκοῦστε κλάμματα, δάκρυα καὶ μοιρολόγια;
 περάστ' ἀπὸ τὸν Γαλατᾶ κι ἀπ' τὴ μεγάλη χώρα,
 ν' ἀκοῦστε τὴν Πετράκινα πῶς κλαίει γιὰ τὸν Πετράκη,
 πῶς κλαίει καὶ πῶς μοιρολογάει, πῶς χύνει μαῦρα δάκρυα.
 Στὸ παραθύρι κάθεται καὶ στὸ γιαλὸ γναντεύει,
 βλέπει καράβια πύρχονται, φεργάδες π' ἀρμενίζουν.
 Τὸ μαντηλάκι τ' ἔβγαζε καὶ νόημα τὰ κάνει.
 — Λάτε καράβια πρὸς γιαλοῦ, σὲ τοῦτον τὸν λιμνιῶνα,
 νὰ σᾶς ρωτήσω ρώτημα, νὰ σᾶς καλωρωτήσω,
 μὴν εἶδετε τὸν Πέτρο μου, τὸν τσελεπὴ Πετράκη;
 — Ἐφές, προφές τὸν εἶδαμε στὴ βίγγλα ποὺ διγγλίζουν,
 μαῦρα πουλιά τὸν ἔτρωγαν, ἄσπρα τὸν τρουγιουρίζουν,
 κι ἓνα πουλί, καλὸ πουλί κάθεται καὶ τὸν λέει.
 — Μαρτύρα Πέτρο μ' τ' ἄσπρα σου, μαρτύρα τὰ φλουριά σου.
 — Τ' ἄσπρα μ' εἶναι στὴν Ἄραπιά καὶ τὰ φλουριά μ' στὴν Πόλι,
 ἔχω καὶ στὸ σεντοῦκι μου πέντ' ἔξ σακκοῦλες γρόσια.
 Τὴ δούλα της ἐπρόσταξε, τὴ δούλα της τὴ λέγει.

— Γλήγορα κόρ' στούν μπογιατζή μαύρη μπογιὰ νὰ πάρης,
αὐτὸν τὸν πύργο τὸν ψηλὸ μαῦρον γιὰ νὰ τὸν βάψης.

Ὁ Μανώλης

Κάτου στὰ δασεῖα πλατάνια, στὰ κρύα νερά,
κάθονταν τὰ παλληκάρια καὶ ξεφάντωναν.
Ψῆγ' ἄρνιά, τρώγουν κριάρια, πίνουν καὶ κρασί,
κι ἄλλ' ἀφηλογὴ δὲν εἶχαν γιὰ τίς ξιμουρφες.
— Μπρὲ Μανώλη, Μανουλάκη, θρὲ καλὸ παιδί,
τί καλὴ γυναίκα πώχεις καὶ δὲν χαίρεσαι!
— Ποῦ τὴν εἶδες; ποῦ τὴν ξέρεις; ποῦ τὴ λόγιαξες;
— Μέσ' τὸν Γιουλὸ μπαξὲ τὴν εἶδα ποῦ συργιάνιζε,
μαστραπὰ εἶχε στὰ χέρια μὲ κρύο νερό,
πότιζε τὰ λουλουδάκια, τὰ τριαντάφυλλα.
— Θὰν τὴν εἶδες καὶ τὴν ξέρεις, τί λογιὰ φορεῖ;
— Κόκκινο τζουμπὲ φοροῦσε κι ἄσπρο ταρατί.
Τὸ θράδυ πάει μεθυσμένος καὶ τὴν ἔσφαξε,
τὸ πρῶτ' ξεμεθυσμένος κάθσε κι ἔκλαιε.
— Σήκου, πάπια μ', σήκου χήνα μ', σήκου κι ἄλλαξε,
σήκου δάν' τοῦ καμουχά σου τὸν Σαλονικιό,
γιὰ νὰ πᾶς στὴν ἐκκλησιά σου, γιὰ νὰ ἴκλῃσιαστῆς,
νὰ σέ δοῦν τὰ παλληκάρια νὰ φαρμακωθοῦν.

Ὁ Κλέφτης

Τὰ δόλια τὰ κλεφτόπουλα γιὰτ' εἶναι λερωμένα;
Ἢ ξενητιὰ τὰ λέρωσε καὶ εἶναι λερωμένα.
— Γενάρη μ' π' ὄντας σέβηκες ἕνα καλὸ δὲν εἶδα,
ὄλου μὲ χιόνια μὲ νερά, μὲ καταχνιές κι ἀντάρες,
μὲ σάπισες τὸ ραβανό, σκωριάσαν τ' ἄρματά μου.
Σὲ στρώμα καὶ δὲν ἔπεσα καὶ σὲ προσκεφαλάκι,
τὸ χέρι μου προσκέφαλο καὶ τὸ σπαθί μου στρώμα,
τὸ δόλιο τὸ τουφέκι μου σὰν κόρ' ἀγκαλιασμένη.
— Ξύπνα κόρη μου, ξύπνησε καὶ μὴ βαρσοκοιμᾶσαι,
πολλές βολαῖς μὲ γλύτωσης καὶ τώρα νὰ μὲ σώσης,
γιὰ νὰ σὲ ντύσω μάλαμα κι ὄλου καθάργι' ἄσῃμι.

Τοῦρκος καὶ Ρουμιοπούλα

Ἐνας Τοῦρκος ἀγάπησε μιὰ κόρη Ρουμιοπούλα.

Χρόνον καιρὸ τὴν ἀγαπάει κι ἐκείνη δὲν τὸ ξέρει.
 Παίρνει ἡ κόρη τὸ σταμνὶ νερὸ νὰ πάη νὰ φέρη,
 Παίρνει κι ὁ Τοῦρκος τ' ἄλογο νὰ πάη νὰ τὸ ποτίσῃ.
 Κι ἡ κόρη τὸν δουκῆθηκε κι ἡ κόρη τὸν δουκιέται.
 — Ἄη μου Γιώργη κρύψες με, κρύψες με ἀπ' τὸν Τοῦρκο,
 γιὰ νὰ σοὶ φέρ' ἓνα κηρί, κηρί μαλαματένιο!
 Νιὰ ἀνοιξάν τὰ μάρμαρα καὶ μπῆκε μέσ' ἡ κόρη.
 Μὰ νὰ κι ὁ Τοῦρκος ἔφθασε τὸν Ἄη Γιώργη λέει.
 — Ἄη μου Γιώργη Ἀφέντη μου, μεγάλο τ' ὄνομά σου
 αὐτὴν τὴν κόρη πώκρυψες γιὰ νὰ τὴν φανερώσῃς,
 καὶ νὰ σέ φκιάσω μιὰ ἴκλῃσιὰ, ἴκλῃσιὰ μαλαματένια,
 νὰ φέρνω λίτρα τὸ κηρί καὶ δύο λίτρες θυμιάμα,
 καὶ μὲ τίς βουβαλόπετσες νὰ κουβαλῶ τὸ λάδι!
 Σπινὴ λαλίτσα ἔσυρε ὅσου κι ἂν εἰμποροῦσε.
 — Ἀκοῦστε σεῖς Χριστιανοὶ καὶ σεῖς οἱ βαφτισμένοι,
 τὸν Ἄγιο μὴν πιστεύετε καὶ μὴ τὸν προσκυνᾶτε,
 τί μὲν' Ἄγιος μὲ πρόδωσε στὰ Τούρκικα τὰ χέρια!

Ὁ ἄξιος Κωσταντᾶς

Ὁ Κωσταντᾶς κι ὁ Γιαννάκης κι ὁ Μικροκωσταντῖνος
 ἀντάμα τρώγαν κι ἔπιναν κι ἀντάμα ξεφαντώνουν,
 κι ἀντάμα εἶχαν τοὺς μαῦροι τους σ' ἓνα σταῦλο δεμένους.
 Πῆραν τοῦ Γιάννη τ' ἄλουγου, τοῦ Κώστα τὸ τιμάρι,
 κι αὐτὸν τὸν Μικροκουσταντᾶ τὸν πῆραν τὴν καλή του.
 Θὰ ν' τ' ἄκουσε ὁ Κωσταντᾶς πολὺ τὸν κακοφάνκε,
 γοργὰ σελώνει τ' ἄλογο, γοργὰ τὸ καλλιγώνει,
 δάν' ἀσημένια πέταλα, καρφιά μαλαματένια,
 καὶ τὰ καλλιγοσφύργια του ἄδρι μαργαριτάρια.
 Ὡς πού νὰ πῆ «ἔχετε γειὰ» πάει σαράντα μίλια,
 κι ὡς πού νὰ ποῦνε «στὸ καλὸ» πάει σαράντα πέντε.
 Στάς Σιέρρας ἐπρουγεύονταν, στή Λάρσα γιουματίζει
 κι εἰς τ' ἄρημα τὰ Γιάννινα βουλιέται νὰ δειπνήσῃ.

Ὁ Γέργος καὶ ἡ Φώτου

Μ' ἐστοίχισεν ἡ μάνα μου σὲ μιὰ κυρὰ γιὰ ρόγα.
 Τέσσερα χρόνια δούλευα καὶ διάβαινα στὰ πέντε,
 μὲ μῆνυσεν ἡ μάνα μου νὰ πάω νὰ μὲ παντρέψῃ.
 — Δὸς μου κυρὰ μ' τῆ ρόγα μου, δὸς μου τῆ δούλεψί μου.
 — Δούλευε Γέργου μ' δούλευε, τῆ Φώτου θὰ σοὶ δώσω.

Δὲ δούλευε θὰ μισθαργός, μόνο σὰ νοικοκύρης.
 Ἦρτ' ὁ καιρὸς κι ἦρτ' ὁ θαντές, ἦρτε κι ἡ ἔβδομάδα.
 — Πάρε Γέργου μ' τὴ ρόγα σου καὶ σύρε στὴ μάνα σου.
 — Τάχα γιὰ ρόγα δούλευα τώρα δώδεκα χρόνια!
 μὲ γέλασες μὲ πλάνησες, τὴ Φώτου νὰ μοὶ δώσης.
 Τὸν πῆρε τὸ παράπονο καὶ πάει στὴ μάνα του.
 — Γέργου μ' καὶ ποῦν' ἡ Φώτου μου καὶ ποῦν' ἡ Φωτεινὴ μας;
 — Μὲ γέλασαν μανοῦλα μου, τὴ Φώτου δὲν μοὶ δίνουν!
 — Μάσε Γέργου μου κλεφτουργιὰ τριακόσια παλληκάρια,
 τὰ ἑκατὸν Ἀρβανιτιά κι οἱ ἄλλ' καπετανεῖοι
 καὶ πῆγαινε μὲ τὸ σπαθὶ ἐκδίκησι νὰ κάνης!
 Νιὰ κίνησε μὲ κλεφτουργιὰ στὴ Φώτου γιὰ νὰ πάη
 κι ἡ Φώτου τοὺς ἀγνάντευε ἀπὸ τὸ παραθυρὶ.
 — Μάνα μ' οὐ Γέργος ἔρχεται, ἔρχεται νὰ μὲ πάρη!
 Νιὰ ἡ Φώτου χαμποπλάληξε τίς πόρτες νὰ σφαλῆση
 Κι ὁ Γέργος τὴν ἀγκάλιαζε, λιανὰ, λιανὰ τὴν κάνει,
 πρῶτα τὴ Φώτου ἔσφαξε κι ὕστερα τὴ μάνα της.

Τὸ χαράτσι τῆς Μαργιᾶς

Ἔνας Ἀγᾶς κατέβηγε ἔπο πάν' ἀπὸ τὴν Πόλι,
 νὰ χαρατσιώση τὰ χωριά, ν' ἀλλάξη τοὺς Γερόντοι.
 Χαράτσωσε καὶ τὴ Μαργιὰ γιὰ πεντακόσια γρόσια.
 Καὶ τοὺς γερόντοι ἔλεγε καὶ τοὺς Γερόντοι λέει.
 — Παρακαλῶ σας Γερόντοι καὶ σεῖς Πρωτοπαπάδες,
 μπρὲ τί κακὸ σᾶς ἔκανα καὶ μὲ χαράτσωσέ τε;

Τὸ τραγοῦδι τῆς Ἀντριανούπολις

Καγκελοφρύδα μάτια μου κι εἰκόνα μου γραμμένη,
 μὴν πηνεθῆς πού ἔσαι μικρὴ, τί σὺ μικρὴ δὲν εἶσαι,
 ἀπὸ τὰ μάτια φαίνεσαι πὼς εἶσαι φιλημένη.
 Τὰ μάτια σ' εἶν' ἡ Βενετιὰ, τὰ φρύδια σ' εἶν' ἡ Πόλι.
 Παρακαλῶ τὴ Βενετιὰ καὶ προσκυνῶ τὴν Πόλι
 νὰ μοὶ χαρίση τὰ κλειδιὰ νὰ μπῶ στὸ περιβόλι.
 Νὰ διῶ τὴν Πόλι πῶς χαλνάει, τὸ κάστρο πῶς ρημάζει,
 νὰ διῶ τὴν Ἀντριανούπολι τὴ νύχτα κουρσεμένη,
 δπου τὴ νύχτα κούρσεψαν ἑφτά βουλὲς τοῦ χρόνου.
 Πῆρανε τσόχες καὶ βλατιὰ, βλατιὰ καὶ καμουχάδες,
 πῆρανε καὶ μιὰ πεθερὰ μὲ τέσσερες νυφίτσες.
 Οὐλές οἱ νύφες περπατοῦν κι οὐλές περνοῦν διαβαίνουν,

μὰ ἢ νύφη ἢ μικρότερη δὲν μπόρει νὰ πααίνη.
 Γυρίζει γλέπ' ἢ πεθερὰ τῆ νύφη δακρυσμένη.
 — Τ' ἔχεις νυφίτσα μου καὶ κλαῖς καὶ βαρυαναστενάξεις;
 μήνα τ' ἀσήμια σὲ βαροῦν, μήνα τὰ συχαντρίκια;
 μήνα τ' ἀσημουμάχαιρα ποὺ σ' ἔφερεν ὁ γυιός μου;
 — Οὐδὲ τ' ἀσήμια μὲ βαροῦν καὶ οὐδὲ τὰ συχαντρίκια,
 καὶ οὐδὲ τ' ἀσημουμάχαιρα ποὺ μ' ἔφερε ὁ γυιός σου.
 Τοῦ γιοῦ σ' οἱ πόνοι μὲ βαροῦν, τοῦ γιοῦ σου τὰ φαρμάκια,
 τοῦ γιοῦ σ' τ' ἀναστενάγματα, τοῦ γιοῦ σ' τὰ κασαθέτια,
 ποὺ κόψαν τὸ κεφάλι του πάνω στὰ γόνατά μου.
 Ἔνας μὲ πῆρε τὸ παιδί καὶ ἄλλος τῆ θυγατέρα,
 μὰ ἄκα καὶ ἓνα μικρὸ παιδί καὶ τ' ἄφησα στὴν κούνια,
 τριῶν μερῶν περπάτημα καὶ ἀκούω το ποὺ κλαίει.
 Κούνια μ' γιὰ κούνα τὸ παιδί, θάγια μ' γιὰ μέρωνέ το,
 καὶ σὺ χρυσοῦ γειτόνισσα κάτσε καὶ βύζαξέ το.
 Κι ἂν κὰν ὁ Θεὸς καὶ ἔρτω καλά, καλά διαφορεμένα
 φκιάνω τὴν κούνια μάλαμα καὶ τὴν κυρὰ ἄσημένα,
 τὸ δέντρο ποὺ ἔχε τὸ παιδί, καντήλι ἀσημένιο.

Τὸ Ἀνάπλι

Ἄλλα τὰ κάστρα χαίρουνται καὶ ἔλα χαροκοπιοῦνται,
 μωρ' Ἀνάπλι μου.
 Μόν' ὁ καυμένος ὁ Μωριάς πλειὰ δὲν χαροκοπιέται,
 λεβεντάδες μου.
 — Δὲν τρῶς Μωριά μ', δὲ χαίρεσαι καὶ δὲ λαλεῖς παιγνίδια;
 Τὸ πῶς μὲ λέτε γὰ χαρῶ καὶ γὰ λαλῶ παιγνίδια,
 ποὺ μέσα δέρν' οὐ θάνατος καὶ ἀπ' ὄξου κρούει ὁ Τοῦρκος,
 καὶ ἀπὸ στεριά ἢ Ἀρβανιτιὰ δὲν μᾶς ἀφήνη χάλι;
 Μωρ' Ἀνάπλι μου, λεβεντάδες μου.

Ὁ Δίγιαννος

Μέσ' τοῦ χαλκοῦ τ' ἀλῶνι τὸ μαρμάρينو
 παίζου τὴ μάδα, παίζου νιὸς καὶ βασιλιᾶς.
 Μὰ θὰν τὴν παίζ' ὁ Γιάννης τ' Ἀντρονίχ' ὁ γυιός,
 κανεῖς καὶ δὲν τὴν παίζεις θὰ τοῦ Δίγιαννου.
 Ὁ ἥλιος καὶ ὁ Γιαννάκης θάνουν στοίχημα,
 βαρὺ στοίχημα θάνουν στὰ κεφάλια τους,
 τὸ ποῖος θὰ πάη πρῶτα στὴ μανίτσα του.
 Ὁ ἥλιος ἐπηδοῦσε ὄρη καὶ βουνά,

κι ὁ Γιάννης ἐπηδούσε χαμολάγκαδα.
 Ὁ ἥλιος ἐβραδιάσκει στὴ μανίτσα του
 κι ὁ Γιάννης ἐβραδιάσκει στὴ μεσοκαμπιά.
 Θαμάζει, διαλογιέται, ποῦ νὰ μείν' ἀργά.
 Νὰ μείνη στὸ λιβάδι, λιβαδίζεται,
 νὰ μείνη μέσ' τῆ στράτα, Τούρκοι κόφτουμε.
 Τοῦ λόγου δὲν τὸν εἶπε, δὲν τὸν ἔσωσε,
 Τούρκοι τὸν τρουγιουρίζουν καὶ Ρουμιοὶ τὸν κλαῖν'
 καὶ δυὸ καλὰ κορίτσια τὸν μοιριολογοῦν.
 — Γιάννη μου νὰ ἔχες μάνα, νὰ ἔχες κι ἀδερφή,
 νὰ ἔχες καλὴ γυναῖκα, νὰ ἴσῃ νὰ σὲ διῆ.
 Νιὰ νὰ ἦ μάνα τ' κι ἤρτει, νὰ κι ἦ ἀδερφή,
 νὰ κι ἦ καλὴ γυναῖκα ἤρτει νὰ τὸν διῆ,
 μὲ δυὸ παιδιὰ στὰ χέρια κι ἄλλο στὴν κοιλιὰ.
 — Δὲ σ' ἔλεγα ἴσως Γιάννη μ', δὲ σ' οὐρμήνευα,
 στοὺς χίλ' νὰ μὴ σεβαίνης κι οὐδὲ στοὺς ἑκατὸ;
 — Δὲν ἦταν μάνα μ' χίλιοι, δὲν ἦταν ἑκατὸ,
 μόν' ἦταν τρεῖς χιλιάδες, τρεῖς καὶ τέσσερες.

Ὁ σταυραετὸς

Ἐνα πουλι θαλασσινὸ κι ἄλλου πουλι βουνίσιο,
 τὰ δυὸ πουλιὰ ἐσμίζανε καὶ γίνηκαν ζευγάρι,
 κι ὁ σταυραετὸς τὰ κυνηγᾷ πολὺ τὰ παραδιώχνει.
 — Μπρὲ μὴ μᾶς διώχνεις σταυραετὲ καὶ μὴ μᾶς παραπαίρνεις,
 ἡμεῖς καιρὸ δὲν κάμνουμε, καιρὸ δὲν καθουμέστε,
 τοῦ Μάη καὶ τοῦ θεριστῆ κι δλον τὸν ἄλωνάρη
 κι ἂν πάρουμ' κι ἂπ' τὸν Αὐγούστο τέσσερες πέντε μέρες,
 νὰ κάμουν τὰ πουλιὰ φτερά νὰ πάρω νὰ πααίνω.
 Τ' ἀρσενικὸ κάμνει φτερά καὶ πέτασε καὶ πάει,
 τὸ θηλυκὸ δὲν ἔκανε καὶ κάθεται καὶ κλαίει.

Τὰ τρία ἀδέρφια καὶ ἡ ἀδελφή

Ὅντας γεννήθηκ' ὁ Χριστὸς καὶ θεμελιωθῆ ὁ τόπος,
 καὶ γαῖτανῶθκ' ἡ θάλασσα τρουγιούρου μὲ τὸν ἔμμο,
 τρι' ἀδερφάκια βούλονταν νὰ ἔγουν ἀπὸ τὸν Ἄδη,
 μὰ ἔχαν καὶ μιὰ καλὴ ἀδερφή, μικρὴ καὶ χαῖδεμένη.
 — Πάρτε κι ἐμὲ δερφάκια μου κι ἐμὲ στὸν ἄλλο κόσμον,
 νὰ πάω νὰ διῶ τὴ μάνα μου, νὰ διῶ τὴν ἀδερφή μου,
 νὰ διῶ τὸν συδεμένο μου τὸ ποῖα κοπέλα πῆρε!

— Σῶπα, σῶπα μάρ' ἀδερφή νὰ μὴ μᾶς νοιώσ' ὁ χάρος,
 θρονητοῦν τὰ πασουμάκια σου καὶ τρίξ' ὁ καμουχᾶς σου,
 καὶ τὰ σγουρά ξανθιά σ' μαλλιὰ ποῦ φουρκαλοῦν τοῦ δρόμου.
 Ἐγὼ τὰ πασουμάκια μου στήν τσέπη μου τὰ παίρνω,
 καὶ τὰ ξανθιά μου τὰ μαλλιὰ στὸν ὦμο μου τὰ ρίχνω,
 πάρτε κι ἐμέ' ἄδερφάκια μου κι ἐμέ' στὸν ἄλλο κόσμο.

Ὁ Γιάννης κι ἡ καλή του

Ὁ Γιάννης βαρυαρρώστησε, βαρειά 'ναι, θὰ πεθάνη,
 ἔλ' ἔτρεξαν νὰ τὸν ἰδοῦν, νὰ τὸν παρηγορήσουν.
 Τοῦ Γιάννη καὶ δὲν κύτταζαν, κυττάζουν τὴν καλή του.
 Ἄπ' τὸ φλουρί δὲν φαίνεται κι ἀπ' τὸ μαργαριτάρι,
 κι ἀπὸ γαλάζιον καμουχᾶ δὲν μπόρει νὰ λυγίση.
 — Μάνα μ' ἤρταν οἱ φίλοι μου, θάνε τραπέζωσέ τους,
 θάνε ταῖς τάβλες ἀπλυτες καὶ τὰ καυκιά γιουμένα
 καὶ τὰ κρουνηρία φλιβερά καὶ παραπονεμένα.
 — Κουρή μου κι ἂν πεθάνω 'γώ, τὸ ποιόν ἄντρα θὰ πάρης;
 — Πέθανε, Γιάννη μ', πέθανε, γιὰ μένα μὴ σέ νοιάζη,
 τ' τ' Ἄγγελ' τὸν γυιὸ θὰ πάρω 'γώ τ' Ἄγγελ' τὸ παλληκάρι,
 ἀπὸ κορίτσ' τὸν ἀγαπῶ καὶ χήρα θὰ τὸν πάρω.
 — Ἐλα σιμά μ' κι ἔλα κοντά μ' κι ἔλα στὸ γόνα μ' κάτσε,
 ἔλα κοντά μ' νὰ κρίνουμε καὶ νὰ συχωρεθοῦμε.
 Νιὰ τὸ μαχαίρι τ' ἔβγαζε καὶ στήν καρδιά τς' τὸ μπήγει.
 — Κάλλια, κουρή μ' τὸ κρίμα σου παρὰ τὴν ἀντροπή σου,
 ἐσὺ νὰ πᾶς τὸ πρόγιωμα κι ἐγὼ νὰ ἴρω τὸ γιῶμα!

Τῆς Ἀρετῆς ἡ μάνα

Καλότυχη, καλόημερη τῆς Ἀρετῆς ἡ μάνα,
 ὄπ' ἔχει τοὺς ἐννῆά ὕγιους, τὴ μιά τὴ θυγατέρα,
 στὰ σκοτεινὰ τὴν ἤλουζε κι ἐς τὸ φεγγάρι τὴν πλένει,
 νὰ μὴν τὴ γιώσ' ὁ κουρνιαχτός, τὴν ἀσχημὴν' ὁ ἥλιος.
 Προξενιτάδες ἔρχονται ἀπὸ τὸ Μαυλιδόνι,
 ρωτοῦσαν καὶ ξαναρωτοῦν, ποῦ νὰ ἔρου τέτοια κόρη,
 τέτοια ψηλὴ, τέτοια λυγνὴ, τέτοια μαυροματοῦσα.
 Κι ὁ Κωσταντᾶς τὴν ἔλεγε κι ὁ Κωσταντᾶς τὴ λέει.
 — Μάνα μου κι ἂν τὴ δώσουμε τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα.
 — Ὑγιέ μου κι ἂν τὴ δώσουμε τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα,
 σὺν ἀρρωστήσουμε κανές, τὸ ποιὸς θὰ πᾶ τὴν φέρη.
 — Μάνα μ' κι ἂν ἀρρωστήσουμε, ἐγὼ θὰ πᾶ τὴν φέρω.

Μὰ κὰν ὁ χρόνος τό 'φερε, κὰν ἡ δική τους μοῖρα,
 ἀρρώστησαν καὶ πέθαναν καὶ τὰ ἐγγηὰ τ' ἀδέρφια.
 "Ὀλοὺς κηριὰ τοὺς ἀναφτει, κι ὄλους τοὺς ἐθυμιάζει
 κι αὐτὸν τὸν Μικροκωσταντᾶ κηρὶ δὲν τὸν ἀνάφτει.
 Κατὰ τὸν ἥλιο κύτταζε καὶ πικροκαταργιοῦνταν.
 — Νὰ δώσ' ὁ Θεὸς θρὲ Κωσταντᾶ, ἀπ' τὸν Θεὸν γὰ τό 'θρης,
 γὰ γέν' τὸ χῶμα ἄλογο καὶ τὸ κιβούρι σέλα
 καὶ τὰ κιβουροσάνιδα γὰ γέν' ὁ Κωσταντίνος,
 γὰ πάη γὰ φέρ' τὴν Ἄρετή, τὴν κόρη μ' ἀπ' τὰ ξένα!
 Κι εἶδεν ὁ Θεὸς πολὺ κακὸ κι ἡ γῆ πολλὴ τρομάρα'
 γίνκει τὸ χῶμα ἄλογο καὶ τὸ κιβούρι σέλα,
 καὶ τὰ κιβουροσάνιδα γίνκει ὁ Κωσταντίνος,
 καὶ πάει γὰ φέρ' τὴν ἀδερφή τὴν Ἄρετή 'π' τὰ ξένα.
 — Κώστα μ' γιατί εἶσαι ἀχλωμος, γιατί εἶσαι κιτρινιάρης;
 — Μαρ' εἴμ' ἀπὸ τὸν κουρνιαχτὸ κι εἶμαι ἀπὸ τὸν ἥλιο!
 — Κώστα μ' μ' εἶπαν πὼς πέθανες, Κώστα μ' μ' εἶπαν πὼς χάθηκες!
 — "Αἶντε, αἶντε, μάρ' Ἄρετή στή μάνα μας γὰ πᾶμε.
 Στὴ στράτα ὅπου πάηγαν στοῦ δρόμου ποὺ διαβαίνουν,
 πουλάκι πάει κι ἔκατσε 'πάν' στοῦ δεξιὸ τὸν ὦμο.
 Δὲν κελαιδοῦσε σὰν πουλί, σὰν ἀγριοπούλ' ποὺ ἦταν,
 μόν' κελαιδοῦσε κι ἔλεγε μ' ἀνθρώπινη λαλίτσα.
 — Νὰ διῆς γυναίκα πού 'δα 'γὼ μὲ πεθαμένον ἀντρα!
 — 'Ακοῦς, ἀκοῦς, θρὲ Κωσταντᾶ τί λέγουν τὰ πουλάκια;
 — "Αἶντε, αἶντε μάρ' ἀδερφή πουλιά 'ναι κι ἄς λαλοῦνε.
 Πῆγαν σιμά, πῆγαν κοντά, σιμά κοντά στὴ χώρα.
 — "Αἶντ' Ἄρετή μου διάβηνε κι ἐγὼ κοντὰ σὲ φτάνω.
 Νιὰ σὰν τὴν εἶδ' ἡ μάνα της, μόν' τὴν καλωρωτοῦσε.
 — Μὲ τίναν ἤρτες Ἄρετή, μὲ τίναν ἤρτες κόρη μ';
 — Ἐγὼ 'ρτα μὲ τὸν Κωσταντᾶ, τὸν Μικροκωσταντῖνο.
 — Κεῖνος κουρή μου πέθανε 'κεῖνος κουρή μου χάθηκε.
 — Θὰν πέθανε ὁ Κουσταντᾶς, ἐγὼ μ' ἐκείνου ἤρτα,
 γιὰ τοῦτο ἦταν ἀχλωμος καὶ ἦταν κιτρινιάρης!
 Στοῦ δρόμου ποὺ ἐρχόμασταν καὶ τὰ πουλιά τὸ λέγαν,
 κι ἐκεῖ π' ἀγκαλιαστήκανε μάνα καὶ θυγατέρα,
 ἀπ' τὸν καυμὸ τους πέθαναν κι οἱ δυὸ ἀγκαλιασμένες.

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΜΑΤΙΝΑΡΟΣ**

Τυπογρ.: Οστρόβου 41 - τηλ. 905.886
Γραφεία: Αγαπηνού 1 - τηλ. 241.675 - fax: 241.675